

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ALMIND SOGN

I BRUSK HERRED

EN HISTORISK-TOPOGRAFISK FREMSTILLING

VED

POUL LINDHOLM

MED 3 KORT

KOLDING

KONRAD JØRGENSENS BOGTRYKKERI

1927

FORORD

I det jeg udsender nærværende bog, føler jeg trang til at bringe de Alminder min inderligste tak for den interesse, velvilje og store offervillighed, de har vist mig under mit arbejde med bogen. Denne tak må jeg adressere til det udvalg, som i sin tid opfordrede mig til at skrive bogen, og som består af *Marinus Jessen, Niels Jacob Jacobsen, Kathrine Pedersen, Søren Parbo og Niels Jensen Nielsen*. De var arbejdsgiverne, og jeg var arbejderen, men ikke sjældent har jeg vendt forholdet om og sat dem i arbejde. Dette gælder da især *Kathrine Pedersen*, som påtog sig det store brødløse arbejde at skrive Almind kirkebøger fra 1814 til 1882 af for mig. Det har været mig en stor glæde at stifte nøjere bekendtskab med disse mennesker, og jeg har beundret den præcision, hvormed de skaffede de penge tilveje, jeg havde brug for til mit arbejde.

Af alle de mange andre Alminder og Møsvråere, jeg er tak skyldig, vil jeg nøjes med at nævne tre: Først og fremmest *Anders Jessen*, uden hvis hjælp jeg næppe kunde have skrevet bogen. Han har stillet hele sin vidtspændende viden og sine udmærkede optegnelser til min uindskrænkede rådighed, og når jeg trængte til hans hjælp, behøvede jeg blot at ringe til ham, hvorefter den 70-årige mand satte sig paa sin cykle og kom over til mig, hvordan vejr der så var på himlen. Dernæst nu afdøde *Jens Fischer*, som kendte Møsvrå ud og ind gennem de sidste to menneskealdre og altid var beredvillig til at give mig de oplysninger, jeg søgte om denne by. Og endelig *Niels Peter Hansen*, der har sendt mig en mængde optegnelser om Almind hede i fortid og nutid.

Jeg bringer også *Almind sogneråd og Vejle amtsråd* en tak for de store understøttelser, henholdsvis 300 kr. og 150 kr., disse to institutioner har ydet mig.

Måtte nu min bog vinde tilfredshed hos dens læsere! Jeg har stræbt efter at gøre den så let læselig som muligt, så at ethvert afsnit i den skulde kunne læses af enhver. Jeg har derfor ikke gen-

VI

givet et eneste af de mange gamle dokumenter, jeg har haft til min rådighed, in extenso, men har efter fattig ævne søgt at suge »saften og kraften« ud af dem. Oprindeligt var det min mening, at jeg vilde have gengivet et »videbrev« af 1709 (og 1749) for hospitalsbønderne i Almind, men jeg opgav det igen, da jeg syntes, det kun indeholdt lidet af betydning og desuden var trykt i forvejen.*)

Samtidig med at jeg håber, min bog er let læselig, håber jeg dog også, den må kunne stå for en mere »videnskabelig« kritik. Bogen bygger nemlig på grundige kildestudier. Ved flere længere ophold ved *Landsarkivet i Viborg* har jeg gennempløjet de gamle *kirkebøger, tingbøger, skifteprotokoller, fæsteprotokoller, skøde- og pantebøger* m. m. Fra *Rigsarkivet* og *Matrikulskontoret* har jeg fået udskrifter af *jordebøger* og *matrikuler* fra 1610 til 1844, den gamle *markbog* til matrikulen af 1688, *folketællingslisterne* fra 1787 til 1870 m. m. Og endelig har jeg selvfølgelig i høj grad benyttet *Almind sogneråds arkiv*, hvori der findes flere interessante dokumenter (bl. a. et med *P. Schumachers* underskrift) og en gammel, velbevaret fattigprotokol fra 1732 til 1819. Trykte kilder har jeg kun benyttet grumme lidt, dog hviler beretningen om Niels Pedersen Tøxen udelukkende på dr. H. F. Rørdams fremstilling i »Kirkehistoriske Samlinger«, ligesom jeg også har benyttet Wibergs præstehistorie, hvilken bog jeg forøvrigt ved mine undersøgelser har kunnet korrigere adskillige steder. At jeg har taget mundtlige kilder stærkt i brug, siger sig selv og er jo forøvrigt allerede nævnt.

Den del af bogen, der har kostet mig mest arbejde, er »De enkelte ejendommers historie«, men jeg mener også, at det afsnit er det vigtigste for Alminderne, idet jeg synes, det har sin store betydning, at enhver Almindmand kan føre sin ejendoms historie 300 år tilbage.

At der er fejl i bogen er en ganske given sag, men jeg håber, at de hverken er så mange eller store, at de væsentlig forringer dens værdi. Foran mange af årstallene burde jeg have sat ca., dels fordi adskillige nyere ejendomsoverdragelser kun er kommen til min kundskab ad mundtlig vej, men også fordi årstallet for en ejendoms overtagelse og skødets udstedelse godt kan variere adskillige år.

Ågård i Februar 1927.

Poul Lindholm.

*) Thyge J. Søgård og Poul Bjerger: Danske Vider og Vedtægter II, side 465.

Indholdsliste.

	Side
A. Sognets almindelige historie	1—56
I. Indledning	1
II. Almind i oldtiden	3
III. Almind i middelalderen	5
IV. Almind i det 16. og 17. århundrede	6
V. Matrikuleringen i det 17. århundrede	11
VI. Fællesskabet	14
VII. Udskiftningen	29
VIII. Kassehusene	36
IX. Den store ildebrand	37
X. Gårdenes udseende 1798	46
B. Kirke og skole	57—86
I. Almind kirke	57
a. Kirkebygningen	57
b. Kirkegården	65
II. Præsterne i Almind	67
III. Almind skole	80
C. Almind kommune	87—112
I. Størrelse og indbyggertal	87
a. Størrelse	87
b. Arealets benyttelse	87
c. Indbyggertal	88
d. Erhvervsforhold	89
e. Kreaturhold	89
II. Kommunestyrelsen	89
a. Indledning	89
b. Fattigkommissionen	92
c. Sogneforstanderskabet	92
d. Sognerådet	94
e. Formænd for sogneforst. og sognerådet	98
f. Kommunens status	98
g. Kommunens budget	99
h. Hjælpekassen	100
i. Værgerådet	101
j. Menighedsrådet	101
k. Skolekommissionen	102
l. Kommunens legater	103
m. Sognefogederne	104

VIII

	Side
III. Forskellige institutioner	105
a. Mortensgildet	105
b. Sygekassen	107
c. Brugsforeningen	108
d. Sangforeningen	109
e. Skytteforeningen	110
f. Fodboldklubben	111
D. De enkelte ejendommers historie i de sidste 300 år....	113—179
I. Almind	113
II. Møsvrå	167
E. De nuværende ejendomme (1927)	180—186
I. Almind	180
II. Møsvrå	186
F. Af folkelivets saga.....	187—235
I. De Møsvrå bønder.....	187
II. »Almind — Gud bejr 'et«	189
III. Hede bønderne	191
IV. Fattigfolk	196
V. Præsten Niels Tøxen	203
VI. To småmandshjem i Møsvrå.....	210
a. En arbejdsmand	210
b. En munter mand	212
VII. Et gårdmandshjem i Almind	217
VIII. En foregangsmand	223
IX. Fejde og fest	228
G. Tre gamle slægter	236—296
I. Møsvrå-slægten	236
II. Almind-slægten	278
III. Ælmegård-slægten	288

Trykfejl.

Side 63, linje 17 f. o. fod, læs <i>fad</i> .
— 67, — 7 f. n. har, læs <i>ham</i> .
— 80, — 13 f. n. sk læs <i>mk</i> .
— 134, — 5 f. o. Ficher, læs <i>Fischer</i> .
— 137, — 9 f. o. Wostrup, læs <i>Wostorp</i> .
— 152, — 15 f. o. Rasmus, læs <i>Niels</i> .

A.

Sognets almindelige historie.

I. Indledning.

Vort sogn af bakker er tunget mod vest,
og ligeledes mod nord,
mod sønder er det med sletter bedst,
men mod øst er dets fede jord.

(N. P. Hansen.)

Almind sogn i Brusik herred grænser mod nord til sognene Viuf og Starup, mod vest til Nebel, mod syd til Harth, Bramdrup og Eltang, mod øst til S. Vilstrup. Terrænet er temmelig fladt, men er omgivet til næsten alle sider af mægtige dalstrøg, således den ejendommelige og naturskønne *Almind-dal* imod nord, den storslåede *Donsdal* med de to søer *Nørresø* og *Søndersø* imod vest, *Donsrod* mod syd og *Dybdal*, der skiller mellem Almind og Møsvrå.

Sognet består af tre byer: *Almind*, *Møsvrå* og *Dons*,*) af hvilke Almind er den største og Møsvrå den mindste. Den første gang, vi finder Almind omtalt, er i Valdemar den andens jordebog 1231, hvor det skrives *Almund*, men siden den tid skrives det næsten altid som *Almynd* eller *Almind*. Et par gange (1395 og 1421) skrives det *Alme*, og en gang (1399) *Almøt*, men det er selvfølgelig blot forskrevne former. I de sidste halvandet hundrede år træffer man jævnlig navnet skrevet som *Alminde*. Ophavsmanden til denne form er Parmo Carl Petersen, der fra 1772 til 1803 var præst i Almind. Han har vidst, at Jyderne altid i slutningen af et ord stryger det trykløse —e, og har derfor troet, at en sådan amputation havde fundet sted i Almindnavnet. Dærimod har hans kendskab til det jyske sprog ikke været så stor, at han har opdaget, at en sådan afkortning ikke finder sted, uden at en foregående lyd forlænges.

*) Denne sidste by omtales ikke her, da jeg 1922 har udgivet en særskilt bog om den, »Landsbyen Dons«.

Formen Alminde har således hverken historisk eller sproglig hjemmel og er da også nu meget stærkt på retur.

Hvad etymologien til navnet Almind angår, da er det selvfølgelig her som allevegne vanskeligt at sige noget afgørende. Dr. O. Nielsen siger i en afhandling om danske stednavne,^{*)} at »und som endelse betyder i norske stednavne dels ø, dels strækning ved et vandløb«, og da den ældste form, hvori vi har navnet, er Almund, mener han, at navnet betyder »en med alm bevoxet strækning langs åen«. Da Almind, omgivet som den er af dybe dale, netop har karakteren af en ø, hvilken karakter den i ældre tid har haft i endnu højere grad, da dalsænkningen sikkert udgjorde en eller flere søer, kunde man vel med ligeså stor grund sige, at navnet betød »den med alm bevoxede ø«, men det forekommer mig, at begge disse tydinger får et grundstød dærved, at nabosognet Eltang, der aldeles utvivlsomt har navn efter samme træ, allerede 1231 hedder Ælmtunge. Man kan jo ikke godt tænke sig, at i to nabosogne kommer a'et til at omlyde i det enes navn, men ikke i det andets.

Den almindeligste forklaring af navnet Almind er, at det kommer af alminding. Jeg har hidtil været afgjort imod denne forklaring og er det endnu, hvis alminding skal tages i den sædvanlige betydning af fælles græsmark, overdrev eller lignende. Begrebet alminding i den betydning kan først være blevet til omkring år 900, og selvfølgelig er landsbyen ældre, når den allerede ved den tid har givet navn til syslet. Men ordet alminding kan også tages i en anden betydning, om end grundbetydningen, »hvad der er fælles« er den samme. I vore gamle love kaldes stundom det mere betydningsfulde landsting først på året for almindingsting, og på Island brugtes ordet *almenni* i betydningen ting eller tingforsamling. Der er da intet i vejen for, at ordet oprindelig kan have været brugt i samme betydning herhjemme, og at Almind således ligefrem betyder ting eller tingsted.**)

Hvad etymologien til *Møsvraa* angår, da volder den sidste del af navnet ingen vanskelighed, idet *vrd* i stednavne altid be-

*) »Blandinger, udg. af Univ. jub. danske samfund« I side 245.

***) Jeg skylder *Svend Aakjær* tak for disse oplysninger, som jeg dels har fra hans ypperlige artikler »Tingsted og målkærne« i *Frem* I A side 573 og 764, dels fra private meddelelser fra ham.

tegner en afkrog, et afsides liggende sted. Hvis formen *Mosevrd*, som ret almindelig skrives i vore dage, var rigtig, så var etymologien tydelig nok: vråen ved mosen.

Men denne form kan ikke være rigtig, selv om man også allerede så tidlig som 1417 finder den skrevet, ti det er umuligt, at mose i folkesproget kan blive til møs (med langt ø). Forøvrigt skrives navnet op igennem tiden på mange forskellige måder: 1417 *Mosevrd* og *Miøselrd* (naturligvis en skrivefejl), 1496 *Mossvuro* og *Møssuro*, 1579 *Mysvrd* og *Møsvuro*, 1664 *Møeszvrd* og 1688 *Moesvrd*. Hvis Dybdal, hvad jeg tror, engang har været en sø, så kunde den med nogen grund have været kaldt Mjø-sø, d. v. s. den smalle sø, idet mjø eller mø er den samme stavelse, der findes i ord som Mysunde, Mjøsen, mynde og stammer fra et gammelt tillægsord mjor, der betyder smal. Men jeg skal villig indrømme, at dette er en kun meget svag funderet gisning.

II. Almind i oldtiden.

Den romerske historiker *Tacitus*, der levede omkring år 100, skriver i sin bog om Germanien, at de germanske folkestammer ikke har steder at bo i, men »bor sondrede og spredte, alt som de har følt sig tiltrukne af en kilde, en mark eller en lund«. Det må altså først være efter den tid, at vore landsbyer er blevet til, og man mener da også, at de ældste af vore landsbyer stammer fra folkevandringstiden eller umiddelbart før. Af Almind sogns tre landsbyer er Almind og Dons sikkert de ældste, og de er formodentlig fremstået i den seneste folkevandringstid, hvorimod Møsvrå vist er betydeligt yngre. Tingstedet, hvorefter jeg formoder, at Almind har navn, er naturligvis århundreder ældre. *Tacitus* kender således godt Germanernes tingforsamlinger og ved, at dær både tages politiske beslutninger og afsiges domme.

De to eneste kilder, vi har til Almind's historie i oldtiden, er oldsagsfund og gamle stednavne, og selvfølgelig er det kun lidt, de kan give os.

Der er fundet tre stenalderboplads^{*)}, den ene på Almind

*) Ved boplads^{er} forstås her blot, at der er fundet forskellige kulturting.

kirkejord (matr. nr. 2) nede ved åen, og de to andre i Dons, den ene mellem Nørresø og Søndersø (matr. nr. 16), den anden på Ulkjærhøjs mark (3 a) tæt ved bækken, ligesom der også er fundet en del redskaber fra den yngre stenalder. Også fra bronzealderen er der gjort adskillige fund, således et par spiralfingerringe af guld, den ene fundet i en høj på Almind mark, den anden i en høj på Møsvrå mark. Fra jernalderen er der naturligvis de fleste fund. Jernalderboplads er fundet i Almind på matr. nr. 7 a, 7 b, 8 a, 10 a, 13 a og 56 og i Dons paa matr. nr. 9, og af gravpladser fra samme tid er der ligeledes fundet en del, i Almind på matr. nr. 5 d, 13 a og 51 a, i Dons på matr. nr. 6 a og 9. Der knytter sig ikke særlig interesse til de jernalderfund, som er gjort; dog er der fundet flere smukke broscher (fibula), et la-Tene-sværd, skjoldbugler m. m. De fleste fund stammer fra den sydvestligste del af Dons mark, fra Rødmosøgårds mark og præstegårdsmarken. Så godt som alle høje i sognet er nedpløjede eller sløjfede. Der findes højrester og ompløjede høje i Almind på matr. nr. 3 a, 3 b*), 4 a, 6 c**), 6 g, 18 a***), 26, i Dons på matr. nr. 14†), 17, 5 c††), og i Møsvrå på matr. nr. 3 a, 5 b, 6 a og 9.

Af stednavne, der fortæller noget om oldtiden, må først og fremmest nævnes selve navnet *Almind*, der som allerede omtalt sandsynligvis i sig bærer mindet om et berømt tingsted. Men også en hel del marknavne fører tanken tilbage til oldtiden. Således er der al grund til at tro, at navnet *Smørhøj* på østermarken minder om den gamle religiøse kultus, at der sattes smør ud som offer til guden, hvorved man sikrede sig kvægets trivsel. Tæt vest for Almind by er en vej, som endnu den dag i dag kaldes *Viefælledvej*, og i den gamle markbog kaldes nogle agre dærvæd *Viefloeds* agre. Dette navn kan tydes på to måder: »vi« kan betyde helligdom, men det kan også betyde vidje. Det forekommer mig dog, at den første tydning har størst sandsynlighed, idet nabomarkerne hedder *Ondsig* (af Odin?) og *Gudhøj†††)*.

Den sydøstligste del af matr. nr. 4 a hedder *Tulestald*, et navn, der har en ren oldtidsklang. Thul er et ældgammelt ord,

*) en ompløjet og to nedpløjede høje. **) 4 ompløjede høje. ***) 4 ompløjede og en nedpløjet høj. †) en højrest og en nedpløjet høj. ††) 3 ompløjede høje. †††) Alle disse steder ligger i den del af vestermarken, der kaldes *Benager*.

som betyder vismand og taler. I Norge blev thulens gærning tilsidst udelukkende af poetisk art, men i Danmark synes han at have haft en mere praktisk gærning som herredshøvding, dommer og offerpræst. Om denne sidste gærning minder marknavnets sidste del, idet stalle betyder alter.

III. Almind i middelalderen.

De kilder, jeg har haft lejlighed til at undersøge, giver ingen oplysning om Almind sogn i middelalderen, og jeg tvivler om, at der i det hele taget kan skaffes nogen synderlig oplysning desangående. Alligevel må det have spillet en rolle, hvad navnet *Almind syssel* bekræfter.

Sysselinddelingen menes at stamme fra det 10. århundrede og er sikkert fremkommen, fordi man trængte til et mellemlid mellem det store embedsområde, provinsen, og det mindre embedsområde, herredet. Den er således en forløber for amtsinddelingen, der indførtes sammen med enevælden. Navnet syssel betød oprindeligt som endnu den dag i dag gærning, men gik tidlig over til også at betegne embedsområde.

Når Almind blev hovedby for et syssel, skyldes dette sikkert tilstedeværelsen af en kongsgård. At en sådan har været her, bekræftes da også både af et stednavn og et gammelt sagn. I Alminddalen findes der en bakke, som kaldes *Kongensholm*. Dærom skriver præsten Jens Sørensen Hundevad i sin indberetning 1638: »Findes der tvært over fra kirken udi en skov et smukt bjærg, kaldes Kongensholm, hvorpå menes i fordum tid at have standet et slot; den gamle vej dertil synes endnu at være kendt«. At Almind i gammel tid har haft en kongsgård, bekræftes yderligere af, at Almind sogn i Valdemar den andens jordebog nævnes som konunglef d. v. s. krongods.

Jens Sørensen Hundevad fortsætter i samme indberetning: »Sønden fra Almind hos vejen er en stor sten kaldes Wagssteen, hvor vagt i fordum tid for slottet haver uden tvivl standen«. Denne forklaring kan man vist ikke fæste megen lid til, idet den etymologiske videnskab i hine tider ikke stod ret højt. Desuden kaldes stenen i Markbogen af 1688 Vadsten (Waadsteen).

Valdemars jordebog nævner også navnet *Almind herred*. Der er grund til at tro, at dette skyldes en fejltagelse, da herredet i hvert fald 100 år senere har sit nuværende navn Brusk (o: Broscog) herred.

Hvert syssel havde sit sysselting, og endnu den dag idag kan man påvise, hvor Almind sysselting holdtes, idet der på generalstabskortet er ansat navnet *Sysselbjerg* på en 75 m høj banke lige nord for Møsvråvejen på matr. nr. 3 b. Gamle folk i Almind påstår rigtigt nok, at det er en lidt lavere bakke syd for byen, der bærer dette navn, men Markbogen af 1688 synes at give generalstabskortet ret, idet det nævner Sysselbjerg som liggende på Almind østermark.*) Selvfølgelig har der været en galge i nærheden af tingstedet, og den formodning er fremsat, at *Stagebjerg* tæt vesten for byen, i den del af vestermarken, der i gamle dage hed *Benager*, skulde bevare mindet derom i sit navn. Dette passer dog ikke, idet det af markbogen kan ses, at der på østermarken, tæt ved Sysselbjerg, var nogle agre, der hed *Galleagre*. Selvfølgelig er det her, galgen har stået.

Almind sysselting har meget tidlig tabt sin betydning, og Kolding er blevet syslets hovedby. Allerede 1296 nævner en tysk skrivelse Almind syssel som Kolding amt, og i det følgende århundrede lægges Almind syssel sammen med det tilgrænsende Jelling syssel, og det hele blev da lagt under Koldinghus. Dog blev navnet Jelling syssel ved at bestå, og endnu så sent som 1656 lægger Arent Berntsen i sin bog »Danmarckis og Norgis Fructbar Herlighed« sysselinddelingen til grund for sin beskrivelse af Jylland, men Almind syssel kender han ikke.

IV. Almind i det 16. og 17. århundrede.

Landsbyen Almind bestod fra middelalderen af af 13 gårde og 2 huse, der alle var fæste under Koldinghus. En af gårdene (nr. XIII), som oprindeligt var tillagt skrifversvenden på slottet, blev ved kongeligt brev af $\frac{22}{3}$, 1558 udlagt til præstegård for kapellanen i Kolding hr. Niels Nielsen. der jo tillige

*) Jeg tør dog ikke helt benægte, at traditionen kan have ret. Jeg kan ikke efter markbogen bestemme Sysselbjergs beliggenhed ud over det, at det ligger på østermarken, og den mulighed er jo ikke ganske udelukket, at matr. nr. 6 e, hvor traditionens Sysselbjerg er, kan have været regnet med til østermarken, skønt man jo skulde synes, at byen og hustofterne var det naturlige skel.

var sognepræst i Almind. Denne gård kaldtes altid siden Annexgården.

1592 hærgedes Almind by af en ildebrand, der lagde 6 gårde i aske, i hvilken anledning kongen fritog disse for et års landgilde.

1651 afhændede kong Frederik den tredje de 11 af gårdene og et af husene i Almind by til St. Jørgens hospital i Kolding mod vederlag af gods andetsteds. Denne handel blev ikke til gavn for bønderne i Almind, idet hospitalet var en langt strengere herre end kronen, og det var yderst trange kår, hospitalsbønderne i Almind levede under de ca. 150 år, forholdet varede.

I Møsvrå var der een selvejergård, der dog stundom var delt i to og stundom i tre gårde, samt fire fæstegårde, hvoraf een hørte under Koldinghus, og de andre tre tilkøbtes 1579. De to købte kongen af Hendrich Holck til Rønhave på Als, til hvis hustrus arvegods de hørte. Hun var en Reventlow fra Søbo i Jordløse på Fyn. Den tredje gård købte kongen af Mourids Stygge til Holbeckgård ved Randers. Den hørte under hovedgården Herslevgård i nabosognet.

Den menneskealder, der indrammes af årstallene 1627 og 1660, var en drøj tid for hele Danmark, men drøjest var den for det sydlige Jylland, og Almind gik da heller ikke ram forbi.

Efter at det sydlige Jylland først var plyndret ret grundigt af Kristian den fjerdes tyske regimenter, rykkede Wallensteins tropper herind i September måned 1627, og nu blev plyndringen sat i system over hele Jylland. I »Farstrup og Axelsens dagbøger« hedder det for 1628: »Dette år var et bedrøveligt år formedelst de mange krigsfolk og fjender, som vare landet mægtige. Dog var her godt køb på korn og fødevarer, så at hvem, som havde penge, kunde købe 1 skp. rug for 6 sk., 1 skp. byg 4 sk., 1 skp. havre 2 sk., en ox for 1 rdl., en ko 1 rdl., og ellers heste, svin og andet, som de umilde mennesker stål og røvede fra fattige folk, såvel som kobber, tin, messing og klæder kunde købes for ringe værd, men penge var alt af landet og udgivne til skat.« For 1629 hedder det sammesteds: »Ved pinsedagstider blev sluttet fred imellem kejseren og kongen af Danmark. Og droge de kejserlige bort igen, efter at de havde været her noget nær udi 7 fjerdingår, og holdt et sælsomt hus,

så det svier til det barn i vuggen ligger, mens verden står.«
Efter krigen kunde Almind kun svare $\frac{1}{3}$ skyld.

1644 kom krigen atter ind over Sydjylland, idet Svenskerne under general Torstenson drog herind fra Tyskland. Også nu gik det løs med plyndring og brand, ti de svenske soldater var i Tredveårskrigen skole blevet omtrent ligeså rå og hensynsløse som Wallensteins. Både i 1644 og 1645 slog Torstenson lejr i Almind og dets tre nabosogne Starup, Nebel og Harth, hver gang to fulde døgn, »hvorudover de fattige folk, som bygger og bor i samme sogne, slet blev fraberøvet deres kræ og heste. Udi lige måde blev deres korn udkast, slet og ilde medfaren.«

Der stod endogså et slag i Almind, nemlig den 7. August 1645. I dette sejrede Danskerne, ti et tingsvidne mælder, at kornet i Viuf blev trådt ned både af fjenderne, som flyede, og af kongens folk, som fulgte efter. De Svenskere, som faldt i slaget, blev begravede på Almind kirkegård, og der opkastedes en høj over dem, »Svenskehøjen«, som først blev sløjfet i 1870erne. Siden er der rejst en sten på højens plads.

Mærkværdig nok mældes der kun om een afbrændt gård i Almind by i denne krig, Dons var værre med, idet dær brændte 2 salshuse og 2 bol, men Møsvrå synes at være sluppet helt fri.

12 år senere slap ulykkerne for alvor løs over Almind. I over 3 år hørte mord og brand til dagens orden hernede i det sydlige Jylland, og det var ikke blot vore fjender, Svenskerne, men også, og det i endnu langt højere grad, vore »venner«, Brandenborgerne og Polakkerne, som afstedkom dette.

Brusk herreds tingbøger, som bēgynder 1661, giver vidnesbyrd om, hvorledes tilstanden var efter krigen. En kreaturtælling 1661 giver det resultat, at Almind by har 18 heste, 9 stude, 15 køer, og Møsvrå 6 heste og 6 køer. I Almind by ligger 6 gårde fuldstændig øde, uden besætning og uden udsæd, og det samme er tilfældet med 2 gårde i Møsvrå. Desuden er alle de andre gårde i sognet mer eller mindre ruinerede. Og ulykkerne fortsattes efter krigen: »7. Aug. 1661 holdtes syn over en del byers kornmarker i Brusk herred, og da befandtes der stor misvæxt på kornet efter den ringe sæd, fattigfolk udi armod havde fået sået, så det var mesten fordærvet af tørken og solens

brynde, såvel og en stor del deraf fordærvet af mus og utøj. I Møsvrå og flere byer syntes det, som om de kun kunde få ud-sæden igen.« — »8. Febr. 1662 Tingsvidne om, at Jens Hansen i Møsvrå blev i forleden fejdetid rent udplyndret og siden med armod har opholdt sig på sin ruinerede bondegård, indtil samme hans gård 14 dage før jul ulykkelig brændte med hvis ringe armod og gods, de dennem igen havde samlet.« Og ulvene huserede. I et videbrev for nabobyen Håstrup hedder det 1662: »Disse skadelige dyr, ulvene, er nu i den bedrøvelige ufredstid bleven så mangfoldige og skadelige, at vi må lade vore bæster vogte fra aften om sommeren.« Endnu 25 år senere skriver præsten Rasmus Sager i en indberetning: »Udi Almind by er der i mange år ikke lagt følle til formedelst den skadelige ulv.« Et skifte af 19. Januar 1661 efter Jep Poulsen på gård nr. II i Møsvrå viser, hvorledes tilstanden var i den enkelte gård: »Da blev angiven påvist efterskrevne gods, formue og tilstand, som endda for denne bedrøvelige fejdetid var beholden som følger: 2 ulden dyner, en linden dyne, 2 gammel blågarnslagner, 1 hoveddyne, tilsammen vurderet for 1 rdl., 1 messingkedel for 8 sk., 3 skp. rugsæd, som hun fattige kvinde havde fået samlet i år, hver skp. sæd sat for 1 sld. — er 3 sld., 1 gammel brun klædestrøje, sat for 12 sk.« Besætningen er 1 ko. Og det bevidnedes, at enken »ikke beholdt af hendes og hendes sal. husbonds gods eller formue andet end hun her angivet haver og forskrevet står, mens blev af fjenderne ganske bortrøvet og deres gård ganske ilde ruineret, som nu findes næsten øde.«

Et syn af 2. Aug. 1662 viser, at man har taget fat på opbygningsarbejdet, men også at der er langt igen.

Møsvrå.

Niels Pedersen [nr. IV] haver opsat på sit nedbrændte sted 3 stk. huse, 20 fag, fattes endnu 6 fag sals og 12 fag lade.

Jens Pedersen [nr. V] opsat på sit afbrændte sted 8 fag ladehus, fattes endnu tre huse.

Karen sal. Niels Ebsens gård [nr. III] er afbrændt og øde og haver sat en hytte på steden, hun sidder udi.

Thomas Lauridsens [nr. II] gård findes 13 fag gammel salshus, nok 15 fag andet hus, som er brøstfældig, fattes . . . huse.

Hans Jensens bondegård [nr. I] findes 2 [huse], 21 fag, fattes 2 huse.

Karen sal. Peder Amhede [nr. I] hendes halve bondegård er afbrændt og øde på steden opsat en hytte, 4 fag, hun sidder udi.

[Jens] Hansens bondegård [nr. I] er afbrændt, er opsat på steden igen 3 fag hytte, han sidder udi.

Almind.

Hans Staffensens gård [nr. I] findes 3 huse, 35 fag, og 6 fag borte og øde.

Hans Nielsens gård [nr. XIII] findes 31 fag hus og 12 fag øde.

Søren Andersens gård [nr. VI] fandtes 25 fag hus og 10 fag øde.

Henrik Mortensens gård [nr. II] fandtes 26 fag hus og 10 fag øde.

Søren Sørensens gård [nr. XII] findes 12 fag hus og 31 fag øde.

Jørgen Madsens gård [nr. IX] findes 6 fag hus og 32 fag øde.

Peder Lassens gård [nr. VII] findes 24 fag hus og 14 fag øde.

Jon Andersens gård [nr. V] øde.

Peder Knudsens gård findes 22 fag hus brøstfældig og 22 fag øde hus.

Iver Hansens gård [nr. III] findes 42 fag hus ved magt.

Jes [Sørensens] gård [nr. XI] findes et hus.

Hans Andersen findes hus 14 fag.

Hans Strangesens hus 14 fag.

. Pedersdatters hus mesten øde.

Christen findes 4 fag hus og 3 fag øde.

* * *

Endnu en slags »krig« blev Almind vidne til i det 17. århundrede, men den var heldigvis af en mere fredelig art. Kong Kristian den femte, der var en ung og krigerisk herre, lod 1674 indrette en befæstet lejr vest for Almind, på Viuf vestermark og Starup søndermark. De svære skanser, den var omgivet med, strakte sig også over et hjørne af Almind mark og over den nordlige del af Dons mark, og endnu den dag idag er der ret tydelige spor at se af dem.

»Lejren ved Almind« var på 14000 mand, og der foretoges

store øvelser med disse, som kongen selv ledede. Disse øvelser vakte stor opsigt ude i Europa, hvor krigen dengang rasede mellem Frankrig, England, Sverige på den ene side og Holland, Spanien, Tyskland, Brandenburg på den anden side. Var disse øvelser en træning eller var de blot udtrykket for »en ung og martialske« herres lyst til exercits? Dette sidste mener den hollandske udsending, der holdt sin regering nøje underrettet om, hvad der foregik i lejren ved Almind. Han fortæller om, at såvel den engelske som den franske gesandt opholder sig ved lejren, og at den franske gesandt »i sin konges navn har tilbudt kongen af Danmark subsidier af 600000 rdl., hvis han vilde tage Frankrigs parti eller i det mindste sidde stille«. Øvelserne viste sig at være en træning, ti året efter lod kongen sig trods Griffenfeldts kloge råd drage med i krigen for at komme til at kæmpe mod Sverige (den skånske krig).

V. Matrikuleringen i det 17. århundrede.

Hvorledes beskatingen var ordnet her i landet før enevældens indførelse, ved man ikke rigtigt. At der svaredes skat, er sikkert nok, men om skatterne var vedvarende på de faste ejendomme, eller de blot udskreves i krigstilfælde, og når landet ellers trængte til penge, er ikke klart. Da det var herremændene, som pålignede deres bønder skatten, foretoges påligningen efter de afgifter, bønderne svarede i landgilde. Man havde rundt omkring på godserne jordebøger, hvori var indført alle de landgildeafgifter, som bønderne skulde svare til den jordrot, de hørte under. Denne landgilde bestod for hver af de 13 Almindgårde af følgende ydelser: 1 fjerding smør — 1 ørte rug — 1 ørte byg — 1 ørte havre — 16 skp. malt — 1 brændsvin, og for hver af de 4 fæstegårde i Møsvrå af: 3 pund smør — 1 ørte rug — 10 skp. byg — 1 ørte havre — 1 oxen — 1 stalde — 1 brændsvin — 1 mark danske gæsteri. End ikke de såkaldte »selvejere« slap fri, men måtte også betale landgilde. Af de 2 selvejergårde i Møsvrå, der var betydelig større end fæstegårdene, måtte den ene betale: 5 skp. rug — 2 skp. byg — 1 ørte malt — 28 skp. havre — 3 traver rug — 1 læs hø — 20 læs ved — 1 lam — 1 gås (med den 2 skp. havre) — 5 høns —

20 æg — 1 skp. gryn — 2 td. kul — 2 sk. leding — 1 mark hår — 1 mark garn — 2 sk. 2 alb. årlig — — 1 brændsvin — 6 sommerheste (for dem 2 mark og 6 skp. havre) — 10 vinterheste*) (for dem 2 mark og 10 skp. havre) — 3 jægerheste (for dem 21 sk. 1 alb), og den anden gård noget lignende. Desuden skulde begge gårdene tilsammen give et fedt får årlig.

Disse højst forskellige ting omsatte man for lethed og overskueligheds skyld til den i vedkommende egn mest gængse kornsort, enten rug eller byg, hvilke kornsorter kaldtes »hart« korn, d. v. s. hårdt korn, i modsætning til havre, der var blødt korn. Når skatten altså skulde pålægges, blev de altså lignede efter det antal tdr. hartkorn, enhver bonde var opført med i jordebogen.

Ved enevældens indførelse mistede adelen sin skattefrihed, og skattefordelingen blev regeringens sag. For at have en norm at gå frem efter forlangte regeringen alle jordebøgerne indsendte, og af disse blev så uddraget, hvilke afgifter og hartkorn enhver ejendom var sat til. Herregårde, præstegårde, degnejorder o. l., på hvilke der ingen landgildeaftgift hvilede, blev nu også ansat til hartkorn, vistnok blot efter et skøn. Således kom der altså en fælles jordebog eller *matrikul*, som den også kaldtes, for hele landet. Den blev færdig 1664, men for denne egns vedkommende var den færdig allerede 1662.

Efter denne matrikul blev hver af de 13 Almindgårde skyldsatsat for: 1 ørte rug — $3\frac{1}{2}$ td. byg og malt — 1 ørte havre — 1 fjerding smør — 1 brændsvin, hvilket beløb sig til $9\frac{1}{2}$ td. hartkorn. Hver af de 4 fæstegårde i Møsvrå blev skyldsatsat for: 1 ort penge — $\frac{1}{2}$ ørte rug — 10 skp. byg — 10 skp. havre — 3 pund smør — 1 brændsvin — $\frac{1}{2}$ oxe at stalde, hvilket beløb sig til $6\frac{1}{4}$ td. hartkorn. De to selvejergårde blev ansat til henholdsvis 12 td. 2 skp. 3 fdk $2\frac{1}{2}$ alb. og 9 td. 7 skp. 2 fdk. hartkorn.

Man vil let indse, at landgildeaftgifterne var en uheldig skattebasis, da de var engang for alle fastsatte afgifter og højst forskellige for de forskellige egne. Dette var man også klar over, da matrikulen blev lagt, og man prøvede derfor på at finde en ny skyldsætningsmålestok, idet man vilde påligne skat-

*) ved sommerheste og vinterheste forstås pligt til at underholde 1 hest og dens rytter et døgn.

terne efter gårdenes udsæd og høavl, men dette opgav man dog på halvvejen.

Efter denne opgivne matrikul kunde hver af Almindgårdene årlig så 10 skp. rug, 10 skp. byg, 10 skp. havre, 8 skp. boghvede og avle 12 læs hø, hver af fæstegårdene i Møsvrå kunde så 1½ td. rug, 1½ td. byg, 2 td. havre, 2 skp. boghvede og avle 20 læs hø samt havde skov til 1½ svins olden. Den ene selvejergård kunde så 2 td. rug, 2½ td. byg, 5 td. havre, 2 skp. boghvede og avle 30 læs hø samt 2 svins olden, og den anden kunde så 12 skp. rug, 15 skp. byg, 30 skp. havre samt avle 22 læs hø og 1½ svins olden.

Utilfredsheden med matrikullen af 1664 var så stor, at man allerede 1681 måtte til at tage fat på en ny. Den blev færdig i løbet af 7 år og kaldtes *matrikullen af 1688*. Det er den, *Ole Rømers* navn knytter sig til.

Nu fik man en anden basis at bygge på end landgildeafgifterne, idet Ole Rømer lod foretage en opmåling og vurdering af alle landets jorder, men kort blev dog ikke optaget endnu, og det var kun de dyrkede jorder, der målttes. Her i Jylland blev jorden inddelt i 6 klasser:

I. klasse:	den »allerbedste« jord	— 2 td. ld. til 1 td. hartkorn.
II. klasse:	den »gode« jord	— 4 — —
III. klasse:	den »middelmåd.« jord	— 6 — —
IV. klasse:	den »skarpe« jord	— 9 — —
V. klasse:	den »onde« jord	— 12 — —
VI. klasse:	den »allerværste« jord	16 à 20 — —

Engene blev ansat til hartkorn efter mængden og godheden af det hø, der avledes. 10 læs mærskhø eller 24 læs gest-, kær-, eller skovhø, eller 32 læs mosefoder regnedes til 1 td. hartkorn.

Græsningsjorderne inddeltes i »gode«, »middelmådige« og »onde«. Af første slags regnedes 24 hoveders græsning til 1 td. hartkorn, af anden slags 32, af tredje slags 40.

Endelig blev skovene også sat i hartkorn. En skovstrækning, som kunde give tilstrækkelig føde for 24 3 år gamle svin, skyldsattes for 1 td. hartkorn.

Det var ikke blot jorderne, men også anden indtægt og næring, der sattes i hartkorn, således f. ex. mølleri, kongetiende og kirketående.

Ved matrikullen af 1688 fik hver gård sit nummer, og det er disse numre, der stadig anvendes i denne bog.

Medens man ved matrikullen af 1664 havde skyldsatt alle fæstegårde i samme by lige højt, fraveg man nu dette princip. Dog er der ikke stor forskel, idet alle gårdene i Almind er ansat til omkring 5 td. hartkorn, nogle lidt over og andre lidt under, og fæstegårdene i Møsvrå hver til godt 4 td. hartkorn.

VI. Fællesskabet.

Som bekendt var der jordfællesskab indenfor de enkelte landsbyer i Danmark indtil henimod år 1800. Dette fællesskab bestod dog ikke i, at man dyrkede jorden i fællesskab og så delte udbyttet, nej, enhver mand havde i virkeligheden sin egen jord.

En landsbys jord var delt i tre dele: *hustofterne*, der lå ind til de enkelte gårde, *bymarken* dær udenfor og *almindingen* eller *overdrevet* længst borte.

I almindingen, der bestod af skove, vedvarende græsningsjord, hede, moser, enge o. lgn., var fællesskabet helt rådende idet ingen enkelt havde ejendomsret dertil, men den blev benyttet af alle bymændene i forening i forhold til deres gårdes størrelse. Hustofterne dærimod var *enemærke*, d. v. s. hver gård havde den toft, den lå på, til særeje, altså helt udenfor fællesskabet. En del af toften benyttedes til kålgård og abildgård, men i reglen var den så stor, at den også kunde indeholde græsningsplads til trækdyrene i hviletiden. Bymarken var delt i en mængde forskellige *åse* efter boniteten, og hver gård i byen fik så ved den såkaldte rebning tildelt sin strimmel jord af hver ås (»ager om ager«), således at en gård stundom kunde have 100 smålodder og dærover på forskellige steder. En ås var i reglen delt i ligeså mange agre, som der var gårde i byen. Dog kunde der også være åse så små, at ikke alle gårde havde agre dæri, og andre så store, at hver gård havde 4 a 5 agre, men disse lå aldrig samlede.

På grund af disse forhold var det absolut nødvendigt, at der fulgtes en fælles driftsplan. Denne vedtoges af byens mænd på bystævnet, hvortil de indvarsledes af oldermanden.

Her skal efter Markbogen af 1688 gives en fortegnelse over de forskellige åse i Almind og Møsvrå.

Ved byen og hustofterne deltes Almind bymark i to dele, Østermarken og Vestermarken, af hvilken sidste en del kaldtes *Benagre*.

1. Almind østermark.

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<p><i>Stendals agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af rød sand og grus, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) byg, 4) havre, hviler 6 år.</p>
<p><i>Store dals agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig rugjord af rød grus med lidt muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, hviler 5 år.</p>
<p><i>Storeagre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>(som Storedalsagre).</p>
<p><i>Nørre krogs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af rød sand og grus, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 5 år.</p>
<p><i>Store krogs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af rød sand og grus med muld iblandt, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, hviler 5 år.</p>
<p><i>Lergrav agre,</i> løber i syd og nord, 8 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af grå sand med noget muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) blandkorn, 4) havre, hviler 4 år.</p>

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<p><i>Troldkornsbjergs agre,</i> løber i syd og nord.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af rød sand med lidt muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) blandkorn, hviler 5 år.</p>
<p><i>Brunmose agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>(som Troldkornsbjergs agre).</p>
<p><i>Lille markagre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig havrejord af grå sand og muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3 og 4) havre, hviler 5 år.</p>
<p><i>Kærvejs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>(som Lille markagre).</p>
<p><i>Kattelunds agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af grå sand og muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3 og 4) havre, hviler 6 år.</p>
<p><i>Stakket Kattelunds fald,</i> løber i syd og nord, 4 agre.</p>	<p>(som Kattelunds agre).</p>
<p><i>Kars agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af grå sand og grus med lidt brun muld iblandt, sås 4 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, 4) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Leghøjs agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>God boghvedejord af grå sand og grus med brun muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, 4) havre, hviler 4 år.</p>

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<p><i>Smørhøjs agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af grå sand og grus, mere grus end sand, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Bashøjs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>God boghvedejord af grå sand og rød muld med lidt grus, sås 4 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, 4) havre, hviler 5 år.</p>
<p><i>Møsvråhøjs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig blandkornsjord af grå sand og brun muld og lidt grus, sås 4 år, 1) boghvede, 2) blandkorn, 3) rug, 4) havre, hviler 5 år.</p>
<p><i>Trinflods agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>God bygjord af grå sand og brun muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) byg, 4) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Store moseagre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig bygjord af grå sand og brun muld og lidt grus, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) byg, 4) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Et lille fald hos Syssebjerg,</i> løber i syd og nord, 7 agre.</p>	<p>Ond havrejord af sur klæg, sås 2 år med havre, hviler 6 år.</p>
<p><i>..... boelis agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af grå sand og muld med grus, sås 4 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, 4) havre, hviler 5 år.</p>

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<p><i>Vadstens agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre,</p>	<p>God boghvedejord af grå sand og brun muld og lidt grus, sås 4 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, 4) havre, hviler 4 år.</p>
<p>Den vestre ende af forskrevne fald.</p>	<p>Middelmådig blandkornsjord af grå sand og brun muld med grus, sås 3 år, 1) blandkorn, 2 og 3) havre, hviler 5 år.</p>
<p><i>Gundballes agre,</i> løber i syd og nord, 65 agre.</p>	<p>Middelmådig bygjord af grå sand og rød muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) byg, 3) rug, 4) havre, hviler 4 år. Noget af det middelmådig boghvedejord af grå sand og grus og lidt muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Tulestalds agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af grå sand og grus med lidt muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Højsagre,</i> løber i syd og nord, 11 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af rød grus og sand, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Kongensholms agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig rugjord af brunagtig grus og sand med ringe muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, hviler 4 år.</p>

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<p><i>Skårehøjs agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig rugjord af brun grus, sand og lidt muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, hviler 4 år.</p>
<p><i>Lille falds agre,</i> på begge sider af vejen, løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Ringe jord af rød sand og grus, mere grus end sand, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) havre, hviler 9 år.</p>
<p><i>Klebjergs agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>God havrejord af rød grus og sand med lidt muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3 og 4) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Midtfalds agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig bygjord af brun sandet muld med lidt grus, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) byg, 4) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Vesterfald,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>(som Midtfalds agre).</p>
<p><i>Små moseagre,</i> løber i syd og nord, 12 agre.</p>	<p>Middelmådig blandkornsjord af brun grus og sand med lidt muld, sås 3 år, 1 og 2) blandkorn, 3) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Præsteagre,</i> løber i øst og vest, 12 agre.</p>	<p>(som Små moseagre).</p>
<p>Et lidet fald ved Præsteagre, løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig rugjord af brun grus, sand og lidt muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, 4) havre, hviler 4 år.</p>

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Store Syssebjergs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre,	(som Et lidet fald ved Præste- agre).
<i>Galleagre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	Middelmådig rugjord af brun sand og grus med ringe muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 4 år.
<i>Nørdesttræbens(?) agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	(som Galleagre).
<i>Lergravvejs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	(som Galleagre).
<i>Store markskels agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	(som Galleagre).

2. Almind vestermark.

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Lundagre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	Middelmådig boghvedejord af grå og hvid sand, lidt grus, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, hviler 4 år.
<i>Store Stagebjerg agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	(som Lundagre).
<i>Tornsagre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	(som Lundagre).
<i>Kærsdals agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	(som Lundagre).

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<p><i>Lille Etfalds agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>(som Lundagre).</p>
<p>Nogle agre ved forskrevne skifte, løber i syd og nord, 6 agre.</p>	<p>(som Lundagre).</p>
<p><i>Kirkesti agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig blandkornsjord af grå sand og lidt muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) blandkorn, 4) havre, hviler 5 år.</p>
<p>Koholm, løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig bygjord af grå sand og brun muld, sås 4 år. 1) boghvede, 2) rug, 3) byg, 4) havre, hviler 4 år.</p>
<p><i>Stenbros agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>(som Koholm).</p>
<p><i>Store Sallemays agre,</i> løber i syd og nord.</p>	<p>Ringe bygjord af sand, muld og grus, sås 3 år, 1) byg, 2) rug, 3) havre, hviler 6 år.</p>
<p><i>Lille Sallemays agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig boghvedejord af grus og sand og ringe muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 6 år.</p>
<p><i>Elbæks dams agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>(som Lille Sallemays agre).</p>
<p>Et fald sønden vejen, løber i syd og nord, 13 agre.</p>	<p>Middelmådig rugjord af bleg sand og grus med ringe muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, hviler 6 år.</p>

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Lille dals krog,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	Skarp rugjord af grå sand og muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, hviler 5 år.
<i>Store dalskrogs agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	Middelmådig boghvedejord af grå sand og muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 6 år.
<i>Hiørvejs agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	Middelmådig boghvedejord af grå sand og muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) rug, hviler 6 år.
<i>Store Skanseagre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	(som Hiørvejs agre).
<i>Langsig agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	Ond havre- og død hedejord af sand og grus, sås 2 år med boghvede og havre, hviler 20 år.
<i>Birkelundshøjs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	(som Langsig agre).
<i>Lille Langsig agre,</i> løber i øst og vest.	Ond boghvedejord af ørr (ø: småsten) og grus, liggende i heden, sås 2 år med boghvede og havre, hviler 24 år.
<i>Møllekrogs agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	(som Lille Langsig agre).

Benagers mark.

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Store balle gasagre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	Ond havrejord af kold muld og ler, ligger under vand, sås 2 år med havre, hviler 7 år.
<i>Lille balle gasagre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	Middelmådig boghvedejord af sand og muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 6 år.
Et lidet fald ved Klyfsted, løber i øst og vest, 13 agre.	(som Lille balle gasagre).
<i>Kielkrogs agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	(som Store balle gasagre).
<i>Stagebjerg agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	Middelmådig rugjord af grå sand og muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) byg, 4) havre, hviler 6 år.
<i>Vieflods agre,</i> løber i syd og nord, 13 agre.	(som Stagebjerg agre).
<i>Store Ondsig agre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	Middelmådig havrejord af brun sur muld med grus, sås 4 år, 1) byg, 2) rug, 3 og 4) havre, hviler 4 år.
<i>Lille Gudhøjs agre.</i> løber i syd og nord, 5 agre.	Middelmådig havrejord af ... muld, sås 3 år, 1) blandkorn, 2 og 3) havre, hviler 10 år.
<i>Lidet fald,</i> løber i syd og nord, 8 agre.	Ringe havrejord af suragtig muld med sand, sås 3 år, 1) blandkorn, 2 og 3) havre, hviler 15 år.

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Store benagre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	Middelmådig boghvedejord af sand og grus med ringe bleg muld, sås 3 år, 1) boghvede, 2) rug, 3) havre, hviler 6 år.
<i>Lille benagre,</i> løber i øst og vest, 13 agre.	Middelmådig havrejord af sid bleg muld med sand, sås 3 år, 1) rug, 2 og 3) havre, hviler 9 år.
<i>Kjeldsagre,</i> løber i øst og vest, 7 agre.	Middelmådig boghvedejord af sur muld og grus, sås 3 år, 1) boghvede, 2 og 3) havre, hviler 9 år.

Møsvrå bymark deltes i søndermarken og nørremarken.

1. Møsvrå søndermark.

Åsens navn	Asens beskaffenhed
<i>Storketoft,</i> vender i øst og vest, 6 agre.	Ringes havrejord, sås 3 år, hviler 6 år.
<i>Kragebær agre,</i> vender i øst og vest, 6 agre.	God havrejord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Nassekrog,</i> vender i syd og nord, 6 agre.	God rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Nasse skovkrog.</i>	Ringes havrejord, sås 2 år, hviler 8 år.
<i>Hjordager fald,</i> vender i øst og vest, 6 agre.	Ringes havrejord, sås 3 år, hviler 6 år.

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Maaerschiil</i> , vender i øst og vest, 12 agre.	Middelmådig rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Sogrise agre</i> , vender i øst og vest, 6 agre.	(som Maaerschiil).
<i>Meldlunds ager</i> , vender i syd og nord, 6 agre,	(som Maaerschiil).
<i>Biflods agre</i> , vender i syd og nord , 6 agre.	Ringe rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Lieagre</i> , vender i øst og vest , 30 agre.	Halvdelen middelmådig havrejord, sås 4 år, hviler 4 år. Resten dels god rugjord, sås 4 år, hviler 4 år, dels ringe havrejord, sås 3 år, hviler 6 år.
<i>Snogager fald</i> , vender i øst og vest.	God rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
Nok et lidet stykke jord.	Middelmådig rugjord af gråt sand og muld, sås 4 år, 1) boghvede, 2) rug, 3 og 4) havre, hviler 4 år.
<i>Skau mål</i> .	Middelmådig rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Søndertoft</i> , vender i øst og vest.	Middelmådig bygjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Hønsfald stykke</i> , vender i syd og nord, 4 agre.	Middelmådig rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
To fold jord, kaldet <i>Hampland</i> , vender i øst og vest, 11 agre.	God bygjord, sås 4 år, hviler 4 år.

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
En have, som findes 4 fald jord i, 20 agre.	Dels ringe byggjord, dels god rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
En have, som hedder <i>Holm</i> , bruges af de 4 kronens tjenere, 20 agre.	Dels ringe byggjord, dels god rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Hakrog skifte</i> , løber i syd og nord, 8 agre.	God rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Kobbelfald agerskifter</i> , løber i syd og nord, 6 agre,	(som Hakrog skifte).
Endnu fire stykker, løber i syd og nord, 4 agre.	(som Hakrog skifte).
<i>Store Stensbjerg</i> , løber i øst og vest, 8 agre.	God byggjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Lille Stensbjerg</i> , løber i øst og vest, 7 agre.	(som Store Stensbjerg).
<i>Smalleagre skifte</i> , løber i øst og vest, 7 agre.	(som Store Stensbjerg).
<i>Bastager skifte</i> , løber i øst og vest, 8 agre.	Middelmådig blandkornsjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Witelsager skifte</i> , løber i øst og vest, 8 agre.	God rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Trindflods agre skifte</i> , løber i øst og vest, 8 agre.	Middelmådig blandkornsjord, sås 3 år, hviler 5 år.
<i>Selle Stus agre skifte</i> , løber i øst og vest, 8 agre.	God byggjord, sås 4 år, hviler 4 år.

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Langflod agre skifte,</i> løber i øst og vest, 8 agre.	Middelmådig havrejord, sås 3 år, hviler 6 år.
<i>Stumper agre skifte,</i> løber i øst og vest, 8 agre,	(som Langflod agre).
<i>Tausballe skifte,</i> løber i syd og nord, 14 agre.	Ringe havrejord, sås 2 år, hviler 8 år.

2. Møsvrå nørremark.

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Kager Lies ager skifte,</i> løber i øst og vest, 6 agre.	God bygjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Hommel gårds agre skifte,</i> løber i øst og vest, 14 agre.	(som Kager Lie).
<i>Langager skifte,</i> løber i øst og vest, 8 agre.	(som Kager Lie).
<i>Damholts agre,</i> løber i øst og vest, 14 agre.	Middelmådig rugjord, sås 3 år, hviler 5 år.
<i>Hestholm agre skifte,</i> løber i syd og nord, 8 agre.	(som Damholts agre).
<i>Sven Bruns ager skifte,</i> løber i syd og nord, 9 agre.	(som Damholts agre).
<i>Thons ager skifte,</i> løber i syd og nord, 8 agre.	Middelmådig blandkornsjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Pøderj pøt ager skifte,</i> løber i syd og nord, 8 agre.	(som Thons ager).

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Tromeljahøjs ager skifte,</i> løber i syd og nord, 8 agre.	Ond havrejord, sås 3 år, hviler 6 år.
Hedejord, som består af fem fald, løber i syd og nord, 33 agre.	Ringe havrejord, sås 3 år, hviler 12 år.
Endnu noget hedejord, fire fald, løber i syd og nord, 29 agre.	Ringe havrejord, sås 3 år, hviler 12 år, samt ringe rugjord, sås 3 år, hviler 8 år.
<i>Brunbjergs agre,</i> løber i syd og nord, 8 agre.	Ringe rugjord, sås 3 år, hviler 8 år.
<i>Stankebjergs agre,</i> fire fald, løber i syd og nord, 32 agre.	Ringe rugjord, sås 3 år, hviler 8 år, samt middelmådig rugjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Haldagre,</i> løber i syd og nord, 7 agre.	(som Stankebjergs agre).
<i>Hesselhøjs ager skifte,</i> løber i syd og nord, 7 agre.	Ringe havrejord, sås 2 år, hviler 10 år.
<i>Laven Tuins agre,</i> løber i syd og nord, 8 agre.	(som Hesselhøjs agre).
<i>Gruff agre skifte,</i> løber i syd og nord, 12 agre.	(som Hesselhøjs agre).
<i>Gråvejs agre,</i> løber i syd og nord, 12 agre.	Ringe havrejord, sås 3 år, hviler 6 år.
<i>Tværagre,</i> løber i øst og vest, 6 agre.	Middelmådig rugjord, sås 3 år, hviler 5 år.
<i>Store Gråbjerg agre,</i> løber i syd og nord, 6 agre.	(som Tværagre).

WIUF MARK

WILSTRUP &

WIUF

DE

MARK

L. ANDRUPS GAARD.
MARK

MARK

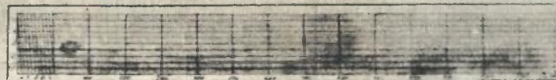
*Alle Stæder og Bygninger er aftegnet de Høstingsting
af den 17. April 1814*

LILBALLE.

MARK

STENDERUP. MARK

Maat 12000 for 1000000000 Alen

MARK.

MASTRAS MARK, som er indteget af OLUF
HILDE APT BRUCK HERRED. A.C.
MIND COEN og KONFELIC. alle de
sædvanlige Bygninger, A.P.T. og Dens og indteget
A. 1711. 2. P. W. 1711.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Åsens navn	Åsens beskaffenhed
<i>Lille Gråbjerg,</i> løber i syd og nord, 6 agre.	Middelmådig havrejord, sås 3 år, hviler 5 år.
<i>Lille Lavlund,</i> løber i syd og nord, 7 agre.	Middelmådig blandkornsjord, sås 4 år, hviler 4 år.
<i>Store Lavlund,</i> løber i syd og nord, 7 agre.	(som Lille Lavlund).
<i>Lille og store ny damagre,</i> løber i syd og nord, hver 6 agre.	Middelmådig boghvedejord, sås 3 år, hviler 6 år.
<i>Gåsenæb,</i> løber i syd og nord, 3 agre.	God havrejord, sås 3 år, hviler 6 år.
<i>Bredmay,</i> løber i syd og nord, 5 agre.	God blandkornsjord, sås 3 år, hviler 5 år.

VII. Udskiftningen.

I 1772 udskiftedes *Dons* som den første af Almind sogns tre byer. To år senere blev *Møsvrå* udskiftet, hvorimod udskiftningen for *Almind* bys vedkommende først fandt sted 1783. Udskiftningen gik let nok for de to første byers vedkommende, hvorimod der var nogen gnidning ved udskiftningen af *Almind*.

Udskiftningen af alle tre byer foretoges af landinspektør Daniel Wesenberg, der var en Meklenborger af fødsel, men i mange år ejede en gård i Nørre Bjært.

Ved matrikullen af 1688 havde alle gårdene fået numre, men disse numre har Wesenberg, uvist af hvilken grund, ændret for Almind bys vedkommende, således at

Nr. I	blev nr. IX	Nr. VI	blev nr. VIII	Nr. XI	blev nr. I
- II	- - XIII	- VII	- - VI	- XII	- - XI
- III	- - XII	- VIII	- - V	- XIII	- - IV
- IV	- - VII	- IX	- - III		
- V	- - X	- X	- - II		

I bogen her anvendes de oprindelige numre; dog er i afsnittet her Wesenbergs numre tilføjet i parentes.

Den 21. Febr. 1783 var landvæsenkommissionen forsamlet i Almind, hvor følgende blev vedtaget:

1) Almind kirkeeng bliver beliggende ligesom den er og var før delingen, med fri adgang fra Viuf landevej.

2) Ligeledes bliver Viuf kirkeeng, som ligger på Almind mark, beliggende, som den er, uden forandring i henseende til delingen, men i henseende til vejen benytter ejeren sig af fart over vadestedet over åen, norden om Nålebjerg mose.

3) Selvejrbonden, nr. I (IX), i Almind, som er den eneste selvejer i byen, og Annexgården, nr. XIII (IV), beholder deres tofter ved byen uden forandring, dog tages så meget fra nr. Is (IX) toft i det nordøstlige hjørne, at nr. III (XII) kan have fart til sin lod, hvorimod nr. III (XII) giver nr. I (IX) vederlag i det sydvestlige hjørne af sin lod. Dernæst sættes hovedskel mellem hospitalsgodset og disse to gårde således: i selvejrbondens østre tofthjørne og i det sydøstlige hjørne af Storeng sættes 2 pæle, som gør skellinjen til øst. Da enhver som mældt beholder sine tofter, så går Annexgårdens sønden om tofterne til vest, indtil han når det nordre skel mellem Store Ondsigt og Lille Gudhøj, hvor den ene pæl sættes, og den anden sættes sønder i Lilballe markskel, i skellet mellem den 10. og 11. Storeng fra øster at regne, hvorved det vestre skel er bestemt. Denne lod deles imellem dem sønder og nær således, at enhver deraf får det halve efter taxterne, og selvejergårdens falder østligst. Hvad de endnu i deres mål måtte tilkomme, skal dem tildeles ved Møsvrå markskel, norden Møsvrå vej, såvidt som det kan strække fra Møsvrå vej til Viuf markskel, og selvejergårdens falder østligst. Hvad dem så måtte tilfalde af heden, tildeles dem næst norden for den husmændene i næstfølgende 4. post akkorderede lod, således at lodden løber med enderne i øst og vest, Annexgårdens sydligst. Iøvrigt erindres, at efterdi der er 2 beboere på Annexgården, så deles Annexgårdens lodder alle i 2 lige dele, således at ejeren, som efter forlydende skal være lieutenant Frandzen på Gravengård, kan bestemme, hvilken af beboerne der skal have samme, siden han ikke er mødt ved denne forretning, uagtet han dertil er indvarslet.

4) Husmændene Jens Hansen og Mads Mogensen, som er selvejerhusmænd, og Peder Andersen, Niels Sandager og madame Ancher, som er hospitalshusmænd, blev ved forening med bymændene tilstået et stykke jord til græsning på heden, nemlig de såkaldte Hedeenge, som grænser til Donsrod, fra Dons skel til Lilballe skel, hver til et hoveds græsning, hvortil udlægges 21000 kv.-alen, efter første klasses agerland til hvert hoved. For hvilke fem hoveders græsning bemældte husmænd betaler årlig til deling mellem bymændene, gårdvis, hver 8 mk., skriver otte mark danske, som er ialt årlig 6 rdl. 4 mk. Disse 6 rdl. 4 mk. betales hvert års Martini.

5) Til skoleholderens kreaturers græsning blev udlagt **Kongsholm vejagre** med det østre skel lige igennem til Smedkjærs **østre hjørne og de to vestre engskifter** af Smedkjær, hvorved **han har adgang til åen** for at vande sine kreaturer.

6) Bymændene blev dærefter enige om, at følgende fælles tørvemoser 1) Brænd-, 2) Klunt-, 3) Hessel-, 4) Nordberg-, 5) Elbæk-, 6) Storeng-, 7) Gåsmose, 8) Brun- og 9) Rødmose bliver reserveret til brug som hidtil og altså udenfor delingen. Om de 3 moser, nemlig Klunt-, Brænd- og Hesselmose er et stykke lyng undtagen til fælles fladtørveskær, som ved delingen indpæles. Til alle bemældte moser forbeholdes fri fart og vej, men ingen sætterum tilstås undtagen i moserne selv og på de dærom og udi beliggende engsige.

Alle de buske, som findes til byen, forbeholdes ejerne her- efter som hidtil, og altså er al gærdselhugst uden for delingen, hvoraf ejerne dog ikke hugger eller benytter sig undtagen i Februar og Marti måneder.

Dærnæst blev det afgjort, at enhver lodsejer strax tiltræder sin lod, dog at enhver beholder 2 kærve efter gødningen af den jord, han ved delingen mister, foruden den allerede lagte 3dje rugkærv, imod at han vederlægger sådant med anden jord enten til sæd eller græs, således som de selv nærmere dærom kan forenes.

Da den specielle deling imellem hospitalsbønderne egentlig tilkom hospitalets administration, og denne, nemlig hr. for- stander Hadberg, erklærer, hvorledes han ønskede, at kommis- sionen vilde behage at lægge en speciel delingsplan imellem

hospitalets bønder, så vilde kommissionen også føje ham dærudi, og samme bestemme, forsåvidt omstændighederne kunde tillade, da den indtil idag ubestemte plan imellem selvejerne og hospitalet ej kunde tillade at tænke på den specielle deling imellem hospitalsgodset.

Udkastet til denne deling bliver dærfør ikke andet, end at den ved udførelsen kan lide en eller anden forandring.

1) Gårdene nr. XI (I) og III (XII) får den jord, som ligger imellem Peder Jensens første lod og Kolding landevej, hvilken lod skelles i sønder og nord, og nr. XI (I) falder østerst; hvad de i så fald mangler i det tilkommende, bliver dem tillagt sønden for Dons vej fra Dons skel til øster, som dem kan tilkomme, og nr. XI (I) ligger vesterst.

2) Gården nr. XII (XI) går fra byen til øster, norden fra Møsvrå vej med dens hele lod, om så meget levnes af Peder Jensens og Annexgården, om ej bliver så meget, så skal de nyde resten på vestermarken efter omstændighederne; skulde dærimod blive tilovers, da tilligges sådant efter omstændighederne til en anden gård, som skal være nr. III (XII).

3) Gårdene nr. VI (VIII), IX (III) og II (XIII) får hver en lod sønder på. Lodden skabes således: fra Dons vej sættes med den vestre side af det vester fald neden møllevejen til sønder igennem heden, indtil den når Bred vester eng, da lodden brækkes af og skelles til øster på Annexgårdens lod.

Denne lod skelles igen i sønder og nord*) i 3 lige dele, således at gården nr. II (XIII) tager først, dærnæst gården nr. VI (VIII) og dærnæst gården nr. IX (III). Det øvrige dem tilkommende skal de have fra Dons markskel til øster med den forbeholdenhed: at de skal længst ud, ligesom de har været nærmeste i første lod**), og da lodderne går i sønder og nord, norden Dons vej, så forstår det sig af sig selv, at de strækker sig igennem engene, medmindre, at dem ej skulde tilkomme så meget, og i så fald standser skellet før engen.

4) Gården nr. VIII (V) får Lundager og Stagebjerg fra Donsvej til nord og noget mere, om det kan være fornøden. Det

*) Skellene kom til at gå i øst og vest, og gård nr. II (XIII) fik sin lod i midten, nr. IX (III) fik sin nordligst.

***) Nr. II (XIII) fik den fjærneste, nr. VI (VIII) den nærmeste lod.

MARK

SKIA

MARKERS SØGNDISTRIKT

*Alle de i dette Distrikt liggende
 Lande og Bygninger
 er hermed
 aftegnet*

LILLEBALLE

CARTE
 de l'**ALMINDE MARKER**
 de **COLINGHUS A SØBROS** Kjøbmand
 de **ALMINDE SØGN** i den hiesige Sogndistrict

Color	Meaning	Color	Meaning
[Red]	Land	[Blue]	Skov
[Green]	Græsning	[Yellow]	Bygninger
[Black]	Bygninger	[White]	År
[Blue]	År	[Dotted]	Skov
[Dotted]	Skov	[Cross-hatched]	Græsning
[Cross-hatched]	Græsning	[Diagonal lines]	Land
[Diagonal lines]	Land	[Wavy lines]	År
[Wavy lines]	År	[Stippled]	Skov

øvrigte tilkommende skal han have sønden Møsvrå vej fra Møsvrå markskel til norden Rødmoste.

5) Gården nr. X (II) skal på vestermarken ligge vester for nr. VIII (V) med den indskrænkning, at de skal gå på begge sider af vejen til Dons, om det ej bliver dem for meget, da de uomgængelig skal have en lod på Midtervong, Nyvong, Møsvråhøjager, Trinflod og Per Syvager, hvilken lod aflægges fra Kolding landevej til øster til nr. VIII (V), sin bestemte lod, og altså skal loddens skakning strække sig mod Møsvrå vej, fra vester til øster, og, om i vestermarken skulde blive formeget til den, da får gårdene nr. VII (VI) og V (X) at imodtage resten. Tofte, som gården nr. IV (VII) fragår tillige med byggepladsen og haven tilfalder gården nr. X (II).

6) Gården nr. IV (VII) agter at udflytte til Møsvrå skel sønden Rødmoste, og hospitalets Romes (Rødmoste?) eng tilfalder ham, mens Annexgårdens hauger tilfalder nr. VIII (V), hans lod strækker fra Møsvrå markskel til vester, sålangt som den kan nå, inclusive hans tilkommende hedelod. Da i denne lod ej findes mere end 7 læs hø, så tilligges ham desforuden Trin eng som et sted, hvor han kan have belejlig adgang. I det øvrige håber han, at kommissionen på det bedste sørger for ham og skaffer ham nogen kongelig bygningshjælp og nogen understøttelse af hospitalets direktionen, tilligemed den forsikring, at byen ifølge forordningen tager del i de med udflytningen forbundne besværligheder.

7) Gårdene nr. VII (VI) og V (X) tilfalder altså den af vestermarken ubestemte del og den del, som endnu af sydøstermarken levnes, hvilke tvende steder deles imellem dem det rimeligste ske kan, og da ingen engbund af betydning findes i loddet, så tillægges den det øvrige tilkommende på Bred vester eng og Knoer eng. Skulde begge gårde ej forenes om at imodtage den dem tiltænkte lod, da fastsættes, at østermarken deles i øst og vest fra landevejen, og gården nr. V (X) falder sønderst, og i vestermarken falder nr. VII (VI) vesterst, og i engene ligger nr. VII (VI) sønderst.

Ifald for nogen af lodderne skulde falde for lidet eller for meget engbund, da får enhver at imodtage engbund, hvor den

kan falde, og dærimod at miste, hvor den er tiløvers. — Tofterne i almindelighed beholder enhver, undtagen nr. XI (I) og IV (VII), som fragår deres efter bestemmelse.

I henseende til heden, da skal alle de vestre lodder sønden for Donsvej gå sønder på, indtil de når den linje, som er på kortet fra Ballegave til den sønder af Beche eng, og vejen til heden sættes vester for nr. IX (III) — fra Ansengs (?) lod, og når den kommer til den ommældte skellinje, skal den være nord og vesten for Hesselse, og lodderne i den øvrige hede skabes øster og vester, og Bred Knors lægges indtil vester endene. Dærudi lægges ingen anden plan, da godheden er lige, end dem tillægges efter den mere eller mindre bekvemmelighed, som en eller anden gård ved agermarkens deling har fået.

Således er denne specielle delings plan af samtlige vedkommende aftalt og indgået, som bekræftes såvel med hospitalsforstanderens som hospitalsbøndernes underskrift.

I forsommeren 1783 foretog landinspektør Wesenberg så jorddeling og udmålingen, men da den var færdig, var der stor utilfredshed, og der blev indgivet klage over den, hvorfor landvæsenkommissionen igen måtte samles i Almind den 19. Juli.

En af klagerne gik ud på, at delingsplanen af 21. Febr. ikke var fulgt. Denne klage blev dog strax taget tilbage, da den viste sig at være helt ugrundet. Den eneste afvigelse, der var sket, var, at Wesenberg havde tildelt gård nr. XI (I) et stykke jord, Høj kaldet, som efter planen skulde høre til gård nr. XII (XI), men dette var sket efter skriftlig overenskomst mellem vedkommende gårdmænd indbyrdes, og nr. XII (XI) havde til gengæld fået et andet stykke jord fra gård nr. XI (I). Denne overenskomst fordrede hospitalsforstander Hadberg ophævet, og det blev den.

En anden klage gik ud på, at adskillige var blevet »fornærmeth i målet«, hvorfor det bestemtes, at der skulde eftermåles.

Gårdmændene mente, at skolelærerens lod var for stor og krævede at få en vej anlagt over hans mark, men denne klage afvistes pure. »Hospitalsbønderne kan komme til deres jord og enge ved at køre på deres egne lodder.«

En uenighed om det satte skel mellem Peder Jensen og Annexgårdens ejer bilagdes i mindelighed, således »at Peder Jensen beholder det hø, han haver avlet på Annexgårdens jord, og Annexgården beholder det korn, som dens ejer har sået på Peder Jensens jord«. Så skal al fællesskabet mellem disse to mænd ophøre, »og enhver retter sig efter de nu på marken befindende hovedskel«.

Ejeren af Annexgården Michel Jessen og fæsteren af den halve Annexgård Jeppe Orlof var uenige om skellet imellem dem. Nu sattes det bestemt.

Da delingsplanen lagdes, havde lodsejerne bestemt, at et stykke hede omkring og imellem de tre moser Klunt-, Brænd- og Hesselmose skulde blive ved at være fælles, men nu forlangte Peder Jensen og Annexgårdens ejer at få deres part udskiftet, »og da hr. Hadberg på hospitalets vegne tilstod dem samme, så blev det bestemt, at selvejer- og Annexgårdens lodder uden videre foregående taxation efter proportional kvadratindhold af det hele måtte få deres andel fra den store forte til øster, med Knud Rasmussens hedelods nordre side, og blev det ved lodkastning afgjort, at selvejergården får den søndre side, og Annexgården den nordre side. Men den tørvemose, Brændmose kaldet, som falder i denne udskiftede andel, bliver til fælles brug for hele byen ligesom de andre moser efter delingsplanen.«

Husmændene klagede over, at der var tillagt dem for lidt græsning til deres kreaturer, og at betalingen dærfør var for højt ansat. Den nedsattes nu fra 8 mk. til 1 rdl.

Hospitalsforstander Hadberg vilde også have heden imellem tørvemoserne delt imellem hospitalsbønderne, men dette nægtede Wesenberg, fordi delingsplanen havde bestemt, at denne hede skulde forblive i fællesskab til fladtørveskær.

Endvidere bestemtes ved dette møde, at eftermålingen skulde ske inden 6 uger, og bønderne måtte ikke fragrofte deres lodder før.

Ved eftermålingen viste det sig, at Wesenberg havde haft ret, og det var ikke fri for, at han hoverede lidt, da den 13. Oktober 1783 alt var klappet og klart.

VIII. Kassehusene.

Foruden gårde og bol var der i de fleste landsbyer en del jordløse huse, der i almindelighed kaldtes *gadehuse*, men dog her på egnen *kassehuse*, et navn, de sikkert har fået efter den årlige afgift, de såkaldte huspenninge, de måtte betale til jordejerens (her enten kongens eller hospitalets) kasse.

Om den slags huse skriver Arent Berntsen i sin bog »Danmarckis oc Norgis Fructbar Hørlighed« således 1650:

»Gade Huusze ere ringe Huusze oc særlige Woninger, som gemeenlig aff Landtzbye- Handvercks- eller Arbeytz Folk besiddis, byggis gemeenlig paa andre heele- eller halffve Gaardis Grunder, saa der til er aldeelis ingen Ejedomb, af Sæd eller Eng, undtagen undertiden et ringe Støcke Jord eller Kaalhaffve, hvilcken end oc icke ejgeligen til Gadehuuset henhører, men til Gaarden, paa hvis Grund den er bygt.

Giffvis derfor aff saadanne Huusze ingen Landgild, mens allene en ringe Huuszleye som 1 Marck Penge eller 2. Hvilcke Gadehuusze Penge, eller oc noget andet, aff nogle kunde giffvis, udi Skiffter icke for nogen Landgild actes, eller udi hart Korn beregnis.«

I Almind by var der 1662 to kassehuse, hvoraf det ene tilhørte kronen, det andet hospitalet. Efter den tid opførtes der tre andre kassehuse, et på kronens grund og to på hospitalets. I Møsvrå var der ingen kassehuse, men i Dons var der to.

Kassehusmændene havde fra gammel tid lov til hver især at få en ko græsset sammen med bymændenes køer ude på overdrevet, og ved udskiftningen fik de som allerede nævnt en lille kobbel ude i bymarken. De Almind kassehusmænd fik sydspidsen af Almind mark, og kassehusmændene i Dons matr. nr. 18 i Dons. Disse kassehusjorder fik intet hartkorn, men i stedetfor skulde der svares en årlig afgift deraf, de såkaldte kassehuspenge, til hartkornsejerne. Denne afgift svares endnu den dag i dag, for Almind vedkommende hver Mortensdag, for Donses hver Mikkelsdag. I Dons er der forøvrigt et stort stykke jord (matr. nr. 8b og 17), den såkaldte *Lejrmark*, der er samme kår undergivne som kassehusjorden. Dærmed hænger det så-

ledes sammen: Fra gammel tid havde Dons mølle ret til 15 høveders græsning på byens marker, men ved jorddelingen 1773 afstod mølleren denne ret imod at få Lejrmarken, som han så forpligtede sig til at svare en årlig afgift på 12 rdl. af til bymændene.

IX. Den store ildebrand.

Den 14. Juni 1786 blev en ulykkesdag for Almind, idet over halvdelen af landsbyen den dag blev lagt i aske. Årsagen til denne store ildebrand var nogle børns leg omme hos snedker Jens Hansen Hoemann, der boede i et kassehus, som lå tæt øst for den gård, Søren Parbo nu har. Børnene havde fået boret et fæng hul i en nøglepibe, som de så fyldte med krudt og morede sig med at fyre af. Dærvæd kom de til at tænde ild i nogle høvlspåner, som lå i værkstedet, og snart stod kassehuset i lys lue. Da vinden var i sydøst, varede det ikke længe, inden ilden forplantede sig til skolens udhus og gård nr. III. Ved hjælp af våde lagner blev skolens lille udhus reddet, men gården nedbrændte til grunden, og ilden jog videre, gård nr. I og Annexgården blev lagt i aske. Dærefter tog den fat på gård nr. VI, som lå tæt vest for Annexgården og fortsatte videre imod vest, medens den samtidig sprang over gaden og antændte gård nr. VII. Her brændte dog kun laden, men ilden fortsatte sin rasen på begge sider af gaden mod vest, hvor den tog begge de gårde, der lå nord for gaden, nr. X og nr. VIII, samt gård nr. IX syd for gaden. Den havde også fat i den vestligste gård syd for gaden, nr. II, men her lykkedes det at få bugt med den.

Det siger sig selv, at man stod temmelig hjælpeløs overfor en ildebrand i en landsby, hvor gårdene lå tæt samlede og alle var stråtake, men her stod man dobbelt hjælpeløs, idet så at sige alle landsbyens beboere var ved deres arbejde ude i den ret fjærnt beliggende mark. End ikke degnen var hjemme, han måtte løbe næsten en mil, fortæller han selv, og traditionen beretter, at han havde været i Brakker og var nået til Sletmaysbro, da han opdagede ilden.

Samme degn Jacob Christensen Brøndum digtede en sang om den store ildebrand. Sangen blev trykt, men da der nu kun findes ganske enkelte, hårdt medtagne eksemplarer af den, skal den her gengives i sin helhed.

Sørge-Betragtninger
 over
 den ulykkelige
 ILDSVAADE
 som skeede
 i Alminde Sogn og Bye
 Onsdagen den 14de Junii
 1786
 Sangviis forfattet
 med denne Begyndelse:
 O Herre! dine Domme etc.

Eenfoldig componeret
 af
 den som i al Nød og Fristelse søger sin
 Tilflugt til Gud,

Alminde Skole
 den 15de Junii 1786.

Jac. Brøndum.

Haderslev,
 trykt hos Hinrich Luckander.

Mel.: Hiertelig mig nu længes.

I.

O Herre! dine Domme	
Er urandsagelig,	Rom. 11,33.
Din Hielp du lader komme,	
Og viiser naadelig	
Mod dem, som ingen Fader	
Og Forsvar have maae,	
Du dennem ey forlader,	Joh. 14,18.
Men troelig bi vil staae.	

2. Her lodst du dette kiende,
 Som et Mirakel stoer,
 Din Magt er uden Ende,
 Naar Straffens Engel foer
 Med Ildens Sværd omfaret
 Mit Huus, og gik forbi;
 Din Haand selv det bevaret,
 Saa Israel blev frie.
2. Mos. B.
 12, v. 13. 27.
 1. Mos. B. 32,
 v. 27. 28.
3. Saa Enkens Huus og flere,
 Der ogsaa frelset blev;
 Du selv det Tal formere,
 Som Æren dig tilskrev,
 At noget blev tilbage,
 Hvori de huuses kan,
 De ikke maae forsage,
 I den bedrøvet Stand.
4. Du selv har os befalet:
 Kald paa mig i din Nød;
 Og venlig til os talet,
 O milde Fader sød!
 Med Løfte om din Naade,
 Saa vi dig takke bør,
 Og prise overmaade,
 For alt det, som du gjør.
5. Thi det var dog en Lykke,
 At Herrens Tempel maae,
 Det allerbeste Stykke,
 Dog uforandret staae,
 Samt Skolen, hvor de Unge
 Paa deres Børneviis,
 Skal røre deres Tunge,
 Til Herrens Lov og Pris.

6. Gid vi da ei forglemme,
 De Store med de Smaae,
 At røre vores Stemme,
 Alt hvad vi kan formaae
 Til Herrens Lov og Ære,
 Hvor vi i Verden gaaer:
 Hans Navn velsignet være,
 I høye Himmel-Chor.

Byens Tildragelse.

7. See! om jeg skal opregne,
 Hvorledes det tilgik,
 Vil jeg sandfærdig tegne,
 Hvad Ende som det fik.
 Byen blev lagt i Aske,
 Den beste, største Part;
 Med Taarer de sig vaske,
 Som huusvild bleve snart.
8. Det ei en Time varet,
 Fra Ilden der opkom,
 Før det, som ei blev sparet,
 Var ganske styrtet om,
 Og laae i Ild og Lue;
 Det gyse kan i mig.
 Enhver derfor maae grue,
 Lad det erindre dig.
9. O Alminde! din Plage
 Er kommen af dig selv;
 Du ei paa Gud tør klage,
 Han vil os altid vel.
 Thi han en naadig Fader
 Sig altid lader tee,
 Afvender mange Skader,
 Som ellers kunde skee.

10. Tolv Gaarde var derinde,
 Og femten Eiere.
 Den sextende vi finde
 Paa Marken, som kan see
 Den meget store Vaade,
 Og takke maae sin Gud,
 Som frelste ham i Naade,
 At han var flyttet ud.
11. Syv heele Gaarde brændte,
 Dertil et Cassehuus,
 Hvor Ilden den optændte
 Med Bragen, Knald og Suus
 En Lade derforuden
 Udaf den ottende
 Af Ildens stærke Spruden
 Man maae i Aske see.
12. Den Dag, som dette skeede,
 Snart ingen var ved Sit,
 Men udi Skov og Heede,
 Omkring i Marken vidt.
 Hver ilede det meeste,
 At komme hastig hiem;
 Men da de kom de Fleeste,
 Brød Luen grusomt frem.

*Min egen Tildragelse og Bøn i Nødens Tid, paa den trange Vey,
 jeg med Angest måtte løbe, næsten en Miil.*

13. Stor Angest mig ompændte,
 Da jeg den Tidend fik,
 At Ilden nu antændte
 Mit Huus paa Øyeblik;
 Thi Byen stod i Lue.
 Men da jeg Røgen saae,
 Og vilde den beskue,
 Jeg neppe kunde gaae.

14. Den Nøgel Moses brugte,
 At aabne Himmelen,
 Og Dørren ret oplukte
 Til sin trofaste Ven:
 Da Havets røde Vande
 Forbød ham længer gaae,
 Men for sin Fiende stande, 2. Mos. 14, v. 15.
 Guds Hielp han finde maae.
15. Den samme jeg fordristed
 Mig til at røre ved,
 Med Troens Haand jeg vristed
 Ved hvert et Fodefied,
 Paa Himlens Dør med Sukke
 Min Fader kaldte paa,
 I Naade mig oplukke
 At jeg bønføres maae.
16. Gud! som i Ildens Stytte 2. Mos. 14, v. 24.
 For dine Børn vil gaae,
 Du Jacobs Huus beskytte,
 Lad det omgierdet staae;
 Samt krone Enkers Boelig,
 Vor Hoved-Hiørnesteen!
 Lad dennem leve roelig,
 Foruden Bræk og Meen.
17. At al vor Sind og Tanker
 Til Jesum være maae,
 Som Troens faste Anker,
 Hvor vi i Verden gaae.
 Naar Modgangs store Bølger
 Discipler drukne vil,
 Og Verden dem forfølger,
 Selv Jesus træder til.

18. Og truer Havets Vande,
 Strax maae det stille staae;
 Saa Folket disse Lande
 Det med Forundring saae.
 Vor Frelser ikke sover,
 Det trøster Sind og Mod;
 Han os det samme lover,
 Naar Troen den er god.
19. En Abraham paa Prøve
 Gud satte meget hart,
 Vil Isak ham berøve,
 Som ved hans Haand blev spart.
 En Jacob ei vil miste
 Sin Rachel, som var kier;
 Maae derfor Modgang friste,
 Til Trøst Gud kom ham nær.
20. En Habakuk du førte
 Til Daniel med Mad;
 De Løver ham ei rørte,
 Og Kongen blev saa glad.
 En Jonas i Afgrunden
 Guds Almagt skue kan,
 Da han af Fiskemunden
 Kom levendes til Land.
21. Elias ofte flyttet 1. Kong. 17. Cap.
 Fra et til andet Sted,
 Guds Engle ham beskyttet
 Ved hvert et Fødefied;
 Ja Fugle som Drabanter
 Ham daglig tiene maae 4. og 6. v.
 En trofast Prædikanter
 Maae uforfærdet staae.

22. Om Nøden end vil trykke,
Og Bækken bliver tør,
Som Tørsten skulde slykke,
Da skulde Ravne før
Dem Mad og Drikke bringe,
Som pryder dette Sted.
Men jeg er alt for ringe,
At ligne mig derved.
23. Dog, Gud skee Tak og Ære!
Som har betroet mig
De Unge at oplære;
Gid de maae vise sig
Som sande Christi Lemmer
I Liv og Lærdom smukt,
Og aldrig det forglemmer,
Men bærer megen Frugt,
24. Til deres Skabers Ære
Og Igienløzers Priis.
Den hellig Aand maae være
I Hiertet et Beviis:
Enhver oprigtig meene
Dem Naade og alt Godt,
De stedse Gud maae tiene;
Frie dem fra Skam og Spot.
25. Enhver af os bevare
Udi din Naades Favn,
Fra Alskens Nød os spare.
Hielp os i Jesu Navn,
At leve Gud til Ære,
Og døe i Salighed,
Vi dine Børn maae være,
Dertil gjør os bereed.

7de V.

26. At vi, naar Dommen falder,
 Med Glæde mødes kan.
 Vor Frelser os kalder
 Til det forjætted Land
 I Himmelen med Glæde,
 Hvor Sorgen Ende har.
 Hielp os derind at træde,
 Naar vi fra Verden far.
27. Om vi med Paulus lide,
 Og prøve Modgangs Vind,
 Hielp os at mandig stride,
 At vi maae komme ind
 Til Frelseren med Ære
 Udi den Himmelhavn,
 Saa skal vi Kronen bære.
 Amen! i Jesu Navn!

I hine tider var brandforsikring endnu temmelig ukendt, i hvert fald på landet. I 1784 var dog gårdene i Møsvrå blevne assurerede, men der var sikkert ikke en eneste af de Almind gårde forsikret. For at få deres gårde genopbyggede måtte de Almind bønder dærfør erhverve sig de såkaldte »brandstødbreve«, d. v. s. breve, der gav dem ret til at drage om inden for en nærmere bestemt omkreds og tigge til brandstød.*) Sådanne breve havde i ældre tid præsten kunnet udstede, men det var blevet forbudt i Kristian den femtes danske lov, og de måtte nu erhverves hos den borgerlige øvrighed, i visse tilfælde hos kongen selv. Brandstødet var yderst sjældent penge, men i reglen korn, f. ex. $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ skp. rug efter folks ævne og vilje.

Efter en endnu levende tradition skal en af de brandlidte, nemlig Knud Rasmussen på gård nr. VII, have misbrugt sit brandstødbrev og i flere år være blevet ved at gå »så langt som stakler går«, og det skal være ham, der på spørgsmålet om,

*) Brandstød = brandstøtte, brandhjælp. I folkesproget blev det ved en fejl etymologi til brandsted, her udtalt brændstøj.

hvor han var fra, stadig gav det svar, der endnu er et levende mundheld: »A er såmænd fra Almind — Gud bejr 'et!«

Knud Rasmussen havde så meget mindre grund til at gå længere end de andre, som det kun var hans lade, der brændte i den store ildebrand, men ni år senere brændte hans hele gård, og da er det måske, han har vist sin ihærdighed.

X. Gårdenes udseende 1798.

I Oktober 1787 kom endelig både de ubrændte og de genopbyggede gårde i brandkassen, og allerede i det tidlige forår 1798 blev alle ejendommene både i Almind og Møsvrå om-taxerede. Fra denne taxation foreligger en beretning, der meget omstændelig udmaler, hvorledes hver ejendom ser ud, og efter denne skal her gives en kort beskrivelse. Alle ejendommene har stråtag og egebindingsværk, men tavlene i dette er stundom brændte mursten og stundom lervægge, d. v. s. klinede vægge, enkelte steder fjælevægge. Alle bygninger er »befunden forsvarlig indrettet imod ildsfare«, og brandtøjet synes at være i fortrinlig orden, idet der ved hver gård og hvert hus findes 1 à 2 brandstiger, en brandhage, læderspande og træspande med jærnbånd, ved nogle også en brandlygte, og hele sognet er fælles om en slangesprøjte.

1. Ejendommene i Almind by.

Gård nr. I.

Våningshuset i syd, 10 fag, 10 al. dyb, fjæleloft, 4 fag med fjælegulv, to skorstene, en bagerovn, en kølle. — Fjælegavl, murstensvægge. — Vurderet til 250 rdl.

Et staldhus i vest, 10 fag, 7½ al. dyb, 2 fag til åben port. Dels murstens-, dels fjælevægge. — 100 rdl.

Et ladehus i nord, 15 fag, 8½ al. dyb, 2 fag til lukket port. Fjælevægge. — 150 rdl.

Et staldhus i øst, 9 fag, 8½ al. dyb. Dels murstens- dels fjælevægge. — 100 rdl.

Gård nr. II a.

- Våningshuset i nord, 13 fag, 10 al. dyb, de 5 fag er til stueværelser og har fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, en kølle, de øvrige 8 fag er til bryggers, stald og åben port. Dels murstens-, dels lervægge. — 200 rdl.
- Et staldhus i øst, 8 fag, 6½ al. dyb. — Dels ler-, dels fjælvægge. — 50 rdl.
- Et ladehus i syd, 7 fag, 7½ al. dyb, 1 fag til åben port. — Dels ler-, dels fjælvægge. — 50 rdl.

Gård nr. II b.

- Våningshuset i nord, 7 fag, 9 al. dyb, de 5 fag er til stueværelser og har fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, en kølle, de øvrige 2 fag er til bryggers. — Dels murstens-, dels lervægge. — 150 rdl.
- Et staldhus i vest, 11 fag, 8½ al. dyb, de 2 fag er åben port. — Lervægge. — 100 rdl.
- Et ladehus i syd, 8 fag, 8½ al. dyb. — Lervægge. — 50 rdl.

Gård nr III.

- Våningshuset i nord, 8 fag, 10 al. dyb, de 5 fag er til stueværelser med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 3 fag er til bryggers. — Murstensvægge. — 250 rdl.
- Et staldhus i vest, 14 fag, 8½ al. dyb, 2 fag er åben port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 100 rdl.
- Et ladehus i syd, 12 fag, 9 al. dyb. — Dels ler-, dels fjælvægge. — 50 rdl.

Gård nr. IV (Rødmosgård.)

- Våningshuset i syd, 10 fag, 9½ al. dyb, de 7 fag er stueværelser med fjæleloft (4 fag med fjælegulv), to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 3 fag er til bryggers. — Dels murstens-, dels lervægge. — 250 rdl.
- Et staldhus i vest, 17 fag, 9 al. dyb, de 2 fag er åben port. — Dels murstens-, dels fjælvægge. — 150 rdl.
- Et ladehus i nord, 12 fag, 9 al. dyb. — Dels murstens-, dels fjælvægge. — 80 rdl.

Et tørvehus i øst, 7 fag, 8 al. dyb, de 2 fag er åben port. —
Dels murstens-, dels lervægge. — 20 rdl.

Gård nr. V.

Våningshuset i syd, 11 fag, 8 al. dyb, de 8 fag er stueværelser med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 3 fag er stald. — Fjælegavl, dels murstens-, dels lervægge. — 200 rdl.

Et staldhus i øst, 9 fag, 7 al. dyb. — Dels ler-, dels fjælevægge. — 40 rdl.

Et ladehus i nord, 11 fag, 8 al. dyb. — Dels ler-, dels fjælevægge. — 80 rdl.

Et ladehus i vest, 11 fag, 8 al. dyb, de 2 fag er lukket port. — Dels ler-, dels fjælevægge. — 80 rdl.

Gård nr. VI (Stemgård.)

Våningshuset i syd, 10 fag, 9½ al. dyb, de 7 fag er stueværelser med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, de øvrige 3 fag er til bryggers. — Dels murstens-, dels lervægge. — 200 rdl.

Et staldhus i øst, 10 fag, 9 al. dyb. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 80 rdl.

Et ladehus i nord, 10 fag, 7 al. dyb. — Dels fjæle-, dels murstensvægge. — 70 rdl.

Gård nr. VII.

Våningshuset i nord, 11 fag, 10 al. dyb, fjæleloft over det hele, 6 fag med fjælegulv, 2 skorstene, en bagerovn, en kølle. — To halv fjæle gavle, murstensvægge. — 350 rdl.

Et ladehus i vest, 10 fag, 8½ al. dyb. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 100 rdl.

Et ladehus i syd, 13 fag, 9½ al. dyb, de 4 fag er 2 lukkede porte. — En fjælegavl, dels murstens-, dels fjælevægge. — 150 rdl.

Et staldhus i øst, 10 fag, 9½ al. dyb. — Murstensvægge. — 100 rdl.

Gård nr. VIII.

- Våningshuset i nord, 8 fag, 9½ al. dyb, de 5 fag er stueværelser med fjæleloft (to fag med fjælegulv), to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 3 fag er bryggers. — Dels murstens-, dels lervægge. — 200 rdl.
- Et ladehus i vest, 10 fag, 8 al. dyb, de 2 fag er lukket port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 80 rdl.
- Et ladehus i syd, 9 fag, 9 al. dyb. — Dels murstens-, dels lervægge. — 80 rdl.
- Et staldhus i øst, 10 fag, 8 al. dyb, de 2 fag er åben port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 40 rdl.

Gård nr. IX (Stagebjerggård.)

- Våningshuset i syd, 10 fag, 9½ al. dyb, de 6 fag er stueværelser med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, en kølle. Af de øvrige 4 fag er 2 fag stueværelser uden loft, og 2 fag bryggers. Dels murstens-, dels lervægge. — 200 rdl.
- Et staldhus i vest, 10 fag, 8 al. dyb. — Dels murstens-, dels lervægge. — 100 rdl.
- Et ladehus i øst, 10 fag, 7½ al. dyb, deraf 1 fag åben port. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 100 rdl.

Gård nr. X a.

- Våningshuset i nord, 10 fag, 9½ al. dyb, de 6 fag er stueværelser med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 4 fag er bryggers og stald. — Dels murstens-, dels lervægge. — 220 rdl.
- Et staldhus i vest, 8 fag, 8 al. dyb. — Lervægge. — 80 rdl.
- Et ladehus i syd, 8 fag, 9 al. dyb, 1 fag er åben port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 100 rdl.

Gård nr. X b.

- Våningshuset i syd, 7 fag, 8 al. dyb, de 5 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, en kølle, de øvrige 2 fag er bryggers. — Lervægge. — 120 rdl.

- Et staldhus i vest, 8 fag, 8 al. dyb, de 2 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten. — Lervægge. — 100 rdl.
- Et ladehus i nord, 7 fag, 7½ al. dyb. — Dels ler-, dels fjælevægge. — 80 rdl.

Gård nr. XII a.

- Våningshuset i nord, 11 fag, 8 al. dyb, de 8 fag er stueværelser med fjæleloft (2 fag har fjælegulv), en skorsten, en bagerovn, en kølle, de øvrige 3 fag er stald. — Dels murstens-, dels lervægge. — 200 rdl.
- Et ladehus og stald i øst, 13 fag, 8 al. dyb. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 100 rdl.
- Et ladehus i syd, 6 fag, 8 al. dyb, 2 fag er åben port. — Dels murstens-, dels ler- og fjælevægge. — 60 rdl.

Gård nr. XII b.

- Våningshuset i nord, 12 fag, 9 al. dyb, de 4 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 8 fag er bryggers og lade. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 200 rdl.
- Et stald- eller ladehus i vest, 11 fag, 8 al. dyb. — Dels murstens-, dels ler- og fjælevægge. — 80 rdl.
- Et staldhus i syd, 3 fag, 8 al. dyb, deraf 2 fag til stuehus med fjæleloft, en skorsten. I samme hus er 2 fag til åben port. — Lervægge. — 60 rdl.

Gård nr. XIII (Annexgården).

- Våningshuset i nord, 11 fag, 10 al. dyb, de 7 fag er stueværelser med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 4 fag er bryggers og stald. — Murstensvægge. — 300 rdl.
- Et staldhus i vest, 9 fag, 8 al. dyb. — Dels murstens-, dels lervægge. — 60 rdl.
- Et ladehus i syd, 10 fag, 8 al. dyb, deraf 2 fag i åben port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 100 rdl.
- Et ladehus i øst, 6 fag, 8 al. dyb. — Dels murstens-, dels ler- og fjælevægge. — 40 rdl.

Et aftægthushus nord for gården, siderne i øst og vest, 5 fag, 7½ al. dyb, 2 fag er stueværelse med fjæleloft, en skorsten, 2 fag er tørvehus. — Lervægge. — 50 rdl.

Madam Anchers hus.

Siderne i syd og nord, 6 fag, 8 al. dyb, 3 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 3 fag er stald. — Dels ler-, dels murstensvægge. — 100 rdl.

Claus Rasmussens hus.

Siderne i syd og nord, 6 fag, 8 al. dyb, de 5 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, det overblevne fag er stald. — Lervægge. — 100 rdl.

Kroghuset ved kirkegården.

Siderne i øst og vest, 7 fag, 8 al. dyb, de 5 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, de øvrige 2 fag er stald. — Fjælegavl, dels murstens-, dels lervægge. — 60 rdl.

Siderne i syd og nord, 11 fag, 7 al. dyb, består af fire lejligheder.

1) 2 fag til stueværelser, men kun det ene har fjæleloft. — 10 rdl.

2) 2 fag til stueværelser, men kun det ene har fjæleloft. 10 rdl.

3) 2 fag til stueværelser med fjæleloft, 1½ fag til fårehus. — 20 rdl.

4) 1 fag til stueværelser med fjæleloft, 2½ fag til skorsten og stald. — 20 rdl.

Dels murstens-, dels lervægge. De fire beboere er fælles om to skorstene.

Jeppe Abrahamsens hus.

Siderne i øst og vest, 7 fag, 7 al. dyb, de 3 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, de øvrige 4 fag er bryggers og stald. — Dels murstens-, dels lervægge. — 60 rdl.

Peder Andersens hus.

Siderne i syd og nord, 8 fag, 7 al. dyb, de 4 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 4 fag er bryggers og stald. — Dels murstens-, dels lervægge. — 80 rdl.

Smedehuset.

Siderne i syd og nord, 7 fag, 7 al. dyb, de 3 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 4 fag er stald og lade. — Dels murstens-, dels lervægge. — 100 rdl.

Degnens udhus.

Et ladehus med siderne i syd og nord, 7 fag, 8 al. dyb. — Dels med murstens-, dels med lervægge. — 100 rdl.

Peder Hansens hus (resterne af gård nr. XI).

Siderne i syd og nord, 7 fag, de 3 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 4 fag er stald. — Dels murstens-, dels lervægge. — 60 rdl.

Jens Hansen Snedkers hus.

Våningshuset i syd og nord med siderne, 11 fag, 10 al. dyb, de 6 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 5 fag er stald og åben port. — Murstensvægge. — 140 rdl.

Et hus til værksted og lade, ligeledes med siderne i syd og nord, 8 fag, 9 al. dyb. — Dels murstens-, dels lervægge. — 60 rdl.

2. Ejendommene på Almind mark.*)*Proberhuset.*

Et våningshus, 7 fag, 8 al. dyb, de 3 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 4 fag er stald. — Ler- og fjælevægge. — 100 rdl.

*) Foruden de 5 her nævnte ejendomme lå jo også 3 af de førnævnte gårde (IV, VI, IX) på marken.

Frydenslund.

Våningshuset i nord, 10 fag, 10 al. dyb, de 7 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, en kølle, de øvrige 3 fag er stald. — Dels murstens-, dels lervægge. — 200 rdl.

Et ladehus i vest, 10 fag, 8 al. dyb, deraf 1 fag til åben port. — Dels ler-, dels fjælevægge. — 100 rdl.

Thomas Ovesens hus (Stemhus).

Siderne i syd og nord, 8 fag, 7½ al. dyb, de 6 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 3 (sic) fag er stald. — Dels murstens-, dels lervægge. — 130 rdl.

Ove Thomsens hus (Lykkensborg).

Siderne i syd og nord, 6 fag, 8½ al. dyb, de 2 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn; de øvrige 4 fag er stald. — Lervægge. — 60 rdl.

Henrik Johansens hus.

Siderne i syd og nord, 9 fag, 7½ al. dyb, de 5 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 4 fag er stald og lade. — Lervægge. — 150 rdl.

Den samlede taxationssum for hele Almind by og marks bygninger var 7960 rdl.

3. Ejendommene i Møsvrå.*Gård nr. 1 a.*

Våningshuset i syd, 16 fag, 9½ al. dyb, de 7 fag er stueværelser med fjæleloft (5 fag med fjælegulv), to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 6 (sic) fag er stald og bryggers. — Murstensvægge. — 300 rdl.

Et staldhus i vest, 9 fag, 7 al. dyb, deraf 3 fag til åben port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 50 rdl.

Et ladehus i nord, 16 fag, 9 al. dyb. — Lervægge. — 100 rdl.

Et staldhus i øst, 8 fag, 8 al. dyb. — Dels murstens-, dels ler- og dels fjælevægge. — 50 rdl.

Gård nr. I b.

Våningshuset i nord, 13 fag, 9 al. dyb, de 6 fag er stueværelser med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 7 fag er bryggers, stald og port. — En fjælegavl, murstensvægge. — 250 rdl.

Et ladehus i vest, 14 fag, 9 al. dyb. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 100 rdl.

Et staldhus i øst, 10 fag, 7 al. dyb. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 50 rdl.

Et aftægtshus vest for gården, 7 fag, 8 al. dyb, de 3 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, de øvrige 4 fag er bryggers og stald. — Dels murstens-, dels lervægge. — 40 rdl.

Gård nr. I c.

Våningshuset i nord, 11 fag, 9 al. dyb, de 10 fag er stueværelser med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, en kølle, det overblevne fag er tørvehus. Fjælegavl, murstensvægge. — 200 rdl.

Et staldhus i øst, 9 fag, 7½ al. dyb, deraf 2 fag til lukket port. — Fjælegavl, dels murstens-, dels fjælevægge. — 50 rdl.

Et ladehus i syd, 16 fag, 9 al. dyb, deraf 2 fag til port. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 150 rdl.

Gård nr. II.

Våningshuset i syd, 12 fag, 10 al. dyb, de 9 fag er stueværelser med fjæleloft (3 fag med fjælegulv), to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 3 fag er bryggers. — En halv fjælegavl, murstensvægge. — 300 rdl.

Et fæhus i vest, 9 fag, 8 al. dyb, deraf 2 fag lukket port. — Dels ler-, dels fjælevægge. — 30 rdl.

Et ladehus i nord, 13 fag, 9 al. dyb. — Dels murstens-, dels lervægge. — 100 rdl.

Et staldhus i øst, 9 fag, 8 al. dyb. — Dels ler- dels fjælevægge. — 30 rdl.

Gård nr. III.

Våningshuset i nord, 14 fag, 8 al. dyb, de 7 fag er stueværelser med fjæleloft (2 fag med fjælegulv), 2 fag kvist ved den nordre side med fjæleloft og fjælegavl, to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 7 fag er stald og bryggers. — Dels murstens-, dels lervægge. — 280 rdl.

Et ladehus i vest, 13 fag, 9 al. dyb, deraf 4 fag til lukket port. — Dels murstens-, dels fjælevægge. — 50 rdl.

Et lade- og staldhus i syd, 15 fag, 7½ al. dyb. — Dels ler-, dels fjælevægge. — 100 rdl.

Et staldhus i øst, 9 fag, 9 al. dyb. — Dels murstens-, dels lervægge. — 50 rdl.

Gård nr. IV.

Våningshuset i nord, 10 fag, 9 al. dyb, de 7 fag er stueværelser med fjæleloft (4 fag med fjælegulv), de øvrige 3 fag er bryggers med fjæleloft, to skorstene, en bagerovn, en kølle. — En halv fjælegavl, murstensvægge. — 300 rdl.

Et ladehus i vest, 11 fag, 9 al. dyb, deraf er 1 fag åben port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 90 rdl.

Et tørve- og porthus i syd, 4 fag, 9 al. dyb. — Dels ler-, dels fjælevægge. — 10 rdl.

Et staldhus i øst, 12 fag, 9 al. dyb, de 2 fag er lukket port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 80 rdl.

Gård nr. V.

Våningshuset i nord, 10 fag, 9½ al. dyb, de 8 fag er stueværelser med fjæleloft (4 fag har fjælegulv), to skorstene, en bagerovn, en kølle, de øvrige 2 fag er bryggers. — To halve fjælegavle, murstensvægge. — 300 rdl.

Et staldhus i vest, 11 fag, 8 al. dyb, de 2 fag er åben vognport. — Murstensvægge. — 50 rdl.

Et ladehus i syd, 16 fag, 9 al. dyb. — Dels murstens-, dels ler- og fjælevægge. — 100 rdl.

Kirkehuset.

Våningshuset med siderne i syd og nord, 9 fag, 9½ al. dyb, de 6 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bager-

ovn, de 3 fag er lade. — Fjælegavl, murstensvægge. — 100 rdl.

En lade i vest, 10 fag, 8½ al. dyb. — Fjælegavl, dels murstens-, dels lervægge. — 50 rdl.

Christopher Christophersens hus.

Våningshuset med siderne i øst og vest, 11 fag, 8 al. dyb, de 5 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 6 fag er lade. — Dels murstens-, dels lervægge. — 120 rdl.

Et staldhus i øst, 7 fag, 6 al. dyb, deraf 2 fag åben port. — Dels murstens-, dels lervægge. — 30 rdl.

Jørgen Smeds hus.

Våningshuset i syd og nord med siderne, 4 fag, 8 al. dyb, de 3 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, det sidste fag er stald. — Lervægge. — 20 rdl.

Hessellund.

Siderne i syd og nord, 7 fag, 8 al. dyb, de 5 fag er stueværelser med fjæleloft, en skorsten, en bagerovn, de øvrige 2 fag er stald. — Murstensvægge. — 150 rdl.

Den samlede taxationssum for Møsvrå by og marks bygninger er 3680 rdl.

B.

Kirke og skole.

I. Almind kirke.

a. Kirkebygningen.

I følge en tradition skal Almind kirke være den ældste her på egnen. Noget bevis for denne traditions rigtighed kan vel ikke gives, men der kan dog være nogen sandsynlighed for, at Almind som syslets hovedby meget tidlig har fået en kirke. Det har sikkert i så tilfælde været en trækirke, og denne er ved Valdemarstiden bleven erstattet af en stenkirke, opført af grå tilhugne kampesten og med fladt loft. Oprindeligt har den næppe haft noget tårn, men et sådant er senere tilbygget af mursten og med hvælvet loft.

Præsten Ludvig Wagner skildrer Almind kirke således i 1870erne:

»Kirken ligger på nordranden af den højslette, der strækker sig mellem Koldingådal og Almind hule, på bakkekammen med affald mod sidstnævnte. Da den endnu ejer 5½ td. land eng*) og oppebærer nogle små indtægter af ikke så lidt mere, er det ingenlunde usandsynligt, at her i hedenold har været et gudehov, hvortil disse ejendomme har været lagte. Hovedlandevejen mellem Kolding og Vejle sænker sig ned i hulen mellem kirken og Kongeholmen. Den nuværende kirkebygning udmærker sig ikke ved nogetsomhelst billedhuggerarbejde; den er opført af kløvede kampesten på en rå tilhugget fod. Tårnet er opført af mursten og havde indtil 1816 en højde af 36 alen til tagryggen. Nu er det en plump teglhængt bygning på 21

*) Disse enge, der har matr. nr. 2, blev i 1906 solgte til Jørgen Ravn, Viuf, Svend Vejgdåd og Peder Lauridsen i Almind.

alens højde. Skibets og korets mure er $6\frac{1}{4}$ og $6\frac{1}{8}$ alen høje, udvendigt mål; de er begge blytækte på søndre side. Den udvendige længde er: Koret $10\frac{1}{2}$, skibet 23, tårnet 14 alen, til sammen $47\frac{1}{2}$ alen, den udvendige bredde: koret $12\frac{1}{2}$, skibet $15\frac{1}{8}$, tårnet 15 alen.

Indgangen er gennem våbenhuset (rimeligvis fra 15. århundrede) på søndre side. Træder man ind gennem den svære jærneslagne dør, møder øjet ingen prydelser; loftet i tårnet dannes af en smuk stjernehvælving, i skibet og koret er fladt underslået bræddeloft. Det mærkeligste af træværket i kirken er fra årene omkring 1680 (i sommeren 1845 blev en stor del fornyet), og den lukkede præstestol ved alterets nordre side er udskåret, dels med indgravet, dels med ophøjet skrift, dels gotisk, dels latinsk, Joh. 3.16 (Så elskede Gud verden o. s. v.) og Es. 56.5 (Sandelig, Han er såret o. s. v.). Den sidste del af indskriften dækkes nu af stolens søndre væg, som oprindeligt har stået lige op til alterbordet. Dettens nordre side er nemlig rå, medens såvel forsiden som den søndre er beklædt med særdeles rigt udskåret egetræs tavlværk. Navnlig er forsiden (som skjules af det smagløse alterklæde, der under et kors bærer indskriften: Alminde Kirke 1854) meget smuk. Der er to rækker kassetter, hver bestående af 4, i øverste række ottekantede, i nederste række rektangulære. Over øverste række står: »Gud byder alle mennesker at gøre pønitants« (Ap. g. 17.30) og: »Guds ord ere rene og ere dem skjold, som tro« (Ordspr. 30.5); mellem øverste og nederste række: »Kommer hid, lader os love Herren og råbe glædelig, lader os komme med tak for hans ansigt og fryde ham med psalmer.« (Ps. 95.1). Alle disse indskrifter når om på altrets søndre side, den tredje fortsættes endog langs væggen og går langs degnestolens udvendige side, indtil den afsluttes på endestykkerne. Her står fremdeles ovenover sidstnævnte indskrift, i flugt med de to første, altså over kassetterne: »Mine øjne have set din frelsning« (Luk. 2) og »Jeg vil sjunge om nåde og ret og sige dig lov, Herre« (Ps. 101.1). Indvendig i degnestolen står: »Retfærdigheds sol skal opgå for eder, som frygte mit navn« (Mat. 4.2). Og om op-havsmanden til disse indskrifter læses sammesteds: »Gud til

ære, kirken til beprydelse haver Anders Andersen Møller ladet dette alter beklæde 1681«.

Dette arbejde, som åbenbart har krævet megen tid, og i hvilket mesteren har lagt sit hjerte, idet man ser, hvorledes det hele hænger sammen, og dog hvert stykke i udførelsen udgør en del for sig, — er allerede året efter blevet noget forstyrret, idet 1682 den nuværende altertavle opsattes, og dærfør præstestolens ydervæg måtte trækkes lidt tilbage. På de tre afdelinger, som adskilles ved snoede søjler med korintiske kapitæler, fandtes i midten Nadverens indstiftelse (og dærunder indstiftelsesordene), til nord Moses med Lovens tavler og til syd Kristus i Getsemane, ovenover, i en runddel: Kristus med tornekronen. Men ak! i 1842 maledes af F. Düring (glem ham ej, o beundrende efterslægt!) for Nadveren et gyldent kors med indskrift af 1. Kor. 2.2: »Jeg agtede mig intet at vide o. s. v.«; for Moses blot tavlerne med indskriften af Prdk. 12.13: »Frygt Gud og hold hans bud o. s. v.«; for Kristus det nye testamente med indskriften af Rom. 1.16: »Kristi evangelium er en Guds kraft o. s. v.«; og i runddelen for den tornekronede Frelser Forsynets øje.*) I den udskæring, som er gjort i loftet for at anbringe det øverste af altertavlen, læses (med Anders Andersens skrift)**) Es. 6.12: »Jeg så Gud Herren o. s. v.«

De to alterstager af malm hviler hver på 3 siddende løver. Kalken har på knappen 6 ophøjede blomster, omgivne af ind-

*) Mag. Ole Westphal skildrer 1768 altertavlen således: »Alteret er af træ med 2 piller af træ, drejede, der står på hver sin side af alteret. Midt i står Vorherre Jesus Kristus afmalet siddende til bords med sine disciple og indstifter den hellige nadvere. Dær ovenover står disse ord at læse: »Hvo som æder og drikker uværdelig etc.« Mellem de tvende nordre piller står Moses afmalet holdende de tvende stentavler i sin hånd, hvor på den ene tavle står afmalet med ebræiske bogstaver uden punkter de tre første bud, og på den anden tavle ligeledes de syv sidste. Ovenover læses: »Forbandet være hver den, som ikke holder alle ordene, som står i denne lov.« Imellem de tvende søndre piller står evangelisten Johannes afmalet, pegende med sin finger på et lam, som han holder under armen, hvorover står: »Ser det Guds lam, som bærer al verdens synder.« Nedenunder, hvor Vorherre sidder til bords med sine disciple, læses: Du befalede mig at bygge en tempel og et alter i din boliges sted, hvilken altertavle Anders Andersen Møller i Dons mølle og hans kære hustru Chierstine Jens Datter Duca har bekostet år 1682.« Ved begge sider på alteret er noget billedhuggerarbejde såvelsom ovenover alteret, hvor Vorherre står og bærer på korset. Ved den nordre side er skriftestolen, og ved den søndre side er degnestolen, begge dele gjorte af eg, som er indlagt. Ligeledes er og indlagt den underste del af alteret, som også er gjort af eg.«

**) Pastor Wagner synes ikke at have vidst, at Anders Andersen var mølleren i Dons, men har troet, at han var den kunstner, der har udført værket.

gravede liljer; nede om randen også indgravede blomsterslyngninger. Her indenfor: »Almind Kierkes Kalck og Disck, som er forbedret Anno 1664.« På disken et kors og »Almind Kierkis Kalck og Disck Anno 1664.« En aflang sølvvæske med indgravet billede af den korsfæstede, dærover I. H. S., dærunder: brødets indstiftelsesord (»Tog Jesus brødet . . . legeme«), om randen: »Almind Kiercke, Daa Werger Jørgen Madtzen og Christen Andersen 1695.« En vinkande af metalkomposition anskaffet 1839 (Kalk og disk til sygeberettelser, fælles med Viuf, 1862).

Døbefonten står under korbuen, foden er aflang (øst-vest); på den af de brede sider, som er synlig, står udhugget to menneskehoveder i meget plumpt arbejde; på hver side af dem et lignende på en lav søjle. Overdelen er en stenkumme uden prydelser; døbefadet er af messing; i bunden Adam og Eva under kundskabens træ med slangen, dæromkring de bekendte gotiske majuskler, dæromkring hjorten med sin kalv; ligeledes på randen yderst:

»Simon Sørensen den ælder æret mig med dette Fad,
som Almind Kiercke self melder, da min Værger god og glad,
tro og flittig i Donse By, christlig lefvet al sin Tid,
Taarnet færdiget hand paany, søgte Kierckens Gafn med Flid. 1697.«

(Det bemærkes, at indskriften er fortløbende, uden afdeling.)

På prædke stolen er 5 glatte søjler med bånd om skafterne; under buerne mellem disse søjler fandtes malede de 4 evangelister med deres sindbilleder; men sagtens samme kunstner, som overmalede altret, har marmoreret stedet, hvor evangelisterne havde deres plads. På prædke stolen er malet: »Salige ere de, som høre ordet o. s. v. (Luk. 11.27)«; på himlen (med due) står: »Verbum Domini manet in æternum 1676.«*)

Mellem prædke stolen (som er anbragt lige op til korbuen) og indgangen fra våbenhuset er 11 stolestader (dæraf det øver-

*) I mag. Ole Westphals indberetning 1768 skildres prædke stolen således: »Udenfor koret ved den søndre side er prædike stolen, hvortil man går op på en muret trappe. Der er på prædike stolen fem piller, hvorimellem de fire evangelister står malede. Oven over læses disse ord: »Prædik ordet, hold ved i tide og utide.« Neden under findes disse ord beskrevne: »Jeg haver ikke behagelighed i den ugudeliges død.« Ovenover prædike stolen er en himmel, hvor den Helligånd i en dues lignelse af træ malet hænger. Begge dele er gjort af eg.

ste dobbelt); på 5. stade står: »Staffen Hansen, Kierke-Væрге 1673«, på 6.: »Hans Stafensen 1679«, på 7.: »Niels Thomsen Hviid«, alt på endestykkerne. På det nederste (11te): »Herrelingen er dig lig, du est stor, og dit Nafn er stort, og du kan bevise det med Gerningen (Jerem. 10.6)«, og på bagsiden: »Jeg vil se til Herren, og bie efter min Saligheds Gud. Min Gud skal høre mig, glæd dig ikke min Modstander, Mich. 7.7-8«, og på endestykket: »Anders Andersen«. Alle endestykker er iøvrigt ligedanne uden ud- eller opstående prydelser. Vesten for indgangen fra våbenhuset er der 12 stolestader, af hvilke det forreste er dobbelt, og de 8 bageste er anbragt i buen og tårnet. På kvindesiden, hvor staderne er bredere, er der 27, af hvilke det forreste er dobbelt; da de er bredere end de andre, benyttes de 10 bageste, i buen og tårnet, af mandfolkene.«

Henimod slutningen af det 19. århundrede var Almind kirke, særlig koret, blevet så brøstfældig, at man bestemte sig til at nedbryde den til grunden og opføre en ny på den gamles plads. Om dette skriver sognets daværende (og nuværende) præst provst Hey: »Anden påskedag, den 11. April 1887 holdtes der sidste gang gudstjeneste i den gamle Almind kirke, og sognepræsten holdt en afskedstale, hvori han dvælede ved de minder, som man tog med sig fra den gamle kirke, og den tak, som vi dærfor var skyldige. Den 14. April næstefter påbegyndtes nedrivningen af den gamle kirke; dette arbejde medtog 9 uger; der fandtes ved denne lejlighed ingen genstande af videre betydning (nogle sølvmønter o. l.); ved udgravning af grunden til den nye kirke — på den gamles plads — fandtes der bl. a. levninger af en urne, så at der altså rimeligvis fra gammel tid her har været begravelsesplads. Da grunden til den nye kirke var lagt, og sokkelen opmuret, blev der den 1. Juli i den østre kormurs sokkel omtrent lige i midten, i en dærtil indrettet fordybning, højtidelig nedlagt en kobberæske med forskelligt indhold til mulig oplysning for kommende slægter. I kobberæsken blev nedlagt et exemplar af de for tiden her i landet gældende sølv- og brøncemønter, det sidstudkomne nr. af Kolding Avis og Kolding Folkeblad, af Højskolebladet og Dansk Kirketidende, samt endelig et stykke pergament med

følgende påskrift: »*Til Kristi ære og menighedens tarv.* År 1887 — atten hundrede og syv og firs — den 1. Juli — i kong Kristian den niendes fire og tyvende regeringsår — blev grundstenen højtidelig nedlagt til den ny kirke i Almind sogn, som bygges på den samme grund, hvor den gamle sagtens sexhundredårige kirke stod, som var opført af utilhugget granit med et svært murstenstårn, og i hvilken der sidste gang holdtes gudstjeneste 2. påskedag den 11. April d. å. Biskop i Ribe stift var da dr. theol. Carl Frederik Balslev; provst i Vejle amts søndre provsti M. R. G. Assens; sognepræst i Almind og Viuf var Vilhelm Alfred Hey; kirkesanger var lærer Ole Pedersen Barsøe i Almind. Kirkeværger var Niels Peder Gregersen af Rød-mosegård, Jens Andersen Uth af Dons, og Niels Pedersen Buhl af Møsvrå, og de bistodes under bygningen af Iver Koed Hansen af Almind og Peter Johansen af Frydenslund. Murmester S. L. Gynther af Kolding havde gjort tegningen til den nye kirke og ledede opførelsen. Murmestrene J. A. Dahl og H. J. Qvist af Kolding havde overtaget murarbejdet med mere, og tømrer Jens Peter Sørensen af Dons mark tømrerarbejdet. — Gud give, at det nye huses herlighed måtte blive større end det førstes!« «

Den nye kirke er ligesom den gamle bygget af granit og har et murstenstårn, hvorigennem indgangen til kirken er. Tårnet er tækket med bly, men selve kirken med skifer. I skibet er inventaret nyt med undtagelse af himlen over prædke stolen, i koret dærimod er det gamle bevaret, men ikke helt uforandret. Altertavlen er ommalet af den døvstumme Peder Møller i Kolding; i midterfeltet er fremstillet Jesus siddende til bords med de to i Emaus, i feltet til venstre en palmegren, og i feltet til højre en lilje. Under midterbilledet står: »Du befalede mig at bygge en tempel og et alter i din boligis stad. Wisheds bog 9. cap. — Dene tafle hafver Anders Andersen Møller og sin hvstrv Kierstin Jensdaatter Dues bekost 1682.«*) Nord for alteret står: »Gvd til ære, kiercken til beprydelse hafver Anders Andersen Møller ladet dete alter beklæde anno

*) Skønt indskrifterne allerede er gengivne i pastor Wagners beretning, gengives de dog her igen bogstavret. Det bemærkes dog, at indskrifterne bruger lutter store bogstaver.

1681. Sandelig hand har uor sivgdom oc tog uor pine paa sig oc knvset for uore synder skyld. Esa 53.« På alterets nord-ende: »Ieg uil sivnge om naade oc ræt oc sige dig lof Herre. Psalm C I.« Imellem de øvre og nedre kassetter: »Oc fryde hannem med psalmer.« På alterets forside: »Gvd bivder alle menneske at gøre penitens udi (indskriften fortsættes på søndre ende) Apostlenes gierninger 17. cap.« Og dær nedenunder: »Guds ord ere rene oc de ere deris skiold som tro udi (søndre ende) Salomons ordsprock 30. cap.« Mellem kassetterne: »Kommer hid lader os lofve Herren gladelig (søndre ende) lader os komme med tack for (på korgavlen) hans ansict.« Oven over »hans ansict« (på korgavlen): »Mine øjne hafver seet din frelser Luc. c. 2.« Syd for alteret (på kirkens ydervæg): »Retferdigheds sol skal opgaa for eder som frycte mit navn. Malach. 4.« På korgavlen ind til sydmuren: »Stafen Hansen kierkeverge 1679.«

På døbefontens fod læses (rundt om med randen):

»Simon Sørensen den ælder
æret mig med dette fad
som Almind kiercke self melder
da min værger god og glad
tro oc flittig i Donse by
christlig lefvet ald sin tid
Taarnet ferdiget hand paa ny
søgte kierckens gafn med flid 1697.«

Da Almind kirke genopførtes 1887 var der ved frivillige bidrag indkommen ca. 500 kr. til et tårnur, men da denne sum var for lille, blev den tilbagegivet bidragsyderne.

Ved Almind bymænds Mortensgilde 1891 blev sagen dog rejst påny, og *Anders Jessen* blev udset til at gå i spidsen ved en ny indsamling. Han fik strax Mortensgildets medlemmer og siden adskillige andre af sognets beboere til at tegne sig for et vist 5årigt bidrag. Dærved nåede man igen de 500 kr., men da summen stadig var for lille, udsattes sagen nogle år.

Imidlertid fik Almind by jærnbanelstation og dærmed et stationsur, så nu var der adskillige der fandt, at tårnuret kunde undværes. Denne gang vilde man dog ikke give pengene til-

bage, men bestemte i stedet for at anvende dem til et orgel, og Anders Jessen fik pålæg om at foretage en ny indsamling. Denne fandt sted, og 1903 kunde man, takket være især Anders Jessens ihærdige arbejde og store pengeoffer, anskaffe et orgel fra Joh. P. Andresen & co. i Ringkøbing. Det spillede første gang ved gudstjenesten den 30. August 1903.

På træværket foran orgelet og ind imod dette står: »Herre ingen er dig lig du est stor, at dit navn er stort oc du kand beuisse det med gierninger. Jerem.« Og på træværkets anden side: »Jeg vil see til Herren oc bie efter min saligheds gud — min gud skal høre mig — glede dig icke min modstander. Micha 7.« Endvidere står der med ny skrift (udskåret af Anker Bruun, Dons): »Ikke os, ikke os Herre men dit navn give du ære for din miskundheds skyld. Ps. 115, v. 1.«

Et par af de gamle kirkestole står oppe ved orgelet. På den ene står navnet »Niels Tammesen Hvid«, på den anden »Anders Andersen«.

Da den nye kirke opførtes blev tre ligsten flyttede fra kirkegården ind i våbenhuset, hvor de indmuredes i væggen.

I væggen ind mod kirken er indmuret en barneligsten. Øverst på denne er udhugget et barnehoved, i midten et Jesusmonogram, hvorunder står »Anno 1789«, nederst igen et barnehoved, til venstre for hvilket et D med et X neden under, og til højre (vistnok) et M med et timeglas under. Da kirkebogen kun udviser et barnedødsfald for 1789, nemlig *Niels Buchs*, en søn af *Jens Andersen Dons* på Donsgård, har ligstenen formodentlig ligget over dette barn.

I våbenhusets nordvæg er indmuret to store ligsten, af hvis inskriptioner kun grumme lidt er læseligt. På den ene kan man læse: »Oc hviler her under erlige oc Gvdfrygtige Qvinde Mette Sørensen i Dons barnefødt i Sl. . . .« og desuden navnet »Søfren Bertelsen i Dons«. Denne *Søfren Bertelsen* var ejer af Donsgård på Tredveårskrigen tid og var broder til den Jens Bertelsen, der døde 1630 som borgmester i Vejle.

Den anden ligsten kan der kun læses enkelte ord på: »Her ligger mand døde den Gud glædelig opstandelse Christus.«

b. Kirkegården.

Det ser ikke ud til, at Almind kirke nogensinde har været brugt til gravplads, hvad der vel nok hænger sammen med, at der ingen herregårde var i sognet, og at sognepresterne boede i Kolding. Kirkegården rummer en mængde gravminder, men de hører så godt som alle den nyeste tid til. En undtagelse dannedes dog af »Svenskhøjen«, der var opkastet over de i slaget ved Almind 1645 faldne Svenskere, men denne blev desværre sløjftet for hen imod et halvt hundrede år siden. Denne vandalisme har Almind siden bitterlig fortrudt, og for at bøde på den, blev for en snes år siden rejst en sten på højens plads med følgende indskrift:

Svensk-høj
1644.*)

Tæt nord for kirken ligger en stor flad ligsten over regimentsskriver Simon Seest på Donsgård. Hans enke fru Anne Seest, født Bredahl, lod indhugge følgende inskription på den: »Herunder hviler velædle og velbyrdige Hr. Simon Seest, Kgl. Majestæts virkelige Cammerraad og Regiments-Skriver ved Kolding Rytterdistrict, fød Anno 1708 d. 8. Februari, kom i Ægteskab den 10. Decbr. 1745, og roligen i Herren hensov d. 7. Novbr. 1763. I Livet tjente han sin Gud i Oprigtighed og sin Konge med Troskab, Ryttergodset med Redebonhed, de Trængende med Gavnildhed, og sit Huus med gode Exempler.

Denne Mand hun ikke glemmer,
som er Been af Mandens Been,
men med Tak hans Aske gjemmer
under denne lagde Steen,
som skal skjule og tildække
tvende her forenede,
til Gud siden vil opvække
dem med alle Helgene.
Sov, min Simon, sov da rolig,
Du sov hen i Herrens fred,
hos dig Anna venter Bolig,
hisset med dig Salighed.

Den salig Frue er født den 1707, døde den Anno 17..«

*) Man mente dengang, fejlagtig, at slaget ved Almind havde fundet sted dette år.

I præsteindberetningen 1768 nævnes et par andre ligsten. På den ene stod: »Herunder hviler tvende ærlige Hjerter. Manden salig Hr. Niels Pedersen Tøxen født i Varde 1686 og død i Almind 1755 tilligemed sin dydige Hustru Anne Magdalene Peders Daatter Friede født i Leierschau Præstegaard Anno 1696, døde i Almind 1762. Gud give dem en glædelig Opstandelse.« På den anden, som var syd for kirken, stod: »Herunder hviler tvende ærlige Ægtefolk, Manden salig Christen Rasmussen født i Dons 1678, død i Almind 1765, levet i Ægteskab med 3 Koner i 62 Aar. Den sidste, som endnu lever er Maren Thomasdatter, født i Taule Nebel 1701, død i Almind 17... Gud give dem en glædelig Opstandelse.« Ved siden af var en gravsten over deres datter: »Herunder hviler Mette Christens Datter, født 1736, død 1748.«

Af nyere gravpladser lægger man særlig mærke til Donsgårds med de store gravstene over Peder Larsen (Skræppenborg), hans to hustruer, hans søn og hans eftermand i ægteskabet.

c. Kirkens ejere.

Ved den store auktion på Koldinghus 1765 solgtes Almind kirke til *Rasmus Dreyer* i Dons mølle. Han solgte den igen 1786 til *Rasmus Anthon Poulsen* på Fønixborg, og da denne 1790 solgte Fønixborg til *Hendrich Bus*, solgte han også Almind kirke til ham. 1796 købte *Peder Hansen* i Dons, *Peder Jensen* i Møsvrå og *Poul Nissen* i Almind på samtlige hartkornsejeres vegne i Almind sogn kirken af ham »med tiender og kirkejorder, ornamenten, herligheder, rettigheder og byrder, intet undtaget.« Kirkens hartkorn var 28 td. 4 skp., og kirkejordens 4 skp. 2 alb. Købesummen var 1800 rdl. + kongelige penge 1195 rdl.

Samme år, 1796, købte samtlige hartkornsejere i Almind sogn ved *Peder Nielsen Snedker* og *Christen Jepsen* af Dons, *Poul Nissen* og *Johan Christensen* af Almind og *Peder Jensen Almind* og *Peder Jensen* af Møsvrå Almind sogns konge-, korn- og kvægtiende af *Wilhelm Adolph Bredahl Dreyer* i Dons mølle.

Denne tiende var i hartkorn sat til 136 td. 5 skp. 1 fdk. 2 alb. og betaltes med 3600 rdl., hvoraf de 1375 rdl. var kongelige penge, som blev stående.

Kongetienden afløstes 1901, kirketienden 1908.

II. Præsterne i Almind.

Fra gammel tid har Almind været annex til Kolding bykirke, således at den residerende kapellan dær tillige var sognepræst i Almind. Hvorlænge dette forhold har bestået, kan jeg ikke bestemt sige, men i et kongebrev af 1566 hedder det, at Almind »i 20 år og mere har været annex til Kolding bykirke.« Udtrykket »20 år« skal nok ikke forstås bogstaveligt, ti forholdet bestod i hvert fald før reformationen. 1525 fik præsten *Owe Jensen*, formodentlig den sidste katolske præst i Almind, »præsentationem på Kolding kirke og Almynde ad resignationem.«

1. *Iver Bertelsen.*

Om *Owe Jensen* er gået over til Lutherdommen og har fortsat sin præstegerning i Almind, eller om der er kommet en ny luthersk præst, har jeg ikke kunnet finde nogen oplysning om. Men omkring 1550 var den senere så bekendte *Iver Bertelsen* præst i Almind. Han blev siden professor ved universitetet, men kom i strid med sine medlærere og måtte forlade universitetet. 1565 blev han sognepræst i Stege, men dømtes to år senere fra embedet, fordi han udelod exorcismen ved dåbsritualet. Han blev endogså sat i fængsel i Sorø kloster, men Frederik II frigav ham og gjorde ham siden til forstander for samme kloster. *Iver Bertelsen* var en meget stridbar mand, men tillige meget begavet. Hans ophold i Sorø fik ham til at sysle med de mange minder, der knyttede sig til denne egn, og han efterlod sig adskillige håndskrifter, der kom hans eftermand i ægteskabet, historieskriveren *Niels Krag*, tilgode. *Iver Bertelsen* var gift med en adelig dame *Else Mule* og døde 1583.

2. Niels Nielsen Colding.

Iver Bertelsen efterfulgtes 1552 af *Niels Nielsen*. Han var født i Kolding 1525 og fik 1552 brev på kronens part af tienden af Almind sogn. Denne var ellers 10 år i forvejen tillagt skolemesteren i Kolding, der nu til erstatning fik kongetienden af Herslev sogn. 1558 blev der udlagt en gård i Almind (den senere såkaldte Annexgård) til præstegård for hr. Niels. Denne gård havde før »ligget til skriversvenden på slottet« og beboddes af *Niels* (el. *Nis*) *Lassen*.

Niels Nielsen var i høj grad yndet af kongefamilien, som hyppigt opholdt sig på Koldinghus, og da Frederik II 1559 blev konge, gjorde han ham strax til hofprædikant, hvilken stilling han er den første, der beklæder efter reformationen. Han var med kongen på Ditmarskertoget, og da tre Ditmarskerpræster efter nederlaget ved Heide indfandt sig i lejren for på Ditmarskernes vegne at bede om nåde, fik mester Niels befaling at tage dem til bords hos sig, medens kongen og hans farbrødre med deres rådgivere overlagde, hvorledes man skulde behandle de overvundne.

Skønt Niels Nielsen i sin egenskab af hofprædikant måtte følge kongen på dennes rejser, synes han dog at have beholdt kapellaniet og Almind kirke i en del år. I hvert fald fik han 1562 livsbrev på Annexgården i Almind og på kronens part af Almind sogns tiende, og året efter udstedtes der livsbrev for hans hustru *Anne Jacobsdatter*, at hun i tilfælde af mester Nielses død måtte beholde disse goder, såfremt hun ikke gifter sig igen. Endvidere måtte hun blive boende i mester Nielses gård i Kolding, fri for skat, landsknægthold og al kongens og byens tyngte, så længe hun ikke driver købmandsskab.

Kort efter må Niels Nielsen være flyttet til Roskilde, hvor kongen 1563 forlenede ham med St. Laurentii kapel, og universitetet, som han også havde meget at gøre med, overlod ham flere af det tidligere St. Claræ klostres ejendomme.

H. F. Rørdam skriver om ham: »Da han var en »oprigtig, flittig og tjenstagtig mand«, og da kongen satte megen pris på ham, benyttede han sin indflydelse til fremme for kirke- og skolevæsen. Særlig står universitetet i stor taknemlighedsgæld

til ham, da han medvirkede til dets opnåelse af nogle af de største begunstigelser, det siden sin oprettelse havde modtaget, navnlig den store dotation, hvorved Kommunitetet grundedes 1569. Lærde mænd, der søgte støtte hos kongen, fandt i hofprædikanten en pålidelig talsmand. Intet under dærfor, at mange sådanne søgte at vise ham den ære og taknemlighed, som han fortjente.«

Niels Nielsen, der forøvrigt antog tilnavnet *Colding*, har skrevet flere gudelige skrifter på Dansk. Således udgav han 1567 efter kongelig befaling og med en fortale af Niels Hemmingsen en bog, der hed »De besynderligste Historier, Sententzer oc Exempler, som findis i den hellige Scrifft, om Øffrighedz Kald, Regiment oc Bestilling«, hvilket skrift blev oversat på Tysk 5 år senere.

Efter 1569 var han foruden hofprædikant også kongelig bibliotekar, men blev dog ved at have bopæl i Roskilde.

Niels Nielsen var gift to gange, først med den førnævnte *Anne Jacobsdatter*, der døde 1574 ca. 65 år gammel, og dernæst med *Maren Lauridsdatter Bang*, hvem han ægtede 1575. Han døde 1578 den 25. August, og Maren Bang to dage senere. Begge hans hustruer var fra Ribe og ligger begravet ved hans side i Roskilde domkirke.

3. *Hans Povelsen.*

Niels Niensens efterfølger som residerende kapellan i *Kolding* og sognepræst til Almind var måske *Hans Povelsen*. Han kom 1566 i strid med sognepræsten i *Kolding Laurids Thomssen* om præstegårdstienden i Almind i den gård, Nis Lassen bor i (Annexgården), og en anden gård, som Karen Hanskone har. Sagen førtes for kongen, der resolverede, at Almind »til evig tid« skulde være annex til *Kolding bykirke*, og at indtægterne fra Almind skulde deles således, at præsten fik præstegården (Annexgården), medens kapellanen fik den øvrige præsterente af sognet. Sognepræsten skulde påse, at kapellanen gjorde tilbørlig tjeneste i Almind sogn.

Det var den *Kolding sognepræst* ikke tilfreds med, og han henvendte sig så til enkedronning *Dorothea*, der gav ham med-

hold og bestemte, at han som før også skulde have præstetienden af Karen Hanskones gård. Til gengæld skulde kapellanen have 2 ørter rug, 2 ørter byg og 1 ørte havre fra Koldinghus. Og kongen måtte bøje sig for sin strænge fru moder, ja det synes endogså, som om enkedronningen udenvidere har bestemt, at Kolding og Almind skal skilles, ti 1573, to år efter enkedronningens død, udstedes et kongebrev, hvori kongen erklærer den ordning ophævet, som hans kære fru moder havde gjort, men som kun var bestemt at vare hendes levetid. Nu ville vi endeligen holdet have den skik og ordning, vi tilforn gjort have, således at Almind sogn altid herefter til evig tid skal blive et annex til Kolding bykirke.

Om Hans Povelsen nu blev præst ved Almind kirke, kan ikke oplyses. Ifølge en præsteindberetning fra 1690, der nævner præsterne i Almind efter reformationen, skal han have været præst i Almind i 13 år, men den er ikke pålidelig. Den nævner ham som den første og kender ikke hverken hans forgængere eller hans efterfølger.

4. *Jørgen Morthensen.*

Har Hans Povelsen været præst i Almind i 13 år. må det have været fra 1562 til 1575, ti dette sidste år er *Jørgen Morthensen* præst dær. Men det har været mig umuligt at hitte rede i forholdene på den tid, ti en præstefortegnelse i Almind sogns liber daticus nævner *Jørgen Morthensen* som præst 1566, og Hans Povelsen 1567, og *Wiberg* nævner ham som præst baade 1566 og 1567, men siger, at dette sidste år enten forflyttedes eller døde han. Kan forholdet muligvis være følgende: *Jørgen Morthensen* er residerende kapellan 1566, men trækker sig tilbage 1567, da den kongelige resolution kommer, hvorefter enkedronningen omkalfatrer det hele, for at skaffe *Jørgen Morthensen* præsteembedet i Almind? Jeg ved det ikke, men 1575 er *Jørgen Morthensen* både residerende kapellan i Kolding og sognepræst i Almind, ti da klager han over, at han ingen har til at befordre sig fra Kolding til Almind, når han skal gøre tjeneste i kirken eller besøge syge i sognet, og begærer at få en af kronens bønder i Almind til at befordre sig.

Hans ønske opfyldes, og vedkommende bonde bliver så fri for at gøre ægt og arbejde til Koldinghus.

5. *Jens Sørensen Harthe* (1583—1591).

Om Jørgen Morthensen var sognepræst indtil 1583, ved jeg ikke, men dette år blev i hvert fald *Jens Sørensen Harthe*, der før havde været rektor i Kolding og siden blev sognepræst i Kolding, præst i Almind. Han var gift med *Engel Jacobsdatter Arp*.

Et kongeligt brev af 1584 meddeler, at M. Jens Søffrenssøn, kapellan i Kolding og sognepræst i Almind sogn, må indtil videre oppebære 25 td. havre af loftet på Koldinghus til hjælp til at holde 2 heste med, der kan befordre ham mellem Kolding og hans sogn; han skal være forpligtet til at gøre kirketjeneste på Koldinghus, så ofte det begæres, og må ikke befatte sig med den krontjener i Almind, der hidtil har været forordnet til at befordre ham til og fra hans sogn.

6. *Anders Mikkelsen Colding* (1591—1608).

*Anders Mikkelsen**), der var født i Kolding 1560 og døde i Bergen 1615, roses for »flid, nidkærhed og gudsfrygt«. Som slotspræst på Koldinghus, hvilket embede Almindpræsterne jo havde foruden deres to andre embeder, vandt han Kristian den fjerdes velvilje, så at han 1608 blev udnævnt til biskop i Bergen, hvor han skal have udrettet meget for skolesagen.

Hans hustru hed *Bodil Andersdatter Buch*, og mærkværdig nok nævnes han ikke sjældent med hendes slægtsnavn som Anders Mikkelsen Buch, hvilket navn også hans børn synes at have båret.

7. *Poul Poulsen Paludan* (1608—1612).

Denne mand, der ligesom præsterne med tilnavnet Colding er født i Kolding, skal have været »en ved gudsfrygt, retskaffenhed og lærdom lige udmærket mand«. Ved Jens Sørensen Harthes død 1612 blev han sognepræst i Kolding, hvilket embede han beklædte til sin død 1635. Hans hustru hed *Maren Knudsdatter Buch*.

*) Han nævnes ikke i den føromtalte præsteindberetning.

8. *Jens Sørensen Hundevad* (1612—1659)

var født ca. 1577 og var præst for Almind i 47 år, men var vistnok mere berømt som astrolog end som præst. De sidste 13 år, han levede, var han blind. Hans hustru hed *Cathrine Hansdatter*, med hvem han havde 8 børn.

En indberetning fra ham af 1649 giver besked om, hvilken indkomst Almindpræsten havde af sit tredobbelte embede:

»Løn af Colding Bye huert halffue Aar	Courant D. 6
Rente af Kierckens Pending dertil lagt.	
Af Matz Slacters Eyendom i Vestergade	6 D.
Af Christen Bramdrups Gaard paa Renbanen	6 mk.
Af Las Dalbyes Eyendom i Lusbye	5½ mk.
Af Carsten Pottemaggers paa Kierckegaarden	3 mk.
Af et Styck øde Jord uden Nørreporten, som icke er udgifuen nogle Aar	4 mk.
Af Kolding Kierckeregenskab	1 Courant D.
Trende Offerdage til Førsteprædiken, naar de fleste ere Tjenestefolk, huer Offerdag paa Altaret ungefehr	12 D.
It Styck Kolgaardsjord ved Jørgens Gaardz Lycke.	
Af Coldinghuus fordi at hand skal giøre Kierckentieniste paa Slottet naar det begieris Haur	25 Tønd.
Istendfor Præstegaarden i Almind som Sognepræsten i Colding ene met all Herligheden nyder, gifuis af Coldinghuus Rug 2 Ørter, Biug 2 Ørter, oc Haur	1 Ørte
Huer Offerdag paa Slottet, naar Lensmanden er tilstede oc begierer Tieneste ungefehr	7 D.
Aff Liigs Begrafuelse oc Brudfolck i Colding intet.	
Almind Sogn annexeret dertill huer Offerdag 4½ D. ungefehr.	
Af Dons Mølle, som Præsten ene har nydet oc endnu nyder, aarlig 6 Skp. meel for Korntiende oc it Lam for Quægtiende efter gammel Skick. Korntiende taxeret 9 Ørte Rug, 9 Ørte Biug 3 Ørte Haur. Anno 1644 intet. 1645 alle 3 Parter Lam 1. forgangen Sommer Kalv 1 Lam 5 Gies 2. Følpenge 10 Sk. Barselquinders Offer er aldeles uvisse. De	

ere faa; gifuer efter deris fattige Øfne 1 mk. eller 2. I dette forgangen Aar har været — 4 Quinder.
 Till Wiin oc Brød Rug 1½ Ørter, en liden Eng ved Oen oc Kierckegaarden it Læs Høe.
 Kierckeregenskabspenge — Courant D. 1.
 Leeburg og Veien Tiende Kong: M. Part taxeret Rug 18 Ørter Biug 10 Ørter.
 Quægtiende ungefehr Lam 10, Kalfue 2, Gies 1. Følpenge 5 eller 6 Sk., undertiden kand' mand beholde noget deraf, undertiden dør det skrøbelig Quæg.

*Johannes Severini Hun
 vadus suis scripset digitis.**

9. Ancher Mogensen (1659—1687).

Jens Sørensen Hundevad efterfulgtes af sin datterdatters mand *Ancher Mogensen**). Skønt hans forældre, råd- og handelsmand Mogens Erichsøn og hustru Inger Pouls, var bosiddende i Kolding, blev han dog født i Landskrona den 25. Sept. 1628. Didhen var nemlig hans forældre flygtet, da Wallensteins tropper i Tredveårskrigens dage trængte op i Jylland. Efter 1657 at have fuldendt sine studeringer ved Københavns universitet blev han kaldet til rektor ved Lemvig skole, men på grund af den lige udbrudte krig med Sverige måtte han vende om, da han kom til Middelfart. Først året efter kom han hjem og fik da tilbud på rektoratet i Ringkøbing, hvilket tilbud han også modtog, men dog fik han heller ikke dette embede, idet han blev syg og lå hele vinteren 1658—59. Efter sin helbredelse blev han kaldet til kapellan i Kolding og sognepræst i Almind og giftede sig kort efter med *Agathe Davidsdatter Foss*, en datter af sognepræsten ved St. Catharinæ kirke i Ribe David Foss og Anne Jensdatter Hundevad.

En halv snes år efter at Ancher Mogensen var bleven præst, kom han i strid med sognemændene i Almind. De havde i de sidste to år ikke villet befordre ham mellem Kolding og Al-

*) Den førømtalte præsteindberetning af 1690 nævner som Hundevads efterfølger *Laurits Jensen Munch*, der skal have været her i 1½ år. Men da der ingen plads bliver til ham i præsterækken, har han sikkert kun været medhjælper hos den blinde Jens Hundevad.

mind, skønt et kongeligt brev af 1654 forpligtede dem dertil. Præsten lod dem derfor stævne og fremlagde beviser for, at han var i sin ret, men sognemændene fremlagde ved Hans Staphensen i Almind et to år gammelt brev fra »vor allernådigste prins og herre« (senere Kristian V). I dette brev stod:

»Eftersom vi nådigst er kommet i erfaring, hvorledes Almind sognebønder af amtmændene her ved stedet uden nogen sær kongelig benådning af egen myndighed skal være tilbragt at age kapellanen om søndage, helligdage og ellers, når prædken holdes, her fra Kolding og til bemeldte Almind sogns kirke, det uanset, at kong Frederik IIs, højlovlig ihukommelse, udstedte og givne brev udtrykkelig mælder, at kapellanen her udi Kolding årlig her ud af slottet gives skal 25 td. havre til den ende, at han sig selv med heste og vogn skal forsørge, så tit han til kirkens og menighedens tjeneste behøver, og bønderne her ved lenet mere end nok med ægter og arbejde besværes, så er det vor nådigste vilje, at bønderne af Almind sogn herefter for slig utilbørlig kørsel og agen forskånes, hvorefter sig vedkommende kunne vide at rette.«

Præsten hævdede i modsætning til kronprinsens åbne brev, at de 25 td. havre fra slottet fik han for at forrette kirkelig tjeneste dær. Men dæri har han ikke ganske ret, ti det hedder i Frederik IIs brev, at præsten skal have de 25 td. havre til hjælp til at holde to heste med, der kan befordre ham mellem Kolding og Almind, og desuden, at han skal være forpligtet til at gøre kirketjeneste på Koldinghus, så ofte det begæres.

I en så kilden sag, hvor kongens og prinsens skrivelse gik stik imod hinanden, turde herredsfogden ikke være dommer, men bad ydmygeligen, at den måtte henvises til overdommeren. Dette skete også, men sagen gik bønderne imod, ti 1672 konfirmerer Kristian V, der imidlertid var bleven konge, sin faders bestemmelse af 1654 om, at Almind sognemænd skal befordre præsten.

I sine sidste år var Ancher Mogensen svagelig og fik da Rasmus Clausen Sager til medhjælp. Skærtorsdag 1686

var han dog selv i Almind kirke at prædke, men ved altergangen, hvortil 72 personer havde indmeldt sig, fik han en rørelse, da han havde betjent de tre første hold. Efter at have rakt den første mand af fjerde hold brødet måtte han tilkalde sin søn, som sad i degnestolen ved siden af, men da denne ikke alene kunde holde ham, tilkaldte han to kvinder fra den øverste stol, og dærnæst kom kirkeværgen Staphen Hansen og skød en skammel ind under ham. Da han var kommet til sæde, sagde han med svag stemme: »Den mand rytteren fik brødet Jesu legeme, han skal og have kalken Jesu blod«. Han kaldte ham dærfør hen til sig, og »med hændernes største besværlighed« rakte han ham kalken og fremhviskede: »Dette er Jesu blod«. Det blev hans sidste ord, og han sank nu helt sammen, medens »der blev et stort Bulder med Hysten og schrig af alle Sognefolchene«. Han blev da båren ind i skovrider Hans Pedersens hus ved kirken, og dær døde han påskedags eftermiddag kl. 3.

10. *Rasmus Clausen Sager* (1687—1698)

var oprindelig lærer ved Kolding skole og blev som allerede nævnt medhjælper for Ancher Mogensen. Efter dennes død overtog han hans embede og blev nogle måneder senere gift med hans datter *Karen Anchersdatter*, med hvem han havde tre børn Claus, Agatha og Manasse. Siden var han gift med *Anna Marie Müller**) og havde med hende sønnen Efraim.

Fra *Rasmus Sagers* hånd haves den præsteindberetning af 1690, som før er nævnt. Den omhandler så godt som udelukkende præstens løn, men giver dog også enkelte andre oplysninger. Således nævner den, at der i Almind sogn er 27½ gård foruden Dons mølle, og at beboerne i Almind by er forarmede, »de fleste snart tiggefærdige«, Møsvrå og et par gårde i Dons er lidt bedre. Der er ikke har aldrig været nogen skole eller degnebolig i Almind sogn, hvorfor man må nøjes med en løbedegn af Kolding skoles disciple, »som er ikke liden fortræd for mig, men langt større skade for bøndernes børns skolegang.«

*) I *Wibergs præstehistorie* står fejlgutig, at han først var gift med *Anna Marie Müller*.

11. *Søren Sørensen Weibye* (1698—1704)

blev Rasmus Sagers efterfølger og gift med hans enke, *Anna Maria Müller*. Han døde allerede 1704, nogle og fyrretyve år gammel.

12. *Christian Kierulf* (1704—1708)

var søn af en borgmester i Vordingborg, fra hvilken bys lærde skole han 1687 blev student. 1694 blev han hører ved Kolding skole, og efter hans fireårige præstevirke i Almind blev han forflyttet til Starup-Nebel, hvor han døde 1731. Han var gift med *Cathrine Ditken*.

13. *Frederik Christian Lehmejer* (1708—1746)

var født 1677 i Kolding, hvor hans fader var husfoged på Koldinghus. Før han blev præst, var han hører i Kolding, og året efter at han var bleven præst, altså 1709, blev han gift med *Hedevig Sophie Mouritzen* fra Samsø, med hvem han avlede 12 sønner og 6 døtre. Han døde 1751 som sognepræst i Veggerløse på Falster.

14. *Rudbak Mogensen Lucoppidan* (1746—1750)

var en præstesøn fra Ø. Skerninge, hvor han blev født den 3. Februar 1690. Han blev student fra Herlufsholm 1705 og Kandidat 1714. 22. Maj 1730 blev han hospitalspræst i Kolding, og 28. Oktober 1746 sognepræst i Almind. Han var gift med *Johanne Margrethe Christensdatter Teilmann* og døde 25. Novbr. 1750. Ægteskabet var barnløst.

15. *Ole Nielsen Westphal* (1750—1772).

Ligesom forgængerens var denne også først hospitalspræst i Kolding og havde endnu tidligere været skibspræst. Han var født den 7. Juni 1715 i København, hvor hans fader var sejl-, flag- og kompasmager, og var to gange gift, første gang 16. Juni 1747 med *Ottilia Birgitte Thomasdatter Galskjøt*, og anden gang med hendes broders enke, *Inger Margrethe Mortensdatter Braëm*. Han døde 6. April 1772.

16. *Parmo Carl Petersen* (1772—1803).

P. C. Petersen var søn af Niels Frederik Petersen, der først var kirurg og barber i København og senere blev landmand i Gøttrup i Hanherred. Samme N. F. Petersen var forøvrigt fætter til den »berømte« Carl Frederik Rejser, forfatteren af den »jammerlige« ildebrandshistorie. Parmo Carl Petersen var født den 14. Juli 1741, blev student fra Ålborg 1760 og kandidat 1766. Den 21. Maj 1772 blev han sognepræst i Almind, og året efter (27. Januar 1773) giftede han sig med den 50-årige *Anna Dorothea From*, der var enke efter birkedommer H. A. Sonnin i Koldinghus amt. Hun døde allerede den 26. Juli samme år. Den 13. Maj 1775 blev han gift i Hillerød med *Inger Nielsdatter* (født den 27. April 1751 i Kolding, hvor hendes fader, Niels Andersen, var murmester, og død i Kolding 8. Septbr. 1816), med hvem han havde 4 sønner og 5 døtre. En af deres sønner var den bekendte lærer Parmo Carl Petersen, der sammen med sin kone en lørdag eftermiddag gik de elleve mil fra København til Præstø for at høre en prædken af Grundtvig og søndag eftermiddag vandrede de samme elleve mil tilbage, for så mandag morgen at begynde skolen som sædvanlig. En af døtrene blev moder til Carl Ploug.

P. C. Pedersen, der forresten blev provst for Brusk herred 1793, var en dygtig præstemand, der midt i den rationalistiske tid holdt fast ved den gammeldags kristendom og endogså vovede offentlig at polemisere mod selveste Bastholm.

17. *Jens Johan Garnæs* (1803—1813)

var født i Bergen 28. Aug. 1772. Han var gift med *Vita Elisabeth Boserup* af Helgenæs. To af deres døtre blev gift med den bekendte præst Chr. Chr. Østergård i Husby. Garnæs døde som sognepræst i Kolding 1817.

Nytårsdag 1807 afløstes Kingos salmebog i Almind kirke af den evangelisk-kristelige salmebog.

18. *Christian Plesner* (1814—1823)

var en præstesøn fra Uldum, hvor han var født 1783. Hans kone, *Echardine Christine Meyer*, var en præstedatter fra

Skjolde. Plesner var præst i Lyngby og Albøge 1823—1833 og dærnæst i Ledøje og Smørum til sin død 1840.

19. *Jacob Samuel Hertel* (1824—1831).

Også han var en præstesøn og var født i Ørslev 1792. Hans hustru hed *Anna Charlotte Elisabeth Petersen*. Fra 1831 til 1845 var Hertel præst i Thisted, og dærefter i Eltang-Vilstrup 1845—1859. Han døde i Kolding 1867.

20. *Jens Severin Hvistendahl Galskjøt* (1831—1837)

var født i Hyllested 1797, hvor hans fader var præst. Fra 1837 til 1849 var han sognepræst i Kolding, og fra 1849 til 1875 præst i Holbæk-Merløse. Han døde i Holbæk 1883. Hans hustru var *Anna Elisabeth Johanne Heide* fra Lavindsgård på Fyn.

21. *Christian Frederik Kragerup* (1837—1849).

Han var født i København 1806. 1849 forflyttedes han fra Kolding til Århus, hvor han var præst ved Frue kirke til sin død 1861. Hans hustru hed *Inger Margrethe Volf*.

22. *Heinrich Ferdinand Binzer* (1849—1857)

var født på Bastemosegård på Langeland 1813. Hans fader var artillerikaptajn. Efter i nogle år at have været andenlærer ved det nyoprettede seminarium i Jelling, blev han 1849 reside-rende kapellan i Kolding og sognepræst for Almind, men han var den sidste, der indehavde denne dobbelte stilling. Fra 1850 var han endvidere religionslærer ved Kolding latinskole, og fra 1852 til 1853 rigsdagsmand for Koldingkredsen. 1857—1870 var han sognepræst i Skanderborg, Skanderup og Stilling, og dærefter fra 1870 til sin død 1881 i Borup og Kimmerslev. Han udgav 1845 en Dansk sproglære og 1853 en høstprædken, holdt i Almind kirke, »Gud har besøgt sit folk!«. Desuden skrev han adskillige artikler i tidsskrifter og aviser, i reglen uden navn eller under påtaget navn. En artikel i Kolding Avis 1850 bragte ham i strid med Peder Larsen i Dons, der ellers satte ham højt som præst. Binzer var gift to gange, første gang 1850 med *Anne Pauline Hansen*, en datter af kammerråd Hansen, Bøge-

lund i Jelling, hun døde allerede 1852. 1854 blev han gift med *Valborg Christine Henriette Cathrine Schwendsen*, en datter af prokurator C. L. Schwendsen, Kolding.

23. *Adolf Emil Fritz* (1859*)—1869).

Da Almind udskiltes fra kapellaniet i Kolding, forenedes det med Viuf sogn, der før havde været sammen med Herslev. Den første præst for Almind og Viuf var *A. E. Fritz*, der var født i Roskilde 1816 som søn af rådmand, justitsråd Georg Fritz. A. E. Fritz var gift med *Andrea Jacobine Henriette Schreiber*, der også var født i Roskilde. Før Fritz kom til Almind, havde han været institutbestyrer i Holbæk og kateket i Fredericia, og efter at han var rejst fra Almind, var han præst i Jersi-Skendved, til han 1884 tog sin afsked.

24. *Ludvig Carl Moritz Wagner* (1869—1877)

var født 1838 i Rensborg, hvor hans fader var oberstlieutenant. I 1864 var han konstitueret feltpræst for de danske krigsfanger i Preussen, og efter at have været hjælpepræst forskellige steder blev han 1866 personel kapellan i Seest og 1869 præst i Almind. Året efter giftede han sig med *Nancy Cæcilie Margrethe Grøn-vold*, datter af en grosserer i Slagelse. Efter at have virket et par år i Almind, blev han syg og måtte de sidste 5 år lade sit embede bestyre ved andre. Ved vinterophold i Syden år efter år genvandt han så nogenlunde sit helbred og blev 1877 kaldet til præst i Seest. 1885 forflyttedes han til Lyng—Bråby, og fra 1894 til 1908 var han præst i Saxkøbing. Han var en flittig skribent og har skrevet en mængde afhandlinger i kirkelige og folkelige blade samt også skrevet adskillige småbøger.

25. *Vilhelm Alfred Hey* (1877—) .

Under pastor Wagners sygdom havde han som vikar pastor *K. S. Borgen* fra 1872 til 1875. Dærefter blev *Vilhelm Alfred Hey*, der er født i Odense 1847 som søn af vinhandler Fr. Wilh. Hey, personel kapellan hos ham, og da Wagner 1877 forflyttedes, blev han kaldet til sognepræst for Almind og Viuf. Siden

*) 1857—1859 udførtes de præstelige forretninger i Almind af nabopræsterne.

1900 har han været provst for Brusk og Nørre Tyrstrup herreder. Hans hustru, med hvem han blev gift 1872, var *Softe Christine Seidelin*, født 1846, død 1923, datter af kommandør i flåden, Peter Anton Seidelin.

Ingen anden præst har virket i Almind så længe som V. A. Hey, og ingen anden præst i Almind har følt sig så stærkt knyttet til sin menighed som han eller været elsket af den som han. Skønt både han og hans hustru var udgået fra fornemme borgerhjem, følte de sig strax som hjemme mellem de jævne bønderfolk i Almind og forstod at dele alt med dem både i lyst og nød.

III. Almind skole.

I præsten Rasmus Sagers indberetning af 1690 nævnes, at der ikke er og aldrig har været nogen skole eller degnehus i Almind, men at man må nøjes med en løbedegn af Kolding skoles disciple, »som er icke liden Fortræd for mig men langt store Schade for Bøndernis Børrens Skollegang.«

Kort efter, i hvert fald senest 1701, fik Almind en fast degn i *Hans Jensen*, men det var ikke just gode kår, han gik ind til, idet hans visse indkomster kun beløb sig til 2 rdl. i offer hver højtid og 1 skp. rug af hver af sognets 22 gårde, og hans uvisse indkomster højest kunde beløbe sig til 4 rdl. Af denne løn skulde han endda svare 1 rdl. 4 sk. årlig til Kolding skole og skulde selv være sig om husveje. Rigtig nok søgte han år efter år om at måtte få en degnebolig, men det blev aldrig bevilget. Han måtte til sin død 1744 nøjes med et kassehus, som lå på »kirkens fortov«.

1721 lod kong Frederik den fjerde opføre 240 skoler omkring på ryttergodsæt, og ved denne lejlighed fik Almind også en skole, der dog vist først blev færdig 1726. Over døren på denne som på alle Frederik den fjerdes skoler var anbragt en granitsten, på hvilken der under kongens navnetræk og et par latinske linjer, der fortæller, at kongen har ladet bygge 20 skoler i hver af de 12 rytterdistrikter i året 1721, stod følgende vers:

Halvtredsindstye Aar, GUD har DU mig opholdet,
 At Sygdom, Krig og Pest mig intet ondt har voldet,
 Thi yder jeg min Tack, og breeder ud DIT Navn,
 Og bygger Skoler op de Fattige til Gavn.
 GUD lad i dette Værck DIN Naades Fylde kiende!
 Lad denne min Fundatz bestaae til Verdens Ende.
 Lad altid, paa min Stool een findes af min Ætt,
 Som meener DIG MIN GUD! og DISSE SKOLER rætt.

Den første skolelærer i Almind var studiosus *Jørgen Ibsen Prip*, der i 1730erne efterfølges af *Jacob Pedersen*, som vist til-lige blev degn efter Hans Jensens død 1744, i hvert fald var hans eftermand, *Søren Nielsen* (1746—1772), både degn og skolelærer. Søren Niensens kone, *Kirsten Jacobsdatter*, var søster til kammerråd Seest på Donsgård, og da denne var vel-havende og barnløs, kunde degnen jo gøre regning på at arve noget efter ham. Imidlertid havde Seest og kone en akkord om, at den længstlevende skulde stå for midlerne, og da Seest døde først, blev der foreløbig ikke noget til Søren Nielsen. Han måtte vente til efter madam Seestes død. Søren Nielsen var også barnløs, og efter hans død optræder hans broder Niels Nielsen, der er degn i Vonsild, som arvtager. Søren Niensens enke er også villig til at give ham noget, men han er ikke til-freds dærmed og vil have mere, fordi Søren Nielsen burde have arvet efter kammerråd Seest. I sine krav omtaler han broderens enke meget hårdt for hendes »egennyttighed«, og han får virkelig sin vilje sat igennem.

Efter Søren Niensens død foreslog præsten Parmo Carl Pe-tersen en mand ved navn *Jacob Christensen* til skolelærer, og han blev også antaget, men der var den fejl ved ham, at han ikke kunde betjene sangen i kirken. Sognefogderne Jens Si-monsen i Dons og Chr. Iversen i Almind samt gårdmændene Hendrich Nielsen og Niels Nielsen i Møsvrå, ansøgte da om, at ungarl Peder Andreasen i Almind, der i de sidste 6 år havde ledet sangen for Søren Nielsen, måtte blive kaldet til degn, men det sætter kirkeejeren, Rasmus Dreyer i Dons mølle, sig imod, ti skulde der være en særskilt degn, skulde denne selvfølgelig have en degnebolig, og den blev det kirkeejers

sag at opføre. I den anledning skriver han følgende brev til provsten:

»Velærv. og højlærde hr. provst.

Da hr. Petersen ikke haver foreslået sådanne personer til skoleholder, der og kunde være habile til degneembedet, og det hus, der på kirkens fortov er opbyggt og af den første degn her i Almind har været beboet, er, da den kgl. skole i bem. Almind blev opbyggt, bleven gjort til et kassehus og sluttelig på den grund, at degneembedet var så ringe, at en mand ikke deraf kunde leve, men at degne- og skoleholderembederne skulle være og forblive tilsammen som det og hidindtil har været siden samme døde og fornefnte hus ved kongegodsets salg er bleven solgt fra kirken Hs. maj.s kasse til fordel, så ser jeg ikke mig kan pålægges nu at forskaffe en ny degnebolig opbyggt, men vil håbe aldeles dærfør desårsag at vorde befriet.

Overalt var degne og skoleholder embederne ikke ved en person bleven forrettet og forbliver sammen, kan den første, nemlig degnen, ikke have det tørre brød, men vil være og forblive mig og hver mand her i sognet trængsel med overhæng af betleri. Forblivende største højagtelse

velærv. og højlærde hr. provstes
ærbødigste tjener

Dons mølle 10. Febr. 1773.

Dreyer. †

Just som sagen stod således, fik Jacob Christensen bud fra skoleholderen i Øster Gjesten, *Andreas Christian Falck*, om de ikke skulde bytte embede, da han kunde forestå kirkesangen og således forene degne- og skolelærerembedet. Det gik Jacob Christensen ind på, og da Falcks sognepræst Høstmark i Gamst, tilligemed provsten, Winther i Nagbøl, forlangte at overhøre Jacob Christensen, inden de gav deres tilladelse til byttet, indvilgede han også dæri, hvad pastor Petersen synes at være lidt ærgerlig over, idet han skriver:

»Da jeg ser, at min skoleholder i Almind Jacob Christensen er villig til at gøre mageskifte med skoleholderen af Ø. Gjesten Andr. Falck, ja endog har bekvemmet sig til

uden fornødenhed, da han er en examineret mand og dærpå har tilstrækkelig bevis, at lade sig påny overhøre, så skal det være mig meget kært, at jeg, efter at have gjort Jacob Christensen den hjælp, som jeg ønskede, kan ved mit samtykke til dette skifte gøre noget til at en anden duelig mand også forbedrer sine timelige omstændigheder.

P. C. Petersen. ◀

I *Andreas Christian Falck* fik Almind en lærer, som pastor Petersen var meget glad ved, men han var meget svag, og inden otte år var gået, døde han af tæring. Pastor Petersen skrev da strax til biskoppen og bad om, at sønnen Jacob Falck, der i de senere år havde hjulpet faderen, måtte få embedet. Brevet slutter således: »Ifald, som jeg vel ser, er muligt, at hr. biskoppen vilde forflytte en degn fra et endnu ringere kald til Almind, kan jeg dog ikke tvivle om, at han jo sørger for Jacob ved at give ham igen det, som ved forflyttelsen måtte blive ledigt. Når jeg vilde have mit eget bedste for øjne, måtte jeg vel ønske mig en studeret degn.«

Under 10. Marts 1781 kaldede biskop Tønne Bloch hidtilværende degn i Aulum ved Holstebro *Jacob Christensen Brøndum* til at være degn og skolelærer i Almind. Formodentlig har Jacob Falck så fået embedet i Aulum, idet en tradition i Almind beretter at A. C. Falck og Jacob Brøndum byttede embede.

Jacob Brøndum var en mand på 33 år, da han kom til Almind. 17 år senere søger han om at få sin søn til medhjælper, »da årene tiltager og mit helbred undertiden er mådelig«. Dette bevilgedes, men har ikke forandret hans tilværelse i nogen væsentlig grad, da sønnen alt i de sidste 5 år så godt som udelukkende havde taget sig af skolen. Kun kirkesangen blev Jacob Brøndum ved at besørge selv.

1799 klager Jacob Brøndum til biskoppen over, »hvorledes jeg år efter år lider nød for at få den lille løn, som skoleholderen allernådigst er tillagt, indsamlet«. Største lodsejer (Jens Andersen i Viuf) skulde gøre det, men gør det ikke.

Den 2. Februar 1802 blev Jacob Brøndums søn *Christen*

Brøndum kaldet til degn og skolelærer i Almind, og den 20. Februar samme år kom hans fader ulykkelig af dage, idet han i mørke faldt ned fra loftet og slog hovedet i stykker. Han var da næsten 53 år gammel. Ni år i forvejen var hans kone *Ane Marie Pallesdatter* død, 39 år gl.

Ved den tid den gamle degn døde, indgav beboerne i Almind sogn ved Jes Christensen i Dons, Hans Conradsen i Almind og Rasmus Jessen i Møsvrå en klage til stiftamtmand V. Hellfried i Vejle over, at degnen borttager fra kirken de voxlys, folk har skænket i anledning af en eller anden pårørendes død, inden de er udbrændte. Når et år er gået, forsvinder lysene, selv om de kun er halvt udbrændte, »skønt stykkerne lige så vel som de hele lys er vores ustridige ejendom«. »Vi haver ved adskillige lejligheder søgt i mindelighed at overtale degnen til at afstå fra hans i ovennævnte tilfælde lovstridige foretagende, men ikke destomindre vedbliver han uden forlov at borttage lysene«. De fik dog ikke noget ud af klagen, idet sognepræsten, provst P. C. Petersen, holdt med degnen og mente, at lysene hørte med til degnens løn: »han har kun omtrent 40 rdl. i årlig indkomst og må endda svare pension«. Hellfried erklærede dærfor, at han ikke vilde have noget med sagen at gøre, og opfordrede parterne til at ordne den i mindelighed.

I Christen Brøndum fik Almind sin berømteste degn, og det, der gjorde ham berømt, var hans dygtighed som benbrudslæge. Folk søgte ham både fra fjærrt og nær, og mange heldige kure gennemførte han. Selvfølgelig så lægerne skævt til ham, og i 1821 fik de ham idømt en bøde på 20 daler for kvak-salveri. Brøndum søgte da om tilladelse til at kurere benbrud, og ansøgningen blev varmt anbefalet af major Ingwersen i Viuf, der kunde anføre, at selve distriktskirurgen i Kolding Hans Henrik Voigt, der var død for få måneder siden, havde anbefalet ham at benytte Brøndum i tilfælde af arm- eller benbrud. Ansøgningen blev dog afslået, og Brøndum måtte betale bøden.

Traditionen vil dog vide, at Brøndum kort efter fik tilladelse til at praktisere på landet, men ikke i købstæderne, og dette gik således til: Amtmand Treschow fra Vejle med kone

og søn var på besøg hos pastor Lund i Starup. Under en leg dær var amtmandens søn så uheldig at brække en arm eller et ben og måtte dærfor blive i præstegården. Efter at en Vejlelæge nu en tid havde kludret med ham, sendte præstekonen resolut bud efter Almind degn, og han kurerede ham, hvorover amtmanden følte sig så taknemlig, at han fik den nævnte tilladelse udvirket.

Om nu denne tradition har ret, eller dr. Carøe har ret, når han hævder, at Brøndum aldrig fik tilladelse til at praktisere*), kan jeg ikke afgøre, men sikkert er det, at han vedblev med sin lægevirksomhed til sin død, og at han i medicinalberetningen af 1840 omtales som en af egnens berømteste kloge mænd, og sikkert er det, at traditionen var dannet ca. 20 år efter hans død, ti 1863, da hans søn husmand Jacob Brøndum i Viuf var anklaget for kvaksalveri, anbefalede pastor Fritz i Almind ham ikke blot til fritagelse, men til at erholde tilladelse *ligesom faderen*.

Chr. Brøndum var født i Aulum 1775 og døde i Almind den 22. April 1841. Han blev gift 1802 med *Mette Kierstine Sørensdatter* fra Møsvrå. Af deres børn blev foruden den ovennævnte Jacob en til berømt for sin lægekyndighed, nemlig datteren Ane Marie (An Mari Henriks). I de sidste par år, Chr. Brøndum levede, havde han ikke selv noget med skolen at gøre, men lod denne bestyre af en hjælpelærer seminarist *Hans Nielsen*, der blev hans svigersøn og siden var lærer i Nebel.

Efter Brøndums død kaldedes skolelæreren i Nr. Bjært *Niels Christian Bramming* til skolelærer og kirkesanger i Almind. Han var dengang 28 år gammel og uddannet på Lyngby seminarium. Bramming var en dygtig lærer af den gamle skole. Tampen sad løst i hans hånd, og han forlangte, at børnene ubetinget skulde lystre. Dette sidste var der ikke så meget at sige til, men han forlangte også, at sognemændene skulde i et og alt rette sig efter ham, hvad de ikke alle var lige villige til. Da han ved siden af dette var en varmhjærtet og fædrelandsindet mand, har hans gamle elever dog bevaret hans navn i

*) Se »Samlinger til jysk historie og topografi« IV^a side 495.

kærlig erindring, og på hans hundredårsdag satte de en sten på hans grav. Bramming døde den 10. Juni 1876, 63 år gammel.

Hans efterfølger blev *Ole Pedersen Barsøe*, der er født den 27. Juli 1846 i Tågelund og dimitteret fra Jelling seminarium 1867. Før han blev lærer i Almind, havde han ligesom sin forgænger været lærer i N. Bjært. Barsøe tog sin afsked 1916 og bor nu i Kolding.

Den nuværende lærer *Thomas Oudrup*, der tiltrådte embedet 1917, er født den 30. Januar 1887 i Vilsted ved Løgstør og dimitteret 1909 fra Haslev seminarium.

1888 oprettedes en pogeskole ved Almind skole. Dennes første lærerinde var *Karen Kristensen*. Hun var lærerinde dær til 1896 med undtagelse af et år (1894—95), da hun var på seminariet.

I den tid vikarierede *Katrine Pedersen*, der var en datter af Andreas Pedersen på Ælmegård, og hun fik så pladsen efter Karen Kristensens bortrejse. Da hun i 1901—02 var på Vejle forskoleseminarium, havde hun *Agnes Boesen*, der siden var lærerinde i Dons, til vikar.

Indtil 1815 udgjorde Almind og Viuf sogne et skoledistrikt, men der var private skoler både i Viuf, Møsvrå og Dons. 1815 blev Viuf et selvstændigt skoledistrikt, og privatskolerne i Dons og Møsvrå blev til biskoler. Skolen i Dons blev siden en selvstændig skole, hvorimod skolen i Møsvrå nedlagdes 1834.

Den første lærer ved biskolen i Møsvrå hed *Claus Hansen Lindorph*. Han efterfulgtes, vist før 1820, af den gamle *Peder Christensen Bech*, der var 83 år, da skolen blev nedlagt.

C.

Almind kommune.

I. Størrelse og indbyggertal.

a. Størrelse.

Byens navn	Areal	Gammelt hartkorn	Nyt hartkorn
	<i>ha</i>	<i>td.</i>	<i>td.</i>
Almind	868,2	66,69	100,45
Møsvrå	270,8	30,00	45,49
Dons	858,4	52,71	70,54
Ialt...	1997,4	149,40	216,48

b. Arealets benyttelse.

	1896	1919		1896	1919
	<i>ha</i>	<i>ha</i>		<i>ha</i>	<i>ha</i>
Hvede	3	70	Kartofler	24	54
Rug	189	92	Runkelroer		117
Toradet byg	123	108	Kålroer	71	91
Sexradet byg		19	Turnips		25
Hvid havre	367	293	Gulerødder	11	5
Sort havre		1	Sukkerroer	0	9
Blandsæd	56	150	Cikorierødder ...	0	1
Bælgsæd	2	10			
Boghvede	28	0			
Ialt...	768	743	Ialt...	106	302

	1896	1919		1896	1919
	<i>ha</i>	<i>ha</i>		<i>ha</i>	<i>ha</i>
Frø	1	62	Grønfoder	36	12
Havesager	0	0	Agerhø	132	75
Ialt	1	62	Græsning	483	264
			Vedv. Græsning		160
Helbrak	126	18	Lucerne	0	4
Halvbrak	20	27	Eng	134	96
Ialt	146	45	Kær og fæled	21	50
			Ialt	806	661

	1896	1919
	<i>ha</i>	<i>ha</i>
Haver og hegn	27	42
Moser	24	27
Skove	52	55
Veje, byggegrunde, gårdspladser og kirkegård	48	46
Ubenyttede arealer	2	2
Vandareal	5	12
Ialt	158	184

c. Indbyggertal.

År	Tal	År	Tal	År	Tal	År	Tal
1787	291	1850	734	1880	745	1911	741
1801	349	1860	766	1890	748	1921	710
1840	624	1870	770	1901	770	1925	705

d. Erhvervsforhold.

	1906	1925		1906	1925
Immateriel virksomhed	29	16	Jærnbaner, postvæsen	8	19
Landbrug	557	558	Alderdomsunderstøttede	8	2
Håndværk og industri	107	76	Rentiers	22	22
Varehandel	14	12	Andre	2	0

e. Kreaturhold.

	1898	1925		1898	1925
Hingste	2	1	Tyre	44	56
Vallakker	67	114	Stude	21	10
Hopper	70	112	Køer	776	842
Plage	51	17	Kvier	213	350
Føl	20	14	Kalve	202	336
Ialt heste	210	258	Ialt hornkvæg	1256	1594
Får og lam	242	39	Orner	4	1
Geder	18	15	Søer	100	142
Høns og kyllinger	4459	8497	Fedesvin	235	285
			Grise under 4 md.	439	898
			Ialt svin	778	1326

II. Kommunestyrelsen.

a. Indledning.

I Christian den femtes danske lov (3. bog XIII 31—32) står, at bønderne selv må tage bestemmelse »om Hegnet og Gierde og Gryft og Leed, sær Hiord og anden Byens Nytte og Tarv«, og hvis nogen bryder de satte vedtægter, skal han give bøder,

som ej må »til Gilde og Drik anvendis, men til Byens Gierder, Gryfter og anden Byens Nytt«. Bøderne skal leveres til »den vederhæftigste mand« i byen, og han skal »giøre Byen Rigtighed baade for, hvad der indkommer, og hvortil det udgives.«

Fattigvæsenet toges der ingen bestemmelse om. På den tid kendte man ikke til anden fattighjælp, end hvad der frivillig ydedes betlere og syge. I 1708 udkom en forordning om »at skaffe samtlige fattige syge ophold og kur, skaffe de forældreløse og umyndige føde, røgt og lære, at skaffe de arbejdsdygtige arbejde«, og for at omkostningerne dærvæd kunde bestrides forpligtedes enhver, der ikke kunde regne sig til de fattige, til at tegne sig for bidrag, der kunde inddrives ved udpantning, hvis de ikke betaltes; men da enhver selv bestemte, hvor stort hans bidrag skulde være, betød denne forordning ikke ret meget. 1732 kom en forordning om, at de fattige på landet skulde gå på omgang mellem bønderne og have kosten, hvor de kom, og fra den tid kan man til nød tale om et ordnet fattigvæsen. Frivillige bidrag blev ved at udgøre hovedparten af indtægterne, dog skulde embedsmændene svare 1 % af deres faste indtægter.

Hermed er egentlig al den kommunalforfatning nævnt, der fandtes indtil for ca. 125 år siden.

Grundvolden for den nuværende kommunestyrelse er *forordningen af 5. Juli 1803 om fattigvæsenet på landet*. I den bestemtes, at præsten, stedets politimester*) og største lodsejer suppleret med 3—4 af sognets bedste mænd, som de selv udnævnte, skulde udgøre en kommission, der tog sig af de fattiges sager. De fattige deltes i tre klasser: 1) de gamle og svage, der intet selv kunde fortjene, 2) de forældreløse børn og 3) folk, der vel selv kunde fortjene noget, men ikke nok til deres underhold.

Den næste sten i kommunalbygningen var *forordningen af 29. Juli 1814 om skolevæsenet på landet*, ifølge hvilken der i hver kommune skal være en skolekommission, bestående af sognepræsten, samtlige skolepatroner**) samt en eller to skole-

* Denne lod næsten altid sognefogden møde i sit sted.

** Født skolepatron var enhver mand, som ejede over 32 td. hartkorn. Fandtes ingen sådan, udnævnte amtsskoleledningen en af sognets grundejere til skolepatron.

forstandere, der vælges af amtsskoledirektionen blandt de hæderligste bønder i sognet.

Det er dog først ved *forordningen af 13. August 1841*, at der skabes nogen egentlig kommunalbestyrelse. Ifølge denne forordning var sognepræsten og de, der ejede mindst 32 td. hartkorn, selvskrevne medlemmer af *sogneforstanderskabet*, som institutionen nu kom til at hedde. De øvrige medlemmer skulde vælges af de beboere, der var brugere eller ejere af ejendomme af en vis størrelse.

Ved *lov af 22. Marts 1855* bestemtes det, at sogneforstanderskabet skulde bestå af et ulige antal medlemmer og deles i to dele, således at der var en mere i den ene end i den anden. Den mindre del skulde vælges ved almindelig valgret, hvorimod den femtepart af beboerne, der i det foregående år havde ydet det højeste kommunebidrag, skulde vælge den større del. Sognepræsten ophørte med at være født medlem, undtagen hvad angik fattig- og skolesager.

Ved *lov af 6. Juli 1867 om landkommunernes styrelse* omdøbtes sogneforstanderskabet til *sognerådet*. Efter denne lov skal præsten heller ikke længere for fattig- og skolesagers vedkommende være født medlem. Hver kommunes fattig-, skole- og vejvæsen samt andre kommunale anliggender skal styres af sognerådet under amtsrådets tilsyn.

20. April 1908 kom en ny *kommunallov*, der indførte almindelig og lige valgret for mænd og kvinder fra 25 års alderen. Medens valgperioden før var 6 år (med valg hvert 3. år skiftevis af de højestbeskattede og de almindelige vælgere), sættes den nu til 4 år, og samtlige sognerådsmedlemmer vælges på en gang og afgår på en gang. Dog er det en pligt at modtage valg i to efter hinanden følgende valgperioder. Afstemningen er hemmelig, og valget foregår efter lister, der indleveres til valgbestyrelsen senest den fjerde aften før valget. Valgene, der før afholdtes i Desember, afholdes nu i Marts, hvad der hænger sammen med, at regnskabsåret, der hidtil havde fulgt kalenderåret, nu regnes fra 1. April til 31. Marts. — Ifølge samme lov må en kommune ikke udskrive større skattebeløb (såvel skat på fast ejendom som personlig skat), end det af foregående

sogneråd vedtagne overslag øget med en fjerdedel, uden amtsrådets samtykke. Nægtes dette, foretages nyt, overordentligt valg, og det nye sogneråd bestemmer da, om beløbet skal ned-sættes eller ikke.

b. Fattigkommissionen.

Gårdejer	<i>Jens Pedersen,</i>	Møsvrå,	1803—1827.
Lægdsmand	<i>Peder Nielsen Dons,</i>	Dons,	1803—1806.
Oldermand	<i>Poul Nissen,</i>	Almind,	1803—1811.
Gårdmand	<i>Johan Christensen,</i>	do.	1803—1811.
—	<i>Peder Jensen,</i>	Møsvrå,	1803—1811.
Møller	<i>V. A. B. Dreyer,</i>	Dons,	1806—1828.
Gårdmand	<i>Hans Knudsen,</i>	Almind,	1811—1827.
Sognefoged	<i>Jørgen Pedersen Almind,</i>	do.	1811—1814.
—	<i>Jørgen Christensen,</i>	do.	1814—1817.
Gårdmand	<i>Jes Christensen,</i>	Dons,	1817—1820.
—	<i>Chr. N. Grunnet,</i>	do.	1821—1834.
—	<i>Jens Sørensen,</i>	Almind,	1827—1835.
—	<i>Peder Pedersen Almind,</i>	Møsvrå,	1827—1837.
—	<i>Christian Dons,</i>	Dons,	1829—1841.
—	<i>Anders Hansen,</i>	Almind,	1835—1839.
Møller	<i>Hans Jørgensen,</i>	Dons,	1835—1837.
Gårdmand	<i>Niels J. Dahl,</i>	do.	1837—1840.
—	<i>Peder Nissen Barsøe,</i>	Almind,	1837—1839.
—	<i>Just Lauritzen,</i>	Møsvrå,	1837—1841.
—	<i>Jens Christiansen,</i>	Almind,	1839—1841.
—	<i>Jeppe Rasmussen,</i>	do.	1839—1841.
—	<i>Hans Nielsen,</i>	Dons,	1840—1841.

c. Sogneforstanderskabet.

Valg den 8. Decbr. 1841.

Gårdmand	<i>Peder Pedersen Almind,</i>	Møsvrå	(22 st).
—	<i>Just Lauritzen,</i>	do.	(21 st).
—	<i>Jens Jessen,</i>	Dons	(21 st).
—	<i>Hans Nielsen,</i>	Dons	(21 st).
—	<i>Simon Andersen,</i>	Almind	(19 st).
—	<i>Jens Sørensen,</i>	do.	(12 st).

Valg den 27. Novbr. 1844.

Ved lodtrækning afgik Peder Almind, Jens Sørensen og Hans Nielsen (Kring).

Gårdmand	<i>Johan Conrad Diederich,</i>	Almind (12 st).
—	<i>Christian Dons,</i>	Dons (11 st).
—	<i>Jeppe Rasmussen,</i>	Almind (10 st).

²⁶/₃ 1846 valgtes gårdmand *Jacob Sørensen*, Almind (6 st.), i stedet for Jens Jessen, der var bortflyttet.

Valg den 1. Decbr. 1847.

Møller	<i>L. C. Jørgensen,</i>	Dons (14 st).
Kromand	<i>Anders Jensen Ladegård,</i>	Møsvrå (13 st).
Gårdmand	<i>Niels Jensen,</i>	Almind (10 st).

Valg den 29. Novbr. 1850.

Gårdmand	<i>Peder Mikkelsen,</i>	Almind (11 st).
—	<i>Peder Dons,</i>	Dons (8 st).
—	<i>Jacob Pedersen Sass,</i>	Almind (8 st).

Valg den 6. Decbr. 1853.

Gårdmand	<i>Thomas Skouenborg,</i>	Møsvrå (20 st).
—	<i>Jes Jessen,</i>	Almind (21 st).
—	<i>Mogens Pelle Christensen,</i>	do. (16 st).

¹⁶/₉ 1854 valgtes gårdmand *Christen Hansen*, Dons, (3 st.) i Stedet for Mogens Pelle Christensen, der var bortflyttet.

Valg den 10. Decbr. 1855 (den almindelige vælgerklasse).

Husmand	<i>Jacob Jørgensen,</i>	Almind (23 st).
Gårdmand	<i>Niels Jensen Nedenskov,</i>	do. (17 st).
Husmand	<i>Jens Mikkelsen,</i>	Dons (16 st).

Valg den 19. Decbr. 1855 (de højstbeskattede).

Gårdmand	<i>Peder Hansen,</i>	Dons (7 st).
—	<i>Søren Nielsen, Frydenslund,</i>	Almind (8 st).
—	<i>Mikkel Konradsen,</i>	do. (10 st).
—	<i>Villads Hansen,</i>	Møsvrå (9 st).

Valg den 11. Decbr. 1858 (højestbeskattede)

Gårdmand	<i>Christen Hansen,</i>	Dons	(5 st).
—	<i>Søren Jensen,</i>	Almind	(4 st).
—	<i>Vinter Hansen,</i>	Møsvrå	(6 st).
—	<i>Jens Justesen,</i>	do.	(5 st).

Valg den 9. Decbr. 1861 (alm. vælgerklasse).

Husmand	<i>Jacob Jørgensen,</i>	Almind	(28 st).
Gårdmand	<i>Knud Jepsen Schultz,</i>	do.	(12 st).
Husmand	<i>Lauge Nielsen,</i>	Dons	(12 st).

Valg den 8. Decbr. 1864 (højestbeskattede).

Gårdmand	<i>Bertel Dons,</i>	Dons	(13 st).
—	<i>Laurids Justesen,</i>	Møsvrå	(12 st).
—	<i>Jens Almind</i>	do.	(12 st).
—	<i>Jes Jessen,</i>	Almind	(9 st).

d. Sognerådet.

Valg den 30. Decbr. 1867 (alm. vælgerklasse).

Husmand	<i>Peder Simonsen,</i>	Almind	(58 st).
Gårdmand	<i>Anders Simonsen,</i>	do.	(44 st).
Husmand	<i>Jens Mikkelsen,</i>	Dons	(38 st).

Valg den 14. Decbr. 1870 (højestbeskattede).

Gårdmand	<i>Christen Andersen,</i>	Almind	(19 st).
—	<i>Anders Larsen,</i>	Møsvrå	(17 st).
Møller	<i>L. C. Jørgensen,</i>	Dons	(14 st).
Gårdmand	<i>Mikkel Konradsen,</i>	Almind	(10 st).

Valg den 16. Decbr. 1873 (alm. vælgerklasse).

Gårdmand	<i>Christian Christensen,</i>	Dons	(54 st).
—	<i>Knud Jepsen Schultz,</i>	Almind	(52 st).
—	<i>Ole Jensen,</i>	do.	(33 st).

Valg den 12. Decbr. 1876 (højestbeskattede),

Gårdmand	<i>Villads Hansen,</i>	Møsvrå	(19 st).
—	<i>Peder Almind,</i>	Almind	(15 st).
—	<i>Christen Hansen,</i>	Dons	(12 st).
—	<i>Søren Nielsen,</i>	Frydenslund	(11 st).

Valg den 6. Decbr. 1879 (alm. vælgerklasse).

Gårdmand	<i>Christen Koed,</i>	Almind	(51 st*).
—	<i>Augustinus Sørensen,</i>	Dons	(40 st*).
—	<i>Jørgen Jacobsen,</i>	Almind	(40 st*).

*) Stemmetallene er for lave, idet navnene fra T og fremefter mangler i valgprotokollen.

Valg den 4. Decbr. 1882 (højstbeskattede).

Gårdmand	<i>Andreas Pedersen,</i>	Almind	(19 st).
—	<i>Jens Peter Nielsen,</i>	do.	(18 st).
—	<i>Peder Roed,</i>	Dons	(14 st).
—	<i>Hans Vintersen,</i>	Møsvrå	(12 st).

Valg den 28. Novbr. 1885 (alm. vælgerklasse).

Gårdmand	<i>Augustinus Sørensen,</i>	Dons	(56 st).
Husmand	<i>Andreas Nielsen,</i>	Almind	(53 st).
Gårdmand	<i>Anders Simonsen,</i>	do.	(52 st).

Valg den 26. Novbr. 1888 (højstbeskattede).

Gårdmand	<i>Jens Peter Nielsen,</i>	Almind	(20 st).
—	<i>Christian Christensen,</i>	Dons	(19 st).
—	<i>Søren Nielsen,</i>	Almind hede	(14 st).
Husmand	<i>Anders L. Rasmussen,</i>	Møsvrå	(12 st).

Valg den 28. Novbr. 1891 (alm. vælgerklasse).

Gårdmand	<i>Jørgen Jacobsen,</i>	Almind	(65 st).
—	<i>Peder Laugesen,</i>	Dons	(65 st).
Husmand	<i>Jørgen Lauritsen,</i>	Almind	(62 st).

¹⁸/₆ 1892 vælges gårdmand *Mogens Rasmussen*, Almind (14 st), i stedet for *Jørgen Lauritsen*, som er bortflyttet.

Valg den 8. Decbr. 1894 (højstbeskattede).

Gårdmand	<i>Anders Jessen,</i>	Almind	(24 st).
—	<i>Peder Johansen,</i>	do.	(15 st).
—	<i>Niels Buhl,</i>	Møsvrå	(19 st).
—	<i>Henrik Ravn,</i>	Dons	(16 st).

Valg den 27. Novbr. 1897 (alm. vælgerklasse).

Sognefoged	<i>Anders Christensen,</i>	Almind	(68 st).
Tømrer	<i>Jens Peter Sørensen,</i>	Dons	(68 st).
Bygmester	<i>Andreas Nielsen,</i>	Almind	(66 st).

Valg den 29. Novbr. 1900 (højstbeskattede).

Gårdmand	<i>Konrad Mathiesen,</i>	Almind	(18 st).
Møller	<i>Hans Jørgensen.</i>	Dons	(16 st).
Gårdmand	<i>N. P. Gregersen,</i>	Almind	(15 st).
—	<i>Andreas Pedersen,</i>	do.	(14 st).

Der var lodtrækning mellem den sidste og gårdejer Søren Skouenborg, Møsvrå.

⁷/₁₂ 1901 vælges gårdmand *Niels Buhl*, Møsvrå (14 st), i stedet for *N. P. Gregersen*, der fratræder paa grund af svaghed.

Valg den 7. Decbr. 1903 (alm. vælgerklasse).

Sognefoged	<i>Anders Christensen,</i>	Almind	(66 st).
Gartner	<i>J. Kr. Kristensen,</i>	Dons	(65 st).
Bygmester	<i>Niels Laugesen,</i>	Almind	(59 st).

Valg den 3. Decbr. 1906 (højstbeskattede).

Gårdmand	<i>Jørgen Nielsen,</i>	Dons	(20 st).
—	<i>Niels Jacob Jacobsen,</i>	Almind	(20 st).
—	<i>Hans Christensen,</i>	do.	(19 st).
—	<i>Iver Herman Iversen,</i>	Møsvrå	(19 st).

Valg den 8. Marts 1909 (kun een liste).

Gårdmand	<i>Hans Christensen,</i>	Almind.
—	<i>Jørgen Nielsen,</i>	Dons.
Bygmester	<i>Niels Laugesen,</i>	Almind.
Husmand	<i>Niels Sørensen,</i>	Dons.
Smed	<i>Christian Frederiksen,</i>	Almind hede.
Gårdmand	<i>Anton Nielsen,</i>	Møsvrå.
—	<i>Niels Jacob Jacobsen,</i>	Almind.

Valg den 12. Marts 1913 (kun een liste).

Gårdmand	<i>Jørgen Nielsen,</i>	Dons.
Husmand	<i>Niels Sørensen,</i>	do.
Bygmester	<i>Niels Laugesen,</i>	Almind.
Gårdmand	<i>Hans Christensen,</i>	do.
Stationsforst.	<i>P. Andersen,</i>	do.
Smed	<i>Christian Frederiksen,</i>	Almind hede.
Gårdmand	<i>Iver Herman Iversen,</i>	Møsvrå.

Valg den 12. Marts 1917 (kun een liste).

Stationsforst.	<i>P. Andersen,</i>	Almind.
Gårdmand	<i>Anders Uth,</i>	Dons.
Hjuler	<i>Chr. Nielsen,</i>	Almind.
Smed	<i>Johan Jensen,</i>	Dons.
Gårdmand	<i>Søren Buhl,</i>	Almind.
—	<i>Laur. Frandsen,</i>	Møsvrå.
—	<i>Søren Parbo,</i>	Almind.

Valg den 9. Marts 1921 (kun een liste).

Gårdmand	<i>Søren Parbo,</i>	Almind.
Hjuler	<i>Chr. Nielsen,</i>	do.
Gårdmand	<i>Laur. Frandsen,</i>	Møsvrå.
—	<i>Anders Uth,</i>	Dons.
—	<i>Søren Buhl,</i>	Almind.
—	<i>Anton Hansen,</i>	Dons.
Husmand	<i>Ferdinand Frederiksen,</i>	Almind.

Valg den 11. Marts 1925 (kun een liste).

Gårdmand	<i>Søren Parbo,</i>	Almind.
Arbejdsmand	<i>Ferdinand Frederiksen,</i>	do.
Gårdmand	<i>Anton Hansen,</i>	Dons.
Boelsmand	<i>Rasmus Vilhelmsen,</i>	Almind.
Snedker	<i>Poul Madsen,</i>	Dons.
Gårdmand	<i>Niels J. Nielsen,</i>	Almind.
—	<i>Laur. Frandsen,</i>	Møsvrå.

e. Formænd for sogneforstanderskabet og sognerådet.

Pastor	<i>C. F. Kragerup,</i>	Kolding,	1842—1849.
Kromand	<i>Anders Jensen Ladegård,</i>	Møsvrå,	1849.
Pastor	<i>H. F. Binzer,</i>	Kolding,	1849—1855.
Gårdmand	<i>Søren Nielsen,</i>	Frydenslund,	1856—1858.
—	<i>Søren Jensen,</i>	Almind,	1859—1864.
—	<i>Jens Almind,</i>	Møsvrå,	1865.
—	<i>Bertel Dons,</i>	Dons,	1866—1867.
—	<i>Lauritz Justesen,</i>	Møsvrå,	1868—1869.
—	<i>Jens Almind,</i>	do.	1870.
—	<i>L. C. Jørgensen,</i>	Dons mølle	1871—1872.
—	<i>Christen Andersen,</i>	Almind,	1873—1876.
—	<i>Søren Nielsen,</i>	Frydenslund,	1877—1879.
—	<i>Christen Hansen,</i>	Dons,	1880—1882.
—	<i>Augustinus Sørensen,</i>	do.	1883—1885.
—	<i>Jens P. Nielsen,</i>	Nålebjerg,	1886—1891.
—	<i>Christian Christensen,</i>	Dons,	1892—1894.
—	<i>Anders Jessen,</i>	Stagebjerg,	1895—1897.
—	<i>Henrik Ravn,</i>	Dons,	1898—1900.
—	<i>Anders Christensen,</i>	Almind,	1901—1904.
—	<i>Hans Jørgensen,</i>	Dons mølle,	1904—1907.
—	<i>Jørgen Nielsen,</i>	Donsgård,	1907—1917.
—	<i>Søren Parbo,</i>	Almind,	1917—

**f. Kommunens status ved slutningen af årene 1875, 1895,
19¹³/₁₄ og 19²⁵/₂₆.**

Formue.

Formuens art	31/12 1875		31/12 1895		31/3 1914		31/3 1926	
	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
1. Kapitaler, over hvilke der ikke kan disponeres uden amtsrådets samtykke					3400	00	3400	00
2. Andre kapitaler	414	44	3230	00	2492	24	1597	65
3. Faste ejendomme:								
a. Skolerne m. m.	13930	00	15000	00	24356	00	24356	00
b. Sprøjtehusene m. m.	100	00	696	00	175	00	499	81
c. Fattighuset	1400	00	1400	00	1325	00	3106	60
Ialt formue...	15844	44	20326	00	31748	24	32960	06

1926: Jærnbaneaktier til en nominal værdi af kr. 20199.57.

Gæld.

Gældens art	31/12 1875		31/12 1895		31/3 1914		31/3 1926					
	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre				
1. Lån til fattigvæsen.....	»	»	14958	75	8391	07	1903	73				
2. Lån til skolevæsen.....	»	»										
3. Lån til jernbanevæsen...	»	»							18033	13	15000	»
4. Andre lån.....	»	»										
Ialt gæld...	»	»	14958	75	26424	20	16903	73				

g. Kommunens budget for årene 1875, 1895, 19¹⁸/₁₄ og 19²⁶/₂₆.

Indtægt.

Indtægtens art	1875		1895		19 ¹⁸ / ₁₄		19 ²⁶ / ₂₆	
	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
1. Overskud fra forrige år..	1456	14	866	75	595	13	3297	39
2. Indtægt af kapitaler, ejendomme o. dsl.	18	00	4	50	21	40	231	94
3. Forbrug af aktiver.....								
4. Optagne lån								
a. faste lån.....								
b. midlertidige lån.....								
5. Tilskud fra								
a. statskassen.....			28	11	76	73	86	86
b. amtsfonden.....			14	06				
c. skolefonden.....								
d. amtsfattiggassen.....	50	19						
6. Andre indtægter (næringsafgifter, bøder m. m.) ...	12	75	462	24	444	57	724	74
7. Skatter								
a. erhvervskommuneskat.					17	97	8	00
b. hartkornsskat.....	1635	33	2160	57	3106	61	2838	46
c. ejendomsskyld.....					2071	08	12236	18
d. formue- og lejligheds-skat.....	817	67	2175	75	5214	99	15056	09
e. 1¼ % af statsskatten ..							104	06
	3990	08	5711	98	11548	48	34583	72

g. Kommunens budget for årene 1875, 1895, 19¹³/₁₄ og 19²⁵/₂₆.

Udgift.

Udgiftens Art	1875		1895		19 ¹³ / ₁₄		19 ²⁵ / ₂₆	
	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre	Kr.	Øre
1. Underskud fra forrige år								
2. Renter og afdrag på lån			168	75	2131	06	926	06
3. Forøgelse af aktiver								
4. Fattigvæsenet	895	78	1610	17	2108	85	6240	77
5. Den frie fattigkasse m. m.	200		325					
6. Tilskud til hjælpekasen					157		405	
7. Tilsk. til sygekassen m. m.			125		50		1024	02
8. Tilskud til forskellige institutioner			53				151	
9. Alderdomsunderstøttelse.			683	50	1165	97	4334	57
10. Enkebørnsunderstøttelse.					20		434	16
11. Skolevæsenet	1693	66	1989	38	3809	87	7437	20
12. Vejevæsenet	39	66	138	88	761	77	2726	22
13. Brandv., sprøjtehold m. m.	2	66	5	54	48	31	7	50
14. Vand- og Hegnsyn			7		7		7	
15. Lægebefordring							708	50
16. Afløst pligtarbejde								
17. Tilsk. til amtsfattigkassen	6	90	6	90	6	90	6	90
18. Amtsfonden							4586	16
19. Bestyrelsesudgifter	46	65	128	88	388	35	1675	35
20. Egtved-banen							3388	30
21. Andre udgifter	20	18	111	17	350	93	235	66
22. Overskud	1084	59	358	81	542	47	289	35
	3990	08	5711	98	11548	48	34583	72

h. Hjælpekassen.

Ved lov af 8. Marts 1856 oprettedes de såkaldte frie fattigkasser, af hvilke fattige folk, som boede i kommunen og ikke havde nydt offentlig hjælp, kunde få understøttelse, uden at denne havde fattighjælps følger. Den frie fattigkasse havde en bestyrelse, der bestod af tre mænd, som var valgt for tre år, og dens indtægter var gaver, bøder, forlystelsesafgifter samt fakultative bidrag fra kommunen.

Denne institution ophævedes ved loven af 4. Maj 1907, der indstiftede hjælpekasser istedetfor. Disse virker omtrent ved

de samme midler og på samme måde som de frie fattiggasser, dog er det meningen, at kommunen skal yde et større tilskud til disse end til hine. Den har ingen pligt i så henseende, men ansføres dertil, idet der stilles en delvis refusion fra staten i udsigt. Sognerådet kan uden amtsrådets samtykke bevilge indtil 30 øre pr. indbygger til hjælpekasen.

Hjælpekassens bestyrelse, der vælges på samme måde som sognerådet, skal bestå af mindst fem medlemmer, og disse bestemmer efter et skøn, hvilke trængende der skal have hjælp, og hvor stor denne skal være. Fra 1908 til 1917 var valgperioden treårig, men siden har den været fireårig.

Den nuværende bestyrelse for Almind sogns hjælpekasse er:

Vejmand	<i>Iver Jagd,</i>	Dons.
Fru	<i>Signe Mathiesen,</i>	Almind.
Fru	<i>Ingeborg Pors,</i>	Møsvrå.
Fru	<i>Dinse Parbo,</i>	Almind.
Fru	<i>Helga Blem,</i>	Dons mølle.

Signe Mathiesen er Formand.

i. Værgeraadet.

Værgerådet er indstiftet ved lov af 14. April 1905. Det har til opgave at tage sig af vanartede og forsømte børn og skal bestå af fem medlemmer: sognepræsten, en i kommunen fast ansat lærer eller lærerinde, samt tre af sognerådet valgte personer, hvoraf den ene skal være sognerådsmedlem.

Værgerådet for Almind kommune består for øjeblikket af

Gårdejer	<i>Iver Herman Iversen,</i>	Møsvrå.
Provst	<i>Vilhelm Alfred Hey,</i>	Almind.
Lærer	<i>Thomas Oudrup,</i>	Almind.
Husejer	<i>Ferdinand Frederiksen,</i>	Almind.
Gårdejer	<i>Anton Hansen,</i>	Dons.

I. H. Iversen er formand.

j. Menighedsraadet.

I 1903 indstiftedes *menighedsrådet* ved en foreløbig lov, der skulde gælde, indtil en lov om kirkens forfatning udkom,

dog ikke ud over 1. Januar 1910. Da denne lov ikke var kommet til nævnte tidspunkt, ophørte menighedsrådene at eksistere, men indførtes på ny 1912, og i den samling kirkelige love, vi fik 1922, er også en lov om menighedsråd.

Menighedsrådets opgave er at tage beslutning om forskellige forhold vedrørende kirkens brug, lærebøger og lignende, samt afgive betænkning ved sognedeling og præsteembeders besættelse. Endvidere skal det tage del i bestyrelsen af de kirkelige midler.

Menighedsrådet for Almind kommune er for tiden

Provst	<i>Vilhelm Alfred Hey,</i>	Almind.
Gårdejer	<i>Anton Hansen,</i>	Dons.
Gårdejer	<i>Andreas Christensen,</i>	Almind.
Lærerinde	<i>Katrine Pedersen,</i>	Almind.
Gårdejer	<i>Marinus Jessen,</i>	Almind.
Gårdejer	<i>Hans Koed,</i>	Møsvrå.
Fru	<i>Kirstine Nielsen,</i>	Donsgård.

Provst *Hey* er formand.

k. Skolekommissionen.

I skoleloven af 1814 bestemtes, at hver kommune skulde have sin skolekommission, der bestod af sognepræsten, samt lige skolepatroner og en eller to skoleforstandere. Ved lov af 6. Juli 1867 ændredes det til, at skolekommissionen skal bestå af tre medlemmer, nemlig sognepræsten, der er født formand, og to af sognerådet for tre år valgte mænd, af hvilke mindst den ene skal være sognerådsmedlem. Ifølge loven af 29. Marts 1904 kan de valgte medlemmers antal øges til fire, af hvilke mindst to skal være udenfor sognerådet, og mindst to være familiefædre eller enker, som har undervisningspligtige børn.

Skolekommissionens opgave er at have det nærmeste tilsyn med kommunens folkeskoler og disses læreres embedsførelse.

Den nuværende skolekommission i Almind består af:

Provst	<i>Vilhelm Alfred Hey,</i>	Almind.
Gårdejer	<i>Anders Jessen,</i>	Almind.
Gårdejer	<i>Anton Hansen,</i>	Dons.

1. Kommunens legater.

Almind kommune ejer en del små legater, som bestyres af sognerådet.

Det ældste er *det Seestske legat*, som er stiftet 5. Oktbr. 1778 af *Anne Margrethe Seest*, født Bredahl, enke efter kammerråd og regimentsskriver *Simon Seest*, Donsgård. Legatet var oprindelig på 112 rdl. 48 sk., men har siden 1855 kun været 200 kr. Af renten får læreren i Almind 1 kr. til vedligeholdelse og pasning af Seests gravsted, for det øvrige købes bøger og papir til børnene i Almind skole.

Det næste legat er *det Krøyerske legat*, stiftet 6. Marts 1800 af brandinspektør *Krøyers* enke *Edel Kirstine Bornemann*. Jeg ved intet om, hvor Krøyer boede, eller i hvilket forhold han og hans hustru har stået til Almind sogn. Legatets størrelse er 200 kr., og renten uddeles ved juletid til fire af de mest trængende og værdige fattige udenfor det almindelige fattigvæsen.

Henrik Andersens legat er stiftet 5. Febr. 1886. Legatstifteren, *Henrik Andersen* (Tumbe-Henrik), var søn af Almind sogns første stodderkonge *Anders Mikkelsen* og var selv fattiglem. Da han vandt 500 kr. i lotteriet, fik sognerådet ham til at stifte et legat for de 400 kr. Renterne af denne kapital uddeles til værdigt trængende udenfor fattigvæsenet.

L. C. Jørgensen og hustrus legat på 2000 kr. er stiftet 5. Maj 1890 af møller *L. C. Jørgensen*, Dons mølle. Hver Juni og Desember termin uddeles renterne i 2 à 4 portioner.

Under 12. Januar 1893 stiftedes af *Kirstine Roed*, Donsgård, *Peder Larsens legat* på 200 kr. Renten af denne kapital skal anvendes dels til vedligeholdelse af *Peder Larsens* søns og dennes hustrus gravsted, dels til værdigt trængende udenfor fattigvæsenet.

Peder Larsen, Donsgård, skænkede i sin tid mundtlig til Almind sogneråd de græspenge, han oppebar (se under Kassehusene). 1894 skænkede den daværende ejerinde af Donsgård, *Kirstine Roed*, offentligt disse penge til sognerådet og indbetalte samtidigt 200 kr., der skulde stå, indtil de var voxet til 400 kr. Dette mål nåedes 1908, og der stiftedes da af dem + græspengene et legat, der fik navnet *Peder Hansen Roeds legat*. Fundatsen

er af 16. Marts 1908. Legatet anvendes til vedligeholdelse af Peder Roeds og hustrus Karen f. Jørgensens gravsted. Resten uddeles til værdigt trængende ved juletid.

m. Sognefogederne.

Hvor gammel sognefogedinstitutionen er her i landet, véd jeg ikke, men den er i hvert fald gammel. I Sessionsprotokollen af 1690 taler regimentsskriveren i Kolding, *Søren Blanchsted*, om »sognefogderne, de stympere«. De »stripper*) daglig i en og anden måde og for deres umage intet nyder, hvorover de bliver nachlassig og mange sager bliver fordulgt, ja manges mand dør og jeg ikke får det at vide førend langt efter tiden. Jeg kan med ingen føje straffe dem, efterdi de intet nyder for deres tjeneste og dærover går kongen manges dahler bort«. Han foreslår, at de skal have lidt løn, »da havde man desto større ret over dem om de noget forsveget.« Hans overordnede indvilger deri, og lønnen bestemmes til 2½ skp. byg og 3 skp. havre årlig, men så »skal de forpligt være såsnart nogen bonde ved døden afgår eller andre sager forfalder det strax at angive, såfrembt de ikke vil straffes.«

Jeg véd ikke, hvem der i ældre tid beskikkede sognefogderne, men efter forordningen af 11. Novbr. 1791 udnævnes de af amtmanden efter forslag af politimesteren. Reglen er, at der i hvert sogn kun skal være een sognefoged, men der har dog til tider været to i Almind sogn.

Da jeg ikke hverken i arkiverne eller på amtskontoret har kunnet få nogen oplysning om sognefogderne, kan jeg kun nævne sognefogderne for de sidste 150 år, og jeg er ikke ganske sikker på, at listen er helt fuldstændig.

Gårdejer <i>Christen Iversen</i> ,	Almind**), før 1773—1789.
— <i>Peder Hansen</i> ,	Dons, 1789—1806.
— <i>Poul Nissen</i> ,	Almind, 1807—1811.
— <i>Jørgen Pedersen Almind</i> ,	Almind, 1811—1814.
— <i>Jørgen Christensen</i> ,	Almind, 1814—ca. 1820.
— <i>Christen Nielsen Grunnet</i> ,	Dons, ca. 1820—ca. 1830.

*) at strippe = at løbe omkring.

**) 1773 var gårdejer *Jens Simonsen* i Dons også sognefoged.

Gårdejer <i>Christian Dons,</i>	Dons,	ca. 1830—ca. 1850.
— <i>Christen Andersen,</i>	Almind,	ca. 1850—1881.
— <i>Anders Christensen,</i>	Almind,	1881—.

III. Forskellige institutioner.

a. Mortensgildet.

Helt fra middelalderen af var det skik og brug over hele landet, at bymændene i en by samledes ved Mortensdagstide for at tage bestemmelse om forskellige fællesanliggender. Ved denne lejlighed indkrævedes de bøder, folk var blevet skyldige i årets løb, og disse bøder omsattes strax i øl og brændevin. Festligheden, ved hvilken det blev drukket, kaldtes *Mortensgildet*.

Da fællesskabet og bystævnet forsvandt, hørte også mortensgilderne op de fleste steder, men enkelte steder blev de bevaret, således i Almind by. Årsagen dertil var de såkaldte *kassehuslodder*.

Som nævnt andetsteds i denne bog fik kassehusmændene i Almind tillagt den sydligste del af Almind mark. Denne kassehusjord blev fri for hartkorn, men til gengæld skulde enhver af de 5 kassehusmænd betale 8 sk til deling mellem bymændene, og disse $5 \cdot 8 \text{ sk} = 6 \text{ rdl. } 4 \text{ sk}$ skulde betales hvert års Martini (d. v. s. Mortensdag). Denne afgift nedsattes dog samme år (1783) til 1 rdl. for hver kassehusmand, altså til 5 rdl. ialt.

Da kassehuslodderne blev bebyggede, lagdes den hele afgift på disse og svares endnu den dag idag af disses ejere. Muligvis er der dog blevet svaret en lille afgift, 8 sk., af de pladser i byen, hvor kassehusene oprindeligt lå, ti afgiften er og har i hvert fald i de sidste hundrede år været op imod 1 kr. over de 10 kr. Da der var 5 kassehuse, måtte afgiften af disse blive 80 øre, men da der har været svaret både 88 øre og 96 øre, må der jo også have været svaret afgift af andet end kassehusene, således bl. a. vist af Viflodvejen.

Foruden betalingen af kassehuspengene afgøres også ved

Mortensgildet regnskaberne for indehaverne af skattebøgerne på byens oprindelige fællesmoser.

Det er en gammel tradition, at den hartkornsejer, der ikke giver møde, taber retten til sin andel af kassehuspengene for dette år, hvilket dog ikke har haft så meget at sige, da kassehuspengene vist altid er blevet fortæret og drukket op på stedet.

Oprindeligt bestod Mortensgildet kun af ejerne af gammelt hartkorn, de bidragydende og byens smed, men nuomstunder kan enhver bosiddende mand i Almind blive medlem. Ved »indsættelsen« betales i ældre tid en kande brændevin af en gårdmand og en pot brændevin af en husmand, nu er taxten 1 kr. for gårdmænd og 50 øre for husmænd. Desuden betales der et bidrag, for tiden 2 kr., af hver, der deltager i gildet. Alle medlemmer har mødepligt, og det medlem, der udebliver og ikke tre dage før gildet har anmeldt forfald, skal betale sit bidrag ligesåvel som de andre. Nægter han det, sættes han ud af lavet.

Mortensgildet ledes af oldermænden. Denne bestilling indehaves oprindeligt af byens snefoged, men fra ca. 1870 blev bestillingen fast. Fra denne tid og til 1898 var husmand *Zakarias Christensen Grøn* oldermænd, og han var en mand, der egnede sig til pladsen. Selskabsmand, som han var, forstod han at sørge for underholdningen, så ingen kom til at kede sig. Når han skulde indsætte en ny mand, skete det med følgende tale: »Nu sætter a dig så, N. N., ind i vort lav. Agtet og æret skal du være iblandt os. Du kan gøre og lade akkurat som du vil. Ordet står dig frit til enhver tid, helst når der er ingen af vi andre, der vil have det, men du skal selv stå til ansvar for, hvad du siger.«

Da Zakarias var blevet 81 år, frasagde han sig bestillingen som oldermænd og udpegede bygmester *Hans Danielsen* til sin efterfølger. Da denne fratrådte 1913, bestemtes det, at der herefter hvert år skulde foretages nyt valg af oldermænd. Dette år valgtes gårdejer *Mogens Rasmussen*, og han afløstes 1918 af gårdejer *Knud Nielsen*. 1920 blev den nuværende oldermænd, gårdejer *Marinus Jessen*, Frydenslund, valgt. Gårdejer *Anders Jessen*, Stagebjerggård, har i mange år været kasserer.

Mortensgildet afholdes på omgang hos gildebrødrene, og traktementet, der oprindeligt bestod af smørrebrød, brændevin og hjemmebrygget øl, er nu gåsesteg med rigelig snaps og bayersk øl, kaffe og toddy. Gildet varer gerne til kl. ca. 2 om natten, og tiden går med forhandling, samtale og kortspil. Der må ingen kvinder være med.

Siden 1916 har de Møsvrå folk optaget skikken med at holde Mortensgilde, men dær tager mændene deres koner med.

b. Sygekassen.

I December måned 1871 vedtoges det efter forslag af lærer *N. C. Bramming* at oprette en sygehjælpeforening for Almind sogn.

Ifølge de love, der vedtoges 29. Decbr. 1871, kunde enhver blive medlem, der havde fast ophold i sognet, ikke havde fået fattighjælp og ikke var syg.

Der indmældte sig strax 79 medlemmer, som hver gav 16 sk. i indskud (senere indtrædende skulde give 32 sk.) og et månedligt bidrag af 8 sk. Lovene bestemte, at når et medlem havde været sygt i 4 dage, kunde det få hjælp, dog ikke udover i 13 uger.

Sognet deltes i 6 kredse, der hver havde sin kredsforstander.

1899 vedtoges det at søge statsanerkendelse, og ved denne lejlighed måtte sygekassen, som den nu kaldtes, indskrænke sit medlemstal til kun at omfatte de forholdsvis ubemidlede.

Almind sogns sygekasse har nu godt 350 medlemmer og ejer en kapital af 9500 kr.

Sygekassen har haft følgende formænd:

Lærer	<i>N. C. Bramming,</i>	Almind,	1871—1876.
Lærer	<i>Ole Barsøe,</i>	Almind,	1877—1899.
Skrædder	<i>Hans Vissing,</i>	Almind,	1899—1905.
Husmand	<i>Niels Jensen,</i>	Almind,	1905—1911.
Maler	<i>Alfred Jacobsen,</i>	Almind,	1911—1912.
Bygmester	<i>Niels Laugesen,</i>	Almind,	1912—1922.
Telefonbestyrer	<i>Jeppé Hansen,</i>	Almind,	1922—.

og følgende kasserere:

Gårdejer	<i>Jes Jessen,</i>	Stagebjergg.,	1871—1874.
Gårdejer	<i>Ole Jensen (Skrædder),</i>	Almind,	1874—1885.
Høker	<i>J. C. Wentzel,</i>	Almind,	1885—1899.
Hjuler	<i>Chr. Nielsen,</i>	Almind,	1899—1901.
Bygmester	<i>Niels Laugesen,</i>	Almind,	1901—1922.
Telefonbest.	<i>Jeppe Hansen,</i>	Almind,	1922—.

c. Brugsforeningen.

»Det er dog ej lutter »sukce'r«,
 Oles drenge haver set.
 Tænk blot på de tvende »brugser«
 — to, det er det fine ve'et!
 For, skønt en så dejlig ka'
 godt slå til, vil to man ha'!
 (P. Rasmussen.)

Omkring 1890 oprettedes en brugsforening i Almind med *Andreas Nielsen (Nedenskov)* som uddeler. Den nåede dog aldrig at få almindelig tilslutning, og efter få års forløb var der enkelte, der begyndte at arbejde for oprettelsen af en ny brugsforening. Herom kunde dog ikke opnås enighed, og igennem mange år var brugsforeningsspørgsmålet brændende i Almind. Endelig blev der dog i begyndelsen af 1905 nedsat et udvalg, som fik til opgave at købe en byggeplads på hjørnet mellem bygaden og landevejen (dær, hvor nu telefoncentralen er), og dær oprette en ny brugsforening. Nær var det hele dog blevet opgivet, ti da den gamle brugsforenings medlemmer vilde beholde deres forening, og der desuden var en høkerforretning i byen, var man ikke ret dristig ved at oprette en tredje handelsplads. Da tilbød høkeren, J. C. Wentzel, at sælge sin forretning til Ny brugsforening, og den 1. Marts 1905 blev denne købt og skulde overtages til Novbr. Hele sommeren igennem blev der gjort forsøg på at få den gamle forenings tilslutning, men uden held. Man havde håbet, at Wentzels kunder vilde følge med, når Ny brugsforening overtog forretningen, men her forregnede man sig, idet disse gik til den gamle brugsforening. En anden skuffelse led Ny brugsforening i 1907, da en brugsforening, der i nogle år havde bestået i Møsvrå, opløstes, ti også de fleste af dens medlemmer gik til den gamle brugsforening.

Brugsforeningsstriden var ret bitter og personlig. Severin

Jørgensen var ovre at gyde olje på de oprørte vande, men uden resultat. Jens Peter Nielsen, der havde været en af de ivrigste for Ny brugsforenings oprettelse, følte sagens forløb som et personligt nederlag, ja vel endog som en krænkelse, og når han kort efter forlod Almind og bosatte sig i Kolding, hang det vist sammen dærmed.

Den gamle brugsforening eller »Almind og omegns brugsforening«, som den kaldtes, var nu bleven så mægtig, at den kunde købe en byggeplads i nærheden af stationen og opføre sig en ny bygning dær. En Sjællænder *H. C. Petersen* blev uddeler og var det i 15 år. Så solgtes 1922 forretningen til købmand *H. P. Rårup*, og dærmed var den gamle brugsforenings saga ude.

Ny brugsforenings første uddeler var *Helga Brunce*. Hun afløstes efter et års tids forløb af *Kirstine Buhl*, der var en plejedatter af *Hans Peter Poulsen* på Annexgården. Hun døde 1922, og hendes søster *Anine Buhl* overtog da uddelerpladsen, som hun nu har sammen med sin mand *Peder Mikael Pedersen*.

Hans Christensen har hele tiden været formand. Brugsforeningens omsætning var sidste år 81000 kr.

d. Sangforeningen.

»Sangere, som vidt er kendt,
ud fra Almind sogn er sendt.«
(*P. Rasmussen*.)

1882 oprettedes i Almind en sangforening, der, ganske vist med enkelte afbrydelser, bestod til 1922. Den stiftedes af den musikalske *Anders Jessen* og lededes hele tiden af ham. Sangforeningen var i sin tid meget berømt og deltog i adskillige sangstævner rundt omkring i landet, bl. a. også i København, men størst betydning fik den naturligvis dog for Almind og nærmeste omegn. I 1913 holdtes der i Almind en tre dages fest for henimod 200 medlemmer af Sønderjyske ungdomsforeninger, ved hvilken sangforeningen var en af de bærende kræfter. Den 31. Oktober 1917 holdtes en reformationsfest i Almind, hvor den også medvirkede og høstede varm hyldelse ligesom

ved genforeningsfesten 1920. Og rundt omkring i de omliggende byers forsamlingshuse har den været mange mennesker til megen glæde.

Sangforeningen begyndte i det små med kun at synge tostemmige sange, men voxede efterhånden frem til at omfatte både tre- og firestemmig sang samt blandet kor.

Sangforeningen bestod både af gamle og unge. Der var mænd med på 70 år, og det er hændt, at når en ung kone har haft lovligt forfald, har hendes mor kunnet træde ind i hendes plads.

e. Skytteforeningen.

1868 stiftedes en skytteforening i Almind. Dens første bestyrelse blev lærer *S. Thomsen* og *Augustinus Sørensen*, begge af Døns, samt *Anders Larsen*, Møsvrå. Thomsen blev formand, men Augustinus var vist foreningens bærende kraft. Ved siden af skydningen øvedes exercits, som lededes af *Theodor Bramming*. I nabosagnet Viuf var der også en skyttekreds, og nu gjaldt det om, hvilken af disse to der kunde blive forrest. Den almindelige mening var, at i exercits var Alminderne de dygtigste, men i skydning Viuferne. Henimod slutningen af sommeren skulde der afholdes en kapskydning, i hvilken både Almind og Viuf deltog, og ved den skulde det vise sig, hvilken af foreningerne der bar prisen. Viuferne var meget sejrssikre, men Alminderne ængstelige. Da kom både vejguderne og en ung mand dem til hjælp. Ved kapskydningen skød Almind og Viuf til een skive, og forholdene var så primitive, at markørerne, en mand fra Almind og en fra Viuf, måtte løbe et stykke vej hen til skiven for at markere. Det pøregnede, og da Almindmanden havde regnkappe på, men Viufmanden ikke, var han så ædelmodig at byde til at løbe hen til skiven hver gang, så Viufmanden kunde blive siddende i læ. Men Almindmanden havde den akkord med en af skytterne, at denne skulde stå lidt ude til siden og løfte kasketten en smule i vejret og klø sig i hodet, hver gang en Alminder skød. Enhver Alminders skud fik så et plus, hvis det tiltrængtes, og Viufernes et minus, ja selv om en Alminders skud gik langt uden om skiven, blev den dog markeret som en træffer. På denne måde

vandt Almind en »smuk« sejr. Især udmærkede en ung mand sig, hvorfor kaptajn Voss, som var tilstede, trak ham hen til en anden skive og præsenterede ham som en lille mand, der gjorde dem alle til skamme. Til belønning skulde han nu på denne bane have et skud med en af kaptajnen medbragt remingtonriffel. Det var spændende, for samme unge mand havde nemlig i sommerens løb yderst sjældent truffet skiven. Den unge mand, som ikke anede, hvordan det kunde være, at han den dag skød så godt, idet ingen andre var indviet i markerehistorien end de to agerende, trådte frejdigt frem, skød og ramte for første gang i sit liv pletten.

Også drengene havde exercits. De havde til fører en ung mand, der hed *Jørgen Pedersen*, siden kendt under navnet *Jørgen Væver*. Han var nok ingen hexemester til at kommandere. »Der skal hoppes med stive ben! begynd!« lød en af hans kommandoer, som han anvendte meget hyppigt.

Oprindeligt var der kun exercits med karlene og drengene om sommeren, men fra 1878 var der gymnastik med karlene hver vinter, og siden foranstaltede skytteforeningen også kvindegymnastik og drengegygnastik. Karlegymnastikken lededes gennem mange år af *Svend Vejgård*.

Fra 1878 var der to skytteforeninger i Almind sogn, idet Dons dette år skilte sig ud som en særlig kreds.

Som de mænd, der har haft mest at betyde for Almind skytteforening kan nævnes: *Ole Jensen (Skrædder)*, *J. C. Wentzel*, *Anders Jessen* og *Hans Christensen*. Da skytteforeningen 1918 holdt 50 års jubilæum, fik sidstnævnte, der da gennem mange år havde været formand, en hædersgave af foreningen.

I de sidste år har der ikke været drevet hverken skydning eller gymnastik i Almind.

f. Fodboldklubben.

»»Sparkerne« fra Almind by
trued Englands verdensryl!«
(*P. Rasmussen.*)

Sidst på sommeren 1897 stiftedes en fodboldklub i Almind på initiativ af *Carl Ladegård*, der nu er præst i Snetrup. Han

var klubbens første formand, men da han efter ca. 3 ugers forløb måtte til København for at tage studentereksamen, blev nuværende konsulent *Jes Nielsen* formand, og siden overtog dennes broder, *Niels Jensen Nielsen*, formandspladsen.

Almind fodboldklub voxede i kort tid op til at blive egnens dygtigste. Ikke blot overvandt den alle omegnens landsbyklubber, men i 1901 sejrede den også både over fodboldklubben i Vejle og Kolding idrætsforening, ja var endog »lige ved« i en turneringskamp om Jyllandsmesterskabet i fodbold at blive sejrherre.

Under disse kampe viste de Alminder stort sammenhold. Var en af de gode spillere midlertidig bortrejst, kom han altid hjem, når der kaldtes, og engang da målmanden ikke kunde deltage i en forestående kamp af mangel på standsmæssige buxer, blev sådanne strax bekostede af de øvrige medlemmer.

Intet under, at byens piger var stolte af de kække »sparekere« og i 1901 forærede dem en kostbar silkefane, der indviedes ved en stor fest i Almind forsamlingshus, hvor provst *Hey* talte for konge og fædreland, *Anders Jessen* for Almind, *Cecilie Boesen* for fodboldklubben, og *Niels J. Nielsen* for pigerne.

Det gik tilbage med fodboldklubben ligeså hurtigt, som det var gået frem, og nu er fodboldspillet såvelsom al anden sport »en saga blott« i Almind.

D.

De enkelte ejendommers historie i de sidste 300 år.

I. Almind.

Gård nr. I.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. I, som var den eneste ryttergård i Almind by, lå dær, hvor nu Svend Vejgård bor. Den havdes 1634 i fæste af *Staphen Hansen*, og 1662 af dennes søn *Hans Staphensen*. Muligvis har hans søn *Staphen Hansen* haft gården en kort tid (efter 1688), men omkring 1700 har dennes svigersøn *Jens Jørgensen* gården, og da husede den en tid alle de tre nævnte familier, men 1700 døde den 85årige Maren Hanskone og 4 år senere hendes mand, den 92årige Hans Staphensen. 1707 døde Jens Jørgensen, og kort efter giftede hans enke *Sidsel Staphensdatter* sig med dragonen *Jens Jepsen*, der må søge kongelig tilladelse til ægteskabet, da han er beslægtet med hendes salig mand. 1736 overtog deres søn *Jens Jensen* gården. Han og hans mor døde samtidig 1760, og der blev da dobbeltbegravelse, men få måneder efter blev der dobbeltbryllup, idet Jens Jensens enke *Anna Jensdatter* giftede sig med *Jens Jensen Grøn den ældre* fra Jerlev, samtidig med at hun bortgiftede sin datter til dennes søn *Jens Jensen Grøn den yngre*. 1767 købte Jens Jensen Grøn gården til selveje, og to år senere afstod han den til *Peder Jensen Amhede*, der da blev gift med hans stedatter *Sidsel Jensdatter*. 1796 byttede Peder Jensen gård med *Johan Christensen* i Møsvrå, hvis datter 1811 blev gift med *Jens Andersen* fra Bølling, der så fik gården.

Ved udskiftningen 1783 fik gården tildelt følgende marker: den del af matr. nr. 6, der strækker sig syd på fra gården til Lilballe skel, den nordøstligste del af Almind mark indtil Møsvrå skel (matr. nr. 6 c, 24, 26 og 50*), samt en lille hedelod (nu en del af nr. 30).

Ganske kort efter at Johan Christensen havde fået gården, solgte han alle udmarkerne med undtagelse af nr. 6 c, men købte samtidig en parcel (Moseagerlodden og Gundballe — nu nr. 6 b) fra gård nr. XI, som da blev udstykket.

1829 solgte Jens Andersen resten af østermarkslodden (6 c) til Jens Christensen Ødsted i Møsvrå, 1830 solgte han Moseagerlodden og Gundballe til Jens Sørensen på gård nr. III, og to år senere solgte han det meste af hjemmemarken, der blev til tre selvstændige ejendomme.

Af den store gård var der nu kun den lille hovedparcel nr. 6 a tilbage, og denne tilligemed den gamle gårds bygninger solgte Jens Andersen samme år (1832) til *Andreas Hjorth*, der fire år senere igen solgte til *Niels Nielsen Koed*. Dennes svigersøn *Anders Vejgård Svendsen* overtog ejendommen 1845. Han tilkøbte to år senere de to små parceller 17 c og 35 b, og 1853 parcellen 3 e, hvilke tre parceller var blevet skåret fra de ejendomme, de hidtil havde hørt til (Jakob Sørensens og Annexgården), da den nye landevej anlagdes. Kort efter købte han også en parcel på Viuf mark. I 1888 afstod han ejendommen til sin søn *Svend Vejgård*. Denne har øget gården ved 1906 at tilkøbe nogle parceller, som ejedes af Almind kirke, og 1914 at købe slagter Peter Lauridsens ejendom, af hvilken han dog et års tid senere solgte bygningerne og lidt af jorden.

b. Afbyggerejendomme.

Paivadhus (nu *Padlæ*).

1796 solgte Johan Christensen den nordlige ende af sin østermarkslod (matr. nr. 26). Det var vist *Andreas Pedersen*, der købte den. Han bebyggede den i hvert fald 1801 og gav ejendommen navnet *Paivadhus*. 1804 solgte han den til *Søren*

*) Nr. 50 (smedejorden) har jeg ikke rigtig rede på. Efter udskiftningskortet hører det til gård nr. I, men senere er det fælleseje for byen.

Pedersen Thybo i N. Vilstrup, men fik den vist tilbage samme år og solgte den så 1817 til *Peder Jacobsen Sass*, der igen afstod den til sin søn *Jacob Pedersen Sass* 1831. Han byttede ejendom midt i tredverne og fik Frydensborg af *Niels Hansen*, der så kom til Paivadhus. 1840 solgte Niels Hansen til *Jens Christensen Ødsted*. Han solgte 1854 til en mand, der også hed *Niels Hansen*, og dennes enke solgte 1860 til *Hans Peter Højer*, hvis enke *Mette Cathrine Bech* 1862 blev gift med *Morten Jakobsen* fra Ågård. Han døde 1877, og enken solgte 1881 gården til *Hans Sørensen Skouenborg* fra Møsvrå, da denne havde afstået sin gård til sønnen. 1894 købte Morten Jakobsens søn *Hans Peter Jakobsen* gården tilbage, men solgte den igen 1901 til *Kirsten Hansen*, af hvem den nuværende ejer *Jens Peter Sørensen* købte 1907.

Peter M. Buhls.

Johan Christensen solgte 1796 endnu en parcel (nu nr. 24) af sin østermarkslod til husmand og tømrer *Christopher Christophersen* i Møsvrå, der sammenlagde det købte med sin tilgrænsende Møsvrålod. Efter hans død 1811 solgte enken ejendommen til sin broder Christen Jensen Ødsted, efter hvem sønnen Jens Christensen Ødsted fik den 1816. Han tilkøbte 1829 det sidste stykke af gård nr. I.s østermarkslod (nu nr. 6 c) og solgte 1839 sin Møsvråejendom, men beholdt 6 c, som han nu lagde sammen med Paivadhus. Da han 1854 solgte Paivadhus bebyggede han 6 c, men afstod samtidig ejendommen til sin svigersøn *Søren Sørensen* (Træskomand) og fik til gengæld dennes mindre ejendom, der lå lidt vest for. Søren Træskomand solgte 1874 til gårdejer *Anders Larsen* af Møsvrå, efter hvem dattersønnen *Peter M. Buhl* fik ejendommen 1904.

Lykkensborg.

Også sin lille hedelod (nu en del af nr. 30 a) solgte Johan Christensen 1796. Den købtes af *Ove Thomsen*, der bebyggede den og kaldte ejendommen *Lykkensborg*. Omkring 1805 solgte han stedet til *Christen Jensen*, der gik fallit 1807. Ved auktionen købtes ejendommen af to mænd i Fredsted, *Søren Jør-*

gensen og *Ude Pedersen*. Disse solgte 1808 til *Søren Jessen*, der 1811 fra Annexgården tilkøbte den del af matr. nr. 30 a, som ligger vest for 29 a, og 1821 tilkøbte han 27 b. 1825 afstod han ejendommen til sin stesøn *Jeppé Rasmussen*, efter hvem sønnen *Rasmus Jeppesen* fik den 1865. Han øgede den ved at tilkøbe naboejendommen *Clausholmhus*, men frasolgte samtidig 27 b til Knud Schultz. Rasmus Jeppesen døde 1871, og året efter giftede hans enke *Sørine Laursen* sig med *Søren Nielsen* fra Borlev, der tilkøbte ejendommen *Munkgårdhus* 1875. Efter Søren Nielsens død 1909 fik sønnen *Knud Nielsen* og datteren *Laura Nielsen* gården. Siden den tid er ejendommen forstørret meget. 1910 tilkøbtes et skovskifte i Lilballe, 1915 nr. 5 r i Dons, og 1916 købte Knud Nielsen de små parceller 15 e, 16 c, 32 d og 60.

Jes A. Kristensens.

Måske solgte Johan Christensen omkring 1804 et stykke jord (nu nr. 50) af sin østermark. Det må være hymændene, han så har solgt det til, for igennem mange år var denne jord, smedejorden, fælleseje for Almind bymænd og en enkelt af Møsvråmændene (Møsvrå kro). Med lodden fulgte en strimmel jord i Almind by, syd for Møsvråvejen. Bymændene solgte 1859 smedejorden til smeden *Rasmus Mortensen*, der bebyggede lodden. 1894 solgte han ejendommen til *Jes A. Kristensen*. Han tilkøbte 1900 en stor parcel fra Annexgården (3 f), men solgte denne igen 1912 til Niels Jacob Jacobsen.

A. P. Vestergårds.

Da Jens Andersen 1832 udstykkede det sidste af gård nr. I, fik *Jacob Jørgensen*, en søn af Jørgen Pedersen Almind på gård nr. VIII, matr. nr. 6 e, som han bebyggede. Stedet kaldtes »*Sysselbjærg*«. Han havde ejendommen indtil 1876, da han solgte den til *Christian Mogensen*, der 1888 igen solgte til *Peter Pallesen*, efter hvem *Peter Lauridsen* fik den samme år. Da banen 10 år senere kom til og skilte hans jord i to dele, mageskiftede han det afskårne stykke med Andreas Pedersen og fik 6 i i stedet. Bygningerne blev nu flyttede, og kort efter solgte han ejendommen til *Niels A. Nielsen* fra Starup, efter hvem

Alfred Jacobsen fik den 1910. Han solgte efter et par års forløb til *Peder Nielsen*, af hvem *Hans Peter Hansen* købte 1913. Et års tid senere solgte han til *Line Mathiasen*. Efter hendes død købte den nuværende ejer, *A. P. Vestergård*, stedet ved auktion 1920.

(*Hans Hjulers.*)

6 f købtes og bebyggedes af *Laues Lauesen*, der 1834 solgte stedet til *Hans Pedersen Sass*, efter hvem *Hans Bertelsen* (*Hans Hjuler*) fik det to år senere. Han solgte 1878 ejendommen til *Andreas Pedersen* på gård nr. III, og huset blev da nedbrudt.

(*Daniel Danielsens.*)

Bertel Thulesen købte og bebyggede 6 g 1832. 1840 solgte han ejendommen til *Daniel Danielsens*, der 1851 igen solgte til *Søren Nielsen* på Frydenslund, hvis gård den nu blev lagt sammen med.

Gård nr. II.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. II er den, *Hans Christensen* nu har, og den ligger endnu paa sin oprindelige plads. 1634 har *Morten Jensen* den i fæste, og 1662 har hans søn *Henrich Mortensen* den. 1682 hedder fæsteren *Hans Thomsen*, og 1688 *Jens Nielsen*, og kort efter 1700 deles gården i to halvgårde.

II a.

Den første fæster af denne halvgård var formodentlig *Hans Andersen*, der i hvert fald havde den 1715. Han var tre gange gift, og hans anden kone var en datter af *Jens Jørgensen* på gård nr. I. Med sin første kone havde han en datter *Johanne*, som 1739 blev gift med *Jørgen Christensen* fra Harth, og de fik så gården i fæste. Efter dem fik deres søn *Jens Jørgensen* den 1775. Han døde 1794, og samme år købte hans enke *Kirsten Frederichsdatter* gården til selveje af Kolding hospital. Året efter afstod hun den til sin svigersøn *Christen Hansen* fra Gudsø mølle. Han døde 1816, og knapt 4 måneder efter giftede hans

enke *Johanne Jensdatter* sig med *Anders Hansen*, kaldet *Anders Conradsen*, fra Stagebjerg, der således fik gården.

Ved udskiftningen 1783 fik gården alt, hvad der nu har matr. nr. 16, men *Anders Hansen* mageskiftede 1836 noget jord med *Søren Krage* på gård nr. II b. Denne fik matr. nr. 16 b, hedelodden, og *Anders Hansen* fik 15 b, toften, *Søren Krages* gård lå på, og *Vangen*.

Anders Hansen døde 1841, og enken havde så gården indtil 1847, da sønnen *Christen Andersen* overtog den. Han tilkøbte 1850 nr. 17 e og 35 a, de tofter, hvor gårdene nr. VI og nr. IX havde ligget, og 1853 købte han af *Niels Jensen* den toft, dennes gård hidtil havde ligget på (9 a). Omtrent samtidig frasolgte han 16 c til *Peder Nissen Barsøe* og 16 d til *Christen Singel*.

1887 overtog *Christen Andersens* søn *Hans Christensen* gården.

II b.

Halvgården II b havde *Jens Pedersen Rebæk* i fæste fra ca. 1706 og til sin død 1726. Hans enke *Maren Sørensdatter* giftede sig samme år med en mand ved navn *Jens Poulsen*, der så fik gården i fæste. Da han 1729 overtog en anden gård (nr. V), fæstedes II b af *Niels Madsen*, der trods yderlig armod vedblev at have den til 1773, da *Søren Pedersen Krage* fæstede den. Han havde før haft gård nr. XI, men var gået i armod dær. Omkring 1790 fik sønnen *Jacob Sørensen Krage* gården i fæste, og han købte den til selveje af *Kolding hospital*. *Jacob Krage* døde 1827, og hans søn *Søren Jacobsen Krage* overtog da gården, som han 1836 udflyttede på heden.

Ved udskiftningen 1783 fik gården alt, hvad der nu har matr. nr. 15. Da gården udflyttedes, mageskiftede *Søren Krage* som nævnt noget af jorden med II a, og endvidere solgte han 15 c og 15 d, der blev til selvstændige ejendomme.

Den udflyttede gård solgte *Søren Krage* 1843 til *Niels Jensen (Nedenskov)*. Han døde 1873, og hans enke *Ane Thomasdatter* havde så gården, indtil hun 1875 blev gift med *Christen Iversen Koed* fra Håstrup. Han frasolgte parcellen 15 e til *Ole Gårde*. 1896 overdrog *Ane Thomasdatter*, der igen var bleven

enke, ejendommen til sin svigersøn *Hans Nissen Frydendahl*, der nu i henved en halv snes år drev den sammen med sin anden gård. Han solgte 1906 til *Hans Nielsen Foged*, hvis enke 1909 solgte til *Peder Kærgård*, der 1915 solgte til ejendoms-handler *Harald Juhl*, af hvem *Hans Danielsen* kort efter købte. Han solgte 1918 til *Niels J. Kristensen*.

b. Afbyggerejendomme.

Anders Ditlevsens.

15 c solgte Søren Krage 1836 til *Mads Clausen*, der bebyggede lodden og 1842 solgte til *Peder Jørgensen*. Denne solgte året efter til *Frederik Petersen*, der 1844 solgte til *Iver Nissen*, af hvem *Ole Jensen (Ole Vestermark)* købte 1845. *Ole Vestermark* døde 1874, og hans enke *Mette Margrethe Bertelsdatter* overtog så ejendommen, som hun beholdt, også efter at hun var bleven gift med *Mikkel Conradsen*. Efter hende fik datteren *Ane Marie Olesen* ejendommen 1891. Hun solgte til *Hans Klinge Mathiasen* 1909, af hvem den nuværende ejer *Anders Ditlevsen* købte 1920.

Karl Lauritsens.

15 d solgte Søren Krage 1836 til *Bertel Nielsen*. Han bebyggede lodden og solgte 1847 ejendommen til *Carl Sørensen (Carl Skrædder)*. *Carl Skrædders* enke *Maren Pedersdatter* solgte 1884 ejendommen, der 1858 var øget med det lille moseskifte 14 f, til sin plejedatters forlovede *Laurits Peter Lauritsen*, hvis søn *Karl Lauritsen* overtog den 1913.

»Skansen«.

Christen Andersen solgte 1853 16 d til *Christen Christensen (Singel)*. Et par år senere frasolgte denne den vestre del deraf (16 e), som blev til en selvstændig ejendom, der kaldes »Skansen«, fordi der endnu er ret tydelige mærker at se af den gamle skanse, som har været dær. Den første ejer af denne ejendom var *Jesper Mogensen*. Han døde 1882, og hans enke *Kirsten Marie Jensdatter* giftede sig året efter med *Søren Ottosen*. Han solgte ca. 1900 til *Frands Pedersen*, efter hvis død enken 1909

forpagtede ejendommen ud til slagter *Anders Tobiasen*. Han var her kun ganske kort, og det samme gjaldt hans efterfølger *Valdemar Due*, der solgte 1910 til *Theodor Sørensen* fra Ågård, der var her til 1915. Siden den tid har ejendommen haft ca. en halv snes forskellige ejere: *Peder Kærgård* — *Karl Lauritsen* — *Marinus* (Jensen?) — *Kristen Bloch* — *Søren Sørensen* — *Jørgen Lindbæk* — *Niels Peter Hansen* — *Karl Lauritsen* og *Anders Ditlevsen*, hvilke to sidste 1923 solgte til *Jens Kristensen*, efter hvis død 1925 enken har ejendommen.

Gård nr. III.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. III er den, *Søren Parbo* nu har, og den ligger endnu på sin oprindelige plads. Det er den mest udprægede slægtsgård, der findes i hele sognet, idet den samme slægt sikkert har boet dær i 300 år. 1634 har *Hans Nielsen* gården i fæste, og han har den endnu 1653, men 1662 har hans søn *Iver Hansen* den, og 1688 er den delt imellem *Iver Hansen* og *Peder Iversen*. 1719 er gården igen samlet, og fæsteren hedder da *Iver Christensen*, der jo udentvivel er en sønnesøn eller dattersøn af *Iver Hansen*. 1746 fæster *Christen Iversen* det halve af sin faders gård, og ved faderens død 1756 får han hele gården. *Christen Iversen* var to gange gift, først med *Dorthe Christensdatter* fra gård nr. IX og siden med *Lisbeth Jørgensdatter*. Efter *Christen Iversens* død 1789 giftede enken sig med *Poul Nissen* fra Gamst. Han købte gården til selveje af *Kolding hospital*, og hans enke overlod den 1812 til svigersønnen *Jens Sørensen* fra *Møsvrå*.

Ved udskiftningen 1783 fik gården tildelt næsten alt, hvad der nu har matr. nr. 4 samt nr. 42. 1813 tilkøbte *Jens Sørensen* en parcel (nu 4 e), *Moseskifte* kaldet, fra *Stemgård*, og 1830 købte han *Moseagerlodden* (6 b), der oprindeligt havde hørt til gård nr. XI, men ved denne gårds udstykning var kommet til gård nr. I. 7 år senere bortsolgte han sin vestermark, af hvilken *Peder Jensen* købte 4 b, *Christen Singel* 4 c, og *Niels Jensen Dahl* 4 d. Til gengæld fik han af *Peder Jensen* den store

lod 9 b på østermarken. 1846 købte han det stykke jord, der kaldes Kalvehave (nr. 37), og som lå umiddelbart øst for skolen, mellem de to veje, der dengang var.

Efter Jens Sørensens død 1850 overtog sønnen *Søren Jensen* gården. Han tilkøbte kort efter det lille engstykke Smededam (50 c), 1857 købte han Jacob Brøndums ejendom (6 d), og 1865 købte han ved auktion Jens Niensens hus (48), der i sin tid havde tilhørt degnen Brøndum. Søren Jensens svigersøn *Andreas Pedersen* fra Lilballe fik gården 1873. Også han øgede gården, idet han lagde noget jord fra sin fødegård under den og 1878 tilkøbte Hans Hjulers ejendom. 1880 købte han Gåsemose (57) af Chr. Mogensen, og da banen kom 1898 købte han et stykke jord af Svend Vejgård (6 k), ligesom han også kort efter magelagde noget jord med Peter Lauridsen. 1910 overtog hans søn *Søren Parbo* gården. Nu hedder den *Ælmegård*.

b. Afbyggerejendomme.

Proberhuset.

Den lille hedelod, der nu har matr. nr. 42, var efter gamle folks samstemmige vidnesbyrd den første, der blev bebygget på Almind hede, og stedet, der opførtes, fik det betegnende navn *Proberhuset*. Jorden var oprindelig arvefæste, og bebyggelsen må være sket mellem 1787 og 1800 (vist 1796). Det var *Anders Christensen (Anders Skrædder)*, der fæstede jorden, og han afstod 1814 fæstet til *Andreas Olesen*, men betingede sig aftægt og fri husveje. 1817 fæstede *Jens Mortensen Flansmose* stedet, og et par år senere *Hans Pedersen (Vind)*. Han købte jorden til selveje 1837, og tre år senere tilkøbte hans enke *Ane Christine Christensdatter* 13 b af Peder Nissen. 1852 overtog hendes søn *Peder Christian Hansen* ejendommen. Efter hans død 1880 sad hans enke *Ane Marie Nielsen Byggere* for gården indtil sønnen *Niels Peter Hansen* i 1888 overtog den. Han frasolgte 1917 13 b til naboen Kr. Spedtsberg.

(*Johannes Jan Andreasens.*)

Kort før 1850 solgte Jens Sørensen en parcel (4 e) til *Johannes Laursen*, som allerede nogle år før havde opført et hus

dærpå. Han døde 1853 og hans enke *Sidsel Jørgensdatter* giftede sig samme år med *Jens Nielsen Møller*, efter hvis død *Johannes Jan Andreassen* købte 1860. Han gik fallit 1886, og ejendommen blev da indkøbt til en naboejendom (Kristian Lauridsens), hvorefter huset blev nedbrudt.

R. P. Rasmussens.

1891 købte forhenværende mølleforpagter *Hans Madsen Jensen* en lille parcel (4 h) fra Andreas Pedersens gård og bebyggede. Senere øgedes den lille ejendom med 6 h og 6 q. Efter Hans Madsens død 1905 købte maleren *Alfred Jacobsen* huset, og han solgte 1900 til *Hans Jensen Rasmussen*, efter hvis død 1918 enken, *Sine Rasmussen*, der var en datter af Ole Skrædder, solgte (året efter) til *Johannes Bech*. Denne solgte et par år senere til *R. P. Rasmussen*, af hvem skrædderen *Hans Bramsen* købte 1923. Han var der kun til 1925, og *R. P. Rasmussen* måtte da atter overtage ejendommen, som nu er solgt til en grosserer *Petersen* i Odense.

Anders L. Rasmussens.

1916 frasolgte Hans Jensen Rasmussen en byggeplads til *Anders L. Rasmussen* fra Møsvrå, der opførte sig et hus dærpå. Efter hans død 1923 ejes huset af børnene.

Almind station.

Da Kolding-Egtved-banen var anlagt, opførtes der en stationsbygning på Andreas Pedersens mark. Den første stationsforstander var *P. Andersen* (1898—1919), den næste var *Børsting* (1919—1920). De næste sex år var *J. P. Simonsen* stationsforstander. Da det i 1926 bestemtes, at der skulde være kvindelig betjening på Kolding-Egtved-banens stationer, fik Ferdinand Frederiksens hustru *Margrethe Thomsen* stillingen.

(Anders Pedersen Grøns.)

Omkring 1870 solgte Søren Jensen en lille parcel (4 g) til *Anders Pedersen Grøn*, der byggede sig et hus på lodden. Ca. 1890 afstod han ejendommen til *Hans Jensen Andersen*. Da

Kolding-Egtvedbanen kom, måtte han af med næsten al sin jord til den, og huset blev da brudt ned. Resten af marken (4 i) købtes af Jens Peter Jørgensen.

Katrine Pedersens.

Da *Andreas Pedersen* 1910 afstod sin gård til sønnen, opførte han sig et hus øst for banen, ved Møsvråvejen. Dette hus gik 1916 i arv til datteren, lærerinde *Katrine Pedersen*.

Gård nr. IV.

a. Den oprindelige gård.

Denne gård lå nord for vejen, omtrent dær, hvor *Andrea Ottosen* nu bor. Fæsteren hed 1634 *Jens Gregersen*, og han er der endnu 1651, men 1662 hedder fæsteren *Hans Pedersen*, og 1682 *Christen Madsen*. Efter ham kom (hans søn?) *Jens Christensen*, der i 1727 blev dømt til »skubkarren i Fredericia« på grund af »forsiddelse og undvigelse«, d. v. s. han havde for sømt sin gård og var bortrømt. Efter sin løsladelse fik han ikke gården igen, »siden den tildømte straf ej kan være ham for medelst alderdom til nogen nytte eller forbedring.« *Peder Jacobsen* fik så gården i fæste og havde den til sin død 1746. Den blev da fæstet af *Niels Andersen* fra Brædstrup, der blev gift med *Peder Jacobsens* datter *Kiersten Pedersdatter*. Efter *Niels Andersens* død 1765 blev hun gift med *Knud Andersen*, der så fik gården i fæste, skønt han i forvejen var fæster af en anden gård i Almind (nr. XII a). *Knud Andersen* blev fradømt gården 1778 »formedelst armod og gårdens forsiddelse«. Den fæstedes da af *Morten Frederichsen*, som udflyttede gården umiddelbart efter udskiftningen 1783, hvorefter den gamle gårds bygninger og have vist købtes ind til gård nr. V.*) Da gårdens nye plads var ved Rødmosen, blev den altid siden kaldet *Rødmosgård*. *Morten Frederichsen* døde 1794, og samme år købte boet gården til selveje af Kolding hospital, men solgte den kort efter til *Christen Jensen Ødsted*.

*) I hvert fald har den gamle gårds bygninger på kortet, som udstedtes 1783, samme nr. som gård nr. V.

Ved udskiftningen fik gården alt, hvad der nu har matr. nr. 5.

Christen Ødsted døde 1817, og hans enke *Maren Gregersdatter* havde så gården, indtil hun 1825 afstod den til sønnen *Gregers Christensen*, efter hvem sønnen *Niels Peter Gregersen* fik den 1867. Han frasolgte 1892 de to små parceller 5 b og 5 c, ellers havde der ikke været handlet med gårdens jord siden udskiftningens dage. Niels Peter Gregersen døde 1905, og enken *Ane Andersen Fischer* havde nu gården til 1910, da hun delte den mellem sine børn *Gregers Gregersen* og *Kathrine Gregersen*, således at Gregers Gregersen beholdt den gamle gård, og en ny blev bygget på marken til søsteren.

Baugård.

Den ny gård fik navnet *Baugård*, og *Johannes Bastrup*, der var gift med *Kathrine Gregersen*, havde den, indtil han 1915 solgte den til sin svoger *Anders Gregersen*.

(Hans Jensen Noers).

Omkring 1840 byggedes på Rødmossegårds mark sydøst for gården et hus, som væveren *Hans Jensen Noer* havde i fæste til henimod 1870, da datteren *Bodil Marie Hansdatter* overtog fæstet. Nu er huset forlængst brudt ned.

Gård nr. V.

a. Den oprindelige gård.

Denne gård lå sydvest for kirken, omtrent dær, hvor nu *Niels Nielsen* bor. Den havdes i 1634 i fæste af *Søffren Pofuelsen*, 1641 og 1651 af *Laurids Pedersen* og 1662 af *Joen Andersen*. 1682 er den delt i to halvgårde, af hvilke *Mads Jørgensen* har den ene, og *Mads Poulsen* den anden.

Jeg har ikke rede på disse to halvgårdes fæstere i den nærmest følgende tid. I 1720erne har *Niels Andersen* den ene halvgård i fæste, men han går fra den af armod 1729, og den fæstes da af *Jens Poulsen*, som før havde haft gård nr. II. Han afstod

1733 fæstet til sin stesøn *Søren Rebæk*, efter hvis død 1734 enken, *Maren Mathiasdatter* fra Gadbjerg, giftede sig med *Hans Knudsen* fra Erritsøe. Han må dog allerede 1735 »kvittere«
gården »for armod og tilslagen vanheld« (bl. a. var hans kone gået fra forstanden). Den næste fæster var *Abraham Sørensen**) fra Velling. Såvidt jeg kan skønne, har han 1740 byttet fæste med *Oluf Jensen* på gård nr. X.

Den anden halvgård har *Peder Michelsen*, en svigersøn af Peder Amhede på gård nr. VIII, i fæste 1732 og de følgende år. Fattigprotokollen udviser, at han i årene omkring 1740 er i den yderste armod, og jeg antager derfor, at han i begyndelsen af 1740erne har måttet gå fra gården, og at Oluf Jensens søn *Hans Olufsen* så har fæstet den. I hvert fald viser fæsteprotokollen, at *Mogens Sørensen* 1747 fæster den gård i Almind, som Hans Olufsen tillige med sin fader Oluf Jensen beboede.

Gården var således samlet igen, og Mogens Sørensen havde den hele gård i fæste til sin død 1769. Hans enke, *Kiersten Olufsdatter*, der var en datter af Oluf Jensen, havde nu selv gården indtil 1778, da datteren blev gift med *Hans Madsen Buch* fra Rådvad. Efter hans død 1791 giftede enken, *Kiersten Mogensdatter*, sig med *Christian Johan Jensen* fra Kongsted. Han købte gården, der ved udskiftningen havde fået, hvad der nu har matr. nr. 7 og 23, til selveje af hospitalet.

Chr. Johan Jensen døde 1805 ved at vælte med sin vogn, og enken sad så igen nogle år for gården, men afstod den 1810 til sønnen af første ægteskab *Mads Hansen Buch*, der døde 1815. Efter ham kom hans broder *Mogens Hansen Buch*. Han solgte gården 1821 til sin halvbroder *Jens Christiansen*, men beholdt selv udmarken, som han bebyggede.

1845 flyttede Jens Christiansen gården ud på dens nuværende plads, og 20 år senere afstod han den til sin svigersøn *Peder Almind*, der 1888 solgte til *Peder Pallesen*. Han afstod 1916 gården til sin søn *Dines Chr. Pallesen*, og denne solgte 1926 til *Nis Lysbech* fra Lilballe.

*) Således siger fæsteprotokollen, men Almind sogns gamle fattigprotokol nævner Abraham Sørensen som fæster allerede 1733, umiddelbart efter Jens Poulsen. Det synes derfor som om Søren Rebæk og Hans Knudsen kun har været fæstere af navn og at Abraham Sørensen er den, der har styret gården.

b. Afbyggerejendomme.

Langelund.

1811 solgte Mads Hansen Buch sin hedelod (nu nr. 23) til pottemageren *Nicolai Lage*, der bebyggede lodden og gav ejendommen navnet *Langelund*. *Nicolai Lage* gik fallit, og ved auktionen 1821 købte *Christian Dons* i Dons ejendommen, som han året efter solgte til *Niels Bertelsen*, der var teglbrænder. *Niels Bertelsen* døde 1838, og hans enke *Dorthe Olesdatter* solgte samme år til *Bertel Mathiasen*. Denne solgte efter 7 års forløb gården til *Niels Hansen*, af hvem *Hans Peter Høier* købte 1855. Han solgte 1860 til *Hans Rasmussen*, af hvem *Bertel Jensen (Fynbo)* købte året efter. Omkring 1870 solgte han til *Morten Jensen*. Den næste ejer var *Christian Blad* (1885—1890). Så kom *Hans Nissen Frydendal*, af hvem *Kristen Spedtsberg* købte 1904. *Kr. Spedtsberg* døde 1923, og hans enke *Jensine Buhl* ejer nu gården.

Mogens Rasmussens.

Da *Mogens Buch* 1821 solgte sin gård, bebyggede han som nævnt udmarken (7 b). Denne sin nye gård afstod han 1841 til sin svigersøn *Rasmus Olesen*, der tilkøbte den lille parcel 14 e. Efter hans død 1890 overtog sønnen *Mogens Rasmussen* og datteren *Dorthea Rasmussen* gården.

Niels Nielsens.

Da *Jens Christiansen* 1845 flyttede gården ud, solgte han hjemmemarken til *Jens Pedersen (Hjuler)*, efter hvis død 1850 enken, *Maren Pedersdatter*, solgte ejendommen til *Arve Jensen*, der blev gift med hendes datter, 1852. Han afstod 1898 ejendommen til sin svigersøn *Kristian Neupart*, efter hvis død 1902 enken, *Petrine Arvesen*, et par år senere overlod stedet til sin søn *Theodor Neupart*. Han solgte 1913 ejendommen til urmager *Heinrich Christiansen*, af hvem *Niels Sørensen* købte 1915. Efter hans død 1926 købte tømrer *Niels Nielsen* stedet.

Forsamlingshuset.

1878 solgte *Arve Jensen* den lille parcel 7 d, senere øget med 7 e, til en forening, der opførte et forsamlingshus dærpå. Dette

var lille og uanseligt, men 1909 ombyggedes det og fik sit nuværende smukke udseende.

Peder Jensens.

1918 købte murer *Peder Jensen* fra Ågård af Niels Sørensen den lille parcel 7 g, som han bebyggede året efter. 1922 tilkøbte han en lidt større parcel 7 h.

Kirkestalden.

Mens Søren Væver ejede »Slottet«, lå der tæt østen for dette en hestestald, hvor de kirkesøgende kunde sætte deres heste ind. Da Simon Hyrup blev ejer af »Slottet«, vilde han ikke have stalden, og der købtes da en strimmel jord af Niels Sørensens, hvorpå der blev opført en ny kirkestald.

Gård nr. VI.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. VI lå umiddelbart vest for Annexgården. Fæsteren hed 1634, 1641 og 1651 *Peder Pedersen*, 1662 og 1669 *Søren Andersen Skrædder*, og 1682 og 1688 *Henrich Mortensen*. Efter ham fik sønnen *Morten Henrichsen* gården, som han 1734 delte med sin søn *Søren Mortensen*.

1739 blev *Frederich Christian Pedersen* fra Møsvrå gift med Morten Henrichsens datter og fik da dennes halvgård, og nogle år senere afstod svogeren den anden halvgård til ham, så nu var gården atter samlet.

Ved udskiftningen fik gården alt, hvad der nu har matr. nr. 10, samt den del af nr. 14, der ligger nord for Donsvejen.

1786 afstod *Frederich Pedersen* gården til sin søn *Hans Frederichsen*. Det var det år, Almind by brændte, og i stedet for at bygge gården op på den gamle plads, byggede han den ude på marken. Den nye gård fik navnet *Stemgård*. 1794 købte *Hans Frederichsen* gården til selveje af hospitalet, og året efter solgte han den til *Peder Christensen* af *Harth-Stubdrup*. Om trent samtidig blev den toft, gården havde ligget på inde i byen, solgt til *Jens Jensen* på gård nr. X a, ligeledes solgtes også den del af matr. nr. 14, der ligger nord for Donsvejen.

Peder Christensen solgte Stemgård ca. 1796 til *Christen Nielsen*, der da var ifærd med at udstykke sin gård (nr. XI). Han solgte 1798 Stemgård til *Jørgen Jørgensen*, der dog vist aldrig fik skøde på gården. Den købtes så 1801 af *Michel Madsen Møller* fra Dons. Han tilkøbte 1809 en ejendom (*Stemhus*), som oprindeligt havde hørt til gården, og frasolgte omkring 1830 10 b til sin svigersøn Peder Ødsted. Michel Madsen Møller, som også kaldtes *Michel Madsen Dons*, afstod 1848 gården til sin søn *Peder Mikkelsen*. Han tilkøbte 1853 et stykke Donsjord (3 f), og 1894 fik hans søn *Søren Buhl*, den nuværende ejer, gården.

b. Afbyggerejendomme.

(*Stemhus.*)

Peder Christensen frasolgte 1796 en lille parcel (vist den del af 10 a, som ligger ind til Dons skel, til væveren *Thomas Ovesen*, der byggede et hus dærpå, som han kaldte *Stemhus*. Han gik i armod, og huset blev 1809 solgt ved auktion, hvor det da købtes af fire af byens gårdmænd (*Poul Nissen, Hans Knudsen, Anders Jensen* og *Johan Christensen*), der kort efter solgte ejendommen til Michel Madsen på Stemgård, hvorved den altså atter kom tilbage til modergården.

Lille Stemgård.

Omkring 1830 tilskødede Michel Madsen sin svigersøn *Peder Christensen Ødsted* nr. 10 b, som han bebyggede og øgede med 8 b, som han købte fra Stagebjerggård. Efter hans død 1848 havde enken, *Ane Dorthe Mikkelsdatter*, ejendommen, indtil hun 1851 blev gift med *Anders Markus Christensen* fra Hover. Han døde 1860, og enken sad da igen for gården, indtil sønnen *Mikkel Pedersen Ødsted* fik den. Han døde 1900, og sønnen *Peder Pedersen Ødsted* overtog da gården, som han 1923 solgte til *Sofus Pedersen* fra Ferup. Gården hedder *Lille Stemgård*.

Gård nr. VII.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. VII lå lige nord for Annexgården, på den anden side af vejen. 1634 har *Hans Lassen* den i fæste, 1641 *Jens*

Jensen, 1653 *Lauritz Madsen*, 1662 *Peder Lassen* og 1682 *Laurits Thomsen*, der døde 1721, 86 år gammel. 1714 blev *Jens Pedersen Sort* gift med Laurits Thomsens datter, og han har da sikkert fået gården, hvis han da ikke havde den allerede før. *Jens Sort* døde 1728, og *Rasmus Christensen* fik da gården i fæste. Han delte den 1757 med sin søn *Knud Rasmussen*, der omkring 1780 blev fæster af hele gården.

Ved udskiftningen 1783 fik gården tildelt den del af matr. nr. 18 a, som *Jørgen Jørgensens* gård ligger på, 18 h og 18 l samt den del af matr. nr. 11, som den nye landevej gennemskærer, endvidere nr. 12, nr. 32 og nr. 27.

Knud Rasmussen afstod gården til sin søn *Jesper Knudsen* 1794, og han købte den kort efter til selveje af Kolding hospital. Han frasolgte 1818 til *Anders Jensen Hoemann* på Frydenslund den ovennævnte del af matr. nr. 11, og 1826 afstod han gården til sin søn *Jens Jespersen*, der 1835 solgte den til *Knud Sørensen Grøn*, der nu nedlagde sin egen gård (XII b) og tog bolig her. Han udflyttede gården sidst i 1840erne og solgte den 1850 til »æ Lollænder«, *Mogens Pelle Christensen*. Denne solgte 1854 gården til *Dines Christian Hansen*. Han døde 1857, og året efter giftede hans enke *Sara Jensen Encmark* sig med *Laur Thomsen (Thuesen)* fra Starup. Efter hans død 1872 havde enken gården, indtil hendes svigersøn *Iver Koed Hansen* 1880 overtog den. 1896 byttede han gård med *Niels Thomsens* enke i Møsvrå, *Ane Marie Jessen*, og fik Møsvrågård. *Niels Thomsens* enke kom ikke til at bo på *Iver Koeds* gård, men solgte den strax til *Jens Peter Jørgensen*, der 1900 øgede gården med den lille parcel 4 i fra Egtvedbanen. Siden 1918 ejer *Jens Peter Jørgensens* søn *Jørgen Jørgensen* gården.

b. Afbyggerejendomme.

Hesselhus.

1802 solgte *Jesper Knudsen* en parcel (den del af nr. 32, der ligger vest for *Hesselmosen*) til *Christen Hansen Hornstrup*. Den var kort i forvejen bebygget, og stedet havde fået navnet *Hesselhus*. Før *Christen Hansen* købte det, beboedes det af en mand ved navn *Mads Espersen*. *Christen Hornstrup* døde 1812,

og året efter giftede hans enke *Anne Pedersdatter* sig med *Knud Jensen Hår* fra Rugsted, der således blev ejer af Hesselhus. Efter Knud Hårs død 1820 afstod enken ejendommen til sin svigersøn *Peder Nissen Barsøe* og indgik samtidig selv sit tredje ægteskab, med aftægtsmanden *Hans Hansen Basse* i Møsvrå. Peder Barsøe tilkøbte en del af Hesselmosen, først, ca. 1830, den lod deraf, som har nr. 32, og siden, 1849, de små parceller 15 e og 16 c, der havde hørt til gård nr. II. I slutningen af 1860erne overlod Peder Barsøe sin søn *Hans Pedersen Barsøe* ejendommen. Han solgte 1873 til *Hans Mortensen*, der efter et års forløb igen solgte til *Hans Thuesen*, og efter endnu et års forløb solgte denne til *Hans Christensen*. Han havde ejendommen i to år og solgte så til *Jeppe P. Nielsen*, der to år senere solgte til *Søren Hansen*. Vistnok i 1881 købte så *Ole Gårde* ejendommen, og han blev dær til 1893, da han solgte til *Anders Knutsson*, efter hvem sønnen *Laurids Knutsson* fik den 1897. Han solgte 1918 til kreaturhandler *Jørgen Hansen* i Kolding, der dog aldrig tog bopæl her, men bortsolgte en del af marken til Knud Nielsen på Lykkensborg, og stedet med den tilbageblevne jord solgte han til den nuværende ejer *Hans Buhl* 1918.

Brændmosehus.

1811 solgte Jesper Knudsen den trekantede lod ind til Lilballe skel, der nu har matr. nr. 27, til *Thomas Henriksen*. Denne lod blev bebygget, og ejendommen kaldtes *Brændmosehus*. 1814 tilskødede Thomas Henriksen *Hans Thomsen* stedet, og denne solgte 1818 til *Johannes Augustesen*. Han gik fallit, og 1821 købte den gamle *Hans Knudsen*, der var aftægtsmand fra Annexgården, ejendommen ved auktion. Han solgte samme år til *Jens Mortensen Flansmose* og *Søren Jessen*. De delte nu jorden således, at Søren Jessen fik 27 b, som han lagde sammen med sin ejendom Lykkensborg, medens Jens Flansmose beholdt 27 a med bygningerne. Denne sin ejendom solgte han 1827 til *Christian Larsen*, der igen 1834 solgte til *Peder Jørgensen*, der var en søn af Jørgen Almind på gård nr. VIII. Af ham købte *Jens Bjerre* 1839 og solgte igen året efter til *Søren Jensen Schack*, af hvem forhenværende skolelærer *Niels Bre-*

dahl købte 1845. Han døde 1860, og enken, *Mette Cathrine Rasmusdatter*, solgte året efter til *Peder Jørgen Madsen*. Han tilkøbte 1869 en lille parcel, Fælleshede kaldet, fra Lykkensborg og solgte 1874 til *Bertel Henriksen* (Snedker-Bertel). Ved århundredskiftet afstod han ejendommen til sin svigersøn *B. Thomsen*, der var guide i generalstaben. Han forpagtede stedet ud til *Thomas Kokjær*, og 1908 solgtes det til *Nis Lind*, der siden kom til Møsvrå. Denne solgte 1912 til *Albert Pedersen*. Han frasolgte Nørrelodden 1913, og 1916 solgte han ejendommen til ejendomshandler *Juhl*, af hvem den nuværende ejer *Emanuel Jensen* købte strax efter. Han har siden øget ejendommen med 13 b, som Niels Peter Hansen 1917 frasolgte Proberhuset.

Iver Jepsens.

Albert Pedersen på Brændmosehus solgte 1913 sin nørrelod (27 c, 30 b, 51 a) til *Hans Buhl*, der bebyggede den og 1918, da han købte Hesselhus, solgte til *Iver Jepsen*.

Borksminde.

Knud Sørensen Grøn solgte 1846 Jens Jespersens søndermark til en mand ved navn *Hans Nielsen*, der opførte en gård dærpå. Den solgte ham 1854 til *Thomas Frederik Sørensen* (*Bork*). Han frasolgte 1859 jorden vest for landevejen til Daniel Danielsen, og 1886 afstod han sin ejendom til sønnen *Michael Thomsen*. Denne solgte 5 år senere til *Niels Grunnet Madsen*, efter hvem *S. Nielsen* fik den 1894. 1898 fik *Jørgen Peder Therkildsen* ejendommen. Denne sidste var dog vist kun forpagter. 1903 købte *Niels Andersen* den.

Hans Danielsens.

Daniel Danielsen bebyggede den lod (18 l), han købte af Thomas Bork, og 1884 afstod han ejendommen til sin søn bygmester *Hans Henrik Danielsen*.

Kristian Hansens.

Nr. 12 bebyggedes af *Søren Sørensen Dauding* 1823. Han var gift med en søster til Knud Grøn på gård nr. XII b og var

fader til Søren Træskomand. Selv var han også træskomand. Da han 1839 købte et stykke af Knud Grøns østermark, solgte han ejendommen her til *Jeppe Pedersen*, der to år senere solgte den til gårdmanden *Knud Grøn*, af hvem *Rasmus Tinnet* samme år købte. Han solgte 1844 til *Hans Andersen*, og denne igen 1845 til *Abraham Nielsen*. 1850 får *Thomas Poulsen (Dant)* ejendommen, som han 1874 solgte til *Peder Laugesen*, af hvem *Anders Peter Hansen* købte knapt to år senere. Siden 1918 har *Anders Peter Hansens* søn *Kristian Hansen* ejendommen. Han har tilkøbt den lille parcel 13 r fra præstegården.

Hans Ditlevsens.

Samtidig med, at *Mogens Pelle Christensen* solgte sin gård, solgte han også toften, den oprindelig havde ligget på, til *Hans Ahrenkiel*. Denne solgte 1865 til *Bertel Andersen**), af hvem *Samuel Jensen* købte året efter. Han solgte 1869 til *Peder Henrik Højem*, hvis svoger *Ebeling* en tid boede sammen med ham og drev høkerhandel i samme hus. Senere flyttede han hen i det hus, *Andrea Ottesen* nu har. *Peder Højem* døde 1904, og hans enke *Maren Jensen* afstod ejendommen 1918 til sin datter *Ane Højem*. Hun solgte 1919 til *Knud Kristensen (Murmester)*, og han solgte samme år til *Hans Ditlevsen*.

Gård nr. VIII.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. VIII var den vestligste i byen. Den lå nord for gaden, omtrent ligeoverfor hvor *Hans Christensen* nu bor. Både 1634 og 1651 havde *Anders Jensen* den i fæste, og 1662 havde *Søren Sørensen Pjedsted* den. Han var dær endnu 1682, men 1688 hedder fæsteren *Søren Hansen*, og kort efter 1700 fik *Peder Jensen Amhede* fæstet. Han døde 1734, og sønnen *Jens Pedersen Amhede* fik da gården, som han forøvrigt havde haft halvparten af det sidste par år, faderen levede. 1762 fæster sønnen *Peder Jensen Amhede* halvdelen af gården, men da

*) Det ser ud, som om *Bertel Andersen* også var ejer af stedet 1861, men *Hans Ahrenkiel* er der dog både før og efter.

han 7 år senere overtog sin svigerfaders selvejergård i Almind (nr. I), havde Jens Amhede igen den hele gård, indtil sønnen *Christen Jensen Amhede* fæstede den 1773.

Ved udskiftningen 1783 fik gården tildelt de marker, der nu har matr. nr. 9, med undtagelse af 9 b og 9 c, som siden indkøbtes dertil, samt nr. 20 og nr. 21.

Christen Amhede købte ca. 1795 gården til selveje af Kolding hospital. Da han ingen børn havde, bestemte han, at hans søstersøn Niels Pedersen fra Møsvrå skulde have gården efter ham, og da denne 1800 blev gift, flyttede han dærhen. Det blev dog ikke til noget, ti 1802 købte Niels Pedersen Hesselund i Møsvrå, og Christen Amhede bestemte så at give gården til sin brodersøn *Jørgen Pedersen Almind*. Denne overtog den 1807, men døde allerede 1814. Hans enke *Christence Jacobsdatter* giftede sig samme år med *Jens Iversen* fra Taulov-Nebel. Han solgte sin store østermarkslod (nu nr. 21) til Hans Vintersen i Møsvrå og fik til gengæld af denne 9 b og 9 c, som oprindelig havde hørt til gård nr. X.

1829 solgte Jens Iversen gården til *Peder Jensen*, en søn af Jens Henrichsen i Møsvrå. Han tilkøbte 1837 4 b fra gård nr. III, der til gengæld fik 9 b. Peder Jensen blev sindssyg, og gården blev da 1846 solgt til hans broder *Niels Jensen*. Da han 1852 købte sig en ny gård (*Nålebjerggård*), blev gården her nedlagt, og hjemmemarken solgt til Christen Andersen på gård nr. II.

b. Aibygger ejendomme.

Hedelund.

Jørgen Almind solgte 1811 sin hedelod (nu nr. 20) til *Anders Pedersen*. Han må først have haft lodden i fæste, ti allerede 1798 havde han bygget et hus dærpå, som snart kaldtes *Engelund*, snart *Engelandshuset*, og siden altid *Hedelund*. Denne Anders Pedersen var fader til den berygtede Lisbeth Julius, der blev henrettet på Lejrskov mark 1843. 1825 overdrog Anders Pedersen Hedelund til sin svigersøn *Jens Christian Jensen* fra Gauerslund, efter hvis død 1841 enken, *Gyde Andersdatter*, selv havde ejendommen i akkurat tre måneder ($^{26}/_3$ — $^{20}/_6$),

da hun blev gift med *Søren Mikkelsen*, en søn af Michel Madsen på Stemgård. Søren Mikkelsen solgte 1855 Hedelund til *Knud Jepsen Schultz*, der 1869 tilkøbte 27 b fra Lykkensborg. 1882 afstod han gården til sin søn *Jeppe Knudsen Schultz*, der 1901 solgte til *Matthias Ficher*, efter hvis død 1905 enken solgte til *Kristen Vinterberg*. Han solgte 1926 til *Henrik Sager Ravn* fra Ågård.

Andreas Kysters.

Da Niels Jensen nedlagde sin gård, solgte han parcellen 9 d til en mand ved navn *Knud Pedersen*. Denne bebyggede lodden, men solgte allerede 1854 ejendommen til *Ole Jensen (Skrædder)*, en søn af Jens Flansmose. 1860 tilkøbte han naboejendommen (*Jens Jensens*), og 1897 afstod han sin ejendom til svigersønnen *Hans Jensen Rasmussen*. Han solgte 1909 til *Laust Eriksen*, der et års tid senere solgte til *Christian Madsen Jensen*, af hvem *Thomas Hansen* købte 1912. Han havde ejendommen et par år og solgte så 1915 til *Mikkell Lauridsen*, der efter et års forløb solgte til *Niels Knudsen*, af hvem *J. Kr. Hansen* strax efter købte. Han solgte 1919 til *Andreas Kyster*.

(Jens Jensens.)

Parcellen vest for 9 d (9 e) købtes og bebyggedes af *Jens Jensen* 1852. Han solgte 8 år senere ejendommen til sin nabo *Ole Skrædder*, hvis ejendom den så blev lagt sammen med.

Gård nr. IX.

a. Den oprindelige gård.

Denne gård lå øst for Hans Christensens gård på den toft, der nu har matr. nr. 35. 1634 havde *Jens Pedersen* den i fæste, 1641 har (hans søn?) *Peder Jensen* den, og han har den endnu 1662, men 1664 har *Jørgen Madsen* den, og 1703 fik dennes svigersøn *Christen Rasmussen*, en søn af Rasmus Sørensen på gård nr. V i Dons, gården. Han var fader til Rasmus Christensen på gård nr. VII. Efter Christen Rasmussen kom hans søn *Christen Christensen* 1756, og da han døde 1772 fæstedes gården af broderen *Carsten Christensen Bruun*. Han havde den dog kun et år, så fæstedes den af *Hans Pedersen*

Møller, der før havde været selvejer i Nr. Bjert. Han afløstes 1780 af *Hans Conradsen* fra Bjert i Haderslevhus amt.

Ved udskiftningen 1783 fik gården de marker, der nu har matr. nr. 8, 33 og 35.

Efter den store brand 1786, ved hvilken også denne gård gik op i luer, flyttede Hans Conradsen gården ud på marken, og siden den tid kaldes gården *Stagebjerggård*. Få år senere købte han gården til selveje af Kolding hospital. Hans Conradsen døde 1812, og hans enke *Malene Hansdatter* afstod 1816 gården til svigersønnen *Jes Jensen* fra Viuf, efter hvis død 1823 enken, *Ane Margrethe Hansdatter*, blev gift med enkemanden *Christen Madsen* fra Jordrup. Han gik fallit, og 1827 blev gården solgt ved auktion til *Bertel Pedersen* fra Dons. Både han og hans kone døde 1840, og gården købtes da af *Johan Conrad Diederich*. Han frasolgte den lille parcel 8 b til Peder Ødsted, og 1845 solgte han det halve af gården med bygningerne til sin kones broder *Jes Jessen* fra Dons og en mand ved navn *Christian Mogensen*, der var gift med fornævnte Jes Jensens datter. Det varede dog ikke længe, inden Jes Jessen købte Christian Mogensen ud. 1855 tilkøbte han Møllerskoven i Brakker, og lidt senere købte han Jens Galschiøtts ejendom (17 b), af hvis mark han nogle år i forvejen havde købt størsteparten. 1889 afstod Jes Jessen gården til sin søn *Anders Jessen*.

b. Afbyggerejendomme.

(*Søren Jacobsen Smeds.*)

Den toft, gården oprindeligt havde ligget på, solgte Hans Conradsen 1812 til *Søren Jacobsen*, der var klejnsmed af profession. Han bebyggede toften, og 1830 købte han det meste af nabogården (matr. nr. 17). Han blev dog ved at bo i sin gamle ejendom, indtil den 1846 brændte, da flyttedes gården ud på østermarken (se under gård nr. X).

Rasmus Vilhelmsens.

Vistnok omtrent samtidig med, at Hans Conradsen solgte 35, solgte han også 33, som ligeledes blev en selvstændig ejendom. Hvem der har bygget den, véd jeg ikke, medmindre det

skulde være *Hans Jeppesen*, som i hvert fald boede dær 1820. Han solgte 1830 til *Jens Hansen*, efter hvis død 1838 enken, *Marie Hansdatter*, selv havde ejendommen, indtil hun 1840 solgte den til *Hans Davidsen*. Han døde 1857, og året efter giftede hans enke *Maren Jensdatter* sig med *Hans Gregersen*, der efter godt en halv snes års forløb solgte til *Thomas Sørensen (Maler)*, efter hvem svigersønnen *Jakob Vilhelmsen* fik ejendommen 1886. Siden 1919 har dennes søn *Rasmus Vilhelmsen* den.

Nålebjerggård.

Da *Johan Conrad Diederich* i 1845 solgte det halve af sin gård, bebyggede han den anden halvdel, og denne nye gård fik navnet *Nålebjerggård*. *Diederich* kom ikke til at bo dær længe. 1852 måtte han gå fra gården, og den købtes da kort efter af *Niels Jensen* på gård nr. VIII, hvilken gård nu blev nedlagt, men *Niels Jensen* beholdt noget af jorden. *Niels Jensen* døde 1871, og hans enke *Johanne Christensdatter* afstod 1876 gården til sønnen *Jens Peter Nielsen*. Efter hans død 1909 havde enken, *Else Marie Jessen*, gården til 1917, da hun afstod den til sønnen *Niels Jensen Nielsen*, der forøvrigt havde haft den i forpagtning siden 1904.

(Bertel Nielsens.)

1817 blev *Hans Conradsens* datter *Maren* gift med en mand ved navn *Bertel Nielsen*. De fik et stykke af gårdens mark (matr. nr. 34) til bebyggelse, og det var vist meningen, at det skulde have været skilt fra gården, hvad det dog ikke blev. *Bertel Nielsen* købte 1836 en parcel fra gård nr. II og bebyggede, men da han 1847 solgte denne ejendom, fæstede han sit gamle hus igen, men ikke noget af jorden. I dette lille hus boede han til sin død 1875, og efter ham boede hans svigersøn *Søren Poulsen* dær en tid. Huset er nu forlængst revet ned.

Gård nr. X.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. X lå nord for vejen, omtrent dær, hvor *Laurits Knutsson* nu bor. Både 1634 og 1651 har *Oluf Sørensen* den i

fæste, og 1662 har *Søren Lassen* den. Han efterfølges inden 1682 af (sønnen?) *Jens Sørensen Åmand*. Kort efter 1700 er gården blevet delt i to halvgårde.

X a.

Denne halvgård havde Jens Sørensens søn *Peder Jensen Åmand* i fæste til sin død 1719. Dærnæst har enken den til 1721, da *Niels Nielsen (Nymand)* fra Kongsted torp fæster den. Enken har frasagt sig gården »formedelst armod og fattigdom«. Han efterfølges 1732 af *Jes Pedersen* fra Wostrup i Haderslevhus amt. Efter et års forløb må han frasige sig gården af armod, og den fæstes da af *Hans Olufsen* fra Lilballe, hvis fader Oluf Jensen kom til at bo dær. Ca. 1740 fæster *Abraham Sørensen*, der før havde haft gård nr. V, gården, og den overgik 1760 til sønnen *Hans Abrahamsen*. Han blev »arm og fattig«, og gården fæstes da 1772 af *Rasmus Rasmussen*, der 1778 efterfølges af *Peder Hansen Strangesen* fra Tyvkær.

Ved udskiftningen fik gården, hvad der nu har matr. nr. 17 b, 17 d, 28 og 9 b.

Efter Peder Strangesens død 1790 gifter hans enke *Mette Christensdatter Kyed* sig med *Jens Jensen* fra Stubdrup, der købte gården til selveje af hospitalet. 1795 brændte Jens Jensens gård. Da den skulde bygges op igen, købte han toften, Stengård havde ligget på, syd for vejen, og opførte sin nye gård dær. Samtidig solgte han vist den toft, gården havde ligget på, til naboen *Jesper Knudsen*, hvis gård samtidig var brændt. Jens Jensen døde 1809, og tre år senere døde hans enke. Gården blev da solgt ved auktion og købt af *Niels Lauridsen*. Han frasolgte 1814 sin østermark til Hans Vintersen i Møsvrå, og denne solgte senere lodden til Jens Iversen på gård nr. VIII. Nu hører den til Søren Parbos gård. Til gården havde Jens Jensen i sin tid indkøbt en lod umiddelbart øst for denne østermarks-lod fra gård nr. X b. Det er den, Niels Jacob Jacobsens gård nu ligger på.

Niels Lauridsen havde ikke gården ret længe, ti allerede 1820 ejes den af Jens Jensens og Mette Kyeds søn, der også hed *Jens Jensen (Galschiøtt)*. Både han og hans kone måtte 1823

vandre i fængsel (vist på grund af forsøgt ildspåsættelse), og han hensled en halv snes år på gården i yderlig armod. 1830 solgte han til sin nabo klejnsmeden *Søren Jacobsen* og måtte siden den tid ernære sig og sin familie som daglejer.

Søren Jacobsen solgte 1841 gården til sin søn *Jacob Sørensen*, og denne øgede den samtidig med en parcel af Annexgården (3 b). Gården brændte 1846, og *Jacob Sørensen* udflyttede den da til østermarken, hvor den nu ligger. I de følgende år handlede han en del om med marken, således byttede han sin vestermark (17 d) bort mod Sallings ejendom på østermarken (25), 1850 solgte han den gamle gårds hjemmemark (17 e og 35 a) til *Christen Andersen* på gård nr. II, og 1852 købte han endnu en parcel fra Annexgården (3 d). 1867 overtog sønnen *Jørgen Jacobsen* gården, og han afstod den 1903 til sin søn *Niels Jacob Jacobsen*. Han har forstørret gården betydeligt, bl. a. ved at tilkøbe den store parcel 3 f fra Annexgården. Denne parcel var ca. 1900 solgt til *Jes A. Kristensen*.

X b.

I slutningen af 1720erne fik *Morten Nielsen Pjedsted*, der måske var *Jens Sørensen Åmands* svigersøn, denne halvgård i fæste. Han døde 1743, og hans enke *Maren Jensdatter* havde så gården indtil hun 1747 blev gift med *Jep Nielsen* fra Viuf. 1755 bliver *Morten Pjedsteds* datter *Karen* gift med *Peder Hansen* fra Møsvrå, og han fæster så gården. Efter ham fik svigersønnen *Niels Jensen* fra Drenderup den 1793, og han købte den til selveje af hospitalet kort efter.

Ved udskiftningen 1783 havde gården fået tildelt de marker, der nu har matr. nr. 14*) og 17 a, hvilken sidste som før nævnt solgtes til *Jens Jensen* på nr. X a.

1820 afstod *Niels Jensen* gården til sin søn *Jens Nielsen*, og han solgte den 1845 til *Jens Hansen Ravn* fra Fredsted. Denne flyttede året efter gården ud på marken og solgte 1853 til *Mikkel Conradsen*. Han tilkøbte 1859 et stykke jord (nr. 38), Viuf kirkeeng, og siden er tilkøbt et par tilgrænsende småskifter i Viuf. 1857 frasolgte han 14 c til *Jakob Sass*. 1885 afstod Mik-

*) dog ikke den del, der ligger nord for Donsvejen.

kel Conradsen gården til sin brodersøn *Konrad Mathiesen*. Han tilkøbte 1902 af Anders Kvist Bertelsen i Møsvrå et lille skifte af Bygholm. Gården hedder nu *Elbækgård*.

b. Afbyggerejendomme.

Frydensborg.

1797 fæstede pottemager *Nicolai Lage* den sydlige del af Jens Jensens vestermark (nr. 28) og byggede et hus dærpå, som han kaldte *Frydensborg*. Han var udlænding, velsagtens Tysker, og han var desuden Katolik, men i 1808 fik pastor Garnæs ham til at gå over til den lutherske lære, i hvilken anledning han i kirkebogen lod ham underskrive en lang trosbekendelse i vidners overværelse. Nicolai Lage var af de folk, der aldrig blev gamle i gårde, og han blev det da heller ikke på Frydensborg, som han solgte allerede 1800 til *Poul Johansen Dant*, der i forvejen havde haft Birkelund. Poul Dant købte Frydensborg mark til selveje 1802, men et par år senere solgte han igen ejendommen til *Nicolai Lage*, af hvem *Mikkel Påskesen* købte den 1811. Han afstod 1835 Frydensborg til sin svigersøn *Niels Hansen*, der to år senere byttede ejendom med *Jacob Pedersen Sass* (se side 115), hvis svigersøn *Anders Christen Simonsen* overtog den 1857. Anders Simonsens datter blev 1879 gift med *Anders Christensen*, og således gik gården atter i arv til en svigersøn. Anders Simonsen købte sig nu en mindre ejendom (3 c). Denne arvede Anders Christensen også i 1906 og havde så begge ejendomme sammen til 1915, da han solgte Frydensborg til sønnen *Andreas Christensen*, der i forvejen havde gården Birkelund. Han solgte 1922 bygningerne og ca. halvdelen af marken til sin søsters mand *Marinus Hansen*.

(Jens Galschiøtts.)

Da Jens Galschiøtt 1830 solgte sin gård, beholdt han den del af vestermarken, der var tilbage (17 b), og byggede sig et hus dær. Efter hans død giftede hans enke *Sidsel Jørgensdatter* sig 1840 med *Niels Madsen* fra Højen. Han solgte 1846 til *Christen Salling* på Skovlund, der tilkøbte nabomarken (17 d). Hans enke *Maren Andersdatter* solgte 1850 til *Christen Jensen*,

af hvem Jes Jessen, Stagebjerggård, købte ejendommen 1856 og lagde den ind under sin gård.

Kirsten Marie Mathiesens.

Anders Jessen solgte 1906 den nordligste del af Jens Gal-schiøtts jord (17 i) til en byggeplads for *Niels Knudsen Jensen*. Efter ham fik sønnen *Iver Jensen* huset 1918, og han solgte 1920 til Hans Klinges enke *Kirsten Marie Mathiesen*.

Ole Nielsens.

Da Jacob Pedersen Sass 1857 afstod Frydensborg, beholdt han selv en parcel af jorden (14 c), som han bebyggede. Da han imidlertid døde samme år, kom han aldrig til at bo dær, men ejendommen blev solgt til *Jes Hansen (Væver)*, der et par år senere tilkøbte 14 g af Anders Simonsen på Frydensborg. Jes Væver døde 1901, og enken, *Magdalene Pedersdatter*, havde så ejendommen 5 à 6 år, indtil datteren *Ane Jessen* overtog den. Hun solgte den kort efter til *Anders Jensen*, hvis søn *Jens Peter Jensen* fik den 1909. Han solgte til *Ole Nielsen* 1913.

Andreas Nielsens.

Lige efter at Mikkel Conradsen havde overtaget gården, solgte han den toft, den oprindelig havde ligget på (14 b) til *Niels Peter Nielsen*, der var en søn af Niels Nielsen Koed på gård nr. I. Han døde 1860, og hans enke *Mette Margrethe Hansdatter* solgte kort efter til enken *Bodil Marie Nikolajsen*, en svigerdatter af Nicolai Lage. Hun solgte 1863 til *Samuel Jensen*, af hvem skomageren *Jes Mathiesen* købte 1866. Han døde et par år senere, og enken, *Maren Marie Jensdatter*, en datter af Jens Ødsted, giftede sig igen 1869 med en anden skomager *Christen Christensen Thøysen*. Han solgte 1874 til sin svoger *Søren Sørensen (Træskomand)*, efter hvis død 1880 *Andreas Nielsen (Nedenskov)* købte stedet, og her oprettedes Almind sogns første brugsforening.

Laurits Knutssons.

Skrædderen *Hans Vissing Andersen* købte 1902 en byggegrund af Andreas Nielsen. Den bebyggede han og solgte 1918 stedet til *Laurits Knutsson*, der før havde haft Hesselhus.

(*Monrads.*)

Da Søren Jacobsen 1830 købte gård nr. X a har han vel nok flyttet en del af bygningerne op til sit forrige sted, men et hus blev dog stående, og det solgte han, men ikke grunden, til skrædderen *Niels Pedersen*, af hvem *Søren Pedersen Priis* købte 1842. Han boede dær endnu 1850, og formodentlig var det ham, der 1853 solgte til høkeren *Niels Rasmussen*, som *Ditlev Monrad* købte af 1858. 1860 brændte huset, og det blev ikke senere opbygget, men Monrad flyttede hen øst for landevejen, hvor han byggede Vennersgave.

Hans Arent Hansens.

Midt i 1820'erne fæstede væveren *Iver Iversen*, der var gift med en datter af *Anders Pedersen* på Hedelund, et stykke jord, som gård nr. X a og gård nr. X b havde i fællesskab, og bebyggede det. Han døde allerede 1833, og hans enke *Grethe Andersdatter* giftede sig året efter med skrædderen *Peter Gotfred Jensen* fra Bramdrup. Han solgte 1854 til bødkeren *Peder Simonsen*, der samtidig købte jorden til selveje. Efter hans død 1902 arvede *Jakob Vilhelmsen*, der jo i forvejen havde en anden ejendom på Almind mark, stedet, og han solgte 1906 til *Mads Lange*, der 1917 solgte til en ejendomskommissionær, af hvem *Hans Thomsen* købte kort efter. Hans Thomsen solgte 1922 til *Hans Arent Hansen*.

Gård nr. XI.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. XI var byens østligste gård, og den lå dær, hvor nu telefoncentralen er. Fæsteren hed både 1634 og 1651 *Hans Jensen*, 1662 har *Jes Søffrensen* gården, men kort efter 1670 er den bleven delt i to halvgårde, hvis fæstere først var *Hans Strangesen* og *Søren Nielsen* og 1682 *Niels Jørgensen* og *Anders Jensen*.

Vist 1703 får *Morten Nielsen* (sin faders?) *Niels Jørgensens* halvgård i fæste og har den til 1735, da hans søn *Anders Mortensen* overtager den.

Anders Jensens halvgård var 1702 gået over til hans svigersøn *Mads Nielsen*. 1740 nævnes denne gård at være uden beboer, og da har sikkert *Anders Mortensen* også fået den, ti da han 1752 afstår gård nr. XI, er den samlet. Den fæstes da af *Søren Pedersen Krage* fra Starup, der en snes år senere »formedelst armod og skrøbelighed« må gå fra gården. Han får dog kort efter en anden gård i Almind (nr. II b). Den næste fæster er *Christen Nielsen*, der et par år i forvejen var løbet fra sin part af Annexgården.

Ved udskiftningen 1783 fik gården de marker, der nu har matr. nr. 37, 6 b, 31, 19 samt den del af nr. 11, der ligger umiddelbart vest for den gamle landevej.

Christen Nielsen købte gården til selveje af hospitalet midt i 1790erne og gav sig kort efter til at udstykke den. Gården blev delt i 6 parceller:

- 1) Gårdsplads og kálhauge (nu nr. 37).
- 2) Moseagerlod og Gundballe (nu 6 b, købtes ind til gård nr. I.)
- 3) Kær vejagre, Markskel agre, Øster Katlund, Vester Katlund, eng for begge Katlund (nu en del af 11 a, forpligtet til bygning.)
- 4) Skandsager og Bredstykker, en mose, Birkelundhøj ager, heden sønden for (nu 19, forpligtet til bygning.)
- 5) Smalstykker, et stykke mose, Hedeager, hede sønden (vist en del af nr. 19.)
- 6) Sønder hedelod og fælles hede (nu 31, forpligtet til bygning.)

b. Afbyggerejendomme.

Frydenslund.

Parcel nr. 3 solgte Christen Nielsen 1796 til snedkeren *Anders Jensen Hoemann*, der var gift med hans plejedatter Dorthea Simonsdatter. Han bebyggede lodden og kaldte sin nye ejendom *Frydenslund*. 1800 købte han af Johan Christensen på gård nr. I en eng i Lilballe, Pilemay kaldet. 1818 købte han af Jesper Knudsen på gård nr. VII to store parceller (den del af matr. nr. 11, som landevejen nu gennemskærer) samt Bredskifte i Hesselmosen.

Anders Jensen døde 1826, og 6 år senere afstod enken, *Dorthea Simonsdatter*, gården til sønnen *Christen Simon Andersen* (Store Simon kaldet). Denne døde 1850, og hans enke *Else Hansdatter* giftede sig året efter med *Søren Nielsen* fra Brøndsted. Han magelagde noget jord med Daniel Danielsen og fik 6 g istedetfor 11 b, som den nye landevej havde skåret fra hans øvrige jord. Søren Nielsen afstod 1877 Frydenslund til sin svigersøn *Peter Johansen* fra Seest, hvis enke *Mette Sørensen* 1908 afstod gården til svigersønnen *Marinus Jessen* fra Fredsted. Han tilkøbte 1916 en ejendom i Lilballe og magelagde samme år noget jord med Chr. Lysbech i Lilballe.

Birkelund.

Parcellerne nr. 4 og 5 bortfæstede Christen Nielsen til *Poul Johansen Dant* ca. 1798. Han lod opføre bygninger dærpå og kaldte ejendommen *Birkelund* efter en høj på marken. Allerede 1800 solgte han stedet til *Hans Frederichsen*, der før havde ejet Stemgård. Han købte jorden til selveje af *Christen Nielsen*, men solgte 1803 ejendommen til Poul Nissen på gård nr. III, der købte den til sin stesøn *Iver Christensen*. Denne blev der dog ikke ret længe, idet han allerede 1804 solgte til *Poul Johansen Dant*, der således for anden gang blev ejer deraf. 1815 solgte han til *Poul Andersen*. Efter at have frasolgt det meste af marken til nogle Donsmænd (Lars Kring, Christen Grunnet og Niels Dahl) solgte han 1829 resten med bygningerne til sin brodersøn *Christen Christensen (Singel)* fra Sdr. Vilstrup. Han tilkøbte 1837 fra gård nr. III en parcel (4 c), og 1853 købte han 16 d fra gård nr. II a. Et par år senere flyttede han gården op på sidstnævnte lod, fra hvilken han bortsolgte den lille parcel, Jesper Mogensen bebyggede. 1865 afstod Christen Singel ejendommen til sin søn *Jens Boesen Christensen*. Efter hans død 1872 sad enken, *Valborg Bølling*, selv for gården indtil 1875, da hun blev gift med *Jens Andersen Ladegård* fra Møsvrå, og efter dette ægteskabs ophævelse 1879 havde hun igen gården, indtil hun 1908 solgte den til den nuværende ejer, *Andreas Christensen*. Han har lagt det halve af Frydensborg mark til gården.

Langkærhus.

Den søndre hedelod til gård nr. XI (parcel nr. 6) købtes og bebyggedes af *Henrik Johansen* 1797. Ejendommen blev kaldt *Langkærhus*. Efter hans død 1802 kom hans broder *Lars Johansen* til at bo dær, men om han ejede stedet, ved jeg ikke, og hvor længe han boede dær, ved jeg heller ikke, men formentlig har *Hans Frederichsen* købt det, da han 1803 solgte Birkelund. Hans Frederichsen afstod 1815 *Langkærhus* til sin svigersøn *Christian Hansen Hougård*, efter hvis død 1847 enken, *Anne Marie Hansdatter*, selv havde gården i 3 år, indtil hun afstod den til sønnen *Anders Laust Christensen Hougård*. Han døde ved et ulykkestilfælde 1862, og samme år blev enken, *Sidsel Madsdatter Lomholt*, gift med *Christoffer Olesen* fra Starup. Da ægteskabet var barnløst, tilskrev han sin plejesøn (og brodersøn) *Christen Olesen* fra Starup gården 1884. Han fik skøde på den 1892.

(Peder Conrads.)

Da Christen Nielsen udstykkede sin gård, blev bygningerne revet ned på 7 fag nær, som *Christen Nielsen* blev ved at bo i, indtil han ganske kort efter købte Stengård. Christen Nielsen solgte da huset med den gamle gårdsplads og kålhøve (nr. 37) til *Peder Hansen*, der var broder til Hans Conradsens kone på Stagebjerg. Han døde 1803, og enken *Marie Andreasdatter*, giftede sig året efter med en ny *Peder Hansen*, der mærkværdig nok altid kaldtes med tilnavnet *Conrad*.

Omkring 1810 flyttede Peder Conrad ud på en mark, han købte (eller muligvis først kun fæstede) fra gård nr. XII (18 b). Huset er da sikkert blevet nedbrudt. 1839 solgte Peder Conrads søn *Hans Pedersen* nr. 37 til *Rasmus Jensen*, der ejede det hus, Sine Rasmussen nu bor i, og Rasmus Jensen solgte den lille parcel igen året efter til degnen *Brøndum*. Da hans enke døde 1845, købte hendes broder *Jens Sørensen* jorden.

Nu er den lille parcel tæt bebygget, idet der foruden et hus, *Andreas Pedersen* 1875 opførte som aftægtshus til sin moder *Else Marie Christensdatter*, er opført følgende tre ejendomme dærpå.

P. Schultz.

37 b solgte Andreas Pedersen 1896 til *Terman Pdske*, der byggede et hus dærpå. Han gik kort efter fallit, og huset overtoges af *Christen Hansen*, Birkedamgård, der 1899 solgte det til landpost *Jes Pedersen*, som 1904 tilkøbte 37 e af Andreas Pedersen. Jes Pedersen døde 1915, og hans enke giftede sig 1918 med skomager *P. Schultz*, der nu ejer huset.

Bager Forslunds.

1896 købte og bebyggede skomager *Christian Mortensen* 37 c. Han solgte 1901 til *Herman Jensen*, hvis arvinger 1920 solgte til ejendomshandler *Magnus Møller*, af hvem »Hvilehjemmet Borlevskov« købte det 1922. 1923 købte *Karl Hansen* huset, og han solgte 1925 til bager *Rikard Forslund*.

Telefoncentralen.

1905 købte Almind telefonselskab 37 f og opførte en bygning dær til telefoncentral. Telefoncentralen havde før været hos skomager Chr. Mortensen og Herman Jensen i foranævnte hus. Siden 1905 har *Jeppe Hansen* hele tiden været centralbestyrer.

Jens Kristoffersens.

1851 magelagde Søren Nielsen på Frydenslund noget jord med Daniel Danielsen, således at denne afstod sin ejendom (6 b) og til gengæld fik 11 b, som den nye landevej havde skåret fra Frydenslunds mark. *Daniel Danielsen* bebyggede 11 b og solgte 1859 denne sin ejendom til *Hans Rasmussen*, der 1862 igen solgte til *Hans Pedersen*, af hvem *Peder Bentsen Bech* købte året efter. Peder Bentsen døde allerede 1864, og hans enke *Maren Knudsen Smith* blev året efter gift med *Niels Madson*, der 1886 solgte til *Kristian Lauritsen*. Samtidig indkøbtes Johannes Jan Andreasens ejendom dertil. Kristian Lauritsen solgte 1896 til *Jens Kristoffersen*.

Gård nr. XII.**a. Den oprindelige gård.**

Gård nr. XII lå tæt sydøst for kirken, omtrent dær, hvor nu brugsforeningen er. *Olluf Poffuelen* har gården i fæste

både 1634 og 1651, men 1662 har *Søfren Søfrensen* den, og 1669 *Christen Jepsen*. 1682 er der to fæstere, nemlig sidstnævntes søn *Jeppe Christensen* og *Staphen Hansen den yngre*, men 1688 nævnes kun *Jeppe Christensen*. Han døde 1699. Hvem der fik gården efter ham, ved jeg ikke, men den er kort efter blevet delt i to halvgårde.

XII a.

1721 fæster *Anders Hansen* den halvgård, »som hans morfar sidst beboede«, og 1754 fæster sønnen *Knud Andersen* gården. Da han 1765 fæstede en helgård (nr. IV), beholdt han dog sin halvgård, indtil svogeren *Bertel Jørgensen* fra Andkær fæstede den 1770. Han døde 1786, og enken, *Maren Andersdatter*, havde så gården til 1790, da hendes datter blev gift med *Nis Pedersen* fra Stenderup.

Ved udskiftningen fik gården de marker, der nu har matr. nr. 13.

Nis Pedersen købte gården til selveje af Kolding hospital, og efter hans død 1820 havde enken, *Magdalene Bertelsdatter*, gården, indtil hun ca. 1830 afstod den til sønnen *Peder Nissen*. Han frasolgte 13 b til *Hans Pedersen Vinds* enke. *Peder Nissen* døde 1846, og to år senere giftede hans enke *Mette Marie Poulsdatter* sig med enkemanden *Niels Jensen Dahl* fra Dons. Efter *Niels Dahls* død 1851 havde enken igen gården, men 1858 afstod hun den til sin svigersøn *Peder Bertelsen*, en søn af *Bertel Pedersen* på Stagebjerggård. Han solgte året efter gården til *præstegård*. *Peder Nissen* havde flyttet gården fra dens oprindelige plads til det sted, hvor nu frøtørreriet ligger. Nu blev gården igen flyttet et lille stykke øst på. Der er siden solgt en mængde byggepladser dærfra.

XII b.

Den anden halvgård indehaves af *Søren Nielsen Pjedsted*, en broder til *Morten Pjedsted* på gård nr. X b, indtil 1741. Dærfø fik sønnen *Niels Sørensen Pjedsted* den. Han var tipoldefar til *Marinus Jessen* på Frydenslund. 1764 fæstedes gården af *Søren Christensen Grøn* fra Håstrup.

Ved udskiftningen fik gården tildelt de marker, der har matr. nr. 18 (med undtagelse af den del deraf, der ligger syd for Møsvråvejen, og 18 h og 18 l) samt 36.

Søren Grøn købte gården til selveje af hospitalet. Efter hans død 1819 havde enken, *Ane Knudsdatter*, gården indtil 1827, da sønnen *Knud Sørensen Grøn* fik den. Han købte 1835 Jens Jespersens gård (nr. VII), hvilken gård han nu tog bolig i og lagde gård nr. XII bs mark herunder.

b. Afbyggerejendomme.

Brodallund.

I den skildring af Alminddalen, som Chr. Molbech giver i sin dagbog af 1813, siger han: »En nydelig hytte ligger i venlig ensomhed ved den ene ende af dalen, og tæt forbi den rinder en kilde, der løber under vejen og taber sig dærefter mellem de grønne høje.« Denne hytte er *Brodallund*, som var opført få år i forvejen af *Peder Hansen Conrad*, der før havde boet i det hus, der var blevet stående af gård nr. XI.

Peder Conrad døde 1836, og enken, *Marie Andreasdatter*, afstod et par år senere ejendommen til sønnen *Hans Pedersen*. Efter Hans Pedersens død 1864 købtes ejendommen af *Peder Jensen (Arve)*, der var en søn af Jens Pedersen Hjuler. Han afstod den 1888 til sin svigersøn *Rasmus Rasmussen*, men fik den igen tilbage, hvorefter han 1899 overlod den til sønnen *Niels Jensen*. Han solgte 1912 til slagter *Peter Lauridsen*, af hvem gårdmanden *Svend Vejgård* købte et par år senere. Han beholdt den største del af marken, og solgte så 1914 resten til *N. Chr. Greig*, af hvem *H. P. Hansen Vejlskov* købte 1915.

Kommunehuset.

I 1890erne solgte Peder Arve en byggeplads til *Laurids Elkjær*, der opførte et hus dærpå. Dette solgte han 1903 til *Herрман Buch*, der (vist 1908) solgte til *Theodor Jakobsen* fra Møsvrå, af hvis enke *Hansine Lauridsen* Almind kommune købte huset 1911 og indrettede det til fattighus.

Grønlund.

1801 solgte Søren Grøn sin hedelod (nu nr. 36), som var bebygget kort i forvejen, til *Mikkel Rudolfsen*. Denne ejendom fik navnet *Grønlund*. Den øgedes 1811 med et lille stykke (nu nr. 43) af fællesheden, som købtes fra *Annexgården*. 1822 solgte Mikkel Rudolfsen til *Hans Matthiesen*, der var hans svigersøn. Både Hans Matthiesen og hustru døde 1833, og stedet blev da solgt til *Ole Nielsen*, der 1837 igen solgte til *Peder Nielsen*, af hvem *Zakarias Christensen Grøn* købte 1854. Han flyttede bygningerne op til hedevejen, hvor de nu ligger, og afstod 1891 ejendommen til sin svigersøn *Kristian Frederiksen*. Denne var smed og havde 1878 fæstet en skp. land og bygget smedje på. Otte år senere byggede han en beboelseslejlighed, men dette hus er nu nedrevet for en halv snes år siden. *Kristian Frederiksen* har 1926 afstået ejendommen til sin søn *Axel Frederiksen*.

Almind brugsforening.

Da *Peder Nissen* omkring 1840 flyttede gård nr. XII a hen østen for landevejen, er nogle af dens gamle bygninger blevet stående, og disse har vist været beboet af lejefolk indtil 1861, da høker og klejnsmed *Jens Christian Carlslund* købte bygningerne og den grund, de lå på (13 c og 13 e). Han solgte ca. 1865 til høker *J. C. Wentzel*, af hvem den nyoprettede *brugsforening* i *Almind* købte 1905.

(Peder Gråstens.)

Bag ved høker *Wentzels* lå et jordløst hus, hvis grund var fæste fra *Wentzels*. Måske det også var en rest af XII a. Dær boede i sin tid gamle *Gyde Andersdatter*, der havde været gift med *Søren Mikkelsen*. Hun solgte til en mand ved navn *Peder Laugesen (Gråsten)*. Da dennes søn *Jes Pedersen* 1899 købte *Terman Påskes* hus, blev huset her revet ned.

Morten Hansens enkes.

1855 udlejedes et stykke jord på 50 år fra den ejendom, *Carlslund* siden fik. På dette opførtes et hus til almisselemmet *Henrik Andersen (Tumbe-Henrik)*. Syv år senere købte kom-

munen dette hus med et tilgrænsende jordstykke af høker Carlslund, og det blev nu fattighus. 1899 solgte kommunen fattighuset til *Karl Mortensen*, der to år senere solgte det til *Morten Hansen*, efter hvis død 1925 enken, *Frederikke Hansen*, nu ejer det.

Peder Nissens (Kongensholm).

Da Peder Bertelsen solgte sin gård til præstegård, tog han et stykke jord fra (13 d), som hans svoger *Nis Pedersen* fik og bebyggede. Han afstod 1890 ejendommen til sin søn *Peder Nissen*.

Niels Laugesens enkes.

1899 købte bygmester *Niels Laugesen* en lille parcel fra præstegården, som han bebyggede året efter. *Niels Laugesen* døde 1922, og hans enke *Sine Olesen* ejer nu stedet.

Peder Nissen Bertelsens.

Sidst i 1840'erne fæstede skomageren *Niels Simonsen* en byggeplads fra gård nr. XII a og bebyggede. Han solgte, vist 1853, til *Rasmus Nielsen Tinnel*, efter hvis død 1865 hans enke *Lene Andersdatter* ejede huset, indtil hendes datter *Else Marie Iversen* 1873 blev gift med *Anders Sørensen Krage*. Efter *Anders* Krages død 1891 ejede hans anden hustru *Karen Hansen* huset, og hun købte grunden til selveje 1901. *Karen Krage* døde omkring 1915, og hendes søn *Hans Krage* arvede så stedet, men beboede det ikke. 1921 solgte han til den nuværende ejer *Peder Nissen Bertelsen*, da denne havde solgt sin ejendom i Alminddalen. Siden 1873 har huset tit været kaldt »Kragehuset«.

Niels P. Buhls.)*

1912 købte *Niels Pedersen Buhl*, der før havde boet i Møsvrå, en byggegrund af *Jens Peter Jørgensen* og opførte et hus derpå.

Søren Mortensens.

Da *J. C. Wentzel* 1905 solgte til brugsforeningen, købte han en byggeplads fra præstegården og bebyggede. Efter hans død 1910 ejede enken, *Jørgine Wentzel*, stedet, indtil hun 1911

*) Burde have stået under gård nr. VII.

solgte det til slagter *Peter Lauridsen*, af hvem *Mette Marie Skouenborg* købte 1914. Efter hendes død 1921 købte hendes svoger *Søren Mortensen* stedet.

Ferdinand Frederiksens.

1905 købte *Mikkel Friis* en byggeplads fra præstegården og bebyggede. Han solgte 1913 til Michael Thomsens enke *Ane Kirstine Thomsen*, efter hvem svigersønnen *Ferdinand Frederiksen* fik det 1923. Hen ejer det endnu, mens hans fader *Kristian Frederiksen* bor dær.

Cecilie Boesens.

Da *Valborg Boesen* 1906 forpagtede sin gård ud, købte hun en byggegrund fra præstegården og bebyggede. Efter hendes død 1919 ejes stedet af hendes datter *Cecilie Boesen*.

Jordemoderboligen.

1909 solgtes fra præstegården en byggegrund, hvorpå der opførtes en bolig for distriktsjordemoderen. Følgende jordemødre har boet dær: *Maren Thygesen* til 1919 — *Ane Andersen* — *Kristine Pedersen*.

Ane Marie Olesens.

Da Ole Vestermarks datter *Ane Marie Olesen* 1909 havde solgt sin ejendom, bebyggede hun en grund, der var købt af præstegårdens jord.

Mathias P. Nielsens.

Smeden *Mathias P. Nielsen* bebyggede 1917 en grund, der var købt fra præstegården.

Tørreriet.

1917 købte gårdejer *Anton Nielsen* i Møsvrå en byggegrund fra præstegården, hvorpå han lod opføre et stort frøtørreri.

Peder Skærbæks.

1839 solgte Knud Grøn en parcel af sin mark (18 c), til *Søren Sørensen*, der bebyggede parcellen. Han frasolgte 1844 en lille parcel (18 f), til Jens Sørensen på gård nr. IV, og delte

1852 ejendommen mellem sin søn Søren Sørensen og sin svigersøn Peder Nielsen Skærbæk. *Peder Nielsen Skærbæk* beholdt de gamle bygninger og ca. halvdelen af jorden (18 c), som han 1865 øgede ved at tilkøbe 4 f fra gård nr. III. 1885 overtog hans søn *Niels Pedersen Skærbæk* ejendommen, og han tilbagekøbte 1900 den ejendom, der 1852 var skilt dærfra. *Niels Skærbæk* døde 1922, og hans enke *Mine Skærbæk* afstod 1924 ejendommen til sønnen *Peder Pedersen Skærbæk*.

(*Poul Dahls.*)

Den unge *Søren Sørensen (Søren Træskomand)* blev 1852 gift med en datter af *Niels Nielsen Koed* i Almind. Hun døde godt halvandet år senere, og knap 4 måneder derefter giftede *Søren Træskomand* sig så med en datter af *Jens Christensen Ødsted*. *Jens Ødsted* afstod da sin gård (*Peter M. Buhls*) til svigersønnen og fik til gengæld dennes mindre ejendom. Efter *Jens Ødsteds* død 1857 havde enken, *Mette Marie Jensdatter*, ejendommen et par år, men solgte den så til *Poul Pedersen*, der var en søn af *Peder Nissen* på nr. XII a. Da *Poul Pedersens* stefar hed *Niels Dahl*, blev *Poul Pedersen* altid kaldet *Poul Dahl*. Da *Poul Dahl* døde 1900, blev ejendommen som nævnt ovenfor lagt til den ejendom, den var udskilt fra.

Anton Damgårds.

1839 solgte *Knud Grøn* 18 d til *Peder Jørgensen (Pæ Kehl)*, der var en søn af *Jørgen Almind* på gård nr. VIII. Han bebyggede denne parcel, men solgte 1842 ejendommen til *Johannes Larsen*. 1845 købte han den tilbage igen, men solgte den 1847 til *Hans Henriksen*, af hvem *Peder Nielsen Buhl* købte 1853. Han øgede ejendommen ved at tilkøbe 4 k og 18 f og solgte den 1894 til *Peder Nissen Bertelsen*, af hvem *Anton Damgård* købte den 1921.

Sine Rasmussens.

Da *Knud Sørensen Grøn* købte *Jens Jespersens* gård og flyttede dærhen, blev et af hans gamle huse stående, og dette solgte han tilligemed et stykke jord øst for landevejen (dær,

hvor senere Vennersgave blev bygget) til *Rasmus Jensen*. Denne solgte 1840 til degnen *Christen Brøndum*, hvis enke *Mette Kirstine Sørensdatter* vist solgte huset til *Rasmus Nielsen Tinnet*, men selv beholdt jorden øst for landevejen.

Rasmus Tinnet solgte 1846 til *Arve Jensen*, men blev foreløbig boende som aftægtsmand i huset. Arve Jensen solgte 1852 til *Niels Andersen* (Niels Abraham), der omkring 1880 solgte til skrædderen *Peder Madsen*, efter hvem sønnen *Jørgen Madsen* 1901 fik stedet. Han solgte 1904 til skomageren *Peder Schultz*, af hvem *Sine Rasmussen* købte 1919.

Vennersgave.

Efter madam Brøndums død 1845 arvede sønnen Jacob Brøndum den ovenfor nævnte jord øst for landevejen. Denne solgte han 1853 til høkeren Niels Rasmussen, der havde et hus i gård nr. X a's toft (se side 141). Rasmus Rasmussen solgte 1858 til høkeren *Ditlev Monrad*, og da huset, der lå på fæstegrund, var brændt, byggede han sig et nyt hus på nævnte mark og gav det navnet *Vennersgave*, fordi hans venner hjalp ham, der var meget fattig, til at få det bygget.

Ditlev Monrad gik fallit et par år efter, at han havde bygget huset, og gårdejer *Jes Jessen*, Stagebjerg, og *Christen Jensen Ødsted* måtte da 1861 overtage ejendommen. De solgte 1862 til høkeren *Jørgen Peter Dahl*, men også denne gik i stykker, og Jes Jessen måtte endnu engang overtage huset. Siden beboedes det af en bager, som hed *Hans (Hansen?)*. Endelig omkring 1870 fik Jes Jessen huset solgt til *Ole Nielsen*, hos hvem den unge kapellan *Alfred Hey* en tid boede tilleje. Omkring 1890 købte *Jens Hagensen* Vennersgave, og efter ham fik datteren *Beate Hagensen* stedet en halv snes år senere. Efter at have frasolgt den største del af jorden solgte hun 1921 Vennersgave til *J. Neupart*.

Theodor Neuparts.

Beate Hagensen solgte 1911 godt et par tønder land til *Theodor Neupart*, der 1913 opførte et hus på lodden.

Gård nr. XIII.

a. Den oprindelige gård.

Gård nr. XIII lå oprindeligt, hvor resterne af den endnu ligger. Den var i sin tid tillagt skri-versvenden på Koldinghus, men i 1558 bestemtes det, at den skulde udlægges til præstegård. Den skulde dog ikke være bolig for sognepræsten, da denne som kapellan i Kolding jo boede i denne by. Siden den tid kaldtes gården altid *Annexgården*, og den mand, der havde den i fæste, annexbonden.

1634 har *Hans Nielsen* den i fæste, og han havde den endnu 1669, men 1682 er han afløst af sin søn *Staphen Hansen*. Han deler inden 1718 gården mellem sine to sønner *Anker Staphensen* og *Hans Staphensen*.

Anker Staphensen døde 1730, og hans enke *Mette Andersdatter* giftede sig samme år med *Eskild Pedersen*, en søn af Peder Hansen i Møsvrå. Han beholdt dog ikke fæstet ret længe, ti allerede 1733 afløses han af *Jens Madsen*, hvis datter 1760 blev gift med *Jeppe Mortensen Orluf* fra Mejsling, der så overtog fæstet.

Hans Staphensen døde 1746 og efterfulgtes af *Niels Andersen*, efter hvis død 1760 den 18-årige *Christen Nielsen* overtog fæstet. Han var en søn af Niels Madsen på gård nr. II b og blev senere ejer af gård nr. XI. 1770 brændte gården, og Christen Nielsen forlod da uden videre fæstet.

Det var umuligt at finde nogen ny fæster, og da gården hverken kunde svare landgilde eller andre afgifter, fik sognepræsten i Kolding lov til at sælge den. Den købtes af *Henrik Mortensen* i Starup for 455 rdl., og han solgte den igen kort efter til lieutenant *Frاندzen* på Gravengård, der fæstede den ledige halvgård ud til en mand ved navn *Michel Jessen*. Denne købte midt i 1780erne hele gården til selveje af lieutenant Frاندzen, og kort efter afstod Jeppe Orluf sit fæste til ham, så nu havde han hele gården samlet.

Ved udskiftningen fik gården de marker, der nu har matr. nr. 3, 22, 25 og 29.

Michel Jessen døde 1789, og hans enke *Bodil Hansdatter*

afstod kort efter gården til svigersønnen *Hans Knudsen* fra Brøndsted. Efter ham fik svigersønnen *Jørgen Christensen* gården omkring 1815. Han frasolgte 1841 en stor parcel (3 b) til sin svigersøn Jacob Sørensen. Jørgen Christensen døde 1847, og enken *Ane Marie Hansdatter* havde så gården, indtil datteren året efter blev gift med *Peter Poulsen* fra Nebel. Han frasolgte strax efter en parcel (3 c), der blev en selvstændig ejendom, 1852 solgte han 3 d til svogeren Jacob Sørensen, og året efter 3 e til Anders Vejgård Svendsen. Peter Poulsen solgte 1865 gården til *Iver Sørensen*, og denne et par år senere til *Philip Anton Munning*, af hvem *Hans Peter Poulsen* købte 1871. Han bortsolgte tid efter anden gårdens mark på et par tønder land nær. Efter hans død 1925 arvedes stedet af *Gertrud Anine Hansen Buhl*, der er gift med uddeler *Peter Mikael Pedersen*. De solgte 1926 til *Leonhart Bramming*.

b. Afbyggerejendomme.

Anders Christensens.

Ved den tid Jørgen Christensen døde, blev et stykke jord (3 c) skilt fra gården og bebygget til hans svigersøn *Mads Jensen (Thygesen)*. Han solgte 1874 til *Peder Jørgen Madsen*, der da lige havde solgt Brændmosehus. Han solgte 1880 til *Anders Simonsen*, efter hvem svigersønnen sognefoged *Anders Christensen* fik ejendommen 1906. Han flyttede dog først dertil 1912.

(Clausholmhus.)

1798 købte træskomand *Claus Rasmussen* en lille udlod fra Annexgården (nr. 29) og bebyggede. Stedet fik det flotte navn *Clausholmhus*. 1833 overdrog han ejendommen til sine to sønner *Christen Clausen* og *Rasmus Clausen*. Disse drev vist jorden i fællesskab, men boede dog hver i sit hus. 1853 solgte Christen Clausen sin del til *Thomas Frederik Sørensen (Bork)*, og denne solgte året efter til *Søren Mikkelsen*, der da lige havde solgt sin gård (Hedelund). 1868 tilskødede han sin svigersøn *Peder Madsen* ejendommen, og denne solgte den året efter til gårdmændene *Knud Schultz* og *Rasmus Jepsen*, hvorefter bygningerne blev revet ned.

Valborg Rasmussens.

Da Christen Clausen solgte sin part af Clausholmhus, blev jorden delt, og *Rasmus Clausen* fik den lille parcel 29 b. Han døde 1856, og sønnen *Claus Rasmussen* fik da ejendommen, som han siden hen øgede lidt ved magelæg med naboen. Omkring 1900 overtog sønnen *Hans Rasmussen* ejendommen. Siden 1916 ejer hans enke *Valborg Rasmussen* den.

(Maren Simonsens.)

Rasmus Clausen havde en datter, som hed *Maren*. Hun blev sidst i 1840'erne gift med en skomager fra Borris, som hed *Niels Simonsen*, og de boede et par år i Almind by, i Kragehuset, men 1853 fik de af Rasmus Clausen lov til at bygge et hus på hans mark, tæt nordøst for hans hus. Niels Simonsen døde allerede 1868, men hans enke *Maren Simonsen* overlevede ham i næsten 40 år og enærede sig ved lidt hakerhandel. Hendes datterdatter *Marie Hansen* arvede huset, som nu er nedbrudt for en halv snes år siden.

(Skovlund.)

1794 solgte Hans Knudsen den nordvestlige del af sin østermarkslod (nu nr. 25) til *Christen Jørgensen Als*, der før havde boet i „Slottet“. Han bebyggede parcellen og øgede den med en lille Møsvråparcel (nr. 11). 1813 afstod han ejendommen til sin svigersøn *Christen Nielsen Salling* fra Fredericia. Denne solgte 1846 ejendommen til Jacob Sørensen og fik til gengæld dennes vestermark (17 d). Bygningerne blev da nedbrudte og marken lagt under Jacob Sørensens gård.

Dallund.

1799 solgte Hans Knudsen den parcel, der nu har nr. 22, til *Peder Andreasen*, der bebyggede den og kaldte ejendommen *Dallund*. Peder Andreasen døde 1807, og hans stesøn *Peder Hansen Berg* fik da ejendommen, som han 1819 solgte til *Frederik Mortensen*, efter hvem sønnen *Morten Frederiksen* fik den 1854. Han tilkøbte en lille Møsvråparcel (nr. 10). 1891 fik *Michael Thomsen* ejendommen, som han 1913 afstod til sin

svigersøn *Ferdinand Frederiksen*. Denne solgte 1923 til *Niels Madsen* fra Klatrup.

J. P. Jensens.

Hovedparcellen af Annexgården solgte Hans Peter Poulsen 1901 til slagter *Peter Lauridsen*, der her byggede sig en gård. Han solgte den 1911 til *Peter Andreas Mikkelsen*. Denne afstod 1921 gården til sønnen, der også hed *Peter Mikkelsen*, af hvem *Jens Peter Jensen* købte 1923.

Anders Markussens.

Anders Simonsen solgte 1896 en lille parcel til *Mads Lange*. Han opførte et hus derpå og solgte 1906 til *Iver Mathiesen*, af hvem *Jens Skovholm* købte 1912. Han solgte 1917 til *Jens Neupart*, og da denne 1921 købte Vennergave, solgte han stedet her til *Søren Schmidt* fra Dons, af hvem *Ane Marie Juhl* kort efter købte. Hun solgte 1923 til *Anders Markussen*.

Kassehusene.

1662 var der 2 kassehuse i Almind, hvoraf det ene hørte under kronen, det andet under hospitalet. Det første beboedes af *Hans Strangesen*, det andet af *Hans Helsen*. Senere stiger kassehusenes antal til 5, 2 under kronen, 3 under hospitalet.

Kassehus nr. I.*)

Dette hus lå, hvor nu Søren Parbo har køkkenhave. Da *Hans Strangesen* omkring 1670 fæstede halvdelen af gård nr. XI, fæstedes kassehuset af *Eskild Thomsen*. 1682 har huset to beboere, *Hans Jørgensen* og *Laurits Dynnesen*, og omkring 1700 havde skovrider *Berent Runge* huset i fæste. Han døde 1711, og hans enke *Margrethe Runge* havde så fæstet til sin død 1732. Huset fæstedes da af *Hans Sørensen Hjuler*, der var søn af selvejergårdmanden Søren Hansen i Møsvrå og selv i nogle år havde haft en gård i Møsvrå. Sammen med sin søn snedkeren *Jens Hansen Hoemann* købte Hans Hjuler dette hus til selveje af kronen 1767. Da Hans Hjuler otte år senere døde, blev Jens

*) Kassehusenes nr. er vilkårligt valgte.

Hansen Hoemann enejer af huset. Ved hans død 1803 arvedes det af sønnen *Hans Jensen Hoemann*, der boede i Viuf, og han solgte det 1805 til *Poul Nissen* på gård nr. III, der året efter solgte kassehuslodden til *Anders Mikkelsen*. Huset blev stående i henved 60 år og beboedes af lejefolk, bl. a. af *Jacob Brøndum*, *Ane Margrethe Hansdatter*, der havde været kone på Stagebjerggård, og hendes søsterdatters mand *Søren Poulsen*.

(*Munkgårdhus.*)

Anders Mikkelsen bebyggede den til kassehus nr. I hørende lod (en del af 39 a) og kaldte stedet *Munkgårdhus*. 1811 tilkøbte han endnu en kassehuslod (også en del af 39 a) af *Anders Pedersen*, da denne havde købt *Hedelund*. *Anders Mikkelsen* solgte 1825 til *Niels Sørensen*, der 6 år senere også købte naboejendommen (39 b), og disse to ejendomme drevs nu sammen i mange år. 1852 overtog *Niels Sørensens* søn *Søren Nielsen* ejendommen, men 3 år efter solgte han, og da blev ejendommen atter delt. En mand ved navn *Christen Jørgensen* fik *Munkgårdhus*, men han gik vist fallit, ti 1861 købte *Hans Jensen Lolland* ejendommen ved auktion. Han solgte den 1875 til *Ole Sørensen Adsbøl*, der vist aldrig boede dær, men strax solgte til *Søren Nielsen* på *Lykkensborg*, hvilken ejendom den siden har været forenet med.

Kassehus nr. II.

Dette kassehus lå et lille stykke øst for kassehus nr. I og er formodentlig det, som i 1662 indehavdes af *Hans Helsen* og senere af *Hans Jørgensen*, *Anders Jensen* og *Lars Nielsen*. Ca. 1700 fæstes det af skrædderen *Hans Poulsen*. Da hans kone 1745 var død, lod den gamle skrædder huset forfalde, hvorved han forbrød sit fæste, og det blev da taget fra ham og givet til landsoldaten *Jørgen Johansen* 1747. Han havde det dog kun et årstid, så fæstedes det af *Niels Nielsen Sandager*. Denne døde allerede 1750, og enken, *Marie Sørensdatter*, havde så fæstet, indtil hun 1760 blev gift med *Søren Jensen Grøn* fra *Håstrup*. Han afstod 1783 fæstet til sin stesøn knappestøberen *Niels Mathias Sandager*, der døde 1789. Hans

enke *Kirsten Jensdatter* giftede sig året efter med en malersvend fra Horsens *David Frandsen Lds.* Han købte huset til selveje af hospitalet midt i 1790erne, men da han kort efter flyttede til Fredericia, solgte han det til *Jeppe Abrahamsen*, der var en søn af Abraham Sørensen på gård nr. X a. Da han få år senere flyttede ud på den kassehuslod, der var blevet til-lagt huset, er huset sikkert blevet nedbrudt.

(*Preussen.*)

Det var vist 1799, at *Jeppe Abrahamsen* bebyggede sin kassehuslod (39 b), og stedet blev kaldt *Preussen* eller *Prysisk hus*. Han afstod 1811 stedet til sin svigersøn *Anders Mikkelsen*, der i forvejen havde Munkgårdhus. Jeppe Abrahamsen blev dog boende i huset til sin død 1824. Året efter flyttede Anders Mikkelsen herhen efter at have solgt Munkgårdhus. Anders Mikkelsen døde 1829, og to år senere solgte hans enke *Ane Jepsdatter* stedet til kommunen og fik så selv bolig i fattig-huset. Kommunen solgte Preussen til *Niels Sørensen*, der i for-vejen jo havde købt Munkgårdhus. Som nævnt under denne ejendom havde først Niels Sørensen og siden hans søn *Søren Nielsen* begge ejendommene sammen indtil 1855, hvilket år Preussen købtes af en mand ved navn *Peder Christensen*. Han solgte 1862 til *Claus Pedersen Schmidt*, der døde 1864. Hans enke *Gjertrud Jensdatter* blev 1866 gift med aftægtsmanden *Peter Thomsen* fra Dons (bedstefar til Niels Laugesen i Al-mind), og denne havde nu ejendommen til sin død 1872. Atter havde enken stedet et års tid, men så giftede hun sig for tredje gang, med *Mads Sørensen*. 1877 døde hun, og året efter har Mads Sørensen forladt stedet. Den næste ejer er vist *Jens Herslev*, der i hvert fald var der 1880. Efter ham kom *Mikkel Friis* 1881, og han solgte 1899 til *Frederik Ingversen*, der lod huset nedbryde og lagde marken ind under sin ejendom.

Kassehus nr. III.

Dette lå igen lidt østligere end kassehus nr. II og beboedes indtil 1731 af en mand ved navn *Jens Sørensen*. Dette år

fæstes det af smeden *Hans Jensen*, og otte år senere fæster *Laurs Pedersen* fra Haderslevhus amt stedet.*)

1746 fæstes kassehuset af fhv. rytter *Anders Thorsen*. Han døde 1751, og samme år giftede hans enke *Maren Pedersdatter* sig med *Hans Olufsen*, der havde haft gård nr. V. 1768, tre år efter *Hans Olufsens* død, afstod enken fæstet til sin søn af første ægteskab *Peder Andersen* eller *Peder Andreasen*, som han ligeså tit kaldes, ligesom også faderen skiftevis benævnes *Anders* og *Andreas*. Efter i 30 år at have beboet huset købte han en udlod fra Annexgården og bebyggede (Dallund) og samtidig solgte han kassehuset, som han havde købt til selveje af hospitalet, til en mand ved navn *Anders Pedersen*. Han lod huset nedbryde og fæstede et stykke jord fra gård nr. VIII, som han bebyggede (Hedelund). I nogle år drev han kassehuslodden (en del af 39 a) sammen med denne jord, men solgte den så 1811 til sin svoger *Anders Mikkelsen*, der lagde den sammen med sin kassehuslod.

Kassehus nr. IV.

Dette kassehus ligger endnu i Almind by på sin oprindelige plads og er det, man kalder „*Slottet*“. 1686 boede skovfoged *Hans Pedersen* dær og fra ca. 1700 til sin død 1744 degnen *Hans Jensen*, men jeg har ingen rede på, hvem der kom efter ham. I 1770erne blev det købt til selveje af *Mads Mogensen*, der var en søn af hyrden i Almind. Han boede dær endnu 1786 og var en af de ivrigste i redningsarbejdet ved branden, ved hvilken lejlighed han blev slemt forbrændt. I begyndelsen af 1787 solgte han huset og flyttede til Møsvrå. I slutningen af 1787 beboedes huset af følgende fem familier: *Jeppe Abrahamson*, *Christen Jørgensen Als*, *Christen Hansen Skrædder*, *Thor Andreasen* og *Niels Jacobsen*, men formodentlig har *Christen Jørgensen Als* ejet hele huset. Det var bygget i en vinkel, idet der fra den vestre side gik en fløj i nord. 1798 har huset ikke mindre end fem ejere: *Hans Christiansen Hougård* ejer den

*) Huset betegnes som et »halvt jordløst« hus og er indtil 1746 tillagt hartkorn (5 skp. 1 alb.). Jeg kunde derfor tænke mig, at det oprindeligt har været smedehus, og at altså både *Jens Sørensen* og *Laurs Pedersen* har været smede. 1746 skulde der så være bygget et nyt smedehus, hvortil hartkornet er lagt. Men jeg har intet kunnet finde dærom.

vestlige fløj, der er 7 fag, gårdmanden *Knud Rasmussen* ejer og har udlejet de 2 vestligste fag i sydfløjen, *Christen Hansen Skrædder* ejer de næste 2 fag, *V. A. B. Dreyer* i Dons mølle de næste 3½ fag (der er udlejet til *Thor Andreasen*), og *Niels Jacobsen* de østligste 3½ fag.

Kort efter 1798 må *Peder Jensen* på gård nr. I have købt de tre lejligheder i sydfløjen, ti 1802 sælger han og *V. A. B. Dreyer* huset og grunden til *Christen Jensen* på Rødmossegård, der 5 år i forvejen havde købt en tilstødende grund, hvor skrædderen *Henrik Johansens* hus havde ligget. Dette var da revet ned, og bygningerne flyttet ud på heden (Langkærhus). Denne grund blev nu lagt til »Slottet«s grund.

Christen Jensen solgte 1803 »Slottet« til *Else Nielsdatter Tved*, efter hvis død 1820 datteren *Ellen Hansdatter* blev ejer. Hun døde 1822, og huset købtes da af *Anders Villumsen*. Han boede dær til 1842, men jeg ved ikke, hvem han solgte det til. Dog formoder jeg, at det var *Christian Dons* i Dons. Huset var nu i nogle år beboet af lejefolk, men 1854 var *Ole Jensen (Skrædder)* ejer af det, og han solgte det dette år til *Thomas Sørensen (Husar)*, efter hvis død 1858 svigersønnen *Søren Peder Sørensen (Væver)* overtog stedet.*)

Søren Væver solgte, vist omkring 1880, den vestre del af huset, der hidtil havde været beboet af lejefolk, til landpost *Mads Dahl*, efter hvem svigersønnen *Andras Andersen* fik det ca. 1900. Han solgte 1908 til *Karl Andersen*.

Den østre ende solgte *Søren Væver* kort før sin død 1917 til *Simon Hyrup*, som 1923 solgte til *Jens Bertel Jensen*, af hvem *Karl Andersen* købte året efter. »Slottet« er således nu igen een samlet ejendom.

Navnet »Slottet« (»æ slot«) er ældre end nogen nulevende kan huske. Det er sikkert opstået som et spottenavn kort før 1800, da så mange yderst fattige familier havde bopæl dær.

Simon Hyrups.

Da *Simon Hyrup* 1923 solgte sin part af »Slottet«, beholdt han en lille stump jord øst dærfor og indkøbte en lille parcel

*) *Samuel Jensen* ejede vist omkring 1860 den halve Del af »Slottet«.

fra naboejendommen. På disse to småstykker jord opførte han sig et hus.

Sønderholm.

Kassehuslodden til kassehus nr. IV (nr. 40) er den sydligste spids af Almind mark. Den bebyggedes 1802 af *Hans Christiansen Hougård*, der sagtens har revet sin del af »Slottet« ned og brugt materialet til sit nye hus, som han kaldte med navnet *Sønderholm*. Hans Hougårds datter blev 1817 gift med en mand ved navn *Laurids Augustesen*, og han overtog så ejendommen. Han solgte 1830 til *Peder Pedersen* af Dalby mølle, efter hvem *Niels Thybo* 1832 fik stedet. 1834 købtes det af *Hans Gregersen*, og denne solgte 1844 til *Jørgen Pedersen*. Dog har det sikkert kun været huset, for jorden synes omkring 1844 at have hørt under naboejendommen (Brændmosehus). 1847 solgte *Jørgen Pedersen* til *Peder Andersen*, og da var jorden med. Efter ham kom *Jens Jørgensen* 1853, og han efterfulgtes 1863 af *Søren Christensen* (lille Søren, Søren Rokdrejer), af hvem den nuværende ejer *Frederik Ingversen* fik stedet 1886. Han øgede ejendommen ved 1899 at tilkøbe 39 b.

Kassehus nr. V.

1719 fæstede degnen *Hans Jensen* et stykke gadejord af hospitalet, lige vest for, hvor skolen nu ligger. Dette fæste afstod han 1733 til major *Johan Daniel Royan*, der vistnok bebyggede det. Han døde 1739, og samme år giftede hans enke *Rebekka Salome Bruun* sig med monsieur *Niels Nielsen Endorph*. De solgte 1742 huset til billedhugger *Poul Iversen Stål*, og dennes enke solgte 1748 til præsten *Niels Tøxen*. Han døde 1755, og hans enke *Anna Magdalene Friede* 1762, hvorefter huset købtes af *Mads Jessen Hagen*, af hvem *Karen Wøldiche*, sal. Anchers, købte 1769. Hun købte grunden til selveje af hospitalet. Efter hendes død 1795 købtes huset af gårdmanden *Poul Nissen* (gård nr. III), der vist 1800 solgte det til præsten fra Skive *Frederik Vilhelm Vind*, hvis enke *Ane Margrethe Dreyer*, der var datter af Rasmus Dreyer, Dons mølle, 1802 solgte til *Søren Jensen* fra Møsvrå, der dette år afstod sin gård til stesønnen *Jens Henrichsen*. Efter *Søren Jensens* død 1812 solgte

Jens Henrichsen huset til *Else Kirstine Pagh*. Hun var en datter af Mads Pagh, der ejede den gård i Viuf, som Viggo Hansen nu har, og enke efter kromanden i Viuf Lars Hansen Koed.

Søren Ingversens.

I begyndelsen af 1820erne (1824?) bebyggede Else Kirstine Paghs søn *Hans Koed* kassehuslodden (nr. 41), og huset i byen er da formodentlig revet ned. Han solgte 1857 ejendommen til en mand ved navn *Morten Hansen*, og denne solgte to år senere til *Jørgen Peder Dahl*, af hvem *Theodor Bramming* købte, da *Jørgen Peder Dahl* 1862 flyttede til Vennersgave. *Theodor Bramming* solgte 1908 til *Jørgen Jørgensen Dam*, og denne igen 1923 til *Søren Ingversen*, der er en søn af *Frederik Ingversen* på naboejendommen.

Gadehuse.

Omkring 1800 byggedes en del huse i Almind by på gadejord, d. v. s. jord, som ikke var skyldsats i den gamle matrikel. Havde de været bygget, før jorden blev udskiftet, var de selvfølgelig også blevet kassehuse.

(Henrik Johansens.)

Ca. 1784 byggede skrædderen *Henrik Johansen* et hus tæt øst for slottet. Da han 1797 købte en parcel af gård nr. XI, lod han bygningerne her nedrive og opførte dem igen på sin nye ejendom (Langkærhus).

Andrea Ottosens I.

Snedkeren *Anders Jensen Hoemann* byggede sig i 1790erne et hus i Almind by. Da han 1796 købte den store parcel fra gård nr. XI og bebyggede (*Frydenslund*), solgte han huset til Slesvigeren *Claus Rasmussen*. Denne købte 1798 en parcel fra Annexgården og bebyggede (*Clausholmhus*) og solgte derfor huset her til gårdmanden *Rasmus Jessen* i Møsvrå, af hvem den forrige ejer af gård nr. XI og Stemgård *Christen Nielsen* kort efter må have købt, ti han var ejer af det 1801. 1815 af-

stod hans enke *Kirsten Pedersdatter* huset til plejedatteren *Else Pedersdatters* mand *Henrik Nielsen*, en søn af Niels Jacobsen på »Slottet«. *Henrik Nielsen* solgte 1821 til rebslageren *Peder Vedstedsen*. Han døde 1840, og 1854 solgte hans enke *Birthe Nielsdatter* huset til *Anders Pedersen*. Denne solgte det 1872 til sin svigersøn *Rasmus Ottosen*. Han tilkøbte 1895 det hus, der var sammenbygget med det, og 1914 afstod han hele ejendommen til sin datter *Andrea Ottosen*.

Andrea Ottosens II.

Da *Henrik Nielsen* 1821 solgte til *Peder Vedstesens*, beholdt han selv den ene halvdel af huset. Han døde 1830, og året efter døde hans enke *Else Pedersdatter*. Huset købtes da af *Jens Pedersen Hjuler*, der 1846 solgte til *Hans Jensen*, der var en søn af *Jens Sørensen Smed* i Dons. Huset brændte strax efter, at han havde købt det, og det brændte endda et par gange til for ham og hans kone *Karen Smed*. Han solgte 1859 til engmester *Wermuth*. Han rejste 1862, men jeg véd ikke, hvem han solgte til. 1870 ejes stedet af *Kirsten Jørgensen*, der var enke efter husmand *Jens Iversen* i Viuf, og hvis datter dette år blev gift med naboen *Peder Henrik Højem*. Dennes svoger høker *Ebeling* kom nu en kort tid til at bo i huset og drev høkerhandel dær, men ejede det ikke. Den næste ejer efter *Kirsten Jørgensen* var *Søren Peter Rosendahl*. Han solgte 1875 til *Mads Jensen (Thygesen)*, hvis datter *Christiane Madsen* 1883 solgte til skrædderen *Hans Vissing*, og denne solgte 1895 til *Rasmus Ottosen*, der jo som nævnt i forvejen havde den anden del af huset.

(Fattighuset i byen.)

1803 byggedes et fattighus i Almind by. Det lå tæt sydøst for »Slottet«. I 1821 eksisterede det endnu, men 1834 var det borte.

Andreas Hansens.

Kort efter oprettedes et fattighus på heden. Det blev ved at være fattighus til 1862, men dette år solgte kommunen det til *Rasmus Rasmussen*. Han solgte 1888 til *Hans Geertsen*, der før

havde boet i Dons, og efter hans død 1921 købte *Andreas Hansen* stedet.

Jørgine Jespersens.

Da gård nr. X a blev flyttet over syd for vejen 1795, købtes toften, den havde ligget på, ind til gård nr. VII. Gårds- og havepladsen bortarvefæstede *Jesper Knudsen* 1818 til jomfru *Thomine Birgitte Boserup*, der opførte et hus dærpå. Da hun 1822 var bleven gift med gårdejer *Nicolai Wulff* af Egtved, solgte hun huset til *Søren Pedersen Priis*. Han boede dær endnu 1834, men inden 1840 må han have solgt huset til *Michel Dons* på Stengård, der også må have købt grunden til selveje. 1842 tilskødede han sin søn *Peder Mikkelsen* huset, og denne solgte det 1847 til *Peder Jørgensen* (Pæ Kehl). Han solgte 1866 til sin svigersøn *Jørgen Lauritsen*, af hvem svogeren *Jesper Pedersen* (Vad) købte 1895. Han døde 1914, og året efter afstod hans enke *Else Pedersen* stedet til datteren *Jørgine Jespersen*.

(Brøndums hus.)

Jacob Christensen Brøndum, der var degn i Almind indtil 1802, købte et stykke jord (matr. nr. 48), som der intet hartkorn fulgte med. Han byggede sig da (før 1798) et udhus på noget gadejord tæt vest for skolen, dær, hvor nu den store ælm står i *Søren Parbos* have. Hans søn *Christen Brøndum*, der blev lærer efter ham, arvede både huset og jorden, som han øgede ved at tilkøbe 6 d og 18 e. Han søgte 1841 at sælge udhuset til kommunen, men det blev ikke til noget, og da han samme år døde, og hans enke *Mette Kirstine Sørensdatter* måtte flytte af skolen, omdannede hun det til beboelseslejlighed. Hun døde 1845, og dødsboet solgte året efter huset til *Jens Nielsen*, der da havde solgt sin gård (nr. X b). Efter hans død 1857 havde hans enke *Kirsten Marie Nielsdatter* huset til sin død 1865, hvorefter naboen *Søren Jensen* købte og nedbrød det.

(Jacob Brøndums.)

Da Brøndums hus solgtes 1846, beholdt sønnen *Jacob Brøndum* det meste af jorden og byggede sig et nyt hus omtrent dær, hvor nu købmand *Rårup* bor. 1853 bortsolgte han 18 e

(hvor Vennergave siden blev bygget), og 1857 solgte han huset og resten af jorden til gårdmanden Jens Sørensen.

H. P. Rådrups.

1902 købte smeden M. P. Nielsen ca. 3 skp. land af Jacob Brøndums forhenværende ejendom. Deraf solgte han 1907 en byggeplads til *den gamle brugsforening*. Der blev opført bygninger dærpå og i 15 år drevet brugsforening ved *H. C. Pedersen*. 1922 ophævedes brugsforeningen, hvortil der 1917 var indkøbt endnu et lille stykke jord fra smedens ejendom, og ejendommen solgtes da til *H. P. Rådrup*, der siden har drevet købmandsforretning dær.

Det gamle smedehus.

Den første smed i Almind, jeg véd af at sige, hedder *Anders Nielsen* og er der i hvert fald både 1701 og 1705.

Som nævnt under kassehus nr. III er der mulighed for, at *Jens Sørensen*, som 1731 afløses af smeden *Hans Jensen*, og *Laurs Pedersen*, som 1739 bliver dennes efterfølger, også har været smede, og at der ca. 1746 er opført et nyt smedehus i Almind.

Den første smed i dette hus bliver så *Laurs Madsen*, som døde 1775. 1778 nævnes en *Hans Hansen* som smed i Almind, men han har kun været der kort, ti allerede 1780 er *Jacob Sørensen* smed i Almind. Han døde, og hans enke *Ane Henriksdatter* blev 1790 gift med en smedesvend fra Fredericia, *Jørgen Pedersen Korup*, der så blev smed i Almind. Han flyttede til Møsvrå ca. 1797, og Almind fik nu en ny smed, der hed *Johan Jepsen*. Han var der endnu 1804, men 1807 hedder smeden *Hans Jacobsen*, og hans eftermand (fra 1815 til 1825) hedder *Laue Jepsen*. 1825 kommer en ny smed, *Peder Pedersen*, men han afløses inden 1830 af *Søren Jensen*. I 1845 hærgedes Almind af en tyfusepidemi, hvorved smeden mistede sin kone. Dærover gik han fra forstanden, men kom sig dog igen og blev ved at være smed til han 1851 afløstes af *Rasmus Mortensen*. Denne købte smedejorden til selveje 1859 og bebyggede udlodden ca. 1870.

Der kom nu en ny smed til at bo i det gamle smedehus.

Hans navn var *Søren Hansen*. Han afløstes 1872 af *Jørgen Hansen*, og denne 1884 af *Lauge Jacobsen*, hvis oldefar havde været smed her for 100 år siden.

Lauge Jacobsen solgte 1891 det gamle smedehus til hjuleren *Thomas Hansen*. Da denne kort efter gik fallit, købte hjuleren *Kristian Nielsen* huset ved tvangsauktion.

Mikkel Friis'.

Lauge Jacobsen byggede et nyt smedehus tæt østen for det gamle, men solgte det 1897 til smeden *Søren Frandsen*, der 3 år senere solgte til smeden *Thomas Valdemar Jørgensen*. Han gik fallit efter få måneders forløb, og smeden *Mathias P. Nielsen* købte så stedet ved tvangsauktion 1901. Han forstørrede ejendommen ved at tilkøbe ca. 3 skp. land af gårdejer *Andreas Pedersen*. 1917, da *M. P. Nielsen* byggede sin villa på den anden siden af vejen, blev beboelseshuset, men ikke smedjen, solgt til *Mikkel Friis*.

Moserne.

Fra gammel tid var der i Almind 9 fællesmoser: *Brændmose* (nu matr. nr. 51), *Brunmose* (på østermarken, i nærheden af Rødmosen), *Storeng* (syd for byen), *Gåsemose* (nu matr. nr. 57), *Elbækmosen* (nr. 55), *Rødmosen* (nr. 52), *Kluntmose* (nr. 53), *Hesselmose* (nr. 54), *Nålebjerg* (el. Nordbjerg) *mose* (nr. 56). Af disse er de fire første forlængst gået ud af fællesskabet og er nu i privat eje. De øvrige er endnu fælles og styres hver af en såkaldt „mosekonge“, for Elbækmosens vedkommende *Anders Jessen*, for Rødmosens *Nis Lysbech*, for Kluntmosens *Hans Arent Hansen*, for Hesselmosens *Søren Buhl*, for Nålebjergmose *Andreas Christensen*.

Mosehuset.

Hesselmosen er i tidens løb blevet betydeligt mindre end oprindelig, idet en del af den er kommen under kultur. Vistnok 1827 fæstede *Jens Mortensen Flansmose* den nordlige del af den og bebyggede, og siden købtes denne jord til selveje.

Jens Mortensen døde 1849, og hans søn *Morten Ole Jensen* overtog da ejendommen, som hans søn skrædderen *Jens Mortensen* arvede efter ham midt i 1880erne. Hans broder klodsmageren *Jørgen Mortensen* boede hos ham. 1905 købte Hans Nikolajsens enke fra Dons, *Marie Nikolajsen*, stedet, og hun solgte 1921 til *Iver Jensen*, af hvem *Christian Vinther* købte 1924.

II. Møsvrå.

Gård nr. I.

a. Den oprindelige gård.

Denne gård, som var den eneste selvejergård, der fandtes i Almind og Møsvrå byer, lå dær, hvor nu Maren Christensen bor. Den var oprindelig to selvejergårde, af hvilke den ene 1634 var delt i to halvgårde, der indehavdes af *Peder Sørensen* og *Jens Madsen*. 1641 var Jens Madsen afløst af *Peder Nielsen Amhede*, og hen i 1650erne fik *Hans Mortensen Schiøtte* Peder Sørensens halvgård. Hans Mortensen døde 1661, og enken, *Gertrud Hanskone*, solgte så gården, der forøvrigt som alle de andre Møsvrågårde var afbrændt i Svenskekrigen og ikke på langt nær bygget op igen, til *Hans Jensen* fra Håstrup. Peder Nielsen Amhede afstod inden 1669 sin halvgård til sønnen *Jens Pedersen* og en mand ved navn *Jochum Ram*, hvilken sidste inden 1688 blev eneejer af den.

Den anden selvejergård ejedes 1634 af *Peder Iversen*, efter hvem (sønnen?) *Jørgen Pedersen* fik den omkring 1650. Den næste ejer var *Jens Hansen*. Om ham mælder et tingsvidne af 8. Febr. 1662, at han »blev i forleden fejdetid rent udplyndret og siden med armod har opholdt sig på sin ruinerede bondegård, indtil samme hans gård 14 dage før jul ulykkelig brændte, med hvis ringe armod og gods de dennem igen havde samlet.« Også denne gård køber den førnævnte *Hans Jensen*, men det synes som om *Jochum Ram* senere har fået halvparten af den, og Hans Jensens søn *Peder Hansen* en fjerdepart af den.

Ved matrikuleringen 1688 blev alle disse gårde slået sammen til een gård, der således blev sognets største (godt 12½ td.

hartkorn), men det var kun på papiret, at den blev samlet, ti i virkeligheden blev den tre selvstændige gårde, som i det følgende betegnes ved I a, I b og I c

Gård nr. I a.

Hans Jensen og Jochum Ram skødede 1694 denne gård til Hans Jensens søn *Søren Hansen*, efter hvis død 1726 sønnen *Oluf Sørensen* fik den. Han døde 1749, og hans enke *Anna Pedersdatter* giftede sig året efter med *Niels Andersen* fra Bredstrup. Han døde allerede 1752, og enken indgik samme år sit tredje ægteskab. Det var *Mads Hansen* fra Smidstrup, hendes valg nu faldt på. Han købte gården til rigtig selveje, og formodentlig var det ham, der flyttede den ud på dens nuværende plads. 1776, da hans stedatter *Karen Olufsdatter* blev gift med *Johan Christensen* fra Bramdrup, kom denne til at styre gården, selv om *Mads Hansen* først langt senere tilskødede ham den. Ved udskiftningen 1774 fik gården alt, hvad nu har matr. nr. 3.

Ca. 1796 byttede *Johan Christensen* gård med *Peder Jensen* på gård nr. I i Almind. Denne *Peder Jensen* var en sønnesøns-søn af den *Jens Pedersen Amhede*, der i 1669 havde ejet en part af selvejergården i Møsvrå. Mærkværdig nok bortkastede *Peder Jensen* navnet *Amhede*, som slægten havde båret i halvandet hundrede år, og lod sig i stedet for kalde *Almind*, et navn, som de Møsvråfolk måske har givet ham, fordi han kom fra Almind.

Peder Jensen Almind døde 1811, og hans enke *Sidsel Jensdatter* havde så gården til 1812, da sønnen *Peder Pedersen Almind* overtog den. Han afstod 1859 gården til sin søn *Jens Pedersen Almind*, men havde allerede 1855 fraskilt halvdelen af gårdens mark, som hans svigersøn *Anders Larsen* fik.

1895 afstod *Jens Almind* gården til sin svigersøn *Iver Herman Iversen*, den nuværende ejer.

Gård nr. I b.

Denne gård må *Jochum Ram* omkring 1700 have solgt til en lieutenant *Howen*, der dog allerede 1704 solgte den til *Ras-*

mus Knudsen, der var en svigersøn af Hans Jensen på gård nr. I c. Efter Rasmus Knudsens død 1718 giftede enken, *Maren Hansdatter*, sig med *Peder Nielsen* fra Tolstrup, efter hvem stesønnen *Hans Rasmussen* fik gården 1732. Han købte den til rigtig selveje 1765, og i begyndelsen af 1770erne afstod han gården til sønnen *Rasmus Hansen*, efter hvem sønnen *Hans Rasmussen* fik den sidst i 1790erne. Han solgte den umiddelbart efter til *Christen Laugesen Ravn*, af hvem *Jens Henriksen* købte 1804. Jeg antager det er ham, der har flyttet gården ud, hvor den nu ligger. Ved udskiftningen 1774 havde gården fået alt, hvad nu har matr. nr. 4.

Jens Henriksen solgte 1844 til en mand ved navn *Jens Mogensen*, og da denne to år senere drak sig ihjel, købte *Thomas Pedersen Skouenborg* gården. Efter ham fik svigersønnen *Hans Sørensen (Skouenborg)* den 1860, og han afstod den 1881 til sin søn *Søren Skouenborg*, efter hvis død 1909 enken, *Mette Marie Christensen*, havde gården, indtil hun 1913 solgte den til brødrene *Hansen* fra Nebel. Disse solgte året efter til *Jørgen Damgård*, af hvem ejendomshandler *Harald Juhl* købte 1916. Efter 1917 at have frasolgt en del af jorden solgte han resten af gården til *Anton Nielsen* i Møsvrå, der 1921 overlod den til sin svigersøn *Jakob Lassen* fra Viuf.

Gård nr. I c.

1698 tilskødede *Hans Jensen* sin søn *Peder Hansen* denne gård, og da dennes søster som nævnt 1704 fik gård nr. I b, var *Hans Jensens* tre børn således i besiddelse af Møsvrå tre selvejergårde.

Peder Hansen, der jo allerede i forvejen havde haft fjerdeparten af en af de Møsvrå selvejergårde, døde 1729, og sønnen *Jens Pedersen* overtog da gården, som han besad til sin død 1756. Året efter giftede hans enke *Mette Hansdatter* sig med *Niels Nielsen* fra gård nr. IV, og han havde så gården, indtil stesønnen *Christen Jensen* købte den til rigtig selveje 1780. Ved udskiftningen 1774 fik gården alt, hvad der nu har matr. nr. 5.

Da *Christen Jensens* søster 1781 blev gift med *Søren Germandsen* fra Brakker, tilskødede han ham gården. *Søren Ger-*

mandsen døde 1795, og året efter giftede enken, *Dorthe Jensdatter*, sig med *Hans Hansen Basse* fra Gudsø, der 1814 afstod gården til sin stesøn *Christen Sørensen*. Denne døde 1840, og enken, *Maren Christensdatter*, sad så for gården indtil 1853, da hendes søn *Hans Christian Christensen* og hendes svigersøn *Villads Hansen* overtog den. Et par år senere blev gårdens mark delt, og der blev bygget en ny gård ude på marken til *Villads Hansen*.

Hans Christian Christensen døde 1892, og hans enke *Ane Kirstine Pedersdatter* afstod gården ca. 1900 til datteren *Maren Christensen*. Hun frasolgte 1917 og 1918 til naboerne *Vilhelm Johansen*, *Laurits Frandsen* og *Hans Koed* al gårdens mark på et par tønder land nær.

b. Afbyggerejendomme.

Rasmus Glerups.

1855 overlod *Peder Almind* halvdelen af sin gårds jord til sin svigersøn *Anders Larsen*. Denne lod blev bebygget, og *Anders Larsen* boede dær til 1874, da han afstod gården til sin svigersøn *Niels Pedersen Buhl* og selv flyttede til *Almind*, hvor han købte en ejendom. *Niels Buhl* solgte 1912 til *Nis Sørensen Lind*. *Anders Larsen* tilkøbte i sin tid den lille parcel 8 c, og *Nis Lind* forstørrede yderligere gården ved 1917 at tilkøbe en større parcel (4 b) fra *Skouenborgs* gård. Han solgte 1922 til *Rasmus Glerup*.

Vilhelm Johansens.

Som nævnt fik *Villads Hansen* 1855 bygget en ny gård på gård nr. 1 c's mark. Da han ingen børn havde, afstod han 1886 gården til sin svogers *Hans Christian Christensens* søn *Christian Peder Christensen*. Denne forpagtede 1897 gården ud til *Hans Jensen Andersen* og solgte den 1905 til *Vilhelm Johansen*, der 1917 øgede ejendommen ved at købe en stor parcel fra *modergården*.

Andreas Mortensens.

1882 fæstede *Andreas Mortensen* på 50 år en byggegrund fra *Skouenborgs* gård. Den bebyggede han 1885. Senere

fæstede han lidt mere jord, og 1917 købte han det hele til selveje.

(*Møsvrå skole.*)

På gård nr. I b's mark, sydligst i den toft, der nu har nr. 4 d, byggedes i begyndelsen af 1800erne et lille hus, der benyttedes til skole. Såvidt jeg véd, har der kun boet to skolelærere dær, nemlig *Claus Hansen Lindorph* til ca. 1820 og *Peder Christensen Beck*, efter hvis død 1838 huset blev brudt ned.

Gård nr. II.

a. Den oprindelige gård.

Denne gård ligger endnu på sin oprindelige plads. Den havdes 1634 i fæste af *Poul Iversen*, og denne efterfulgtes omkring 1650 af (sin søn?) *Jep Poulsen*, efter hvem *Thomas Lauridsen* fik den 1662. Han har formodentlig været gift med Jep Poulsens enke *Christence Pedersdatter*, ti den næste fæster *Poul Jepsen* er en søn af denne. Han har gården i fæste 1688, men må inden 1700 være bleven efterfulgt af *Niels Nielsen*, som havde den i fællig med sin søn, der ligeledes hed *Niels Nielsen* (også kaldet *Niels Højrup*).

Niels Nielsen den ældre døde 1723, 94 år gammel, og Niels Nielsen den yngre afstod tre år senere gården til sin svigersøn *Oluf Hansen*, en søn af Hans Frandsen på gård nr. III. Oluf Hansen døde allerede 1729, og hans enke *Anna Nielsdatter* giftede sig samme år med *Niels Pedersen*, en søn af Peder Hansen på gård nr. I c, efter hvem sønnen *Peder Nielsen* fik den 1766. Han købte kort efter gården til selveje.

Ved udskiftningen 1774 fik gården tildelt ca. $\frac{1}{9}$ af nuværende 2 a (fra det nordlige skel), 2 b og 9.

Peder Nielsens enke *Maren Jensdatter* giftede sig 1782 med *Anders Frederichsen* fra Almind, der 1800 afstod gården til sin stedatters mand *Jens Pedersen* på gård nr. III. Derved blev disse to gårde lagt sammen og blev således byens største gård. 1804 tilkøbte Jens Pedersen yderligere en stor del af marken fra gård nr. IV (den sydøstligste del af Møsvråmark, nu den

sydligste del af matr. nr. 2 a), så gården blev på over 10 td. hartkorn (ved den nye matrikul omsattes det til over 16 td.).

Jens Pedersen døde 1827, og hans enke *Marie Pedersdatter*, der var hans tredje kone, giftede sig 5 måneder senere med *Just Lauritzen* fra Tapsøre. Han afstod i 1855 en tredjedpart af gårdens jord til sin søn Jens Laurits Justesen, og fire år senere resten til sin anden søn *Lauritz Peder Justesen*. Han solgte 1873 til *Niels Thomsen*, efter hvis død 1884 hans enke *Ane Marie Jessen* forpagtede gården ud til en mand ved navn *Jaques Logie* i henved en halv snes år. Siden var hendes svigersøn *Møller* bestyrer et par år, men 1896 solgte hun gården til *Iver Koed Hansen* fra Almind, efter hvem sønnen *Hans Koed* fik den 1907.

b. Afbyggerejendomme.

Hessellund.

Midt i 1790erne fæstede en mand, der kaldtes *Morten Træskomand*, det nordøstlige hjørne af Møsvrå mark, som hørte til gård nr. II. Han byggede et hus derpå og kaldte stedet *Hessellund*. 1797 solgte han huset til træskomand *Knud Jensen*, og denne solgte det igen 1801 til *Niels Pedersen*, der var en søn af Peder Nielsen på gård nr. II. Han købte 1802 jorden til selveje af sin svoger Jens Pedersen, der jo havde gården. Samme år døde Niels Pedersens kone, og han solgte kort efter ejendommen til *Jep Andersen (Kongsted)*. Denne tilkøbte 1812 og 1826 noget Vilstrupjord. Efter hans død 1831 havde enken, *Mette Thomasdatter*, ejendommen et par år, men afstod den så 1833 til sønnen *Niels Jepsen*, der øgede jorden med en parcel fra Landerupgaard. Niels Jepsen døde 1864, og enken, *Ane Johanne Fischer*, havde så gården, indtil sønnen *Jens Fischer Nielsen* overtog den 1871. Også han har tilkøbt noget Vilstrupjord. Efter hans død 1926 ejer enken, *Marie Jeppesen*, gården.

Laurids Frandsens.

Som nævnt fraskilte Just Lauritzen 1855 en tredjedpart af sin jord (2 b). På denne lod blev bygget en ny gård til hans søn *Jens Lauritz Justesen*, der samtidig tilkøbte en parcel (6 b)

fra gård nr. V, som da blev nedlagt. Han solgte ca. 1870 til *Anders Kvist Bertelsen*, af hvem *Nis Schiøtt* købte 1909. Han solgte et par år senere til *Jens Nielsen*, og denne igen 1913 til *Laurits Frandsen*, der øgede gården ved at tilkøbe en parcel af *Maren Christensens* gård.

Gård nr. III.

a. Den oprindelige gård.

Hvor denne gård oprindelig har ligget, véd jeg ikke. Da det ældste kort over Møsvrå blev tegnet 1774, lå den omtrent ligeså langt syd for byen, som gård nr. I a lå nord for byen, lidt øst for vejen. 1634 har *Jørgen Buhl* den i fæste, og 1641 *Oluf Pedersen*. 1653 hedder fæsteren *Jens Poulsen*, og 1662 *Niels Nielsen*, 1669 *Laurids Thomsen*, og 1688 *Hans Frandsen*. 1709 efterfulgtes han af *Søren Hansen*, der jo i forvejen havde selvejergården nr. I a, hvorfor han da også 1715 »godvillig oplod sin ryttergård for sønnen *Hans Sørensen* og *Hans Jensen Degns* datter i *Almind*.« Disse to meget unge folk var her dog ikke ret længe, ti allerede 1718 kommer en ny fæster *Christopher Christophersen*, og havde fæsterne før hyppig skiftet, så blev nu det omvendte tilfældet, idet han var mand på gården i 57 år, til sin død 1775.

Christopher Christophersen købte gården til selveje af *A. S. Seidelin*, der må have købt den af kronen. Ved udskiftningen 1774 fik den sin mark i et samlet stykke (den midterste del af 2 a samt den østligste halvdel af den sydligste del af 2 a).

Christophers enke (han var forresten gift fire gange) *Maren Andersdatter* giftede sig samme år, han døde, med *Peder Jensen*, en søn af *Jens Pedersen* på gård nr. I c. Deres søn *Jens Pedersen* overtog gården ved faderens død 1799, og da han året efter blev gift med datteren fra gård nr. II og derved arvede denne gård, blev gård nr. III nedlagt, og marken lagt sammen med gård nr. II.

(*Gamle Abelonnes.*)

Da gård nr. III blev nedlagt, blev et hus stående, som vist først benyttedes til aftægts hus og siden lejedes eller fæstedes

ud. Det beboedes hen midt i 1830erne af *Thomas Sørensen*, og dærnæst af *Jørgen Pedersen* indtil 1844. Dette år solgte *Jens Henrichsen* sin gård i Møsvrå (nr. I b), og han kom da til at bo i huset, men om han var ejer eller lejer, véd jeg ikke. *Jens Henrichsen* døde 1855, men hans enke *Abelone Pedersdatter* blev ved at bo dær til sin død 1866. Huset lejedes nu af en smed *Rasmus Nielsen*, der opførte en smedje lidt dærfra. Han efterfulgtes 1868 af smeden *Knud Bertelsen*, som vist var dær en halv snes år og vel nok var husets sidste beboer. Det havde længe været faldefærdigt, og nu blev det revet ned.

Gård nr. IV.

a. Den oprindelige gård.

Også gårdene nr. IV og V var udflyttede, da det ældste kort blev tegnet. De lå sammenbyggede lidt vest for gård nr. III, umiddelbart vest for vejen, der går syd på fra Møsvrå by. Fæsteren på gård nr. IV hed 1634 *Peder Olufsen*. Han afløses omkring 1650 af *Niels Pedersen* (hans søn?). Denne har gården endnu 1669, men 1688 har (hans søn?) *Niels Nielsen* den. 1712 får dennes søn *Hans Nielsen* gården i fæste, og efter hans død 1726 kommer der igen en *Niels Nielsen* (hans broder?). Han døde 1760, og hans enke *Anna Sørensdatter* havde så gården til sin død 1763. Dette år overtog sønnen *Henrich Nielsen* den, og han købte den få år senere til selveje.

Ved udskiftningen fik gården den del af 2 a, som ligger vest for vejen, og den del af 2 a, der ligger vest for gård nr. IIIs jord, samt nr. 7.

Henrich Nielsen døde 1785, og hans enke *Kiersten Jensdatter*, en datter af *Jens Pedersen* på gård nr. I c, giftede sig samme år med *Søren Jensen* fra Dons, der 1802 afstod gården til sin stesøn *Jens Henrichsen* og flyttede selv til Almind.

Som nævnt under gård nr. I b købte *Jens Henrichsen* denne gård 1804. Omtrent samtidig solgte han noget af gård nr. IVs jord til *Jens Pedersen* på gård nr. II og resten til en mand ved navn *Hans Vintersen*. Dærmed var gård nr. IVs saga ude.

b. Afbyggerejendomme.

Stensbjerggård.

Ca. 1805 købte *Hans Vintersen* den lod fra gård nr. IV, som nu har matr. nr. 7. Der blev opført bygninger dærpå, sagtens af materialerne fra gård nr. IV. *Hans Vintersen* tilkøbte 1812 en stor parcel i Almind (matr. nr. 21). Han døde 1829, og enken, *Maren Mikkelsdatter*, havde så gården indtil 1836, da sønnen *Vinter Hansen* fik skøde på den. Han tilkøbte 1840 den lille parcel 7 b, der i hans moders tid var blevet solgt fra gården, og 1855 købte han hovedparcellen af gård nr. V (6 a), som da blev nedlagt. Samtidig blev gården flyttet op på sin nuværende plads. 1872 afstod *Vinter Hansen* gården til sin søn *Hans Vintersen*, af hvem *Nis P. Krag* købte 1890. Efter 9 års forløb solgte denne gården til den nuværende ejer *Anton Nielsen*.

J. P. Henriksens.

1835 solgte *Hans Vintersens* enke et stykke jord (7 b) til *Laues Lauesen*, der da lige havde solgt sin ejendom i Almind (*Hans Hjulers*). Formodentlig var det ham, der byggede et hus i loddens sydvestlige hjørne ind til Almind skel, men det synes, som om han strax har lejet jorden ud til *Jørgen Pedersen*, der boede i et hus på Møsvrågårds mark. *Laues Lauesen* solgte 1840 jorden tilbage til modergården. Huset var allerede 1839 udlejet til smeden *Jacob Pedersen*, som senere blev ejer deraf. Efter hans død 1859 havde enken *Ane Kristine Olesdatter Langelund* (gamle Stine) stedet, indtil sønnen træskomand *Theodor Jakobsen* omkring 1880 fik skøde på det. Han købte grunden til selveje. *Theodor* gav sin broder *Peder Jakobsen* (*Peder Smed*) lov til at bygge et par fag til huset, hvori han kunde bo. 1907 solgte *Theodor* til *Hans Peter Hansen*, af hvem *Frederik Henriksen* købte 1921. Nu ejer dennes broder *Jens Peter Henriksen* huset.

Gårdejer *Jens Henriksens* søn *Henrik Jensen*, der før havde boet i Tudvad, boede i adskillige år tilleje hos »gamle Stine«. *Henrik Jensen* døde 1873, og hans kone 1879.

Gård nr. V.

a. Den oprindelige gård

Denne gård havde 1634 og 1641 i fæste af *Jørgen Hansen*, 1653 har *Nis Pedersen* den, og 1662 *Jens Pedersen*. Han har den endnu 1688, men efterfølges ganske kort efter af *Hans Jensen Skovfoged*, efter hvem *Knud Christensen Rod* fra Klim fæstede gården 1697. Han havde den kun et par år, og *Hans Jensen Skovfoged* fik den vist igen en tid, men ca. 1707 får *Hans Poulsen* den, og efter ham fik sønnen *Poul Hansen* den ca. 1742. Efter at have købt gården til selveje solgte han den ca. 1772 til *Rasmus Jessen*.

Ved udskiftningen 1774 fik gården de marker, der nu har matr. nr. 6 og 8.

1798 solgte *Rasmus Jessen* den sydlige del af sin mark til *Christen Jensen Ødsted* på *Rødmossegård*, og 1806 solgte han gården ved mundtlig handel, »men blev ej standhaftig«, hvorfor han måtte bøde 3 R . Samme år solgte han dog også gården for alvor til *Mikkel Jepsen** fra *Gårslev*, der var gift med *Johanne Vintersdatter*, en søster til *Hans Vintersen*.

Mikkel Jepsen afstod 1851 gården til sin søn *Bendix Mikkel*, og da denne hængte sig året efter, havde enken gården, indtil den 1853 blev solgt til *Søren Christian Jørgensen*. Et par år senere blev gården nedlagt, idet *Vinter Hansen* købte hovedparcellen, *Jens Lauritz Justesen* og *Anders Jensen* resten.

b. Afbyggerejendomme.

Peter Petersens.

Som nævnt købte *Christen Jensen Ødsted* den sydligste del af gård nr. Vs mark (matr. nr. 8) 1798. Denne jord afstod han senere til sin søn *Jens Christensen Ødsted*, og denne solgte en parcel deraf (8 b) til *Thomas Sørensen* fra *Viuf*, der var gift med en datter af *Knud Jensen* på *Hessellund*. Han bebyggede parcellen ca. 1819 og solgte 1831 til *Hans Bertelsen (Hjuler)*, som igen solgte 1835 til *Andreas Hjorth*, der i forvejen havde haft en ejendom i *Almind* (den, *Svend Vejgård* nu har). *Andreas Hjorth* solgte 1850 til *Hans Pedersen*, og denne igen 1860

til *Jens Andersen Hansen*, af hvem *Just Sørensen* købte 1873. Han døde 1874, og hans enke *Ane Mette Madsen* giftede sig året efter med *Anders Larsen Rasmussen* fra Hjarup. Han solgte 1916 ejendommen til gårdmanden *Hans Koed*, af hvem *Anders Rasmussens* svigersøn *Peter Petersen* købte 1920.

(*Hans Sadelmagers.*)

Da gård nr. V blev lagt ned, blev et hus deraf stående. Dette tilligemed en tønde land fæstede *Vinter Hansen* bort til en mand ved navn *Hans Johansen (Sadelmager)*, og da fæstet var udløbet, blev huset revet ned.

Kirkehuset.

Ved den vestlige side af vejen gennem Møsvrå by lå et lille stykke jord (nu matr. nr. 1), der hørte under Almind kirke. Denne jord dreves indtil omkring 1700 under gård nr. III, men da *Hans Jensen Skovfoged* afstod sin gård (nr. V), fæstede han kirkejorden og bebyggede den. 1726 blev hans datter gift med *Jens Nielsen* fra Møsvrå, og han havde så ejendommen, indtil hans svigersøn *Mads Jessen* fra Langelund mølle fik den 1757. Efter svigerfaderens død 1763 flyttede *Mads Jessen* til Almind, og *Mads Hansen* fra gård nr. I fæstede da ejendommen, som han blev ved at beholde, efter at *Rasmus Dreyer*, Dons mølle, 1766 havde købt Almind kirke, med hvad dertil hørte, til selveje.

Da *Johan Christensen* 1776 blev gift med *Mads Hansens* stedatter, tog *Mads Hansen* bopæl i Kirkehuset. Han døde 1788, og året efter fæstede *Niels Mogensen Hår* fra Starup stedet, som han 1796 oplod til *Hans Frederichsen*, der før havde haft Stengård. Samme år købte Almind sogns beboere kirken, og de blev således også ejere af kirkejorden.

Hans Frederichsen solgte 1798 huset til tømreren *Christopher Christophersen*, en søn af *Christopher Christophersen* på gård nr. III. Han havde i forvejen (1796) købt noget tilgrænsende gadejord (en del af matr. nr. 8 a) af bymændene og en parcel fra gård nr. I i Almind (nr. 24). Da *Christopher Christophersen* døde 1811, afstod hans enke *Karen Jensdatter*

stedet til sin broder *Christen Jensen Ødsted* på Rødmossegård, der i forvejen havde købt den sydligste del af Møsvrå mark vest for vejen (matr. nr. 8). Denne mark blev nu lagt sammen med kirkejorden. Christen Ødsteds søn *Jens Christensen Ødsted* kom så til at bo i Kirkehuset, og 1816 fik han skøde på ejendommen. Han øgede den ved at tilkøbe en parcel i Almind (6 c). 1839 solgte Jens Ødsted ejendommen til *Anders Jensen Ladegård*, men beholdt dog selv den sidst tilkøbte Almindparcel. Anders Ladegård fordoblede omtrent gårdens areal, idet han 1855 tilkøbte en stor parcel (6 c) af gård nr. V.

Efter Anders Ladegårds død 1885 afstod enken, *Karen Jensdatter*, gården til svigersønnen *Jørgen Nielsen Jørgensen*, af hvem *Peder Pors* købte 1909. Han tilkøbte 1917 en parcel (4 d) fra Skouenborgs gård.

Møsvrå kro.

Anders Ladegårds gård lå oprindeligt ved vejen, og der blev vist fra midten af 1820'erne, drevet krohold i den. Efter at den store parcel fra gård nr. V var købt ind til, blev gården flyttet ud på denne, og kroholdet blev da forpagtet ud. I 1857 hed kromanden *Hans Jørgen Petersen Viuf*. Siden var der en, der hed *Adam Smith*, for hvem kroen brændte i begyndelsen af 1860'erne. I 1864 og 1865 havde madam *Frank* kroen. I 1868 og 1869 hed kromanden *Laurids Christian Bernhard Dusterdich*, og 1870 *Jansen*. Hans efterfølger var *Peter Bejerholm*, der købte kroen og den lille parcel (1 b og 8 d), den lå på, til selveje. 1872 blev *Jens Peter Løgstrup* kromand, men kroeriet blev kort efter nedlagt, og han drev siden høkerhandel. 1884 afstod han stedet til sin svigersøn *Jens Christian Nielsen*, der var smed. Han tilkøbte 1896 af Iver Koed parcellen 2 y, men solgte 1901 til *Anders Kvist Bertelsen*, der efter at have lagt det meste af jorden til sin gård solgte huset til smeden *Niels Svendsen*. Efter hans død 1908 købte *Line Mathiasen* huset, og hun solgte det igen 1913 til *Niels Pedersen*, af hvem *Jørgen Jørgensen* købte 1916. Han solgte året efter til købmand *Julius Petersen* i Kolding, der prøvede at stille købmandsforretning an her, hvor der jo før havde været høkerhandel og en tid også brugsforening. Det vilde dog ikke rigtig gå, og et par år senere

solgte han til jærnhandler *A. P. Andersen*, af hvem *Dines Palle-*
sen kort efter købte. Han boede dær dog ikke. Den næste ejer
 hed vist *Hansen-Koed*, og dærefter kom 1921 *Knud Kristensen*
 (*Murmester*), hvis datter *Laura Knudsen* et par år senere
 solgte til en kommissionær, af hvem *Brandenborg* købte. Han
 solgte 1924 til *Kristen Nielsen Kristensen* i Kolding, af hvem
Jens Olesen købte, men Kr. N. Kristensen fik det atter tilbage
 og har nu 1926 solgt til *Rasmus Christian Rasmussen*.

(*Kragehuset.*)

I Møsvrå by lå før 1774 et gadehus. Det lå, hvor nu Peder
 Pors har have, og grunden, der ejes af de Møsvrå bymænd i
 fællesskab, har nu matrikel nr. 12. Gadehuset var ret stort og
 beboedes af flere familier ligesom »Slottet« i Almind. En af
 beboerne, *Christen Jørgensen Als*, byttede 1787 med *Mads Mo-*
gensen, og kom til at bo i »Slottet«. Mads Mogensen døde 1789,
 og efter ham fik tømreren *Christopher Christophersen* huset.
 Han tilkøbte 1796 af de Møsvrå bymænd noget gadejord (nu
 matr. nr. 8 d), men to år senere købte han Kirkehuset og flyt-
 tede dærover. Den tilkøbte gadejord beholdt han, men gade-
 huset solgte han til smeden *Jørgen Pedersen*, der hidtil havde
 boet i Almind. Han døde 1804, og jeg ved ikke, hvem der boede
 i huset i den nærmest følgende tid, men fra 1828 til 1836 ejedes
 det af væveren *Hans Jensen Nord*, der siden kom til at bo på
 Rødmosøgårds mark. Gadehuset købtes da af en mand ved
 navn *Peder Hansen*, der i daglig tale kaldtes *Peder Krage*,
 hvorfor huset fik navnet *Kragehuset*. Henimod 1870 flyttede
 Peder Krage fra *Kragehuset*, og samtidig købtes det vist af na-
 boen *Anders Ladegård*. Det beboedes nu af lejefolk, indtil det
 sidst i 1880erne blev brudt ned.*)

Bygholm.

Nordligst på Møsvrå mark er en lille fællesskov, der hedder
Bygholm. Skovkonge er *Iver Herman Iversen*.

*) I den første halvdel af 1800-erne lå endnu et gadehus i Møsvrå. Jeg ved ikke
 hvor, men antager, at det var nord for Almindvejen, dær hvor denne støder sammen
 med Møsvrågade. Det beboedes 1834 af skrædderen *Mads Hansen Bramdrup* og dag-
 lejeren *Jørgen Pedersen*, hvilken sidste 1840 er afløst af daglejeren *Niels Thuesen Jensen*.
 Huset var borte inden 1850.

E. De nuværende ejendomme (1927).

I. Almind.

Ejerens navn	Ejendommens matr. nr.	Areal td. landj	Hartkorn				Ejen- doms- skyld Kr.	Grund- værdi Kr.	Om ejen- dommen kan læses side
			td.	skp.	fdk.	alb.			
Søren Parbo, Ælmegård	4 a, 6 b, d, f, k, l, 9 b, 37 a, 48 a, 50 c, 57, Lilballe 4 m, n; 32	86 (8)	7	0	0	$\frac{1}{4}$ $2\frac{3}{4}$	66000	42000	120
Gregers Gregersen, Rødmosgård	5 a..... Lilballe 36.....	56 (3)	4	5	1	$\frac{3}{4}$ $2\frac{3}{4}$	45000	26900	123
Søren Buhl, Stemgård	10 a (Dons 3 f).....	74	5	3	3	$1\frac{3}{4}$	56000	35700	127
Jens Peter Jensen	3 a, 2 e	$25\frac{1}{2}$	1	7	2	$1\frac{1}{4}$	25200	14500	156
Hans Christensen	9 a, 15 b, 16 a, 17 e, 35 a	$58\frac{1}{2}$	4	7	1	$1\frac{3}{4}$	44500	26600	117
Niels J. Kristensen	15 a, 16 b	$33\frac{3}{4}$	1	7	3	$1\frac{1}{4}$	22000	15500	118
Nis Lysbech	7 a.....	$27\frac{1}{2}$	2	7	0	2	28000	15400	124
Jørgen Jørgensen	4 i, 18 a, n	48	4	0	0	$1\frac{3}{4}$	44200	26100	128
Niels J. Nielsen, Nålebjerggård ..	4 b, 8 c, d, 9 f, 34, 38 a .. Viuf 4 e.....	75	3	3	1	$1\frac{1}{2}$ 2	43500	25300	136
Henrik Ravn, Hedelund	20, 27 b	$49\frac{1}{2}$	2	3	2	$\frac{1}{2}$	35200	21400	133
Anders Jessen, Stagebjerggård ..	8 a, 17 b, d .. Brakker 12 g	$58\frac{3}{4}$	3	4	1	$\frac{3}{4}$ $1\frac{3}{4}$	41500	25100	134
Konrad Mathiesen, Elbækgård ..	14 a, 38 b .. Viuf 4 s, t.....	72 (8)	2	6	1	$1\frac{1}{4}$ $1\frac{1}{4}$	43500	27500	136
Niels Jacob Jacobsen	2 c, 9 c, 17 a, 25, 3 b, d, f, (Møsvrå 11).. Bramdrup 2 b, c, q	63 (8)	5	0	3	$2\frac{1}{4}$ $1\frac{1}{4}$	51500	32100	136
Sofus Pedersen, Lille Stemgård ..	8 b, 10 b,.....	$32\frac{1}{2}$	2	0	2	$\frac{1}{4}$	23500	14200	128
Marinus Jessen, Frydenslund....	6 g, 11 a..... Lilballe 16 a, b, c, 8 c, 9 e, 10 c	96	6	4	2	$\frac{3}{4}$ $2\frac{1}{10}$	67500	41300	142

Sognepræsten	13 ^a	42 (13 ^{3/4})	2	3	1	1/4 (1)	29000	12700	145	
Niels Peter Hansen, Proberhuset	42	10 ^{1/2}			5	2	2 ^{3/4}	9500	5000	121
Peter M. Buhl	6 ^c	17 (6 ^{3/4})	1	4	0	3/4 (1 ^{1/2c})	17000	9300	115	
Mogens og Dorteia Rasmussen ..	7 ^b , 14 ^c	35 ^{1/2}	2	0	1	2 ^{1/4}	23000	17100	126	
Laura og K. Nielsen, Lykkensborg	29 ^a , 30 ^a , 39 ^a , (Dons 5 ^r)	57 ^{3/8}	2	6	1	1/2	39000	24300	115	
Kr. Spedtsbergs enke, Langelund	Bramdrup 19 ^d	(1)				(3)				
	Lilballe 33 ^b	(2 ^{3/8})								
	23	30 ^{1/2}	1	7	1	1 ^{3/4}	22000	13500	126	
Hans Buhl, Hesselhus	2 ^b , 17 ^f , 32 ^a , 61	16 ^{1/2}			5	2	2 ^{1/2}	15000	7400	129
Andreas Christensen, Birkelund ..	4 ^c , 14 ^d , 16 ^d , 19 ^a , 28 ^a	54 ^{1/2}	2	3	2	1 ^{1/2}	39000	22300	143	
Kristen Olesen, Langkærhus	31	21	1	1	0	1 ^{1/4}	13800	8800	144	
Kirkestalden	7 ^f	1/10				3/4	1500	200	127	
Svend Vejgård	2 ^f , 3 ^e , h, 6 ^a , m, 17 ^c , g, h, 18 ^b , 32 ^b , c, 35 ^b , c Viuf 13 ^h , 48 ^c	23 ^{1/2} (9)	1	4	0	1/4	20200	10500	113	
Jens Kristoffersen	4 ^c , 11 ^b	18 ^{1/2}	1	0	1	3/4	16600	8800	145	
Jes A. Kristensen	50 ^a	10			6	0	2 ^{3/4}	9100	4700	116
Rasmus Vilhelmsen	33	17 ^{3/8}			6	3	1 ^{1/2}	15800	8400	135
Andreas Kyster	9 ^d , c, g	20	1	1	3	2 ^{1/4}	14800	7200	134	
Jens P. Sørensen, Padlæ	26	11 ^{1/8}	1	0	0	3/4	13500	6300	114	
Niels Andersen, Borksminde	18 ^h	10 ^{1/2}			5	1	2 ^{3/4}	11400	5300	131
Kristian Hansen	12, 13 ^r	9 ^{5/8}			2	1	3/4	7600	3500	131
A. P. Vestergaard, Sysselbjærg ...	6 ^e , i	6 ^{3/4}			5			10500	3900	116
Niels Madsen, Dallund	22 (Møsvrå 10)	13			7	2	2 ^{1/2}	9500	5100	155

*) Tallene med en parentes betyder skovskyld.

Ejerens navn	Ejendommens matr. nr.	Areal td. land	Hartkorn				Ejen- doms- skyld Kr.	Grund- værdi Kr.	Om ejen- dommen kan læses side
			td.	skp.	fdk.	alb.			
H. Rasmussens enke	29 b, 44 b, 51 c.....	4 ¹ / ₂			3	1 ¹ / ₄	5300	1800	155
Niels Em. Jensen, Brændmosehus	13 b, 27 a	20	1	0	1	1/4	17600	10500	130
Axel Frederiksen, Grønlund.....	36, 43	12		5	2	2	11400	6300	148
Anders Ditlevsen.....	15 c, f	10		3	1	1 ³ / ₄	9100	3400	119
Karl Lauritsen.....	14 f, 15 d	10		3	1		9100	3300	119
Peder Skærbæk.....	4 f, 18 c, i.....	13 ¹ / ₂		6	1	1/4	10500	4900	150
Anton Damgård.....	4 k, 18 d, f	7 ⁵ / ₈		3	1	1/4	7600	2800	151
H. P. Hansen Vejlskov, Brodallund	5 e, 18 q	3/4			1	3/4	3600	600	147
Jens Neupart, Vennergave.....	18 e	1/2			1	1/4	6500	800	152
Almind skole	1, 37 d	8		5			21000	3600	80
Frederik Ingversen, Sønderholm	39 b, 40	11		4	2	1/2	10500	5600	161
	41	5 ³ / ₄		2	2	1 ¹ / ₄	6700	3200	161
Søren Ingversen	Bramdrup 3 o	(³ / ₈)							
	Lilballe 12 b	(⁵ / ₈)							
Andrea Ottosen	45, 46.....	1/4				1 ¹ / ₂	5000	1000	162
Rødmosen (Nis Lysbech).....	52 (ubebygget)	12 ¹ / ₈		3		1/4	3500	3500	166
Hesselmosen (Søren Buhl).....	54 (ubebygget) ...	7 ¹ / ₂				1 ¹ / ₂	800	800	166
Elbækmosen (And. Jessen).....	55 (ubebygget)	5				2 ¹ / ₄	1200	1200	166
Niels Nielsen	7 c	4 ¹ / ₄		1	3	1 ³ / ₄	8600	2500	126

H. J. Rasmussens enke	18 g	$\frac{7}{32}$			2	4800	800	151
Anders Christensen	3 c	7	4	2	$\frac{3}{4}$	11900	4300	154
Grosserer Petersen	4 h, 6 h	$\frac{1}{2}$			$2\frac{3}{4}$	9500	1000	122
Almind brugsforening	13 c	$\frac{1}{4}$			$2\frac{1}{2}$	10000	1500	148
Jens Kristensens enke, Skansen ..	16 e	$9\frac{1}{4}$	2	0	$2\frac{3}{4}$	5300	2300	119
Andreas Nielsen	14 b	2	1			5700	1300	140
Hans Ditlevsen	18 k	$6\frac{3}{4}$	2	2	2	10500	3500	132
Peder Nissen, Kongensholm	13 d	$16\frac{1}{4}$	4	3		11000	4600	149
Ole Nielsen	14 c, g	$9\frac{1}{4}$	4	1	$1\frac{1}{2}$	11400	5300	140
Hans H. Danielsen	18 l	6	2	3	$\frac{1}{4}$	8600	3400	131
Kristian Nielsen	50 d, f	$\frac{1}{8}$			$\frac{3}{4}$	8000	1000	165
M. P. Nielsen	13 p, 48 b, c, 50 b, e	$\frac{1}{2}$			$2\frac{3}{4}$	11000	2000	150
Laurits Knutsson	14 h	$\frac{3}{40}$			$\frac{1}{2}$	3500	500	140
Rikard Forslund	37 c	$\frac{1}{8}$			$\frac{3}{4}$	6000	800	145
N. Laugesens enke	13 f	$\frac{1}{4}$			$\frac{3}{4}$	7000	1000	149
Leonhart Bramming	3 i	$2\frac{1}{2}$	1	1	1	7200	2200	153
Fattighuset	18 m	$\frac{1}{16}$			$\frac{1}{4}$	5000	400	147
Jørgine Jespersen	49	$\frac{3}{16}$			2	4500	800	164
Nålebjerg mose(Andr.Christensen)	56 (ubebygget)	3			$1\frac{1}{4}$	500	500	166
Andreas Hansen	59	$\frac{1}{4}$			$\frac{3}{4}$	2000	400	163

Ejerens navn	Ejendommens matr. nr.	Areal td. land	Hartkorn				Ejen- doms- skyld Kr.	Grund- værdi Kr.	Om ejen- dommen kan læses side	
			td.	skp.	fåk.	alb.				
Karl Andersen, »Slottet»	47 a, c	1/8				1	4500	800	159	
Morten Hansens enke	13 e	3/8			1	1/4	5000	900	148	
Forsamlingshuset	7 d, e	1/16				3/4	9000	500	126	
P. Schultz	37 b, e	1/16				1 1/4	5000	500	145	
Anders Markussen	3 g, k	3/32				1/4	4000	500	156	
Peder N. Bertelsen	13 g	1/8				1	5000	500	149	
Chr. Winther	62	4				2	4800	1100	166	
Peter Jensen	7 g, h	1/16			1	3/4	8000	1800	127	
Kluntmosen (Hans Arent Hansen)	53 (ubebygget)	1 1/2				3/4	300	300	166	
Ferdinand Frederiksen	13 i	3/32				1/2	3500	500	150	
Søren Mortensen	13 h, o	3/32				3/4	6500	800	149	
Telefoncentralen	37 f	1/34				1/2	5500	600	145	
Kirsten M. Mathiesen	17 i	1/8				1	4500	500	140	
Cecilie Boesen	13 k	1/8				1	9000	1000	150	
Hans Arent Hansen	29 c, 44 a, 51 b	6 1/4			1	2	1 3/4	7200	2600	141
H. P. Rårup	6 n, o, 48 d, f, 50 g, i	3/16				3/4	12000	1500	165	
Anders Gregersen, Baungård	5 d	52	2	5	1	2	27000	15100	124	

Anders L. Rasmussens børn.....	4 m, 6 q	$\frac{1}{8}$			$1\frac{1}{4}$	6500	800	122
Jordemoderboligen	13 l	$\frac{1}{8}$			1	8500	1000	150
Ane Marie Olesen	13 n, s	$\frac{1}{8}$			$1\frac{1}{4}$	5500	800	150
Katrine Pedersen	6 p	$\frac{1}{8}$			1	8500	1000	123
Theodor Neupart	18 o	$2\frac{1}{2}$	1	2	$\frac{1}{2}$	9100	1600	152
Iver Jepsen	27 c, 30 b, 51 a	8	2	2	1	10500	3800	131
N. P. Buhl	18 p	$\frac{1}{8}$			$1\frac{1}{4}$	6000	800	149
Mikkel Friis	4 l, 48 c, 50 h, k	$\frac{1}{8}$			$\frac{3}{4}$	4000	800	166
Frøtørreriet	13 q	$\frac{2}{10}$			$1\frac{1}{2}$	52000	1800	150
Kolding—Egtvedbanen	13 m				$\frac{1}{4}$			
Simon Hyrup	18 r, 47 b	$\frac{2}{32}$			$\frac{3}{4}$	7500	1000	160
Marinus Hansen, Frydensborg...	28 b	17	7	0	$1\frac{3}{4}$	16000	8800	139
Knud Nielsen..	15 c, 16 c, 32 d, 60 (ubebygget).....	15	4	3	$1\frac{1}{2}$	7000	6300	115
Almind station.....								122

II. Møsvraa.

Ejerens navn	Ejendommens matr. nr.	Areal td. land	Hartkorn				Ejen- doms- skyld Kr.	Grund- værdi Kr.	Om ejen- dommen kan læses sifte
			td.	skp.	fdk.	alb.			
Hans Koed, Møsvrågård.....	2 a, 5 f	125	11	7	2	2 ¹ / ₄	97500	68800	171
Laurits Frandsen	2 b, 5 c, 6 b	85	7	3	0	1 ¹ / ₂	67500	42100	172
	S. Vilstrup 15 g, n	(14 ¹ / ₂)			1)				
Jacob Lassen	4 a	46 ³ / ₄	5	1	0	1 ¹ / ₄	39000	25500	168
	2 y, 6 a, 7a, b	78	7	3	2		67500	43000	175
Anton Nielsen, Stensbjerggård ..	Almind 5 b, c, 21								
	Viuf 57	(4 ¹ / ₂)			1	1 ¹ / ₂			
Iver H. Iversen	3 a	40 ³ / ₄	3	4	3	3 ³ / ₄	35200	21400	167
Peter Pors, Kirkehuset.....	1 a, 4 d, 6 c, 8 a, 12	40	3	7	1	3 ³ / ₄	35200	21300	177
	Almind 24								
Rasmus Glerup	3 b, 4 b, 8 c,	55	4	4	1	2 ¹ / ₄	42500	25900	170
Maren Christensen	5 a	2 ¹ / ₄			2	2 ¹ / ₂	3500	800	170
	9	33	1	2	0	3 ³ / ₄	23800	17300	172
Jens Fischers enke	S. Vilstrup 14 b, c, 25 a, 26 b	(20)	1	7	1	1 ¹ / ₂			
						1 ⁹ / ₁₄)			
Vilhelm Johansen	5 b, d	29 ¹ / ₂	2	7	2	1 ³ / ₄	27000	15300	170
Peter Petersen.....	8 b	8 ¹ / ₂		5	3	1 ¹ / ₂	9200	4700	176
Rasm Chr. Rasmussen, Møsvrå Kro	1 b, 5 c, 8d	1			3	3 ³ / ₄	7000	800	178
Fællesskoven Bygholm.....	13	6			1	1 ³ / ₄)	2400	1200	179
J. P. Henriksen	7 c	1 ¹ / ₈				1 ¹ / ₂	3000	400	175
Andreas Mortensen	4 c	3 ¹ / ₄			3	1 ¹ / ₄	4000	900	170

F. Af folkelivets saga.

I. De Møsvrå bønder.

1661 kom en 33årig mand fra Håstrup og købte en af selvejgårdene i Møsvrå. Han hed *Hans Jensen* og blev stamfader til den største slægt, Almind sogn har fostret. Da han døde 1704 havde hver af hans to sønner *Peder Hansen* og *Søren Hansen* en selvejgård i Møsvrå, og få måneder efter hans død fik hans datter og svigersøn den tredje selvejgård. Dette betyder dog ikke, at familien var velstående, ti alting synes at tyde på, at det er med nød og næppe, den har kunnet besidde sine gårde, og »Inkvisitionsprotokollerne« af 1708 og 1715 viser, at der er meget at udsætte på de tre selvejgårde. Synet forlanger, at mangt og meget skal strax repareres »under vedbørlig straf«. Men da de og deres efterkommere vedbliver at besidde gårdene i 100 å 200 år, siger det sig selv, at velstanden med tiden er kommen.

Det har været dygtige og driftige folk. Da Søren Hansen havde to sønner, fæstede han en gård i Møsvrå ind til sin selvejgård og overdrog den til sin yngste søn, da denne kun var 16 år gammel. Samtidig lod han ham indtræde i ægttestanden uden at tage hensyn til, hvad Christian den femtes danske lov siger om den ting.

Stundom kunde driftigheden gå lovlig vidt. Således mælder sessionsprotokollen af 1690, at Peder Hansen i Møsvrå havde »solgt sin knægt til soldat for 5 rigsdaler og en side flæsk«, for hvilket han ikke alene måtte bøde 3 rigsdaler, men også »desforuden udi 3 dage straffes på Koldinghus med pæl, spansk kappe og om natten i hullet andre til afsky«.

Selvbevidste folk har det nok også været. I 1706 klager en

rytterkone over, at både Søren Hansens kone og Peder Hansens kone har forment hende adgang til deres kirkestole, endskønt hun mener at have ret til at benytte dem, da hendes mand bliver holdt af dem. Det kom til »forargelige scener« desangående, og sagen bragtes for amtmanden, der resolverede, at rytterkonen foreløbig skulde have lov at benytte Peder Hansens kones stol.

Fra omkring 1720 synes der at have været vældig fremgang i Møsvrå i økonomisk henseende. I over et halvt hundrede år er der ikke tale om, at en gård går over på fremmede hænder, men når en mand dør, overtages gården altid af en søn eller svigersøn.

Den mest formuende mand, Møsvrå har kendt i ældre tid, er vel nok *Jens Pedersen*, en sønnesønssøn af Peder Hansen. Han sammenlagde år 1800 de to gårde nr. II og nr. III og tilkøbte 1804 en stor parcel fra gård nr. IV, hvorved han blev sognets største lodsejer. Han skal have været en særdeles dygtig mand. Hans yngre fætter Jens Sørensen, der siden blev gårdmand i Almind, opholdt sig fra sit 9. til sit 29. år i hans hjem og uddannedes, som det hedder i hans testimonium, under hans vejledning til en dygtig og arbejdsom bonde. »Når han endnu på sine gamle dage tænkte tilbage på den svundne tid, da plejede han gærne med en vis forkærlighed at dvæle ved opholdet i sin barndoms andet hjem. At han også med flid og troskab har påskønnet det gode, han her nød, dærom vidner det bestandige kærlighedsforhold, der siden bestod imellem ham og denne familie, og som først døden formåede at opløse.«

Da Jens Pedersen døde 1827, efterlod han sig en ung enke og en stor gård. Mange mente, at begge dele var nok værd at få fat på, men det blev Slesvigeren *Just Lauritzen*, der gik af med sejren. Det fortælles, at da han red på frierfærd, tog han ved Bramdrupdam fejl af vejen og drog ad Dons til. Da han var kommen igennem Donsrod og allerede mente at være i nærheden af Møsvrå, blev han meget betænkelig ved at se de sandede marker på begge sider af vejen og havde nær opgivet det hele. Han blev dog oplyst om sin fejltagelse, fandt den rette

vej både til Møsvrå og til enkens hjerte, og 5 måneder efter Jens Pedersens død var Just Lauritzen mand på gården.

Just Lauritzen var en udpræget slesvigsk bonde, stejl af karakter, selvstændig i sin opfattelse og gjorde kun, hvad han selv vilde. Anders Jessen, Stagebjerggård, har fortalt et meget morsomt og karakteristisk træk om ham og sin fader Jes Jessen: Da Almind og Viuf skulde forenes til et pastorat, ønskede Almind at få præstegården. For at opnå dette formål lavede man en adresse, som det gjaldt om at få alle betydende mænd i sognet til at skrive under, men man vidste godt, at det vilde knibe at få »gamle Just« med, der jo altid gik sine egne veje. Man mente, at Jes Jessen var den, der bedst kunde få ham med, og det lykkedes da også for denne, idet han benyttede sig af den jalousi, der jo næsten altid er imellem to nabosogne. Jes Jessen og Just traf hinanden en dag i Borchs gård i Kolding, og ordene faldt således imellem dem:

Jes Jessen: „Ja, I véd jo nok, vi hård den hjæe list, den vild vi jo gjaen ha Jer te å skriv under.«

Just: »De vil æ misæl it ha en smul mæ å gøer; di præst å di dien æ di støest kjæltringer, der ka go o æ jurd.«

Jes Jessen: »Ja, de ved a nok, men a ska sej Jer jen ting, Just, desommensinnesti vi ett foer ham, så tår di ham sgu i Vyv.«

Just: »Ja, de er en anden sag — skriv! skriv!«

Helt indtil omkring 1840 udgjorde de Møsvrå bønder så at sige een slægt. De fleste var efterkommere af Hans Jensen, og med de andre var de besvogrede. Men nu har forholdene helt ændret sig. Når man undtager Iver H. Iversens og Jens Fischers gårde, hvor de samme slægter har boet i over hundrede år, så er de øvrige Møsvrågårde nu beboet af lutter tilflyttere, og af den gamle storbondeslægt er der i Møsvrå by kun en enlig kvinde tilbage.

II. »Almind — Gud bejr et«.

Som bekendt er man, eller har man især i tidligere tider været, tilbøjelig til at føje udråbet „Gud bejr 'et!“ til navnet

Almind, og traditionen véd jo at fortælle, at det skyldes en mand, der gik omkring og tiggede til »brandstød«. Muligvis har traditionen ret, men i så fald har ophavsmanden fundet et særdeles rammende udtryk for tilstanden, som den var i Almind by fra midten af det 17. århundrede til omkring 1800. Den var nemlig så elendig og ussel, at næsten enhver mand dær med fuld føje kunde sige »Gud bedre det!« når han nævnte sin hjemstavn. Og tilstanden var så meget mer iøjnefaldende, som forholdene var langt bedre i sognets to andre byer, Dons og Møsvrå. Årsagen hertil må søges i, at Almind by på to gårde nær (nr. I og nr. XIII) 1651 var kommet under St. Jørgens hospital i Kolding, medens de andre byer var kongeligt ryttergods. Det er jo en kendt sag, at kronens bønder havde bedre kår end herremandens, men fæste- og skifteprotokollen viser også, at de havde bedre kår end hospitalets.

Armod og usseldom hører til dagens orden i Almind i den tid. En præsteindberetning af 1690 nævner, at beboerne i Almind by er forarmede, »de fleste snart tiggefærdige«. Snart jages en fæster bort, og snart løber han bort af sig selv. Det er dærfør vanskeligt at holde rede på de forskellige beboere af gårdene, og muligvis er da også en og anden bleven glemt i den fremstilling, her er givet i denne bog.

I året 1762 udskreves en extra skat. Den mandtalsliste, der i den anledning udfærdiges, giver os lidt besked om forholdene. I hele Almind by med sine 13 gårde er der kun 2 tjenestekarle, 7 tjenestedrenge og 7 tjenestepiger. Det vidner jo om, at det er småkårsfolk, der bor i Almind. Dog hjælper det naturligvis noget, at der på 3 af gårdene er 2 hold beboere, og på een endog 3 hold, ligesom også, at der er 19 børn over 12 års alderen.

Da de Almind marker 1783 blev udskiftet, kom der vel lidt bedre tider, ti selv om der var enkelte, der ikke fik mere ud af deres jord end i fællesskabets dage, så var det dog nu således, at den mere driftige kunde arbejde sig frem. Men så ramtes byen 1786 af den store ulykke, at en ildebrand lagde syv gårde og et kassehus i aske, og ikke en eneste af beboerne havde assureret. Mærkelig nok synes ulykken ikke at have drevet nogen fra hus og hjem, men tiggerstaven har de brandlidte

måttet tage i hånd og gået »så langt som stakler går« for at tigge til brandstød. Efter ulykken var de Almind bønder ikke sene om at få assureret, hvad der var heldigt nok, ti otte år senere rantes byen af en ildebrand, der lagde to gårde i aske.

I midten af 1790erne blev de Almind mænd selvejere af deres gårde, og kort efter begynder man at bebygge udmarkerne. De navne, nybyggerne gav deres ejendomme, synes at vidne om, at man knyttede stort håb til fremtiden. Den første nybygger kaldte sit hus *Proberhuset*, og selv om dette navn betegner, at det kan gå til hvad side det skal, så betegner det dog vel nærmest håb. Og et absolut lyst syn udtrykker jo navne som *Frydenslund*, *Frydensborg* og *Lykkensborg*. Navne som *Preussen* og *Engeland* udtrykker vel nærmest galgenhumør, hvorimod de mange navne på -lund i det absolut skovløse Almind, *Skovlund*, *Dallund*, *Brodallund*, *Hedelund*, *Birkelund* og *Grønlund* peger nærmest i retning af idyllen.

Idyllen lod dog vente på sig. Igennem en menneskealder måtte de Alminder friste trange kår, og mange, især blandt nybyggerne, gå fra hus og hjem. Først hen i 1830erne begyndte tilstanden at bedre sig, og siden den tid har hovedretningen for Almind været fremgang, så i vore dage er der såvist ingen grund til at sige »Almind — Gud bejr 'et«.

III. Hedeboerne.

På det ældste kort over Almind, som er tegnet 1783, ser man, at den vestlige del af Almind mark dengang lå hen i hede. Denne strakte sig i retningen syd-nord fra Bramdrup skel og til møllevejen, og i retningen vest-øst fra Døns marker til en linje fra Stagebjerggård lige syd på til Lilballe skel; men også øst for denne linje var der adskillige ret store hedepletter. Dengang tænkte sikkert ingen på, at der på Almind hede skulde komme til at ligge ejendom ved ejendom.

Den mand, der først bosatte sig på heden, hed *Anders Christensen*, men kaldtes gerne efter sin profession med tilnavnet *Skrædder*. Han hørte til en gammel Almindfamilje, som det var gået stærkt tilbage for. Hans forfædre havde i over 100 år,

fra Tredveårskrigenes dage til 1746, haft Annexgården i fæste. Dette sidstnævnte år døde hans bedstefar *Hans Staphensen*, og dennes søn *Christen Hansen*, der da kun var 6 år gammel, drev det ikke videre end til at blive skrædder i Almind. Han døde som fattiglem 1818. Anders Christensen lærte sin faders profession, men fandt sig ikke tilfreds i sin stilling. Hen i 1790erne fik han så den ide, at han vilde være hedeopdyrker. Folk rådede ham stærkt dærfra, men han skal have besvaret alle indvendinger med de ord: »Man kan jo da probere«. Og han fik sin vilje sat igennem. Vist 1796 arvefæstede han den lille hedelod, der hørte til gård nr. III og fik sig opført en hytte dærpå. Den fik strax navnet *Proberhuset*, hvad enten det nu er skrædderen selv, der har kaldt stedet således, eller, hvad vel snarere er tilfældet, det er et øgenavn, folk har givet det.

Det ser nærmest ud til, at skrædderens »proberen« i den første tid er gået godt; i hvert fald har det ikke afskrækket andre fra at følge hans eksempel, ti i de nærmest følgende år skyder der nye ejendomme frem som paddehatte dærude på heden. Allerede i 1801 var der ikke mindre end 9 bebyggelser dær.

Det var fattige kår, hede bønderne kom til at leve under, og der var næppe en eneste af dem, der kunde leve af sin jordlod, skønt fordringerne til livet dengang var uhyre små. Man ser da også, at alle hede bønder har en bibeskæftigelse ved siden af deres landbrug: pottemagere, skræddere, træskomænd, tækkemænd, vævere, tømrere, murere osv. Men selv det kunde ikke klare det, de fleste måtte endvidere gå ud som daglejere. Nu var det så heldigt, at der i Dons boede en mand, som havde brug for mange daglejere, og ofte sås efter fyraften en undersætsig, før mand komme løbende tværs over markerne fra Dons til Almind hede på bare fødder. Det var storbonden fra Dons, den dygtige og driftige *Christian Dons*. Den dagløn, han gav dem, var kun lille og bestod yderst sjældent i rede penge, men i såsæd, brødkorn, plovbed o. lgn. Han forlangte en lang arbejdsdag af sine folk. At solen gik ned, var ikke nogen grund til at holde op med arbejdet ved sommertid, hvorfor da også de Almind daglejere kaldte månen for Dons sol. Men Christian

Dons skånede ligeså lidt sig selv, som han skånede sine daglejere, og disse var derfor godt tilfreds med ham og betragtede ham som et slags forsyn. „Wo får“ kaldte de ham, ligesom de i fordums tid havde kaldt præsten.

En af hedeboernes største fornøjelser var at samles omkring den kære brændevinsflaske. Så gik snakken lystig i de lave stuer, og det var næsten altid krigen, samtalen drejede sig om, ti de fleste af hedebønderne omkring 1820 havde været med i Napoleonskrigene eller med auxiliærkorpset i Frankrig.

Den første tids hedebønder synes at have været et særegent folkefærd. Kun ganske få af dem var indfødte Almindfolk, og det var naturligvis ikke af de rigeste og dygtigste, der kom udefra for at bosætte sig på den fattige hede, hvorfor da også hedytterne skifter beboere gang på gang i de første tiår. Kun Proberhuset danner en undtagelse, idet søn dær har afløst fader i tre slægtled, over 100 år, men det er ikke proberskrædderens slægt, for han blev snart færdig dær.

En af de første og mærkeligste, der bosatte sig på heden, var *Nikolai Lage*. Han var udlænding og katolik, men det lykkedes pastor Garnæs at få ham til at gå over til den lutherske kirke, i hvilken anledning han i vidners overværelse måtte underskrive en lang trosbekendelse. Nicolai Lage var en urolig natur, der ikke havde noget blivende sted, men flyttede ustandselig, snart tvunget af nød, og snart frivillig. Han var pottemager, og flere steder, hvor han har boet, kan man endnu se de grave, hvoraf han har taget leret, ligesom der også de samme steder har været fundet en mængde potteskår. Han skal have været en lille smule indskrænket. Hans landbrug, mens han boede på Langelund, bestod væsentligst i fåreavl, men da han ikke rigtig kunde tælle, holdt han rede på sin hjord ved, når fårene gik ind om aftenen, at sige: en efter en, en efter anden, en efter en, en efter anden osv. — Engang han var ude at pløje, syntes han, at ploven kom til at gå stadig dårligere og dårligere. Han hentede da en nabo, der skulde undersøge, hvad der var i vejen med ploven, og denne opdagede snart, at plovskæret manglede. Nu måtte Nicolai så til at pløje eller

vrøde furerne tilbage igen for at finde sit plovskær, hvad nok også lykkedes for ham.

En anden af hedens pionerer var *Jens Mortensen Flansmose*, der var væver. Han havde i 14 år været inde til krigstjeneste. Hans kone, »gamle Sofi«, havde som 20-årig tjent i Kolding, da slottet brændte, og da hun blev op imod de hundrede år, kunde hun for en sen efterslægt fortælle om denne begivenhed.

I vore dage adskiller hedeboerne sig ikke fra den øvrige sognebefolkning, men der har dog til helt op imod sidste århundredskifte levet en hel del originale skikkelser dær.

Først og fremmest må nævnes *Zakarias Christensen Grøn*. Han var selskabsmand om en hals, og man kunde være sikker på, at man kom ikke til at kede sig, hvor Zakarias var tilstede. Dærfør var det da også i sin orden, at man valgte ham til oldermand for Mortensgildet. Skønt Zakarias på ingen måde var fordrucken, sagde han dog aldrig nej til en snaps, og det kunde også træffe, at han fik for mange af dem. Således var han engang på skorstenssyn, og det gav jo snapse hvert sted, han var inde. Som han lige kommer ud fra en gård, falder han i vejsporet og siger da bebrejdende til sig selv: »Hwa, Zakarias, fäller do ållere', å de er endda ett mæje (middag) inol« En anden gang, han var på skorstenssyn, tog han så meget fejl af tiden, at han, da han så solen, udbrød: »Hwa, er æ mohn ållere' opp?« Han brugte meget ofte udtrykket »formelig«, hvorfor folk tit kaldte ham »formelig Zakarias«. Zakarias passede sin jord godt, men han passede også sin bygang, og især var han en sikker gæst ved alle begravelser nær og fjærn, for der vankede jo godt med snapse til frokosten ved en sådan lejlighed.

Hans nabo *Snedker-Bertel*, som han kaldtes, havde brændevinen mere magt over, men hans kone satte ham på ration: han måtte hente en pægl henne hos høkerkone *Maren Simonsen* hver dag, og dærmed basta. Bertel havde kendt bedre dage, han havde været gårdmand henne i Horsted ved Vejle og også været noget handelsmand. Handelen blev han ved at drive, efter at han var kommen til at bo på Almind hede, men dog i noget mindre stil, og hans kone fulgte med ham til markederne

for at påse, at lidkøbene ikke blev for mange og store. Men dog erklærede Bertel, at han hellere vilde til marked end til gilde. Arbejde var ikke Bertels lyst, og hans kone akkorderede dærfør med ham, at han om vinteren skulde tærse en trave korn daglig. Det gjorde Bertel også, men han tarsk det ikke rent. I det hele taget vilde han nok nøjes med halvgjort arbejde. Høkerkønen lejede ham engang til at hænge en hund, det skulde han have et par dramme for. Han hængte også hunden, begravede den i møddingen, fik sine dramme og gik hjem, men få minutter efter stillede hunden med strikken om halsen og tydelige mærker af møddingen inde hos Maren. Et arbejde fik han dog gjort grundigt. Der grænsede et stykke hede ind til hans ejendom, og Bertel mente, at denne hede var skyld i, at han ikke kunde få sin ejendom solgt, hvad han gjerne vilde, idet han så vilde flytte hen til en skovegn, hvor der var mere læ. En søndag formiddag stak han så udendvidere ild på lyngen, hvad der vakte stor opstandelse, idet folk både nær og fjern mente, der var ildebrand. Midt under gudstjenesten begyndte Almind kirkeklokke at ringe, og sprøjterne både fra Almind og Bramdrup suste afsted. Indremissionsmanden *Thomas Maler*, der var meget forarget over Bertels brud på sabbatsbudet, sagde truende til ham: »Vil du ikke agte Guds lov, skal du komme til at agte kongens!« og han mældte ham, hvad der nok havde tilfølge, at Bertel måtte af med en større bøde.

Om *Johannes Jan*, der hørte til familien, som bar det mærkelige navn *Knygsand*, fortælles, at han efter sin kones død tog et halmknippe ind i dobbeltsengen og lagde på hendes plads, da han ikke kunde sove, når han lå alene. Når halmknippet var blevet for gammelt, gik han til Frydenslund og tiggede sig et nyt. Når han fik en pengeseddel, hvad forøvrigt ikke gik ret ofte på, stak han den ind ved loftsbjælken, ned ved sengestokken eller andre mærkværdige steder, og når han så skulde bruge den, kneb det ham altid at finde den.

Niels Madsen og *Maren (Bentsen)* var et par sindige folk, som boede oppe ved landevejen. Niels var meget påholdende og tålte ikke, at Maren holdt kaffeselskab med nabokonerne,

men da Niels ikke just var af dem, der havde opfundet krudtet, kunde hun dog snyde ham gang på gang. Maren var halt og gik kun langsomt, men „når a no sætter æ lille ben ifor, så gor et nok“, sagde hun. En dag, da hun gik og plukkede nødder, kom pastor *Hey* hen til hende. „Goddag, Maren!“ sagde han. Maren så lidt forundret op på ham og svarede langsomt: „Goddaw!“ „Hvad, kender De mig ikke, Maren?“ spurgte præsten. „Nej, a gjør såmænd ett, a komme så sjålen te kjerck“, svarede hun.

IV. Fattigfolk.

Som allerede nævnt fandtes der i ældre tid ikke noget ordnet fattigvæsen, men de fattige måtte nøjes med, hvad folk godvilligt gav dem. Fra 1732 kom der en lille smule system i det, og fra den tid har man for Almind sogn en fattigprotokol, der udviser, at der da var 13 fattiglemmer i sognet.

I følge reskriptet af 1732 skulde de egentlig gå på omgang i sognet, dog var det også tilladt at påligne naturalier og penge til deres forplejning. Dette valgte Almind, og der blev fra den tid pålignet enhver, der ikke kunde regnes til de fattige, en afgift, der bestod af mel, malt, gryn og penge. Ud over denne ligning gaves der dog også helt frivillige bidrag. Fattigprotokollen for 1748 siger: »*Andreas Thorsen* har hr. *Rubeck**) af kristen kærlighed lovet årlig 4 skp. rug til hjælp til hans underholdning, så længe han lever. Dog skulde han dø før hr. *Rubeck*, er det en sag, som af ham selv dependerer, hvad heller han vil give samme gave længere eller ej, så og hvem samme skal have. Hr. *Tøxen****) skal og have lovet denne *Andreas Thorsen* noget.«

Andreas Thorsen havde en søn, *Thor Andreasen*, der blev Almind sogns berømteste almissenyder. Der var lidt galt med hans øjne, og derfor måtte han allerede fra sit 15. år have understøttelse, en understøttelse, han stadig måtte have øget, indtil han 1829 døde som en 90årig mand.***)

*) Præsten i Almind, *Rudbeck Mogensen Lucoppidan*.

**) Forhenværende præst i Veerst, nu boende i Almind.

***) Således siger i hvert fald kirkebogen ved hans død, men han var dog nok kun 83 år, idet den gamle kirkebog viser, at han er født 1746.

Det kunde stundom knibe at få bidragene ind. I fattigprotokollen for 1774 hedder det: »Da den pådelte almisse af Almind by endelig ved exekution er bleven inddreven, så er den bleven given til Thor Andreasen, som den en del af bymændene selv offentlig ved samtale i kirken bad måtte nyde den, og som sognepræsten tillige med sine medhjælpere erkendte at være nogenlædes værdig.« Og for 1784 hedder det: »Herved anmærkes, at enken *Karen Wøldike* sal. *Ankers*, som bor i Almind by, modtvilligen har nægtet at ville betale noget til sognets fattige. Sognepræsten har været så føjelig at betale af sin egen lomme den 1 m., som hun her er ansat for de 10 år, nemlig fra året 1773 til 1782 incl. Men da hun i 1783 har fået en anselig arvepart, så lod han ved degnen *Jac. Brøndum* og sin medhjælper *Christen Iversen* fordre af hende, at hun enten frivilligen skulde give noget anstændigt til sognets fattige for året 1783 eller dog i det mindste 4 m. 8 sk. Men hun overøste dem med grovheder og gav ingen anden erklæring, end at hun havde forsoret det. Hvorfor hun overlades til revselse efter de allernådigste anordninger«. Hun slap dog fri for revselsen, ti 16. Aug. 1784 mældes der: »Mad. Anker har betalt det, som for 1783 stod tilbage til sognets fattige med 2 m., og da hun desuden frivilligen lovede herefter årligen at give til samme 4 m., så frafaldtes al videre påstand i denne henseende.« 1787 var hun så flot, at hun gav en hel rigsdaler, sagtens i anledning af, at hendes hus (»enkens hus«, som det hedder i sangen) var bleven skånet under den store ildsvåde, som var overgået byen året i forvejen.

Betleriet var en slem landeplage i hine tider. Da den nye fattigordning kom 1803, håbede man at blive fri dærfør. Fattigkommissionens medlemmer forpligtede sig til »for at ophæve det skadelige betleri, ikke at udgive nogen gave til omgående fremmede betlere, ligesom de og ville opmuntre deres medbrødre til at følge dette eksempel.« Til at rumme sognets egne fattige opførte man strax to fattighuse, et i Almind by og et på heden. 1809 forlanger *Maren Madsdatter* at få ophold i fattighuset i Almind by; »men da hun ved sin ankomst hertil blev indsat i fattighuset i bemældte Almind by, fandt hun sig dær-

med yderlig misfornøjet og kaldte sit opholdssted en arrest, hvorfor kommissionen føjede hende i at skaffe hende plads i fattighuset på Almind hede, hvilket fattighus tilhører hele sognet.«

Den 13. Marts 1816 døde *Thomas Ovesen Væver*. »Da hans svigersøn *Jens Nielsen Busk* påtog sig at koste hans begravelse, overlod kommissionen ham ifølge anordningen det lidet, der fandtes i den afdødes bo. Bopæl i fattighuset på heden blev ham tillige bevilget indtil førstkommende Novbr., imod at han inden den tid fik haven, såvidt den indrømmes ham, indhegnet og opdyrket.«

»Det anmeldtes [^{1/}o 1816] i kommissionen, at *Jens Nielsen Busk* endnu ikke havde begyndt enten på opdyrkningen eller indhegningen. Da den øvrige del af haven, som er ordentlig opdyrket, vil ligge blot for kreaturer, så snart efterårs løsgang begynder, hvis ikke denne del af haven forinden vorder indhegnet, besluttede kommissionen at advare bemældte *Jens Nielsen Busk*, at han inden *Mikkelsdag* fik sin part indhegnet. Sognefoged *Jørgen Christensen* påtog sig at forkynde ham dette, samt at advare ham om at være sig om anden lejlighed til 1. Novbr.«

Betleriet tog vel nok af i de første åringer efter 1803, men da de dårlige år efter 1813 kom, fik det forøget fart, og 1818 blev Almind nødsaget til at vælge en fattigfoged eller såkaldt stodderkonge. Det blev den fattige husmand *Anders Mikkelsen*, som fik denne bestilling. »Han skal daglig gå sognet en gang rundt og føre med sig en bog, der er autoriseret af fattigkommissionen, og som han daglig lader påtegne af en mand i hver by og af de yderste beboere på strøgene af alfarvejene. De betlere, han antræffer, skal han første gang vise ud over sognets grænser, men kommer de oftere eller sætter sig til modværge, når han bortviser dem, skal han bringe dem til oldermændene i den by, hvor de antræffes, der forsender dem til sognefogden, fra hvem de overleveres øvrigheden. Det følger af sig selv, at enhver mand i sognet er forpligtet til at yde ham den nødvendige hjælp til at bringe ovenstående bestemmelser i udøvelse.«

Stodderkongens løn ydedes oprindelig i brød, øl og smør,

men efter Anders Mikkelsens ønske forandredes det allerede i 1819 til, at han skulde have $\frac{1}{2}$ fdk. rug af hver td. hartkorn og middagsmad efter omgang. Desuden vilde kommissionen søge at foranstalte hans jord drevet, »hvorved den troede måske at kunne forebygge, at denne talrige familie ikke skulde med tiden komme aldeles under fattigvæsenets forsørgelse.«

Allerede 1820 ophørte Anders Mikkelsen at »runder«, som det hedder i fattigprotokollen, og den førnævnte *Jens Nielsen Busk* blev nu stodderkonge, men hvor længe han var det, og om han fik nogen efterfølger, ved jeg ikke. Kort efter at han er udnævnt, kommer han og beder kommissionen skaffe sig huslejlighed, men kommissionen kunde kun anvise ham et værelse i fattighuset, som han endda sammen med sin familie måtte dele med *Johannes Augustesen* og dennes familie. *Johannes Augustesen*, der vist ikke hørte til de bedste i sognet, han var i hvert fald nylig kommet ud af arresten, vilde imidlertid ikke have *Jens Nielsen Busk*, men smed hans tøj ud, da fattigforstanderen *Hans Knudsen* kom med det, og greb dærfø efter fattigforstanderen i brystet. Kommissionen så sig da nødsaget til at indleje stodderkongen i et privat hus, men da det kostede 8 sk. kurant daglig, indså den snart, at denne daglige udgift kunde fattigkassen ikke udholde, og dærfø „forblev fattigkommissionen ved sin en gang fattede beslutning, at *Jens Nielsen Busk* skulde bo i den stue, hvor *Johannes Augustesen* er anvist bolig, tilligemed ham, og det blev gentaget pålagt *Johannes Augustesen* at modtage ham og familie og at afstå ham den plads i stuen, som *Hans Knudsen* havde anvist ham, samt at opføre sig rolig imod ham. Og blev desuden *Johannes Augustesen* for hans udviste opsætsighed af kommissionen dikteret 3 gange 24 timers simpelt fængselsstraf på sædvanlig fangekost og på egen bekostning, hvilken straf han, da Almind fattigvæsen ikke selv har dærtill noget passende lokale, bør udstå i Kolding, i rådhusets arrester.«

Kort efter blev *Johannes Augustesen* skilt fra sin kone, og han forsvinder dærfø fra Almind sogn, men hun blev ved at have ophold i fattighuset, indtil hun 82 år gammel døde 1865, så hun er måske den, der næst efter *Thor Andreassen* længst har

ligget sognet til byrde. Hendes navn var *Ane Margrethe Nielsdatter*, men hun kaldtes gerne med navnet *Grete Tøndes*, et navn hun havde arvet efter sin mor, der kaldtes *Tøndekonen*, og denne havde igen fået dette navn, fordi hendes mor havde som tjenestepige født hende i dølgsmål og så gemt hende i en tønde på loftet. Hendes medtjenere lagde mærke til, at hun flere gange daglig forsvandt oppe på loftet, og de gav sig så til at udspejde hende og opdagede da, at hun gik hen til en tønde, tog et barn op og gav det die. Grete Tøndes skildres lidt forskellig af de nulevende, der har kendt hende. En mener, at »hun var sådan en rar gammel kone, så fredelig og venlig imod os børn«, en anden, at børnene, og forresten voxne folk med, var bange for hende, fordi det hed sig, at hun kunde hexe.

Stridigheder af lignende art som mellem Johannes Augustesen og Jens Busk kunde nok også finde sted i byens fattighus. 1813 mødte *Christen Hansen Skrædder* (far til proberskrædderen) og „besværede sig over, at *Thor Andreasen* og hustru forment ham at sætte en potte til ilden; de dærimod anklagede Christen Hansen for skældsord m. v. Kommissionen formanede begge parter til at forliges og indrømmede Christen Hansen ret til med de andre at bruge ilden på skorstenen. Og hvis de ej kunde i det gode forenes, nødtes kommissionen til at formindske den understøttelse, de nyder af sognet, og at søge at adskille dem.“

De blev dog ved at bo sammen, men 4 år senere er den gamle Christen Skrædder „så affældig, at han behøvede sin understøttelse på en anden måde tildelt end hidtil, da hans almisse ikke kunde stedse blive ham tillavet. Da han ej selv ønskede at komme til at gå i omgang, bestemte kommissionen, at fødemidler måtte bringes ham ugentlig i fattighuset, hvor han har ophold, nemlig hver tirsdag 8 pd. rugbrød, $\frac{1}{2}$ pd. smør eller 1 pd. flæsk og 8 potter øl. Turen begynder i Dons.“

Da *Anders Skrædder* (proberskrædderen) 1814 havde solgt sit hus, henvendte han sig kort efter til kommunen og begærede hjælp af fattiggassen. „Men da han har aftægt og fri ophold af sit forrige sted, kan desuden et håndværk, der kunde ernære ham, om ikke dovenskab og drukkenskab forhindrede

ham i at bruge det, er hverken svagelig eller gammel [han var 46 år], måtte kommissionen afslå hans begæring.“ Efter den tid førte skrædderen mest en vagabonderende tilværelse. Dog slog han sig til ro i Starup-Nebel kommune så længe, at han vandt forsørgelsesret dær. Fra hans vagabondtilværelse huskes endnu følgende træk. Han kom til Nebel mølle og vilde tigge en snaps dær, men mølleren undskyldte sig med, at hans brændevin var sluppet op. „Da er det“, så bandede skrædderen, „gået omvendt med mit, for det er sluppet ned.“

I 1836 henvendte skrædderen sig igen til Almind fattigvæsen om understøttelse, og nu blev den ikke længere nægtet ham. Han var nu 67 år og var dærfor selvfølgelig mere trængende, end da han første gang mældte sig. Det har naturligvis heller ingen skade været til for ham, at fattigkommissionen vidste, den kunde få understøttelsen refunderet fra Starup-Nebel. Så rundelig tildelte Almind ham understøttelse nu, at Starup-Nebel 1839 bestemte selv at forestå hans forsørgelse. Dog skulde han, hvad hans aftægtskontrakt hjemlede ham, blive ved at have husveje i Proberhuset, hvad der ikke var til glæde for dettes daværende ejer *Hans Pedersen (Vind)*, ti han og skrædderen kunde slet ikke med hinanden. I 1838 havde skrædderen prøvet på at brænde huset af over hovedet på sin vært, hvad der indbragte ham nogle måneders fængsel. Da han kom hjem fra dette ophold, var han efter fattigprotokollen yderst affældig, og nogle få år senere døde han.

Jævnlig var der strid mellem to kommuner om, hvor et fattiglem hørte hjemme, og amtet, eller i højeste instans cancelliet, måtte da tage affære. Således reagerede Almind meget stærkt, da det i 1819 fik forespørgsel fra amtmand Selmer, om det vilde anerkende møllersvend *Niels Laugesen* med familie oppe i Bording for forsørgelsesberettiget i Almind. Kommissionen svarede, 1) at en familie med kun et barn „aldeles ikke kan være berettiget til forsørgelse nogetsteds“, så meget mer som manden er en „ikke uduelig møllersvend“, 2) at „bemældte Niels Laugesen blev gift forrige år mellem Novbr. og jul, og siden skal hans kone ingen børn have født. Det barn, hun har, må altså anses som uægte og henhøre under det fat-

tigdistrikt, moderen henhørte under, inden hun blev gift, og kan under ingen omstændigheder vedkomme Almind sogn“, hvorfor kommissionen formente, „at familien i al almindelighed for det første ikke kunde pålægges sognet, og at børnene in specie måtte anses for det aldeles uvedkommende.“ Amtmanden kunde dog ikke give kommissionen medhold, og en skønne dag ankom Niels Laugesens kone og hendes barn. Der blev da optaget et forhør over hende, hvoraf fremgik, „1) at hun i Decbr. 1818, da hun tjente i Sebstrup by, Them sogn, blev overfaldet af en svær sygdom, der siden har gjort hende aldeles uskikket til arbejde, 2) at hun $\frac{1}{2}$ år i forvejen havde fået et uægte barn, 3) at hun dærpå i Marts 1819 blev ægteviet til Niels Laugesen, 4) at de 1. Maj 1819 flyttede til Bording sogn, hvor manden forlod hende til pinse s. å. og har siden ikke sendt hende understøttelse.“ Kommissionen indså godt, at hun var trængende og tilstod hende da også et 7 pd.s brød og $\frac{1}{2}$ pd. smør ugentlig, men kan ikke forstå, at det tilkommer Almind sogn at forsørge hende, „da denne kone hverken er barnefødt i Almind sogn eller nogensinde dær har opholdt sig; hun desuden var krøbling og med hendes barn trængende til forsørgelse, inden hun blev gift med Niels Laugesen — denne kun opholdt sig hos hende 2 à 3 måneder efter, de blev gifte, — og han for nærværende tid tjener som møllersvend for en ikke aldeles ubetydelig løn.“ Den beder dærfør det kongelige danske kancelli besvare følgende to spørgsmål:

1) om ikke denne kone med hendes uægte barn måtte henhøre under det sogns fattigvæsen, hvorunder hun hørte, før hun blev gift?

2) hvilke midler en fattigkommission kan betjene sig af for at bringe en mand som Niels Laugesen til at opfylde sin pligt mod sin trængende kone?

Hvilket svar kancelliet gav, vides ikke, men Almind måtte sende Bording sogn refussion og vedblivende understøtte Niels Laugesens kone, også efter at han var flyttet herved og taget bolig sammen med hende.

V. Præsten Niels Tøxen.

Fra 1748 til 1756 beboedes et af Almind kassehuse af præsten *Niels Tøxen*, der var blevet afskediget fra sit embede som sognepræst i Veerst og Bække, fordi han ikke i sine sogne vilde indføre den lærebog, som Pietisten *Erich Pontoppidan* havde udgivet. I vore dage kan vi godt forstå hans vægring, for det er en underlig bog. Dens hovedtitel er „Sandhed til gudfrygtighed“, men i almindelighed gik den og går den under navnet „Pontoppidans forklaring“. Forfatteren medgiver den på titelbladet følgende vidnesbyrd: *Indeholdende alt det, som den, der vil blive salig, har behov, at vide og gjøre*. Mange af Niels Tøxens samtidige embedsbrødre kunde også forstå hans vægring og var enige med ham i hans protest, men sætte kjole og krave i vove for den sags skyld var der dog ikke andre end ham, der vilde.

Niels Pedersen Tøxen var en præstesøn fra Varde, i hvilken by han var født 1686. 20 år gammel blev han „med pris og ære“ dimitteret fra Kolding skole, men da hans fader var død, og han ingen midler havde, måtte han afbryde sine studier for at give undervisning og fik først sin teologiske examen 1713. Den havde han forberedt sig til ved siden af sin lærergærning og havde nok ikke opholdt sig mer end to måneder ved universitetet. Af den årsag blev hans examen ikke så stor som den burde have været efter „den skarpe logik og den teologiske og sproglige lærdom, han siden lagde for dagen.“ I en række af år måtte han nu friste en kummerlig tilværelse som kapellan i forskellige egne af landet, indtil han 1728 blev kaldet til præst for Veerst-Bække i Andst herred.

Niels Tøxen blev en dygtig præst, der kun levede for sit embede og sine studier. Han førte et mønsterværdigt levned, og mange unge mennesker blev sendt til hans præstegård for at nyde godt af hans kyndige og omhyggelige vejledning. Han optrådte som forfatter, men kun en enkelt af hans bøger blev trykt. Over hele landet var han bekendt for sin grundige lærdom og indsigt i de gamle sprog, og da der 1739 tænktes på en revideret udgave af den danske bibel, var han en af de

mænd, generalkirkeinspektionen henvendte sig til desangaaende. Da stod han altså endnu i godt forhold til autoriteterne, endskønt han allerede dengang havde nægtet at indføre Pontoppidans forklaring. Men den daværende biskop i Ribe, *Mathias Anchersen*, var vist heller ikke selv begejstret for „forklaringen“ og gjorde dærfor heller intet ud af sagen.

Stillingen forandredes imidlertid 1741, da den ivrig pietistiske *Hans Adolf Brorson* blev biskop i Ribe. Allerede 1742 udstedte han et „monitum“ (en advarsel) om, at bogen ufortøvet skal indføres allevegne, og hvis nogen er vrangvillig, skal vedkommende afgive en skriftlig erklæring om grunden. Dette sidste var Niels Tøxen villig til, og han indsendte nu et skarpt og klart indlæg, hvori han påviste, at bogen var fuld af vranglære, og da han ved sin præsteed havde forpligtet sig til at „blive ved den rene guddommelige lære efter den augsburgske konfession“, kunde han dærfor ikke indføre den.

Biskop Brorsons svar på denne skrivelse er både skarp og velvillig. Han tilbageviser punkt for punkt beskyldningerne om vranglære og hævder, at ungdommen ved denne forklaring „har allerede gjort ønskelig fremgang i deres saligheds kundskab“. Han skriver endvidere: „Sagen er endnu imellem os og skal fremdeles blive, dersom De i Herrens navn resolverer strax at antage bogen.“

Men Tøxen lod sig ikke overbevise. Han skrev et gensvar, der så klart og logisk gendrev biskoppens beviser, at biskop *Hersleb*, trods det, at han selv nærmest hørte til den pietistiske retning, siden måtte erklære, at „biskoppen kom til kort i sin disput med præsten“.

Nu tabte biskoppen tålmodigheden og indankede sagen for General-kirkeinspektions-kollegiet. Det vil sige, han indsendte sagens akter til sin broder *Nicolaj Brorson*, der var præst i København, og han skulde så bringe dem videre. Han indså imidlertid, at det var bedst for alle parter, om sagen kunde jævnes i mindelighed, og han fik dærfor en af Tøxens gamle disciple, professor *Hans Peder Anchersen* til at skrive til ham og foreslå, at han uden at tilbagekalde noget skulde love biskoppen at indføre bogen, men forbeholde sig ret til at forklare den,

„som Guds ånds nåde giver med en uskadte samvittighed at kunne udføre“. Men som den uforfærdede ortodoxiens talsmand, Tøxen var, afslog han bestemt at gå ind på dette forslag, hvorved sagen sikkert kunde have været bilagt.

Nu kom den altså for General-kirkeinspektionen, men på forslag af dennes mest betydende mand, den førnævnte biskop Hersleb, vedtoges det, at den „som en lærdoms sag“ burde indankes for det teologiske fakultet. Var dette sket, havde Tøxen sikkert klaret sig, ti det teologiske fakultets medlemmer syntes ikke om bogen. Men det skete ikke, for Erich Pontoppidan, bogens forfatter, der havde fået nys om, hvad der var igære, nedlagde en skarp protest dærimod og hævdede, at en bog, som var autoriseret af kongen, måtte ikke komme under censur eller kritik. Så opgav kollegiet denne vej og tilskrev istedetfor Niels Tøxen et meget venligt brev, hvori det søgte at få ham til at opgive sin modstand, der vilde „efterdrage sig en evig fortrydelse og hele familiers*) ruin“. Tøxen takkede for brevet, men veg ikke en tomme fra sit stæde. „Min broder råder for sig selv, hvad han vil eller kan gøre. Jeg for min person vil hellere lide verdens spot og usselhed, ja døden selv, end så liderlig og letsindig overtræde mit embedes pligt og dyre ed“.

Kirkeinspektionen, hvad dog især vil sige biskop Hersleb, blev dog ved at være velvillig mod Tøxen og pålagde hofpræst *Bluhme* uofficielt at lade biskop Brorson vide, „at det ikke var tjenligt, at den sag blev rørt, efterdi præsten gør sit embede troligen, og hans menighed er vel oplyst, så det var bedre at ignorere sådant, som vel fandt sig“.

Den stærkt pietistiske *Bluhme* gjorde selvfølgelig, hvad hans kolleger i kollegiet pålagde ham, men han har sikkert ikke været glad ved det, og meget tyder da også på, at han privat har meddelt Pontoppidan, at kollegiet havde i sinde at lade sagen falde. I hvert fald fik Pontoppidan nys dærom og skrev nu et meget hvast brev til kollegiet, noget dette, eller rettere dets flertal, dog tog med ro. Men så gik Pontoppidan

*) Niels Tøxens bror, præsten Manasses Tøxen, stod nemlig ligeså stejl imod Pontoppidans forklaring.

til kongen, den pietistiske *Kristian den sjette*, og denne forlangte nu, at kollegiet skulde tage sig af sagen. Kollegiet tabte dog ikke hovedet dærover, men vedtog under 8. Maj 1744 at skrive til kongen, at selvfølgelig vilde man tage sig af sagen, hvis Hans majestæt forlangte det, men „Hr. Tøxen er en gammel mand, og når han dør, falder sagen bort af sig selv“. Endvidere henstillede det til kongen, om ikke Sjælands biskop og det teologiske fakultet kunde sættes til at gøre en ekstrakt af Pontoppidans forklaring, da bogen var altfor vidtløftig. Denne skrivelse, som Hersleb tydelig nok er hovedmanden for, blev dog vist aldrig afsendt.

Sidst i August 1744 indsendte biskop Brorson en ny skrivelse til General-kerkeinspektions-kollegiet, hvori det hedder, at han efter at have modtaget Bluhmes brev havde besluttet „i tålmodighed og tavshed at lide al den foragt, som mit embede dærunder har måt været undergivet“, men da han nu hører klager fra andre stifter „over den katekismi forklarings foragt i Riber stift“, får han daglig „mere overbevisning om, at den sag vil udfalde til største forvirring og elendighed, dersom der ikke endnu i tide bliver statueret eksempel“.

Da kollegiet skulde tage beslutning angående dette brev, var biskop Hersleb fraværende på visitatsrejser, og det blev til Tøxens skade. Den beslutning kollegiet nu tog var af en hel anden art end de foregående og viser hvor megen betydning Herslebs overlegne personlighed havde haft overfor kollegiets øvrige medlemmer. Kollegiet skrev nu til kongen og henstillede til ham, „at der må statueres eksempel på . . . Niels Tøxen således, at biskop Brorson i Ribe allernådigst befales at anordne en provsteret, samt at beskikke en aktor, og lade Niels Tøxen lovligen aktionere“. Kongen approberede strax dette forslag, og den 7. Novbr. 1744 udfærdigede Brorson befaling til præsten i Andst og Gjesten, *Bertram Højer*, om at være aktor.

Dette valg var mer end mærkeligt, ti året i forvejen havde Brorson givet Bertram Højer en meget alvorlig formaning, fordi han, trods tidligere løfte om forbedring, fremdeles levede i ondt forhold til sin kone. I det hele får man langtfra noget

godt indtryk af den berømte biskop og salmedigter i denne affære. Kirkehistorikeren dr. *H. F. Rørdam* siger: „Biskoppen vidste nok, hvad han gjorde, da han beskikkede Højer til aktor i sagen; ti ingen generalfiskal kunde med større skarp-sindighed og ihærdighed have forfulgt en anklaget, end Højer, vistnok stadig ansøret af Brorson, gjorde med hensyn til Tøxen. Da denne nu heller ikke fattedes juridisk indsigt og kløgt, så voxede der op en provsteretssag af sådant omfang, at man skal søge dens lige uden lettelig at finde den. Men det, efter vort begreb, besynderlige var, at der ikke blev taget hensyn til de af Tøxen selv til biskoppen indgivne erklæringer, der jo var tydelige nok, men at man gennem en fast uendelig vidneførelse søgte at bringe noget frem, der faktisk allerede forelå klart nok i den anklagedes egne forud afgivne skriftlige erklæringer.“

Aktor var skarp. Da Tøxen erklærede, at han ikke kunde forsvare at indplante anden lærdom i den ham betroede ungdom, end hvad der var „conform med den Hellige skrift, den Augsburgske confession og Lutheri liden catechismo“, svarede aktor, at her ikke var spørgsmål om, „hvad hr. Tøxens pligt er i at ransage lærdommen, og hvor vidt hans embede dærudi kan strække sig, men om det ikke er hans pligt i dybeste submission at adlyde Hans kongelige majestæts allernådigste vilje“. Tøxen „understod sig ikke at indvikle sig i så høje og dybe qvæstioner“, men bad om at vidnerne, hvoraf der var indkaldt en mængde, måtte blive afhørte.

Dette skete dog ikke ligestrax, for aktor havde først en hel mængde nærgående spørgsmål at gøre. Men endelig kom da vidneførelsen, som varede et par dage, og hvori der egentlig ikke fremkom noget graverende for Tøxen, hvorfor da også biskop Brorson æskede erklæringer fra en hel del præster i Hammerum herred, overfor hvilke Tøxen skulde have talt nedsættende om „forklaringen“ ved sin broders begravelse godt et halvt års tid i forvejen. Disse nye vidner kunde vel fremføre enkelte skarpe udtalelser af Tøxen, men noget absolut fældende kom der på ingen måde frem, hvorfor man må

mer end undre sig over, at aktor i sit indlæg af 14. Juni 1745 hævder, at Tøxen ikke alene har *forbrudt sit embede*, men end-også „*ære, liv og gods*“.

Ved et møde i provsteretten sex uger senere forlangte Tøxen tilladelse til at fremlægge for denne ret de breve, som var vexlede mellem ham på den ene side og biskoppen og de høje herrer i København på den anden side, og trods aktors hæftige protest fik han også tilladelsen. Dette forhalede sagen noget, ti nu skulde alle de høje herrer, brevene angik, indstævnes. De mødte selvfølgelig ikke, og da Tøxen ved provsteretsmødet den 18. Oktober 1745 vilde fremlægge de omtalte aktstykker, protesterede aktor igen, men da det ikke hjalp, forlangte han sex ugers opsættelse, som han også fik. Han begav sig nu øjeblikkelig til Ribe for at konferere med biskoppen, hvad man nu skulde gøre, og biskoppen skrev allerede den 20. Oktober til General-kirkeinspektions-kollegiet om, „*hvor uherlig og urimelig sag det er, at en provste- og underret understår sig at indcitere den kongelige generale kirke-inspection til dokumenters påhør og producering i en sag, som dependerer alene af højstbemældte kirke-inspections collegio*“; Tøxen er blot tiltalt for hans ulydighed mod kongens befaling, og det er „*ganske urimeligt og lovstridigt*“, at brevene forelægges, for ikke at tale om „*de suiter og uroligheder*“, der kan blive følgen deraf.

Den 11. Novbr. kom sagen for i kollegiet, men takket være Hersleb, der nu atter var tilstede, kom kollegiets resolution til at lyde: „*Henlægges ad acta*“, og således fik Brorson ikke noget ud af denne henvendelse.

Ved provsterettens næste møde den 29. Novbr. 1745 fik aktor retten til at erklære, at det ikke var dens opgave at undersøge Tøxens forhold til „*forklaringen*“, men hans „*anmærkninger*“ skulde „*følge akten til agtende og fornøden eftersyn på behørigt steder*“. Retten bad ham mindelig om at frafalde sin påstand, men Tøxen svarede, at det kunde han ikke, når han skulde holde sin præsteed. „*Vi er i slige tilfælde Guds tjenerne og ikke menneskers. Vi tjener ikke til bords for at få en mundfuld brød eller en håndfuld ære og højhed*“.

Ved næste retsmøde, den 10. Januar 1746, gik Tøxen angrebsvis til værks, skældte aktor ud som den, der vilde pådutte ham forbrydelser, han aldrig havde tænkt på at begå, og muligvis kunde han her have fået retten med sig, hvis han ikke samtidig i sit indlæg også havde angrebet „forklaringen“. Nu blev hans „irettesættelse“ afvist, hvorfor han erklærede, at han vilde indanke sagen for højesteret. Han gjorde også de indledende skridt dertil, men det blev ikke til noget, især på grund af et indlæg, som en af kollegiets medlemmer, *M. Hviid*, gav. Han taler dæri om „så delikat en sag, hvor en almindelig introduceret og autoriseret katekismus på den ene side og en mands med sin hele families*) velfærd på den anden side står fare for at gå under, og hvilket af delene der sker, giver det stor bevægelse i kirken.“ *M. Hviid* finder, at den „gelindeste vej for at redde både bogen og manden“ var at man gav Tøxen et halvt års betænkningstid, og hvis det ikke hjalp, så gav ham en kapellan, og „hvem véd, om det ikke kunde hænde sig, at Tøxen som en gammel mand kunde i den ham foresatte tid tage afsked fra verden, og sagen da hendø med ham.“

Dette forslag fandt kongen behag i, og han skrev nu til biskop Brorson, „at den mod præsten N. P. Tøxen anordnede aktion skal være aldeles ophævet, og ville Vi af sær kongelig nåde give ham et halvt års tid dilation til at betænke sig, om han allerunderdanigst vil efterleve vores allernådigste befaling; men hvis han ikke i den tid vil indføre den anordnede catechismum i de hannem anbettede menigheder . . . da haver du at sætte hannem en capellan pro persona, som kan forrette hans embede.“

Der var en, der blev glad over denne kongelige resolution, og det var Tøxen. Han har i sin kopibog ledsaget reskriptet om sagens ophævelse med stærke glædesudbrud både på Latin og Hebraisk. Formodentlig har han troet, at han nu uantastet skulde beholde sit embede. Dette skete dog ikke.

*) *Wiberg* siger i sin præstehistorie, at *Niels Tøxen* ingen børn havde. Udtrykket her som også andre steder i sagens akter synes at tale imod dette, og jeg har da også i *Almind gamle kirkebog fundet* omtalt en *Jomfru Tøxen*, som ganske sikkert er hans datter. Forøvrigt har han haft en datter til, da *M. Hviid* i sin skrivelse nævner, at hans broder er gift med Tøxens datter.

Da det halve år var gået, skrev Brorson til kongen, at da Tøxen „endnu vedbliver sin mening“, vil han foreslå *J. C. Neuchs* til hans kapellan og beder kongen bekræfte dette valg. Men otte dage efter må han igen skrive til kongen, at Neuchs ikke tør modtage embedet af frygt for Tøxen, og således er det med alle så nær som *A. C. Barchmann*, men ham tør han ikke foreslå, da han er af samme mening som Tøxen. Dette brev besvarede kongen med, at der skulde gives Tøxen en måneds betænkningstid endnu, og hjalp det ikke, skulde kaldet oplås ledigt, og hans efterfølger skulde yde ham 100 rdl. årlig.

Selvfølgelig blev Tøxen ved at være lige fast i sin mening, og kaldet blev da oplåst ledigt, men det varede længe, før man fandt en præst, da lønnen ikke var stor, og der af den skulde udredes både en enkepension og så de 100 rdl. til Tøxen. Endelig i Marts 1748 fik Veerst-Bække sig en ny præst, og indtil den tid vedblev Tøxen at forrette embedet.

Efter sin afskedigelse var det så, at den lærde og gode, men decideret ortodoxe præst flyttede til Almind, hvor han købte sig et kassehus. Her levede han i syv år, flittigt sysselsat med studier, og i regelen havde han i sit hus unge mennesker, som han underviste og dimitterede til akademiet, og nogle forberedte han til teologisk embedsexamen. Han døde 1755 og ligger begravet på Almind kirkegård.

VI. To småmandshjem i Møsvrå.

a. En arbejdets mand.

1856 købte Hans Johansen et hus, som var blevet stående, da gård nr. V nedlagdes. Han fæstede på 49 år ca. 1 td. land, og nu skulde han, der var udlært sadelmager, men ikke havde kunnet tåle professionen, til at prøve, hvordan det var at være husmand og landarbejder. Det blev et slidsomt liv for *Hans Sadelmager*, som han almindelig kaldtes. Han blev avlskarl på Møsvrågård, og dær stillede han hver morgen kl. 4 a 5 og holdt ud til kl. 9 om aftenen, men hvis man tror, at han så anvendte de 7 a 8 timer, der var tilbage af døgnet, til hvile, tror man fejl. Nej, i den tid og om søndagen skulde hans egen lille ejendom

passes, og da hans kone var svag, måtte han egentlig passe den både ude og inde.

Hans Sadelmagers vinterarbejde var at passe de 40 a 50 kreaturer, som Møsvrågård havde. De fik hakkelse to gange daglig, og al denne hakkelse skar han selv, ligesom han også hver dag havde kreaturerne nede for at vande dem og feje båsene. Ved siden af alt dette fik han dog tid til at tærsk al gårdens avl, men særlig ren tarsk han den nok ikke, da han godt kunde unde sine kære kreaturer, at der blev lidt tilbage i halmen. Der går frasagn om, at han tarsk 7 tdr. korn og fik det til mølle samme dag, samt at han i tre dage tarsk 30 tdr. havre og fik det „gjort af“.

Om sommeren var Hans Sadelmagers arbejde tit at læsse mærgel, og han drev det til at læsse 50 læs daglig. Om høsten gik han foran i arbejdet, og ingen, hverken høstkarle eller op-tagere, kunde følge ham.

Men kunde Hans Sadelmager ved arbejdet gøre fyldest for to mand, så kunde han det også ved bordet, ja, man siger endda, at han kunde spise for tre. Det var dærfør ikke så sært, at han, selv om han havde fremmede hjemme, ikke spiste sammen med dem, men indtog alle sine måltider på gården.

I henved 40 år lagde Hans Sadelmager sit arbejde på Møsvrågård, og derefter arbejdede han nogle år på en anden gård i Møsvrå (Hans Jensen Andersens), men med alt sit slid og al sin sparsommelighed nåede han ikke videre end til at holde det daglige brød i huset.

Sine sidste år levede han i Kolding, og de var ikke lykkelige, idet den ærekære mand gik i stadig angst for, at hans yderst små midler ikke skulde strække til, men at han skulde blive nødt til at henvende sig til fattigvæsenet i Kolding. Det slap han dog fri for, skønt han blev over 80 år, inden han døde 1912.

Med alt sit slid fik Hans Sadelmager dog tid til at læse noget, og han læste gerne, især i Bibelen, som han var godt hjemme i og gerne vilde disputere om. Han havde sin selvstændige mening og kunde tit og ofte sige om noget i Bibelen, at det burde ikke have stået dær.

b. En munter mand.

Hans navn var *Theodor Jakobsen*, han var Jakob Smeds søn og gift med *Hansine Lauridsen* eller *Vinters Sine*, som hun kaldtes, før hun blev gift, idet hun i flere år tjente gårdmanden *Vinter Hansen* i *Møsvrå*. De boede i det lille hus, der ligger på matr. nr. 7 c.

Theodor var født 1850 og fik sin skolegang hos *N. C. Bramming*, men hans væsentligste udbytte af denne var en gruelig mængde prygl, thi Theodor var fuld af gavtyvestreger, og *Bramming* var ikke bange for at bruge tampen. Skolekundskaerne blev det derfor småt med, men Theodor lærte dog at skrive sit navn og at læse så meget, at han kunde stave sig igennem avisen. Og mer fik han egentlig heller ikke brug for. Ti at han engang skriftligt opgav sit bryllupsår som 180080, gjorde jo ikke så meget; enhver vidste dog, hvad det betød. Værre var det, da han engang, mærkværdig nok, blev valgt til revisor i brugsforeningen. Han var meget glad ved den bestilling og vilde udfylde den. Efter meget mas fik han også de mange tal talt sammen, fandt at de passede og kunde således godkende regnskabet, dog med den bemærkning, at der efter hans mening var brugt altfor meget til transport, og at det stadig blev mere og mere.

Som ung knægt brækkede Theodor sit ene ben, og det blev sat skævt sammen, skønt han lang tid lå på sygehuset. Foden drejede ud ad, og benet blev krumt. Han fik en haltende gang, men blev dog ret rask til bens. Da han nu ikke egnede sig til landbrugsarbejde, fik han lært at lave træsko og kaldtes siden den tid *Theodor Træskomand*.

Skønt Theodor slet ingen lyst havde til træskomageriet, blev han dog en dygtig træskomand, og adskillige gamle i *Møsvrå* og omegn erklærer, at siden Theodor døde, kan man ikke få sig et par ordentlige træsko. Det var dog ikke, fordi han tog særlig omhyggeligt mål. Han afskar en træpind i den længde træskoene skulde have, satte et mærke i den efter vristhøjden, tællede den ene ende lidt flad og prentede kundens forbogstaver dærpå, hvorefter han puttede målet i en skuffe, der var omtrent fuld af sådanne pinde. Han havde en stor kunde-

kreds og fik dærfør mange bestillinger, men det var vanskeligt at få træskoene fra ham, for han havde hundrede andre ting, han skulde passe, og når man lige undtager bogligt arbejde, kunde han egentlig alt. I høsttiden skulde han gærne ud på de forskellige gårde at gøre en dags arbejde for „at tjene høst-gildet“, om efteråret skulde han røge flæsk for folk, til hvilket brug de mange våde bøgespåner ypperligt egnede sig, om vinteraftener skulde han ud at spille til dans eller have sig et slag kort hjemme, om sommeren skulde han passe folks bier, og hele året rundt havde han travlt med at klippe byens karle og drenge. Grisen og hønsene skulde også passes, og desuden havde han påtaget sig at se efter Jørgen Nielsens kalve i indhegningen.

Intet under dærfør, at folk måtte gå til Theodor mange gange, før de fik deres træsko, men de kunde aldrig blive vrede på ham. Hans gode humør smittede dem. Som undskyldning brugte han ofte, at Vakker — hans sortbrogede hund — var rendt med målet, og de fik altid de bedste løfter, en gemytlig passiar, en pibe tobak og stundom også en kop kaffe. De gamle mål gemte han, og når man een gang havde fået taget mål, behøvede man det ikke tiere.

Når Theodor slog læder på træsko, sad han altid i dagligstuen, for der var mest lunt. Under dagligstuebordet stod den runde tobaksdåse og desuden en trækasse til udkradsning. Denne sidste benyttedes også stundom af hans kloge, sorte kat, når den var ene i stuen, og døren var lukket. Mads Dahl, som gik post i Almind, fik gærne folks udkradsning, som han gik og skrædede på sine lange, daglige ture. Ved mere end en lejlighed udtalte han, at han satte særlig pris på den udkradsning, han fik hos Theodor. Den havde en ejendommelig og kraftig smag. Når Theodor fortalte dette, morede han sig hjærteligt og klaskede sig gang på gang på det sølle, forkrøblede ben.

Var Theodor ikke træskomand af lyst, så var der noget andet, han var med liv og sjæl, og det var spillemand. I lange tider var det således, at man ikke syntes, der var noget ved et bal, når ikke Theodor var dær med sin harmonika. Dette

skyldtes ikke så meget hans gode spil som det humør, der altid fulgte med ham. Og tit og ofte var hans lille hytte om aftenen fyldt af ungdom, som han så spillede harmonika for. Det kunde ikke ret blive til noget med dans indenfor de trange vægge, men om sommeraftenen kunde det hælde, at man flyttede udenfor, over i Jørgen Nielsens indhegning (Vesterkjær), og så gik dansen lystigt dær på græsmarken, medens Jørgen Nielsens løsgående kalve og naboens børn så til. Så var Theodor rigtig i sit es, kunde udfolde en uimodståelig mimik og sige vittigheder, som fik de unge til at vride sig af latter. Han kunde for eksempel en sådan sommeraften, når dansen gik allerbedst dærude i Guds frie natur, pludselig holde op at spille, stryge sig fortvivlet over panden og råbe: „Å, hvor der bliver kvalmt! Smæk da et par vinduer op!“

Theodors helbred var ikke godt, og selvfølgelig var spillemandsvirksomheden ikke sund for ham. Ikke således at forstå, at han blev forfalden, hvad så mange spillemænd blev, men hans helbred blev stærkt nedbrudt af den megen nattevågen og støv og træk. Han kunde dog ikke sige nej, når han blev bedt om at spille. Tit kunde han om formiddagen ligge til sengs med våde klude på hodet, men mod aften livede han op, puttede harmonikaen i vadsækken og tog ud til liv og lystighed.

Som nævnt var han også hårklipper. Han klippede på den gammeldags måde med sax. Engang havde han dog anskaffet sig en maskine, men den kørte han så fast i en drengs tykke hår, at han måtte klippe den løs med en sax, mens drengen hylede af smærte. Så brugte han ikke maskinen mere.

Theodor vilde gjerne have sig et slag kort, men da han næsten altid tabte, holdt hans kone Sine ikke af det, skønt det kun var småpenge, det drejede sig om. Theodor gjorde dærfør den akkord med sine medspillere, at når Sine kom ind i stuen for at se, hvordan det gik ham, skulde de lade, som om han sad og vandt, og det var de naturligtvis med på. „Da er det da groww, som du skowwer i awten, Theodor“, kunde de så sige, og han svarede med sit lykkeligste ansigt: „Ja, i awten goer et godt; a hår snår tjent en lille dawløn“. Så gik Sine igen, måske dog ikke helt sikker på, at Theodor ikke „fiflede“ hende.

Forøvrigt var samme Sine ham en god medhjælper. Hun „vaskede om“ mange af egnens karle, det vil sige både holdt deres tøj rent og reparerede det. Og selv om hun kun fik en halv snes kr. om året af hver for det, blev det dog til noget, ja, måske omtrent til lige så meget som Theodors træskoforretning, idet han kun fik 80 øre for et par voxen mands træsko. Endvidere var Sine en hel del benyttet som kokekone og hjalp også folk i slagtetiden og ved andre lejligheder.

Med alle de mange kiler, Theodor og Sine havde at slå på, sad de og klarede sig, men der blev selvfølgelig ikke noget tilovers. Da de ny skattelove var kommet 1903, var Theodor en dag sammen med nogle af de Møsvrå gårdmænd, som klagede sig over, at skatterne var steget. Da sagde Theodor: „Ja, mæ hå di osse klinket godt op, men a skal nok toel et“. Da var hans skat steget fra 50 øre årlig til 80 øre årlig.

Theodor og Sine havde ingen børn, men da de begge holdt meget af børn, tog de et par småpiger, Kirstine og Anna, til sig og gav dem et godt hjem. Ligeledes søgte naboernes børn dem også ofte, for det var et sted, der var godt at være, og skulde man have et eller andet dannet, en slæde eller et stykke legetøj, så var Theodor jo manden, der kunde det.

Theodor blev egentlig alle sine dage ved med at være som en stor dreng. Megen tid kunde han drive hen med at lege med hunden og katten, gederne og grisen, ja endog med hønsene, og det kunde Sine godt lide; men han kunde også få i sinde at drille dyrene, og så blev Sine vred. De havde engang en kat, som var så i lyst for flæsk, at den hver gang de nød denne ret var lige ved at stjæle det af Theodors tallerken. Så en dag smurte han et tykt lag sennop under et stykke flæsk og gav katten det. Virkningen var vidunderlig. Katten spyttede og nyste, mjavede og kradsede sig i munden med poterne, mens vandet løb den ud af øjnene. Sine skældte ud, og Theodor lo med sin mærkelige kluklatter, som han stødte ud gennem næsen. Men siden den dag tog katten aldrig et stykke mad af Theodors hånd.

Den dag, grisen skulde slagtes, var Theodor ikke meget bevendt. Da måtte han i by, for han kunde nemlig ikke tåle at

se blod; så besvimelede han. Men lod man ham af den grund høre, at han var en kryster, så henviste han til at han i sine unge dage var gået rundt med en af Bramdrup mølles vinger. Turen gjaldt et væddemål om 2 skillings kager og var forøvrigt ikke livsfarlig, da vejret var stille, og han var bundet godt fast. Men han sagde, at han havde „en væmmelig fornemmelse“, da vingen var højest oppe, og han hang med hodet nedad. Kagerne fik han heller ingen fornøjelse af, for — „uha, hvor a kåst op, da a kom nie igjen“.

Det var kun en tarvelig lille hytte, Theodor boede i, men selv kaldte han den herresædet „Træholm“, og da hans broder Peder Smed byggede et par fag til for også at bo dær, kaldte Theodor stundom stedet for „Brødrehuset“.

Til Theodor og Sines sølvbryllup den 5. Novbr. 1905 digtede naboens sønner, nuværende bogtrykker Peter Rasmussen, Kolding, og forretningsfører Mads Rasmussen, Nykøbing F., følgende ypperlige vise, som gengives her, både fordi den nu er meget sjælden, og fordi den giver et udmærket billede af den muntre og alsidige mand.

Tone: Høje Nord.

THEODOR, Jakobs søn,
fik til kone Vinters Sine
og tog bo hos gamle Stine*),
da hans hjærte kom i brand.
Nu i fem og tyve vintre
har han røget byens flæsk
og kureret
mangen revnet, sprukken træsk’.

Mosevrå, fremskridtsby!
Vist din ungdom gik i pjalter,
var ej Sine dens forvalter,
gav den hele strømper på.
Mangen ærlig Jydes tænder
for din kunst løb tit i vand,
— høns og ænder
har du dømt til bål og brand.

Theodor, spillemand!
Du har kunnet sognet samle, —
selv de stiveste og gamle
har du kunnet få i sving.
Mangen vældig folkevækker
gæster Almind langvejs fra;
— intet trækker
dog som din harmonika.

Theodor, biers ven!
Du har narret deres dronning,
byttet hendes milde honning
med en gammel kandis-sut.
Slynget ud til sidste dråber,
alt hvad de fik samlet sig;
— sikke tåber,
at de ej har myrdet dig.

*) Theodors mor.

Theodor, fremskridtsmand!
 Mange lokker har du klippet,
 mange næser har du snippet,
 fedet mangan vakker gris.
 Du har tjent dig mange beter,
 medens Sine mørk så til
 — tænkte ofte
 sikken spålt til kortenspil.

Theodor! Barndomshjem —
 det beredte du og Sine
 både Anna og Kirstine.
 Det hos dem går ej i glem.
 Li'sådan vil Andersens drenge**),
 Jørrens kal' i Vesterkjar***),
 mindes længe
 jer som plejemor og far.

Brudepar! Mange år
 end I lykke sammen finde,
 stadig flere venner vinde
 og få mer af lyse kår!
 Måtte »Træholm«s herresæde
 blive rig på alders trøst, —
 fred og glæde
 stedse fylde eders bryst!

VII. Et gårdmandshjem i Almind.

1845 købte ungkarl *Jes Jessen* fra Dons sammen med en anden ungkarl, *Christian Mogensen* fra Almind, Stagebjerg-gård. Ingen af dem havde synderligt med penge, men efter to års forløb købte Jes Jessen dog Christian Mogensen ud. Han kom nu til at sidde hårdt i det, og alle dømte, at hans gårdmandsstand ikke vilde vare længe. 1848 blev han gift med na-boens datter *Lene Kirstine Andersdatter*, men hun havde heller ikke ret mange penge. De unge folk var imidlertid ikke bange for at tage fat, og ved flid og påpassenhed lykkedes det dem i ret kort tid at vinde frem til jævn velstand.

Jes var et godt begavet menneske, et klart hoved og havde gode skolekundskaber, som han hele sit liv igennem søgte at udvikle og udvide. Han læste meget og skrev godt for sig, lærte sig selv Tysk og gav sig endogså af med landmåling. Som 80årig læste han det da udkomne af Neergårds store værk „Under junigrundloven“ og var meget optaget deraf. Han holdt meget af at rejse og gjorde således kort før 1864 en tur ned til

**) Visens forfattere.

***) Gårdmanden Jørgen Nielsen Jørgensen havde en indhegning tæt ved Theodors hus, og Th. havde opsyn med kreaturerne her.

Danevirke under en troppesamling dær. Fra Flensborg til Slesvig kørte han for første gang i sit liv på jærnbane, hvad han var meget optaget af. „I kan ikke tro“, sagde han gang på gang til en undrende tilhørerkreds i Almind, „hvor sært det er at se nogle vogne gå uden heste“. 1869 gjorde han en rejse til København, hvad heller ikke var hver mands sag dengang. Ved sådanne rejser udvidedes hans horisont, og han var selv klar over, at de penge, en rejse kostede, var godt anvendte. Det bedste bevis dærpå turde vel være, at han som 82årig olding ivrigt opfordrede sin søn til at tage til verdensudstillingen i Paris 1900.

Af karakter var han noget hård og kunde stundom, især i sine yngre år, optræde lidt hensynsløst. Til andre tider kunde han dærimod være meget „diplomatsk“.

Hans kone var i mange henseender en modsætning til ham. Hendes begavelse og kundskaber var ikke ud over det almindelige, men hun havde et varmt hjærte, og hun var en åben karakter, der ikke var bange for at sige folk sandheden lige i øjnene. Men i praktiskhed og dygtighed lignede hun sin mand, og der var et særdeles godt forhold imellem dem. Deres søn fortæller, at han aldrig kan mindes, der er skiftet et ondt ord imellem dem.

Åndelige interesser var ikke almindelig i den tids bondehjem, men de var dog ikke fremmede for Stagebjerggård. Det er allerede omtalt, at Jes Jessen læste en hel del, og det vides, at Jes og Lene Kirstine i deres forlovelsestid var med til i hvert fald et af de store Skamlingsbankemøder. At pastor Fritz, der fra 1859 til 1869 var præst i Almind, ingen steder hellere kom end på Stagebjerggård, siger måske ikke så meget, da det sikkert mest var praktiske ting, han og hans kone havde at drøfte med Jes og Lene Kirstine; men et bedre vidnesbyrd er det, at de var temmelig stadige deltagere i Peter Larsens store møder i Dons.

Om aftenen, når tællelyset var tændt, og rokken og karterne var kommen i gang, gik det løs med at fortælle, og det var både Jes og Lene Kirstine mestre til. Snart drejede fortællingen sig om, hvad de havde hørt af de gamle, og snart

om, hvad de selv havde oplevet, især i de tre begivenhedsrige år 1848—50. Her skal genfortælles et par af disse sidste historier.

Da rygtet om Slavekrigen i foråret 1848 nåede Almind, kom byen naturligvis i røre, mændene blev øvet i våbenbrug, og vagtposter blev udsat. Midt under hele postyret skulde Jes og hans kone så til Nebel for at besøge hans søster, men da det ikke var rådeligt, at gården i disse farlige tider var overladt til sig selv, fik de en gammel afdanket husar ved navn *Christen Møller* til at tage sig af dens bevogtning, mens de var borte. Det første, Christen Møller foretog sig, var at drikke sig plakatfuld, og derefter lagde han sig op i gæstekammersengen. En nabo, *Søren Priis*, som der var løjer i, opdagede da, hvorledes det var fat, og gik hen og affyrede en bøsse udenfor gæstekammervinduet. Christen Møller hørte godt nok skuddet, men det havde ikke anden virkning på ham, end at han rejste sig op i sengen og råbte: „Halleluja!“ hvorefter han igen lagde sig og ganske roligt sov videre.

Det næste forår var Jes Jessen og Lene Kirstine igen kørende til Nebel. Da de var kommen godt forbi Dons mølle, mødte de en hel del folk fra Nebel med spande og brandhager. „Hvor skal I hen?“ spurgte Jes Jessen og fik til svar følgende forundrede spørgsmål: „Har I ikke set, at Dons mølle brænder?“ Det havde Jes Jessen ikke, og da de andre kom nærmere til møllen, kunde de heller ikke se noget. — Men en måned senere skød Tyskerne møllen i brand.

Lene Kirstine holdt meget strængt over god tone i hjemmet. Ude på arbejdspladsen kunde der vel nok lige såvel dær som andre steder dengang lyde megen „gækkelig tale og letfærdig skæmt“, men indenfor hjemmets vægge var den slags bandlyst. Lene Kirstine var dog på ingen måde snærpet. Hun var meget hjemme i de gamle ordsprog og var ikke bange for at bruge dem, selv om der forekom drastiske udtryk i dem. Engang havde hun besøg af en meget kvik og begavet ung pige, som hun syntes godt om, men som jo tilhørte en nyere tid. Da den unge pige så Lene Kirstines fine spind, udbrød hun: „Det vilde jeg rigtignok ønske, at jeg kunde spinde ligesom du!“,

hvortil Lene Kirstine tørt svarede: „Ja, men a ska sejj dæ jen ting, mi pigh, en spindkuen ska ha en seddend røw!“

Både Jes og Lene Kirstine holdt nok i deres senere år af at fortælle om, hvorledes det var gået fremad for dem, og især blev de ikke trætte af at tale om de to handeler, de havde gjort, først da de omkring 1850 købte vestermarken, og siden, da de 1855 købte Møllerskoven i Brakker. Begge gange frarådede både slægt og venner meget indtrængende handelen og mente, de havde mer end nok at gøre med det, de havde, og ikke skulde rode sig ind i mere. Men Jes Jessen blev stædig ved sit, og tiden viste, at det var ham, der havde set ret.

Fordringerne til livet var mindre og tilfredsheden med tilværelsen var større dengang end nu. Anders Jessen fortæller, at han husker flere gange, at hans forældre, når de i den skumpende kassevogn kørte hjem fra et eller andet familiebesøg, kunde sidde og tale om, hvor ~~g~~ saknemlige de måtte være, at de var blevet kørende. Sålænge der var plads i vognen, blev alle de tilfældig vejfarende samlet op.

Jes Jessen var en dygtig landmand, der drev sin gård godt og på flere områder var forud for sin tid. Således var han en af de første her på egnen, der begyndte at købe kraftfoder til kreaturerne. Han var også den første i Almind, der anskaffede sig en tærskemaskine. Den havde han sammen med naboen *Ole Skrædder*, og de lejede den ud til folk rundt i nabobyerne. I det hele forstod Jes Jessen nok at skaffe sig nogen bifortjeneste. Da han havde købt Møllerskoven, lejede han i nogle år en træskomand til at lave træsko, som han så solgte i Midjelfart.

En lille sjakrehandel gik Jes Jessen heller ikke af vejen for. Da han som ung karl sammen med sin ældre broder *Jens Jessen* havde den gamle gård i Dons, fødegården, drev han handel med alt muligt. Et efterår lod de to brødre således hele deres hvedeavl lave i mel og kørte til Ringkøbing med dette, hvor de håbede at kunne få mere ud af det end på det hjemlige marked. Det var 15 mil, og turen dærud tog tre dage. I Ringkøbing kunde de imidlertid ikke få så stor en pris, som de havde ventet, og de kørte så til Varde, det var godt 8 mil. Der var

markedet dog endnu ringere, hvorfor de kørte tilbage til Ringkøbing igen og bad borgmesterinden, hvem de kendte og sidst havde solgt lidt mel til, om at være dem behjælpelig. Hun gav dem så en endeskive hvedekage med, som de kunde vise borgerne og sige, at sådan kage havde borgmesterinden bagt af deres mel. Det hjalp; de fik nu melet solgt og kunde køre hjem igen med ret god fortjeneste, ti omkostningerne havde ikke været store. De havde omhyggeligt undgået kroerne, havde haft mad med til eget behov og foder til hestene, havde logeret hos private folk, som de enten selv kendte eller havde fælles bekendte sammen med. I Almind var Jes Jessen en tid meget igået med en anden sjakrehandler, som hed Søren Priis, og de lavede mange forretninger. Selv om fortjenesten ved en sådan sjakren kun var ringe, så var Jes Jessen en mand, der forstod, at lidt lagt til lidt bliver til noget omsider.

Lene Kirstine var en dygtig husmoder. Hun stod selvfølgelig for mejerivæsenet. Når et fad mælk skulde skummes, løsnede hun med pegefingern fløden omkring ved randen og pustede den af mælkefadet ned i flødebøtten. Hun kærnedede smør og lavede appetitost, som Jes Jessen så kørte til torvs i Fredericia med, og han havde let ved at få det solgt, for Fredericiamadammerne vidste nok, at Lene Kirstines smør var godt. Dog købte de aldrig noget uden først at undersøge det, hvilket foregik på den måde, at de lod bagsiden af en tommelfinger glide hen over smørret. Den lille klat, der blev siddende på neglen, stak de så først op til næsen og lugtede til, hvorefter de stak fingeren i munden og smagte på det. Der fortælles om de madammer, der gik på torvet, at de skinnede af fedtelse både på fingrene og om munden.

Både Jes Jessen og hans kone var arbejdsomme folk, hvis dag begyndte tidligt og endte silde, men de blev aldrig arbejdets trælle. De gik med godt humør til deres arbejde og var tilfredse med deres kår. Dette gode humør og denne tilfredshed bredte sig til deres omgivelser, og hjemmet på Stagebjerggård blev derfor et godt hjem, først og fremmest for deres børn, *Else Marie*, der blev gift med naboen *Jens Peter Nielsen*, og *Anders Jessen*, der nu har gården. Men det blev også et godt hjem for

tjenestefolkene, der tit blev dær i årevis og gjerne holdt forbindelsen vedlige dærmed, efter at de var flyttet dærfra. Og det blev et godt hjem for mange andre. Jes Jessen havde en søster, som døde fra fire børn. De kom nu omkring til familien, den ene til Stagebjerggård, men de betragtede egentlig alle dette sted som deres nye hjem, og Lene Kirstine sørgede også for dem som en mor. En pige, *Else Truelsen*, som i mange år tjente ved Jes Jessens og blev gift dærfra, døde som enke fra tre børn. Inden hun døde, havde hun fået de to største af børnene i pladser, men til det yngste, en noget vanskelig dreng, sagde hun på sit dødsleje: „Når jeg er død, skal du gå ud til Jes Jessens og hilse dem fra mor, om de vil tage dig. De skal nok gøre det.“ Det vilde de udentvivel også have gjort, men der var så en farbroder, som ønskede at få ham.

Og Stagebjerggård blev et slags hjem for utallige andre. Den var et yndet tilflugtssted for kostsøgende håndværkere, omrejsende „kunstnere“, westfalske jærnkrammere og andre krammere, pottemænd, humlemænd o. lign. Selvfølgelig betalte slige folk for deres ophold, men det har dog sikkert mere været Lene Kirstines varme hjerte end Jes Jessens lyst til at gøre forretning og tjene en skilling, der lukkede hjemmet op for dem. Lene Kirstine var desuden fra sit barndomshjem vant til at modtage den slags folk. Dær optrådte således gennem mange år en „kunstnerfamilie“, bestående af mand, kone og datter, manden var taskenspiller og havde et dukketeater, datteren lavede smidighedsøvelser og optrådte på line. Efter at kunstnerfamilien havde holdt op med at rejse og havde bosat sig i Fredericia, blev der ved at bestå et hjerteligt forhold mellem den og de to gårde i Almind. Et lignende forhold blev der egentlig mellem de westfalske jærnkrammere, der havde deres hovedoplag på Stagebjerggård, og Jes Jessens. Et par af dem, *Conrad Voigt* og *Just Hummerihausen*, blev næsten betragtet som hørende til familien.

Også omstrefjende personer søgte til Stagebjerggård og kunde stundom blive dær i dagevis. Dem var der i hvert fald ingen fortjeneste ved. Dær var *Tront-Ellen* fra Fredericia, der altid havde hodet indhyllet i en mængde tørklæder og kyser,

stundom henved en snes, *Poul Træskobeslag*, der spillede lirekasse og med selvfølelse sagde: „Det er ikke enhver, der kan spille ordentlig på lirekasse; der skal gehør til“, *Anders Op og ned*, *Store Thule*, *Søren Rebslager* o. fl. Når de drog fra Stagebjerggård, fik de en lille formaningsstale af Lene Kirstine, som de hørte andægtigt på, men selvfølgelig ikke rettede sig efter.

Lene Kirstine døde 1894, 75 år gammel, og Jes Jessen 1902, 84 år gammel.

VIII. En foregangsmand.

Som en af de betydeligste mænd, Almind sogn i nyere tid har fostret, må nævnes *Jens Peter Nielsen*, Nådebjerggård, der er født den 20. Septbr. 1849 og døde den 11. Juli 1909. Efter opfordring fra mig har præsten *Carl Ladegård* sendt mig følgende smukke skildring af ham:

Hans Mindesten staar i Naalebjerregaards Plantage, rejst af Venner 25—6—1911 med det Vers af en af dem:

Sit Hjem, sin Egn,
sit Folk, sit Land
han var en god
og trofast Mand.

Et Vers, der burde passe paa hver god dansk Mand. Er man god og trofast mod sit Hjem, vil det ogsaa komme de videre Kredse til Gode, om end mere eller mindre mærkbart.

Men paa J. P. Nielsen passede det i en fortrinlig Grad.

„Et Hoved højere end alt Folket“ (som Saul), saaledes husker vi ham bogstaveligt og i overført Betydning i hans Hjemegn. Vi, der var 30, da han var 60, og fra først af husker ham som han var op i Trediverne, ser endnu hans meget karakteristiske Skikkelse for vort indre Blik.

Hans Gang og Holdning gjorde ham kendelig paa lang Afstand. „Der kommer Jens Peter“, har vi mangan Gang sagt, naar Blikket opfangede ham i et Fjernsyn, hvori de fleste andre vilde fortone sig til den rene Almindelighed. Det skulde da

være med Undtagelse af Lærer *Thomsen* fra Dons, naar han gik „én op og én i mente“ paa Kirkestien over Naalebjerggaards mark.

Hvis det ydre, som det paastaaes, ofte røber et Menneskes indre Beskaffenhed, saa gjorde J. P. Nielsens Ydre det allerede ved den expansive — vilde jeg kalde det — eller paa Dansk: udadgaaende, rundelige Gang, der saaledes udtrykte hans overdaadige Velvilje og Imødekommenhed, hans Fremdrift og Foretagsomhed.

Stod man saa over for hans høje, kraftige, bredskuldrede men noget magre Skikkelse, var det især det højt baarne Hoved med den kraftige Pande og Næse, de dybt liggende blaagraa Øjne med det intelligente, livlige Blik, omkranset af et Næt af Smilerynker, der fængslede én, en ædel Type paa god gammel jysk Bondeæt.

De første Barndomsminder, for den der har haft sin Gang i Hjemmet paa Naalebjerggaard i en god Menneskealder, er nu de mange Aar efter præget af et stærkt Indtryk af, at *Gudsfrugt sammen med Nøjsomhed* sad til Højbords i J. P. Nielsens Husbondeskikkelse for Bordenden.

Heri, som sikkert i alt andet, var hans Ægteskab med den unge blonde, frodige og smukke Husmoder *Else Marie*, f. *Jessen*, saare harmonisk.

Det var sandelig ikke den extra gode Chokolade til Fødselsdagen eller de lækre Pebernødder til Juletræet — det fik vi meget bedre andre Steder — der gjorde, at vi med særegen Glæde søgte til dette gæstfrie Hjem. Det var det muntre og gode Kammeratskab med Børnene og snart ogsaa med Husfaderen selv, der havde en sjælden Interesse for og Evne til at omgaaes unge.

En gennemført Tarvelighed i de daglige Livsvaner, i Kost og Klædedragt, gjorde dette Hjem til et Mønsterhjem under Firsernes og Halvfemsernes daarlige Landbrugskaar. Ikke fordi der skulde gøres en Dyd af Nødvendigheden, men paa Grund af en naturlig Tilbøjelighed til altid at sætte Tæring efter Næring. — Og saa paa Grund af, at Nøjsomheden var

parret med Guds frygt. Om denne gælder det jo ofte i det daglige Liv, at man ikke kan pege og sige: Se her og se der! Men den findes som latent (bunden) Varme og Kraft overalt. Men udadtil gav den sig f. Ex. til Kende i, at J. P. Nielsen var en flittig Kirkegænger, der med Forkærlighed søgte til sin gamle Sognekirke hver Søndag, ogsaa da han som Direktør for Banken havde Bopæl i Kolding. — Ogsaa mindes endnu hans varme Indlæg for Kirkeloven af 1903 (Lov om Menighedsraad), da denne fremlagdes og drøftedes i en Kreds af kirkeligt interesserede i Almind Forsamlingshus. Han ventede sig meget af Venstres Kirkelove som i det hele af Systemskiftet i 1901.

Og i dyb Erindring hos nogle af Naboerne staar endnu det barnligt fromme Sind som en ægte luthersk Husfaders, der kunde komme til Orde hos ham, og som fandt et rørende Udtryk, da hans 13-aarige Søn Christian lagdes paa Baare ved en lille Højtidelighed i Hjemmet.

Forholdene og hans store Selvkritik hindrede ham vistnok i at lade sig drage frem til en *politisk* Førerstilling. Maaske allermest hans dybe Respekt for Lovgivningsarbejdet og hans ideelle Syn paa Politik i det hele. Den der skriver dette mindes levende hans Betagethed hin Sommer i 1901 ved Tanken om, at det hidtil i overjordisk Højhed staaende Højreministerium var bleven erstattet af jævne Venstremænd „som en af os“!

Men hans politiske Interesse var umiskendelig og gav sig Udslag Mand og Mand imellem som ogsaa offentlig. En nuværende og fremstaaende juridisk Professor, der i hine Dage som Student kom i hans Nabolag, blev højlig imponeret af hans politiske Indsigt og Dømmekraft i „Debatten om Problemerne“, som de to en Aften førte. Hans politiske Mening var den toneangivende „paa Bjerget“ eller — om man vil — i „æ Vester-gaaed“ og det ganske Sogn.

Den Gang, altsaa omkring 1900, var han endnu først og fremmest *praktisk Bonde*, hans oprindelige Kald af Fødsel og Tilbøjelighed, og indtog som saadan mer og mer en Førerstilling op gennem Aarene. I en egentlig Levnedstegning af J. P.

Nielsen vilde dette naturligvis blive et Hovedkapitel. Af Hensyn til denne Artikels Begrænsning og dens Ophavsmands Mangel paa Detailler skal det blot i Almindelighed fastslaaes, at her ligger hans særlige Betydning som Foregangsmand i hans Hjemegn.

Sin Fædrenegaard har han overtaget i en for Landbruget trang Tid og set dette blive og været med til at gøre det til „det bærende Erhverv“. Ved hvert Fremstød og Forsøg: Andelsagens Fremkomst — Roedyrkning — Kunstgødnings Anvendelse — den intensivere Udnyttelse af Jorden — nye Landbrugsmaskiner osv. — i alt har han været i forreste Række og vovet Pelsen i økonomisk Indsats og ved at tale og virke for „Sagerne“. Hans Løsen var:

Gøre Gavn mens Dagen gaar,
prøve vore Kræfter,
visse paa at gode Kaar
retter sig derefter.

I 1894 blev Gaarden ombygget i en Størrelse, der svarede til Landbrugets Fremgang i Almindelighed og hans Virksomhed og Fremdrift i Særdeleshed.

Naalebjerregaards Plantage, hans Øjesten, maa ikke blive glemt her. Den er fremelsket af hans Fader og ham selv gennem udholdende Plantning og Pleje. Her under Granernes stille Susen kan man bedst i Mindet genopleve svundne Tider med ham og ligesom føle hans stærke Aand svæve nær mellem Stammerne.

En god og trofast *Nabo*. Som saadan var han i de mange Aar „dagligt Brød“ for den nu gravlagte Slægt af „Vestergaden“s Beboere. Deres Ven, der støttede dem med Raad og Daad, med Opmuntring og Tilskyndelser. *Peter Lauridsen* nærmest ved, derefter gamle *Mikkel Konradsen*, den altid paa Skraaen gumlende, der var saa „hied i æ Huese“, at han Sommeren lang listed og løb paa Hosesokker og endnu som Olding tog sit Bad i Aaens kølige Vande. *Søren Ottosen*, den stoute velsituerede Husmand, der mest levede paa Minderne om svunden Højhed som Bestyrer af Andst Fattiggaard. Og længst i

Vest *Niels Sørensens*, eller rettere „Maren og Niels“ — den gæve lattermilde, overtroiske Maren med de haarrejsende Historier, f. Ex. den om Konen, der fik 12 Børn paa een Gang til Straf for, at hun først vilde gifte sig som „gammel Pige“.

Og saa kom i 1903 det store Vendepunkt paa hans Livsbane, da han blev Direktør for Kolding Folkebank. „Med stor Betænelighed og efter megen Overvejelse“ — siger Jubilæumsbogen for Bankens 50 Aar — overtog han den hæderfulde men ogsaa ansvarsfulde Post og gav Stødet til, at Banken fra „et politisk Pengeinstitut“ blev til „et almindeligt Pengeinstitut for Kolding By og Omegn“ og dermed kunde gøre sig Haab om at tage Konkurrencen op med de andre Banker paa lige Vilkaar, hvilket lykkedes saa godt, at Omsætningen under hans 6aarige Direktion steg fra ca. 1½ Mill. til godt 3 Mill. aarlig. „Direktøren“ klædte ham absolut, syntes vi. Hans alsidige Evner udfoldede sig yderligere. Hans Fremtræden blev fri og utvungen, næsten verdensmandsmæssig, hans Skikkelse fik et Anstrøg af grand seigneur, stadig rank og kraftig, med sølvgraat Haar og Skæg, med Guldlorgnet paa den stærke Næse. Vi følte os helt bærede af hans Selskab. Og dog forblev han inderst inde den samme, hvis Lyst det var at træde den gamle Kirkevej og Vejen til gamle Naboer, saa snart Lejlighed gaves. I et festligt Lag i en snævrere Kreds udfoldede hans Elskværdighed sig ret, naar der skiftedes Ord om nyt og gammelt, og hans skæmtende eller alvorlige Ord, hans stille, men hjertelige Latter med det kraftige Udbrud som Indledning lød i Kredsen.

Den 20. Septbr. var hans Fødselsdag, som fejredes paa den gamle Gaard til det sidste. Da begyndte ogsaa *Jægerblodet* at rulle raskere i hans Aarer, idet Harejagten gik ind.

Det hører med til Vestergadens gamle Minder: de 3 gæve Jægere J. P. Nielsen og Fættrene J. P. Jørgensen og Hans Vinter i gravitetisk Rad gennem Harernes nye Eldorado, Turnipsrækkerne. Det var Efteraarets trofast tilbagevendende Billede gennem mange Aar. Da knaldede Bøsserne, da halsede Hundene, og Haren fandt en brat Død. Da stod Jægere og Vildt endnu i det rette Tal- og Tillidsforhold!

„Mænd med faste Hjærter, det er Danmarks Maal“. *Hans* trofaste Hjærte brast kun altfor tidligt, synes vi. En brat Død rev ham bort 11. Juli 1909 under et Kurophold i Silkeborg. Fra den storstilede Jordefærd, der udgik fra Fædrengaarden, vil vist de fleste bedst huske Sønnen, Konsulent *Jes Nielsens* dybt-følte Mindeord om Faderen, der tidlig og silde indskærpede sine Børn det trofaste *Arbejdes* Glæde og Velsignelse. „Gøre Gavn, mens Dagen gaar“ — saadan talte han, fordi han selv oplevede det saadan.

„Kom eders Vejledere i Hu — og idet I betragte deres Vandrings Udgang, saa efterligner deres Trol“ (Heb. 13,7). Deres *gode og trofaste Tro* paa Hjemmets Sag, Danmarks Sag og Guds Sag!

IX. Fejde og fest.

Når undtages Peter Larsen Skræppenborg, der jo var tilflyttet sognet, kan Almind sogn ikke siges at have fostret nogen mand, der er bleven landskendt; men jeg tror dog at turde sige, at det har frembragt mange udprægede personligheder.

At stærke personligheder har stor og god betydning for den kreds, de virker i, siger sig selv, men det medfører dog også visse ulæmper. „To store i een sæk kan ingenlunde rummes“, siger digteren, og man skal da heller ikke sysle ret meget med Almind sogns historie, før man opdager, at sammenholdet kunde have været bedre både by og by imellem og også indenfor samme by.

I forrige århundrede var der vældige stridigheder om skolevæsenet. 1826 indsendte de Alminder en ansøgning til skoledirektionen om, at Dons og Møsvrå skulde betale noget mere til skolevæsenet. Det afsloges. Så vendte Almind sig mod Møsvrå alene og forlangte denne bys skole nedlagt eller i hvert fald, at de måtte blive fri for at yde noget til den. Også det blev afslået. Men striden blev værre og værre. Almind sluttede forlig med Dons, og nu gik de to byer i forening mod Møsvrå. Nu indså imidlertid nogle besindige mænd i alle tre byer, at man måtte se at få en mindelig overenskomst i stand, og dette

lykkedes også, skønt der var en del af Almind bymænd, der ikke vilde være med. Men „vi håbe og bede, at de enkelte af Almind by, hvilke ikke have underskrevet, ikke måtte kunne omstyrte en forening, der, med undtagelse af disse enkelte, er hele sognets oprigtige og inderlige ønske og sikkert det tjenligste middel til at hæve den strid, der i anledning af skolevæsenet har hersket i sognet, og atter tilvejebringe almindelig enighed og fred.“

14 år senere blussede skolestriden op påny. Da var det Almind og Møsvrå, der gik imod Dons og vilde have skolen dær nedlagt, hvad dog ikke lykkedes, men affødte adskillig bitterhed.

Det er Dons og Almind, der har haft mest ondt ved at forliges, og striden forplantede sig fra de gamle til de unge. Da lærer S. Thomsen i Dons i slutningen af 1860erne begyndte at samle de unge til oplæsning, gik der også en del unge fra Almind med, men de gjorde, inden de begyndte, overslag over, hvor stor styrke de kunde møde de Dons karle med.

Da Almind skytteforening dannedes, var der slemme rivninger mellem Dons og Almind. To mænd fra Dons, der havde været med i 1864 (Augustinus Sørensen og Bendit Lund), tilbød at lede øvelserne uden vederlag, men et par mænd i Almind lejede uden formandens vidende og vilje Theodor Bramming til det for 4 R daglig. Der blev også strid, da foreningen kort efter skulde have en fane. Den havde Dons begyndt at sy på egen hånd, men det vilde Almind og Møsvrå ikke finde sig i. Fanen skulde skænkes af hele sognets kvinder, ikke af en enkelt by. Ved faneindvielsen, som fandt sted ved den fest, der som omtalt nedenfor afholdtes på Nålebjeriggård, vilde Augustinus Sørensen have holdt festtalen, men de Alminder valgte lærer Bramming til det, hvad der havde tilfølge, at Augustinus og adskillige andre Donsinger udeblev fra festen.

Men også indenfor de enkelte byer var det galt med sammenholdet. I Dons stod to så gode og betydelige mænd som Peter Larsen og Christian Dons stejlt imod hinanden. I Almind førtes der også jævnlig fejde, snart skjult, snart åbenlyst, imellem de førende, hvorimod Møsvrå synes at have haft mere af

idyllen, men Møsvrå udgjorde jo også indtil den nyeste tid som een stor familie.

Striden kan stå om landspolitik, ti skønt sognet er et udpræget venstresogn, synes der altid at have været flere afskygninger indenfor Almind sogns venstre end andre steder. Det gav sig udslag, når der skulde vælges valgmand til landstingsvalgene, og når der skulde vælges bestyrelse til sognets demokratiske forening. Kun sjældnen har der været en sådan enighed som i 1913, da den demokratiske forenings formand blev valgt med alle syv bestyrelsesmedlemmers stemmer.

Men striden kan også stå om mange andre ting. Således var der i 1889 en ret bitter strid indenfor forsamlingshusets bestyrelse om, hvorvidt der måtte holdes dans i forsamlingshuset eller ej. I første omgang sejrede dansens modstandere, men det varede dog ikke længe, før dansens venner fik overtaget. Her må stridsgrundlaget vel betegnes som værende af moralsk art, men i reglen er det rene magtspørgsmål, der gør sig gældende. Således kan man betragte brugsforeningsstriden, som er skildret i det foregående, som en tovtrækning imellem to, eller vel snarere tre, forskellige partier indenfor Almind by, der hver især vil have sin vilje frem.

Selvfølgelig sætter den slags rivninger skel indenfor det selvkæbelige samkvem, men skellet er dog ikke skarpt, end at det kan udviskes ved en sådan ærværdig institution som Mortensgildet. Og når der holdes større fester er skellet også slettet.

Her skal fortælles noget om de fester, som de ældre Almindere med særlig forkærlighed dvæler ved.

Den første fest, de nulevende Almindere ved at fortælle om, er kongebesøget i 1840. Denne begivenhed ligger jo så langt tilbage, at ingen nulevende kan huske den, men de, der nu er nået op imod støvets år, har hørt deres fædre og mødre fortælle dærom.

Strax da Kristian den ottende blev konge, strømmede det ind til ham med adresser, at han skulde give en fri forfatning. De liberales ledere ventede bestemt, at han vilde efterkomme deres ønsker, ti dels vidste man jo, at han i sin tid havde givet Norge en konstitution, og dels mente man, at han var en mod-

løs mand, der havde liden lyst til at bestille noget og higede stærkt efter folkeyndest. Som bekendt skuffedes de liberale, og de stillede sig nu i stærk opposition til kongen. Denne opposition nåede vel sit højdepunkt den 22. Maj 1840, da kongen holdt sit sølvbryllup med Karoline Amalie. Der var ingen, som tog mindste notits af denne begivenhed, ja om aftenen under festlighederne på slottet kom det endog til uroligheder på gaderne. Kongen, der var klar over, at forfatningsændringen ikke var noget folkeønske, besluttede sig da til at skaffe sig vidnesbyrd dærom, og i slutningen af Juli måned påbegyndte han sammen med dronningen og kronprinsen en rejse omkring i landet, hvor han overalt blev modtaget med hyldest, især i Jylland, hvor han opholdt sig i to måneder, og hvor den ene amtmand og byfoged og sognefoged efter den anden under folkets jubel lod ham vide, at det menige folk så sit bedste værn i kongens magt. Denne hyldest havde tilføje, at da kongen kom tilbage til hovedstaden, blev han også dær modtaget med jubel, og de liberale blev nødt til at nedstemme deres fordringer.

Det var på denne rejse, at han også kom igennem Almind, hvor der var rejst en æresport, oppe i hvilken der stod en flok unge piger og sang tostømmigt en sang, som skolelæreren i Dons *Christian Simonsen* havde forfattet. Den hed „Landlig hilsen til kongeparret og hs. kgl. h. kronprinsen fra Almind sogns beboere“ og bestod af tre vers, et for kongen, et for dronningen og et for kronprinsen. Om sognefogden, Christian Dons, ved denne lejlighed holdt tale, ved jeg ikke, men han talte i hvert fald med kongen, og kongen spurgte ham, hvem der havde forfattet sangen. „Det har vor skolelærer“, svarede Christian Dons. Kongen bad da om at komme til at hilse på ham, og Chr. Dons råbte dærfør: „Simonsen, kom herhen, Kongen vil tale med Dem!“ Simonsen kom, kongen trykkede hans hånd og sagde: „Må jeg takke Dem på dronningens, min søns og egne vegne for Deres smukke sang!“ Simonsens søn mener, at kongen endvidere sagde: „Har De nogle ønsker at fremføre, så sig til!“ hvortil Simonsen undselig svarede nej, skønt han sad i stor armod i det lille embede i Dons.

Kvinderne i Almind havde fyldt vognen med kranse, som

dronningen omhyggeligt lagde omkring sig. Endnu et par af Simonsen forfattede sange blev sungne, og kongen kørte da videre. Før han kørte, gav han ordren: „Kør langsomt op ad bakken!“ og disse ord var de Alminders meget optaget af og syntes godt om.

I lange tider blev de Alminders tanker ved at kredse om den store begivenhed, at kongen havde besøgt dem, og da det en måneds tid senere (den 18. Septbr. 1840) var hans fødselsdag, skrev Simonsen igen en sang til ham, der sikkert ligeså fuldt gav udtryk for de Alminders sindelag som for hans egen. Den begyndte således:

Højt over Danevang	Vil år end svinde hen,
tonede folkets sang,	før vi dig ser igen,
konge, for dig,	dog mindes du;
da du om blandt os drog,	ti hver, som for dig stod,
vor første hilsen tog	åbent du tale lod —
og varmt hvert hjærte slog	o, du er vis og god
i Danerig.	med faderhu.

Danmark er lykkelig,
Konge, vi elsker dig,
du vil vort vel.

24 år senere havde Almind kongebesøg igen. Det var lige efter den ulykkelige krig 1864. Ved denne lejlighed ønskede Peder Larsen Skræppenborg at holde tale til kongen, men det fik sognefogden Christen Andersen forpurret, da han vidste, at Peder Larsen sad inde med temmelig radikale anskuelser. Christen Andersen har sikkert bagefter glædet sig over denne bedrift, ti hvilken skandale vilde det ikke have været for den loyale Almind by, om Peter Larsen dær skulde have sagt de „frygtelige“ ord til kongen, som han dagen efter udtalte fra rådhustrappen i Kolding (se „Landsbyen Dons“ side 123). Nu blev det lærer Bramming, der kom til at holde festtalen, og han gjorde det pænt og underdanigt, hvorfor da også kongen trykkede ham varmt i hånden. Det er dog ikke umuligt, at Bramming, som den varme fædrelandsven han var, kom til at nære lignende betæneligheder som Peter Larsen ved at høre kon-

gens tyske accent. Han sagde i hvert fald kort efter: „Da kongen begyndte at tale, løb det mig sandelig koldt ned ad ryggen“.

Forøvrigt skildres festen således i „Kolding avis“ for torsdag den 8. Decbr. 1864:

„I tirsdags aftes kl. 6½ ankom Hans majestæt kongen med følge til Almind, hvor en simpel men net æresport, prydet med mangfoldige danebrogsflag, var oprejst af sogneboerne. Skolelærer *Bramming* bragte Hans majestæt beboernes allerunderdanigste hilsen og undersåtlige hyldest, samt udtalte deres tak for den glæde Hs. majestæts allerhøjeste nærværelse beredede dem efter en mørk og tung prøvelsestid. Han mindede om, at den jyske befolkning fra arildstid havde hængt ved sin konge med urokkelig troskab og trofast kærlighed, i hvilken henseende den nulevende slægt visseligen ikke stod tilbage for de fremfarne slægter. Han nedbad den almægtiges velsignelse over konge og folk, hvortil han knyttede ønsket om, at det gamle kære Danmark måtte se mange lykkelige år oprinde under kong Christian den niendes milde scepter, og udbragte derpå et „Længe leve“ for kongen, der besvaredes af den talrige menneskemængdes jublende hurraråb. Hs. majestæt takkede i venlige og hjertelige ord for den kærlige modtagelse, man havde beredet ham, og stadfæstede udtalelsen om den jyske befolknings troskab mod konge og fødeland, hvorpå den havde givet så mange beviser i den nu tilendebragte krig, i hvilken også Jydernes sønner havde stridt og blødt for fædrelandets sag. Nu var krigen forbi, men det var Hs. majestæts glade håb, at gamle Danmark ved enig samvirken mellem konge og folk under Guds velsignelse vilde se en lysere tid oprinde. Efter at et „Leve“ og et nifoldigt hurra var udbragt for Hans kgl. højhed kronprinsen, hvorfor højstsamme takkede, kørte Hs. majestæt med følge videre under mængdens lydelige jubel.“

Efter disse mere højtidelige fester skal omtales et par mindre højtidelige.

1868 var Almind skytteforening bleven stiftet, og hen på efteråret holdtes den første skyttefest og en faneindvielse. På Nålebjerggårds gårdsplads var rejst et dansetelt, i hvilket der holdtes et meget livligt festmåltid, hvor talerne gik slag i slag.

Der holdtes taler af lærer Bramming og dennes søn Theodor Bramming, møller L. Jørgensen og frk. Frandsen, Dons mølle, Henrik Simonsen, Knud Laursen og Hans Hjuler, og flere af dem holdt mange taler. Alle, men da især Th. Bramming, var de krigerske, og den generalnævner, hvori alle de mange taler gik op, var verslinjerne

Slesvigs land genvundet,
det er kampens mål.

Lidt uenighed blev der om, hvormeget man skulde tage, idet nogle, som f. ex. møller Jørgensen, vilde have grænsen flyttet til Ejderen, medens andre, som f. ex. Knud Laursen, kun vilde have flyttet den så langt mod syd som den danske tunge nåede.

Der blev drukket så megen vin ved denne fest, at manden på Nålebjerggård, Niels Jensen, henimod slutningen udbrød: „Vi foer et — Nåen tej mæ — ålle betåeld!“ Men hans nabo, Jes Jessen, var mere optimistisk. Han tog sin store lærredspung, der var fyldt med præjsiske dalere, op af lommen, slog den i bordet og sagde: „Vi foer et — pineede — nok betåeld!“

1877 var de Alminder igen til en slags folkefest. På initiativ af Poul Sørensen i Dons blev der, til fordel for sygekassen, spillet dilettantkomedie tre aftener i rad i Møsvrå kros kørestald. De to første aftener var der offentlig dans bagefter. Den første aften var der en del af mændene, både yngre og ældre, der var kommen i sådan en feststemning, at de ikke vilde hjem, da dansen var forbi kl. 12, men blev og gjorde hæderlige forsøg på at tømme kromandens spirituslager.

Der blev ved denne lejlighed holdt en mængde taler, og disse drejede sig især om, hvorfor enkelte af bymændene ikke havde givet møde. Var det, fordi de holdt sig for gode, eller vilde de ikke yde deres skærv til det veldædige øjemed, eller hvad var grunden? Tilsidst var der en ældre, svær mand, der hidtil havde siddet tavs, men nu rejste sig op i sin store, tunge fylde, støttede hænderne på bordet og holdt dærpå følgende tale:

»På vort eget nat og dag
stirrer vi med velbehag.«

Så satte han sig igen, og nu blev der ikke talt mere om den ting. Kort efter brød man op, og „den sidste ærede taler“ tog da en ung mand, som havde været mådeholden deltager i laget, under armen, idet han sagde: „De er ett nem, nær æ bien slor „fiffelgedorf“.“ Selskabet nåede omtrent samlet til Almind. Kun een mand måtte opføres som „savnet“, hvilket blev mældt hans kone, der så måtte ud at få ham bugseret hjem.

Året efter fik Almind sit forsamlingshus, og dærmed var spiritusens hovedrolle ved festerne udspillet.

Den 27. August 1893 holdt skytteforeningen 25 års jubilæum, ved hvilken lejlighed et telt var rejst bagved forsamlingshuset. Pladsen og forsamlingshuset var smukt pyntet med æresport, flag, blomster og grønt. Kl. 4 marcherede skytterne med faner og musik i spidsen gennem byen til forsamlingshuset, hvor der blev holdt taler af pastor Hey og Augustinus Sørensen. Dærefter var der fællesspisning og siden dans. Kl. 9 samledes en del ved en bolle punsch, hvor talerne gik slag i slag. Her fortalte formanden, Anders Jessen, Almind skytteforenings historie i de forløbne 25 år, dvælede udførlig ved den morsomme markeringshistorie, som er omtalt forhen, og nævnte, at i 1875 var der så mange præmier til præmieskydningen, at alle fik præmie, den sidste endog på lutter forbiere. Dærom fortæller han således i sine optegnelser: „Da jeg kom hertil, så jeg et lykkeligt, smilende åsyn på forreste bænk. Det var min ven Hans Jørgensen, Dons mølle; han slog sig for brystet og udtalte med høj stemme: „Det var mig!““

Siden den tid har Almind haft mange fester, både muntre og alvorlige. Foran er nævnt den sønderjyske fest 1913 og reformationsfesten 1917. Men disse fester skal ikke nærmere omtales her.

G.

Tre gamle slægter.

Som det vil ses, er de efterfølgende stamtavler ikke så fyl-
digt og fuldstændigt udarbejdede, som de kunde være. Jeg har så at sige kun taget med, hvad der lå på min vej. Me-
ningen med dem er selvfølgelig at påvise en hel del af de nu-
værende beboeres indbyrdes slægtsforhold og deres afstam-
ning fra de ældre slægter.

Jeg har kaldt den første slægt *Møsvrå-slægten*, fordi dens stamfader havde en af selvejgårdene i Møsvrå. Det samme var tilfældet med den anden slægts stamfader, så den kunde forsåvidt med samme ret kræve dette navn, men da den nu i 130 år har kaldt sig selv med navnet *Almind*, har jeg valgt at kalde den *Almind-slægten*. Måske burde jeg have kaldt den *Amhede-slægten*, da den i de første 140 år af sin tilværelse kaldte sig selv med dette navn.

Den tredje slægt har jeg kaldt *Ælmegård-slægten*, fordi den er udgået fra den gård, der hedder Ælmegård, hvilket navn dog er af ganske ny dato.

I. Møsvrå-slægten.

1. slægtled.

Hans Jensen, født 1628, død 1704.

Else Pedersdatter.

- 1) *Peder Hansen*, født 1659, død 1729.
- 2) *Maren Hansdatter*, født 1667, død 1762.
- 3) *Søren Hansen*, født 1671, død 1726.

~

Hans Jensen og Else Pedersdatter kom fra Håstrup og købte 1661 en halv selvejergård i Møsvrå.

Den store selvejergård i Møsvrå var delt i tre, og fra 1704 ejede Hans Jensens børn hver een af disse store og gode gårde.

2. slægtled.

A.

Peder Hansen, født 1659, død 1729.

~ 1.

.....enke efter *Eskild*....

1) *Else Pedersdatter*, født 1691, død 1724, se 3 A.

2) *Kiersten Pedersdatter*, født ca. 1693, se 3 B.

3) *Eskild Pedersen*, født 1696, se 3 C.

~ 2.

Ingeborg Christensdatter, død 1701.

4) *Niels Pedersen*, født 1701, død som barn.

~ 3. 1701.

Kiersten Jensdatter, død 1743.

5) *Jens Pedersen*, født 1702, død 1756, se 3 D.

6) *Ingeborg Pedersdatter*, født 1704, død som barn.

7) *Hans Pedersen*, født 1706, død som barn.

8) *Niels Pedersen*, født 1709, død 1796., se 3 E.

9) *Karen Pedersdatter*, født 1712, se 3 F.

10) *Frederich Christian Pedersen*, født 1715, død 1789, se 3 G.

Peder Hansen boede på gård nr. I c i Møsvrå. Hans tredje kone var en datter af *Jens Sørensen Åmand*, der havde haft gård nr. X i Almind i fæste.

B.

Maren Hansdatter. født 1667, død 1762.

~ 1.

Rasmus Knudsen, død 1718.

1) *Maren Rasmusdatter*, født 1702.

2) *Apolone Rasmusdatter*, født 1704, død 1781, se 3 H.

3) *Dorthe Rasmusdatter*, født 1705, død som barn.

4) *Hans Rasmussen*, født 1706, død 1797, se 3 I.

5) *Mette Rasmusdatter*, født 1710, se 3 J.

6) *Karen Rasmusdatter*, født 1712, død 1751, se 3 K.

~ 2. 1718. **Peder Nielsen**, født 1684, død 1760.

Maren Hansdatter boede på gård nr. I b i Møsvrå. Hendes anden mand var fra Tolstrup.

C.

Søren Hansen, født 1671, død 1726.

~ **Kiersten Simonsdatter**, født 1669, død 1749.

- 1) *Oluf Sørensen*, død 1749, se 3 L.
- 2) *Hans Sørensen*, født 1699, død 1775, se 3 M.
- 3) *Simon Sørensen*, født 1702, død som barn.
- 4) *Anna Sørensdatter*, født 1703, se 3 N.
- 5) *Simon Sørensen*, født 1706.
- 6) *Hans Sørensen*, født 1709.
- 7) *Elsbet Sørensdatter*, født 1711, død 1742, ugift.

Søren Hansen boede på gård nr. I a i Møsvrå og havde desuden en tid gård nr. III i fæste.

3. slægtled.

A.

Else Pedersdatter, født 1691, død 1724. (2 A 1)

~ 1716. **Hans Madsen Neyenskov**.

- 1) *Hans Hansen*, født 1716, død som barn.
- 2) *Peder Hansen*, født 1719, død som barn.
- 3) *Maren Hansdatter*, født 1720.
- 4) *Hans Hansen*, født 1722.

Hans Madsen Neyenskov var fra Hesselballe og boede en del år i Fredsted.

B.

Kiersten Pedersdatter, født ca. 1693. (2 A 2)

~ 1723. **Peder Jacobsen**, født 1697, død 1746.

- 1) *Jacob Pedersen*, født 1725.
- 2) *Kiersten Pedersdatter*, født 1727, død 1767, se 4 A.
- 3) *Birthe Marie Pedersdatter*, født 1730.
- 4) *Karen Pedersdatter*, født 1731, død som barn.
- 5) *Peder Pedersen*, født 1733.
- 6) *Karen Pedersdatter*, født 1736.

Peder Jacobsen boede på gård nr. IV i Almind.

C.

Eskild Pedersen, født 1696.

(2 A 3)

~ 1731. **Mette Andersdatter**.

Mette Andersdatter var enke efter manden på Annexgården *Ancher Staphensen*, og denne gård boede *Eskild Pedersen* på til 1733.

D.

Jens Pedersen, født 1702, død 1756.

(2 A 5)

~ca.1740. **Mette Hansdatter**, født 1719, død 1782.

- 1) *Hans Jensen*, født 1742, død som barn.
- 2) *Kiersten Jensdatter*, født 1744, død 1813, se 4 B.
- 3) *Peder Jensen*, født 1746, død 1799, se 4 C.
- 4) *Dorthe Jensdatter*, født 1748, død 1820, se 4 D.
- 5) *Karen Jensdatter*, født 1750, død 1817, se 4 E.
- 6) *Hans Jensen*, født 1752, død som barn.
- 7) *Christen Jensen*, født 1753, død 1817, se 4 F.
- 8) *Hans Jensen*, født 1755.

Jens Pedersen boede på gård nr. I c i Møsvrå. Hans enke *Mette Hansdatter* giftede sig året efter hans død med *Niels Nielsen*, født i Møsvrå 1730, død 1803. Med ham havde hun fire børn.

a) *Anna Nielsdatter*, født 1758.~ 1783. *Søren Udesen*, Snoghøj.b og c) *Jens og Niels Nielsen*, født 1760.d) *Niels Nielsen*, født 1762.

E.

Niels Pedersen, født 1709, død 1796.

(2 A 8)

~ 1729. **Anna Nielsdatter**, født 1701, død 1766.

- 1) *Peder Nielsen*, født 1731, død ca. 1780, se 4 G.
- 2) *Niels Nielsen*, født 1735.
- 3) *Oluf Nielsen*, født 1737.
- 4) *Kiersten Nielsdatter*, født 1737. } tvillinger.
- 5) , født 1740.

Anna Nielsdatter var datter af *Niels Nielsen (Højrup)* på gård nr. II i Møsvrå. Hun havde fra 1726 til 1729 været gift med *Oluf Hansen*, en søn fra gård nr. III og havde med ham to børn:

- a) *Hans Olufsen*, født 1726.
- b) *Anna Olufsdatter*, født 1729.

~ 1751. *Poul Hansen* på gård nr. V.

Niels Pedersen boede på gård nr. II i Møsvrå. Det femte barns navn har præsten glemt at indføre i kirkebogen.

F.

Karen Pedersdatter, født 1712. (2 A 9)

~ 1740. **Jens Andersen**, Lilballe.

G.

Frederich Christian Pedersen, født 1715,
død 1789 (2 A 10)

~ 1739. **Anna Mortensdatter**, født 1717, død 1789.

- 1) *Kiersten Frederichsdatter*, født 1740, død 1823, se 4 H.
- 2) *Birthe Frederichsdatter*, født 1742, død som barn.
- 3) *Morten Frederichsen*, født 1743, død 1794, se 4 I.
- 4) *Peder Frederichsen*, født 1745.
- 5) *Anders Frederichsen*, født 1748, død 1812, se 4 J.
- 6) *Hans Frederichsen*, født 1751, død 1828, se 4 K.
- 7) *Birthe Frederichsdatter*, født 1753.
- 8) *Anna Cathrine Frederichsdatter*, født 1755.
- 9) *Else Frederichsdatter*, født 1756, død 1783, se 4 L.
- 10) *Karen Frederichsdatter*, født 1759.
- 11) *Jens Frederichsen*, født 1760.

Anna Mortensdatter var datter af *Morten Henrichsen* på gård nr. VI i Almind. *Frederich Christian Pedersen* boede på denne gård.

H.

Apolone Rasmusdatter, født 1704, død 1781. (2 B 2)

~ 1732. **Rasmus Christensen**, født 1704, død 1785.

- 1) *Knud Rasmussen*, født 1734, død 1813, se 4 M.
- 2) *Maren Rasmusdatter*, født 1736, død som barn.
- 3) *Mette Marie Rasmusdatter*, født 1738.
- 4) *Maren Rasmusdatter*, født 1740, se 4 N.

5) *Karen Rasmusdatter*, født 1742.

6) *Rasmus Rasmussen*, født 1746.

Rasmus Christensen var søn af *Christen Rasmussen* på gård nr. IX i Almind. Han havde gård nr. VII i Almind i fæste.

I.

Hans Rasmussen, født 1706, død 1797. (2 B 4)

~ 1742. **Gyde Marie Hansdatter**, født 1715, død 1767.

1) *Rasmus Hansen*, født 1742.

2) *Peder Hansen*, født 1746.

Hans Rasmussen ejede sin fødegård, gård nr. I b i Møsvrå. Hans kone var datter af *Hans Poulsen* på gård nr. V.

J.

Mette Rasmusdatter, født 1710. (2 B 5)

~ 1735. **Peder Thomsen**, Højrup.

K.

Karen Rasmusdatter, født 1712, død 1751. (2 B 6)

~ 1742. **Poul Hansen**, født 1712, død 1783.

1) *Hans Poulsen*, født 1743, død som barn.

2) *Hans Poulsen*, født 1744.

3) *Rasmus Poulsen*, født 1746.

4) *Maren Poulsdatter*, født 1748, død som barn.

5) *Maren Poulsdatter*, født 1750.

Poul Hansen var søn af *Hans Poulsen* på gård nr. V i Møsvrå og havde denne gård i fæste. Samme år hans første kone døde, giftede han sig med *Anna Olufsdatter*, født 1729, død 1784, en datter af *Oluf Hansen* på gård nr. II. Med hende havde han børnene

a) *Niels Poulsen*, født 1753.

b) *Karen Poulsdatter*, født 1758.

L.

Oluf Sørensen, død 1749. (2 C 1)

~ 1. ca. 1725. **Anna Nielsdatter**, født 1700, død 1736.

1) *Kiersten Olufsdatter*, født 1726, død som barn.

2) *Søren Olufsen*, født 1728.

- 3) *Maren Olufsdatter*, født 1730, død som barn.
 - 4) *Kiersten Olufsdatter*, født 1731.
 - 5) *Niels Olufsen*, født 1733.
 - 6) *Anna Kierstine Olufsdatter*, født 1735.
- ~ 2. ca. 1738. **Anna Pedersdatter**, født 1716, død 1777.
- 7) *Peder Olufsen*, født 1740.
 - 8) *Anna Olufsdatter*, født 1743.
 - 9) *Karen Olufsdatter*, født 1746, død 1805, se 4 O.
 - 10) *Elsebeth Olufsdatter*, født 1749, se 4 P.

Oluf Sørensen boede på gård nr. I a i Møsvrå. Hans enke giftede sig 1750 med *Niels Andersen* fra Bredstrup, og efter hans død 1752 med *Mads Hansen* fra Smidstrup. Der var ingen børn i disse ægteskaber.

M.

- Hans Sørensen**, født 1699, død 1775. (2 C 2)
- ~ 1715. **Gertrud Hansdatter**.
- 1) *Hans Hansen*, født 1721.
 - 2) *Søren Hansen*, født 1724.
 - 3) *Kiersten Hansdatter*, født 1728.
 - 4) *Hans Hansen*, født 1731.
 - 5) *Jens Hansen*, født 1733, død 1803, se 4 Q.
 - 6) *Ingeborg Hansdatter*, født 1735, se 4 R.
 - 7) *Jens Hansen*, født 1738.
 - 8) *Else Hansdatter*, født 1739.

Hans Sørensen var hjuler og boede i et kassehus i Almind. Hans kone var datter af degnen *Hans Jensen* i Almind. De blev gift, da Hans Sørensen kun var 16 år, hvad der naturligvis ligeså lidt var lovligt dengang som nu, men præsten har formodentlig ikke forlangt at få dåbsattesten at se. De unge folk havde gård nr. III i Møsvrå et par år.

N.

- Anna Sørensdatter**, født 1703. (3 C 4)
- ~ 1734. **Christen Jensen**, Håstrup.

Måske er *Anna Sørensdatter* senere bleven gift med *Niels Nielsen* på gård nr. IV i Møsvrå. Hans enke, der ifølge skifteprotokollen døde 1763, hed nemlig *Anna Sørensdatter*.

4. slægtled.

A.

Kiersten Pedersdatter, født 1727, død 1767. (3 B 2)

~ 1. 1746. **Niels Andersen**, født 1725, død 1765.

- 1) *Maren Nielsdatter*, født 1748, død som barn.
- 2) *Maren Nielsdatter*, født 1750.
- 3) *Peder Nielsen*, født 1751.
- 4) *Andreas Nielsen**, født 1753.
- 5) *Iver Nielsen**, født 1754.
- 6) *Kiersten Nielsdatter*, født 1756.
- 7) *Birret Nielsdatter**, født 1760.
- 8) *Peder Nielsen*, født 1762.
- 9) *Niels Nielsen*, født 1764.

~ 2. 1765. **Knud Andersen**, født 1733, død 1805.

- 10) *Anders Knudsen*, født 1766, død som barn.

Niels Andersen var fra Bredstrup og boede på gård nr. IV i Almind. De tre med * betegnede børn er måske ikke hans, da der i 1750erne var en anden Niels Andersen i Almind.

Knud Andersen var søn af *Anders Hansen* på gård nr. XII i Almind og havde en tid både denne halvgård og helgården nr. IV. Efter *Kiersten Pedersdatters* død giftede han sig med en ny *Kiersten Pedersdatter*, men dette ægteskab blev ulykkeligt. Hun fik i 1776 et barn med tjenestekarlen, og dette havde tilføje, at ægtefællerne blev skilt.

B.

Kiersten Jensdatter, født 1744, død 1813. (3 D 2)

~ 1. 1764. **Henrich Nielsen**, født 1742, død 1785.

- 1) *Niels Henrichsen*, født 1764.
- 2) *Jens Henrichsen*, født 1767, død som barn.
- 3) *Anna Marie Henrichsdatter*, født 1768, død 1791, ugift.
- 4) *Mette Henrichsdatter*, født 1771, død som barn.
- 5) *Jens Henrichsen*, født 1774, død 1855, se 5 A.
- 6) *Else Henrichsdatter*, født 1777, død 1817, se 5 B.
- 7) *Mette Cathrine Henrichsdatter*, født 1780, død som barn.

~ 2. 1785. **Søren Jensen**, født 1760, død 1812.

Henrich Nielsen boede på sin fødegård, nr. IV i Møsvrå. *Søren Jensen* var fra Dons, søn af *Jens Nielsen* på gård nr. II dær. I dette ægteskab var ingen børn, så det er forkeret, når der i „Landsbyen Dons“ side 131 står, at han er stamfader for Parbo-slægten.

Måske er *Henrich Nielsen* en søn (eller stesøn) af *Anna Sørensdatte* (3 N.)

C.

Peder Jensen, født 1746, død 1799. (3 D 3)

~ 1775. **Maren Andersdatte**, født 1733, død 1808.

1) *Jens Pedersen*, født 1776, død 1827, se 5 C.

Maren Andersdatte var enke efter *Christopher Christophersen* på gård nr. III i Møsvrå. De boede på denne gård.

D.

Dorthe Jensdatte, født 1748, død 1820. (3 D 4)

~ 1. 1781. **Søren Germandsen**, født 1752, død 1795.

1) *Christen Sørensen*, født 1782, død 1840, se 5 D.

2) *Jens Sørensen*, født 1784, død 1850, se 5 E.

3) *Mette Kirstine Sørensdatte*, født 1786, død 1845, se 5 F.

4) *Germand Sørensen*, født 1788.

~ 2. 1796. **Hans Hansen Basse**, født 1772, død 1845.

Søren Germandsen var fra Brakker og kom til at bo på sin kones fødegård, nr. I c i Møsvrå. *Hans Hansen Basse* var fra Gudsø. Som aftægtsmand giftede han sig 1820 med *Ane Pedersdatte*, født 1773, død 1838, der var enke efter *Knud Jensen Hår*, som sidst havde haft Hesselhus i Almind og omkring 1800 Hesselund i Møsvrå. *Ane Pedersdatte* havde før været gift med *Christen Hansen Hornstrup*.

E.

Karen Jensdatte, født 1750, død 1817. (3 D 5)

~ 1788. **Christopher Christophersen**, født 1760, død 1811.

Christopher Christophersen var født på gård nr. III i Møsvrå. Han var tømmersmand og boede i Kirkehuset i Møsvrå. Der var ingen børn.

F.

Christen Jensen (Ødsted), født 1753,
død 1817. (3 D 7)

~ 1. 1783. **Else Frederichsdatter,** født 1756, død 1783. (3 G 9)

1) *Jens Christensen,* født 1783, død som barn.

~ 2. 1785. **Maren Gregersdatter,** født 1764, død 1825.

2) *Jens Christensen,* født 1787, død 1857, se 5 G.

3) *Else Christensdatter,* født 1792, se 5 H.

4) *Gregers Christensen,* født 1797, død 1867, se 5 I.

5) *Sidsel Marie Christensdatter,* født 1800, død 1829, se 5 J.

6) *Peder Christensen,* født 1802, død 1848, se 5 K.

7) *Mette Christensdatter,* født 1805.

Christen Jensen købte sin fædrenegård (I c i Møsvrå) til rigtig selveje, men tilskødede 1781 sin svoger *Søren Germandsen* den, noget, denne sikkert har været ham taknemlig for, idet han opkaldte sin ældste søn (*Christen Sørensen*) efter ham. Da Chr. Jensens første kone og barn var død 1783, fraskrev han sig alt, „hvad han ejer eller ejendes vorder“, til *Søren Germandsen* mod en årlig afgift. Det er vel nok sorgen over konens og barnets død, der har fået ham til at opgive alt, men da han et par år efter bliver gift igen, må akkorden være blevet ophævet, ti Chr. Jensen var senere i mange år gårdejer i Almind (Rødmosgård) og efterlod sin gård til en af sønnerne.

Christen Jensens anden kone var fra Ødsted, og efter at være blevet gift med hende boede han i dette sogn en tid, hvorfor han altid siden kaldtes med tilnavnet *Ødsted*, et navn, der gik i arv til hans børn.

G.

Peder Nielsen, født 1731, død ca. 1780. (3 E 1)

~ 1766. **Maren Jensdatter,** født 1738, død 1810.

- 1) *Anna Pedersdatter*, født 1767, død som barn.
- 2) *Niels Pedersen*, født 1768, se 5 L.
- 3) *Jens Pedersen*, født 1770.
- 4) *Ane Pedersdatter*, født 1773, død 1809, se 5 M.

Maren Jensdatter var en datter af *Jens Pedersen Amhede* på gård nr. VIII i Almind. Efter *Peder Nielsens* død blev hun gift med *Anders Frederichsen* (3 G 5). De boede på gård nr. II i Møsvrå.

H.

Kiersten Frederichsdatter, født 1740,
død 1823. (3 G 1)

~ 1775. **Jens Jørgensen**, født 1746, død 1794.

- 1) *Jørgen Jensen*, født 1776, død som barn.
- 2) *Frederik Jensen*, født 1777, død som barn.
- 3) *Johanne Jensdatter*, født 1779, død 1861, se 5 N.

De boede på *Jens Jørgensens* fødegård, gård nr. II a i Almind.

I.

Morten Frederichsen, født 1743, død 1794. (3 G 3)

~ 1778. **Maren Jensdatter**, født ca. 1750, død 1793.

- 1) *Ane Mortensdatter*, født 1779.
 - 2) *Jens Mortensen*, født 1779.
 - 3) *Sidsel Mortensdatter*, født 1783.
 - 4) *Frederik Mortensen*, født 1787, død 1855, se 5 O.
 - 5) *Else Mortensdatter*, født 1790
 - 6) (dødfødt barn), født 1790
- } tvillinger.

Morten Frederichsen boede på Rødmossegård.

J.

Anders Frederichsen, født 1748, død 1812. (3 G 5)

~ 1782. **Maren Jensdatter**, født 1738, død 1810.

(se under 4. G)

K.

Hans Frederichsen, født 1751, død 1828. (3 G 6)

~ ca. 1785. **Mette Larsdatter**, født 1762, død 1837.

- 1) *Frederik Hansen*, født 1786.
- 2) *Ane Marie Hansdatter*, født 1789, død 1859, se 5 P.
- 3) *Lars Hansen*, født 1790, død som barn.
- 4) *Else Kirstine Hansdatter*, født 1792, død som barn.
- 5) *Lars Hansen*, født 1797.

L.

- Else Frederichsdatter**, født 1756, død 1783. (3 G 9)
 ~ 1783. **Christen Jensen**, født 1753, død 1817.
 (Se under 4. F)

M.

- Knud Rasmussen**, født 1734, død 1813. (3 H 1)
 ~ 1. ca. 1765. **Maren Jespersdatter**, født ca. 1728, død 1793.
 1) *Abelone Knudsdatter*, født 1767.
 2) *Jesper Knudsen*, født 1768, død 1832, se 5 Q.
 ~ 2. 1794. **Bodil Hansdatter**, født ca. 1737, død 1820.

Knud Rasmussen boede på gård nr. VII i Almind. Hans anden kone var enke efter manden på Annexgården, *Michel Jessen*. De giftede sig begge på aftægten, og det ser efter folketællingslisten ud til, at de er bleven boende hver i sin aftægtsstue.

N.

- Maren Rasmusdatter**, født 1740. (3 H 4)
 ~ 1765. **Jes Mathisen**, Tyvkær.

O.

- Karen Olufsdatter**, født 1746, død 1805. (3 L 9)
 ~ 1776. **Johan Christensen**, født 1744, død 1824.
 1) *Maren Johansdatter*, født 1777, død som barn.
 2) *Christen Johansen*, født 1778.
 3) *Ole Johansen*, født 1780, død 1830, ugift.
 4) *Mariane Johansdatter*, født 1782, se 5 R.
 5) *Inger Johansdatter*, født 1785, se 5 S.
 6) *Mads Johansen*, født 1786, død som barn.

Johan Christensen var fra Bramdrup. Han beboede først sin kones fødegård, nr. I a i Møsvrå, men bortbyttede den 1796 med gård nr. I i Almind.

P.

- Elsebeth Olufsdatter**, født 1749. (3 L 10)
 ~ 1776. **Frands Andersen**, Jordrup.

Q.

- Jens Hansen**, født 1733, død 1803. (3 M 5)
 ~ 1. **Marie Jacobsdatter**, født 1736, død 1790.
 1) *Gertrud Jensdatter*, født 1763.
 2) *Anders Jensen*, født 1765, død 1826, se 5 T.
 3) *Bodil Jensdatter*, født 1768, død som barn.
 4) *Hans Jensen*, født 1774.
 5) *Jacob Jensen*, født 1776.
 6) *Bodil Jensdatter*, født 1779.
 ~ 2. 1791. **Else Michelsdatter**, født 1741, død 1826.

Jens Hansen, der tit kaldtes med tilnavnet *Homand* (eller *Hoemann*) var snedker og boede i det kassehus, hans fader havde boet i. Hans anden kone var fra Rugsted og var enke, da han blev gift med hende. Hun døde som almisselem.

R.

- Ingeborg Hansdatter**, født 1735. (3 M 6)
 ~ 1761. **Peder Møller**, Tyvkær.

5. slægtled.

A.

- Jens Henrichsen**, født 1774, død 1855. (4 B 5)
 ~ 1801. **Abelone Pedersdatter**, født 1778, død 1866.
 1) *Søren Jensen*, født 1803, død 1870, se 6 A.
 2) *Peder Jensen*, født 1805, død 1847, se 6 B.
 3) *Henrik Jensen*, født 1807, død som barn.
 4) *Sidsel Jensdatter*, født 1808, død 1875, se 6 C.
 5) *Henrik Jensen*, født 1810, død 1873, se 6 D.

- 6) *Niels Jensen*, født 1813, død 1871, se 6 E.
- 7) *Kirstine Marie Jensdatter*, født 1816, se 6 F.
- 8) *Else Jensdatter*, født 1818, død 1867, se 6 G.
- 9) *Jørgen Jensen*, født 1821, død 1899, se 6 H.

Jens Henrichsen boede først på gård nr. IV og siden på gård nr. I b i Møsvrå. Hans kone var datter af *Peder Jensen Almind* på gård nr. I a i Møsvrå.

B.

- Else Henrichsdatter**, født 1777, død 1817. (4 B 6)
- ~ 1. ca. 1798. **Peder Hansen**, født 1759, død 1806.
- 1) *Gunde Pedersdatter*, født 1799, død 1840, se 6 I.
 - 2) *Henrik Pedersen*, født 1802, død 1848, se 6 J.
- ~ 2. 1806. **Christen Nielsen Grunnet**, født 1776, død 1835.
- 3) *Else Christensdatter*, født 1807, se 6 K.
 - 4) *Peder Christensen*, født 1809.
 - 5) *Niels Christensen*, født 1811.
 - 6) *Kirsten Marie Christensdatter*, født 1813, død 1896, se 6 L.
 - 7) *Kirstine Christensdatter*, født 1815, død 1873, se 6 M.

Peder Hansen stammede fra Vinding og boede på gård nr. II i Dons. Han havde før været gift med *Mads Mikkelsen Møllers* enke *Gunde Sørensdatter*.

Christen Nielsen Grunnet var søn af *Niels Hansen Grunnet* på gård nr. I i Dons .

C.

- Jens Pedersen**, født 1776, død 1827. (4 C 1)
- ~ 1. 1800. **Ane Pedersdatter**, født 1773, død 1809. (4 G 4)
- 1) *Maren Marie Jensdatter*, født 1803, død 1866, se 6 N.
 - 2) *Mette Marie Jensdatter*, født 1805, død 1870, se 6 O.
 - 3) *Peder Jensen*, født 1809.

~ 2. 1810. **Mette Olesdatter**, født 1784, død 1810.

4) *Anna Kirstine Jensdatter*, født 1810, se 6 P.

~ 3. 1811. **Marie Pedersdatter**, født 1788, død 1860.

5) *Mette Jensdatter*, født 1812.

6) *Peder Andreas Jensen*, født 1815.

7) *Jens Peder Jensen*, født 1818.

8) *Christen Peder Jensen*, født 1825.

Jens Pedersen, der arvede gård nr. III i Møsvrå efter sin fader og ved sit første ægteskab giftede sig til gård nr. II, for-
enede disse to gårde og blev således største lodsejer i Almind
sogn. Hans tredje kone var en datter af *Peder Jensen Almind*
på gård nr. I a i Møsvrå.

Efter *Jens Pedersens* død giftede enken sig 1828 med *Just
Lauritzen* fra Tapsøre, født 1789, død 1861, og havde med ham
to sønner.

a) *Jens Lauritz Justesen*, født 1829, død 1907.

b) *Lauritz Peder Justesen*, født 1833.

D.

Christen Sørensen, født 1782, død 1840. (4 D 1)

~ ca. 1814. **Maren Christensdatter**, født 1788, død 1861.

1) *Søren Christensen*, født 1815, død 1868, ugift.

2) *Johanne Christensdatter*, født 1817, død 1886,
se 6 Q.

3) *Dorthe Christine Christensdatter*, født 1818, se
6 R.

4) *Christiane Christensdatter*, født 1822, død 1882,
se 6 S.

5) *Hans Christian Christensen*, født 1824, død 1892,
se 6 T.

6) *Ane Christensdatter*, født 1828, død ugift.

7) *Karen Christensdatter*, født 1834, se 6 U.

Christen Sørensen boede på gård nr. I c i Møsvrå. Hans
kone var fra Gamst. Han var svagelig af helbred, det var
brystet, det var galt med, men skal have været en meget from
og godgørende mand.

E.

Jens Sørensen, født 1784, død 1850 (4 D 2)

~ 1812. **Ane Dorthe Christensdatter**, født 1784, død 1865.

- 1) *Søren Jensen*, født 1815, død 1886, se 6 V.
- 2) *Elisabeth Jensdatter*, født 1817, se 6 X.
- 3) *Dorthe Jensdatter*, født 1820, død 1887, se 6 Y.
- 4) *Mette Marie Jensdatter*, født 1823, se 6 Z.

Jens Sørensens kone var en datter af *Christen Iversen* på gård nr. III i Almind, og denne gård kom han til at bo på.

F.

Mette Kirstine Sørensdatter, født 1786, død 1845. (4 D 3)

~ 1802. **Christen Brøndum**, født 1775, død 1841.

- 1) *Anne Marie Brøndum*, født 1805, død 1892, se 6 Æ.
- 2) *Søren Brøndum*, født 1807, død som barn.
- 3) *Jacobine Dorthea Brøndum*, født 1809, død 1880, se 6 Ø.
- 4) *Søren Brøndum*, født 1813, død som barn.
- 5) *Ane Dorthe Brøndum*, født 1815, død 1894, se 6 Å.
- 6) *Jacob Brøndum*, født 1817, død 1901, se 6 A².
- 7) *Christine Brøndum*, født 1820, død som barn.
- 8) *Søren Brøndum*, født 1821, se 6 B².
- 9) *Jørgen Peter Brøndum*, født 1824, død 1907, ugift.
- 10) *Jens Brøndum*, født 1828, se 6 C².

Christen Brøndum var degn og skolelærer i Almind efter sin fader, den gamle *Jacob Brøndum*. Han var meget berømt som benbrudslæge.

G.

Jens Christensen Ødsted, født 1787, død 1857. (4 F 2)

~ 1. ca. 1818. **Ane Christensdatter**, født 1795, død 1827.

- 1) *Johanne Jensdatter*, født 1818, død som barn.
- 2) *Johanne Marie Jensdatter*, født 1820, død 1862, se 6 D².

- 3) *Christen Jensen*, født 1823, se 6 E².
 4) *Niels Peter Jensen*, født 1827, død som barn.
 ~ 2. 1828. **Mette Marie Jensdatter**, født 1805, død 1870. (5 C 2)
 5) *Ane Jensdatter*, født 1830, se 6 F².
 6) *Maren Marie Jensdatter*, født 1833, død 1872,
 se 6 G².
 7) *Jens Peter Jensen*, født 1836.
 8) *Just Jensen*, født 1839, død som barn.
 9) *Mette Jensen*, født 1841, død 1868, ugift.
 10) *Else Marie Jensen*, født 1844.

Jens Ødsted boede først i Kirkehuset i Møsvrå, siden på Almind østermark. Hans anden kone var datter af *Jens Pedersen*, Møsvrågård.

H.

- Else Christensdatter**, født 1792. (4 F 3)
 ~ 1820. **Niels Christensen**, født 1779.

Niels Christensen var gårdejer i Jerlev og bedstefader til *Jørgen Nielsen*, Donsgård.

I.

- Gregers Christensen**, født 1797, død 1867. (4 F 4)
 ~ 1.ca.1826. **Ane Hansdatter**, født 1802, død 1836.
 1) *Maren Gregersdatter*, født 1827, død 1873, se 6 H².
 2) *Christen Gregersen*, født 1828
 3) *Hans Gregersen*, født 1828, død som barn } tvil-
 4) *Hans Gregersen*, født 1830. } linger
 5) *Magdalene Gregersdatter*, født 1832, død 1847,
 ugift.
 6) *Else Marie Gregersdatter*, født 1835, se 6 I².
 ~ 2.ca.1840. **Marie Nielsdatter**, født 1815, død 1880.
 7) *Ane Gregersen*, født 1841, se 6 J².
 8) *Niels Pedersen Gregersen*, født 1844, død 1905,
 se 6 K².
 9) *Maren Marie Gregersen*, født 1846, se 6 L².

- 10) *Poul Gregersen*, født 1849, se 6 M².
- 11) *Magdalene Gregersen*, født 1851, se 6 N².
- 12) *Peder Gregersen*, født 1853, død 1860.
- 13) *Jens Gregersen*, født 1857.

Gregers Christensen boede på Rødmosgård.

J.

Sidsel Marie Christensdatter, født 1800,
død 1829. (4 F 5)

~ 1821. **Niels Sørensen**, født 1789, død 1860.

- 1) *Christen Nielsen*, født 1822.
- 2) *Søren Nielsen*, født 1827, se 6 O².

Niels Sørensen boede på Munkgårdhus. Med sin anden hustru *Mette Marie Pedersdatter*, født 1793, død 1865, havde han fire børn:

- a) *Christen Nielsen*, født 1830 (knapt 11 måneder efter hans første kones død.)
- b) *Sidsel Marie Nielsdatter*, født 1832.
- c) *Christen Peder Nielsen*, født 1835.
- d) *Johanne Marie Nielsen*, født 1838.

K.

Peder Christensen Ødsted, født 1802,
død 1848. (4 F 6)

~ 1829. **Anne Dorthe Mikkelsdatter**, født 1808, død 1869.

- 1) *Christen Pedersen*, født 1831.
- 2) *Mikkel Pedersen*, født 1834, død 1900, se 6 P².
- 3) *Maren Pedersen*, født 1835, død som barn.
- 4) *Søren Buhl Pedersen*, født 1838.
- 5) *Maren Pedersen*, født 1846, se 6 Q².

Anne Dorthe Mikkelsdatter var datter af *Michel Madsen*, Stemgård. Hun fik en parcel af Stemgårds mark i medgift, og den bebyggede Peder Ødsted og kaldte stedet Lille Stemgård. Efter Peder Ødsteds død blev enken gift 1851 med *Anders Markus Christensen* fra Hover, født 1819, død 1861. De havde ingen børn.

L.

Niels Pedersen, født 1768. (4 G 2)

~ 1800. **Ane Pedersdatter**, født 1780, død 1802.

Niels Pedersen og hans unge kone opholdt sig en tid på gård nr. VIII i Almind, hvilken gård det var meningen, de skulde arve. Det blev dog ikke til noget, og de købte så Hesselund i Møsvrå. Efter konens død flyttede Niels Pedersen dærfra; jeg ved ikke hvorhen.

M.

Ane Pedersdatter, født 1773, død 1809. (4 G 4)

~ 1800. **Jens Pedersen**, født 1776, død 1827. (4 C 1)

(Se under 5 C).

N.

Johanne Jensdatter, født 1779, død 1861. (4 H 3)

~ 1. 1795. **Christen Hansen**, født 1762, død 1816.

1) *Hans Christensen*, født 1800, død ung.

~ 2. 1816. **Anders Hansen (Conradsen)**, født 1781, død 1841.

2) *Christen Andersen*, født 1817, død 1881, se 6 R².

3) *Lene Kirstine Andersdatter*, født 1819, død 1894, se 6 S².

Johanne Jensdatter arvede sin fødegård (nr. II a i Almind). Hendes første mand var fra Gudsø mølle, hendes anden mand var en søn af *Hans Conradsen* på Stagebjerggård.

O.

Frederik Mortensen, født 1787, død 1855. (4 I 4)

~ ca. 1818. **Ane Sophie Lauritsdatter**, født 1798, død 1874.

1) *Maren Frederiksdatter*, født 1818.

2) *Morten Frederiksen*, født 1821, død 1902, se 6 T².

3) *Laue Frederiksen*, født 1823, død som barn.

4) *Anders Frederiksen*, født 1826, død som barn.

5) *Laurits Frederiksen*, født 1827.

6) *Anders Frederiksen*, født 1830.

7) *Ane Marie Frederiksdatter*, født 1833, se 6 U².

Frederik Mortensen boede på Dallund, Almind østermark.

P.

- Ane Marie Hansdatter**, født 1789, død 1859. (4 K 2)
- ~ 1815. **Christian Hansen Hougård**, født 1788, død 1847.
- 1) *Anders Laust Christiansen*, født 1816, død 1862, se 6 V².
 - 2) *Mette Christiansdatter*, født 1818, død som barn.
 - 3) *Hans Christiansen*, født 1821.
 - 4) *Mette Christiansdatter*, født 1824, se 6 X².
 - 5) *Jens Christiansen*, født 1828.

Christian Hougård boede på Langkærhus, Almind hede.

Q.

- Jesper Knudsen**, født 1768, død 1832. (4 M 2)
- ~ 1794. **Anna Kathrine Jensdatter**, født 1767, død 1827.
- 1) *Jens Jespersen*, født 1797, se 6 Y².
 - 2) *Knud Jespersen*, født 1803.
 - 3) *Maren Jespersdatter*, født 1807.

Jesper Knudsen boede på sin fødegård (nr. VII i Almind).
Hans kone var datter af gårdmand *Jens Hansen* i Vinding.

R.

- Mariane Johansdatter**, født 1782. (4 O 4)
- ~ 1817. **Jørgen Jørgensen**, født 1771.
- Jørgen Jørgensen* var enkemand og boede på Bygholmshus i Eltang sogn.

S.

- Inger Johansdatter**, født 1785. (4 O 5)
- ~ 1811. **Jens Andersen**.
- 1) *Karen Jensdatter*, født 1812.
 - 2) *Sophie Jensdatter*, født 1814.
 - 3) *Anders Jensen*, født 1816.
 - 4) *Sidsel Marie Jensdatter*, født 1820.
 - 5) *Ebbe Jensen*, født 1824.

Jens Andersen var fra Bølling og boede på gård nr. I i Almind, indtil han omkring 1830 udstykkede den.

T.

- Anders Jensen**, født 1765, død 1826. (4 Q 2)
- ~ 1798. **Dorthea Simonsdatter**, født 1778, død 1864.
- 1) *Marie Andersdatter*, født 1799, død 1878, se 6 Z².
 - 2) *Christen Simon Andersen*, født 1802, død 1850, se 6 Æ².
 - 3) *Jens Andersen*, født 1805, død 1864, se 6 Ø².
 - 4) *Dorthea Kirstine Andersdatter*, født 1810.
~ 1830. *Jørgen Michael Olesen Ødsted*, født 1785, død 1851.

Anders Jensen, der ligesom sin fader tit kaldtes med navnet *Homand*, var snedker ligesom denne. Men han blev også gårdmand, idet han 1796 købte en parcel af gård nr. XI og bebyggede. Han kaldte sin gård Frydenslund og boede dær til sin død. Hans kone, der var født i Fredericia, var en plejedatter af *Christen Nielsen* på gård nr. XI i Almind.

Foruden om de ovennævnte fire børns fødsel mælder kirkebogen også om et dødfødt drengébarns fødsel (2⁴/, 1808). „Barnet havde formodentlig været død en månedstid. Årsagen til hendes for tidlige nedkomst var forskrækkelsen over den uro, en del franske indkvarterede gjorde.“

Jørgen Ølsted var værtshusholder i Kolding.

6. slægtled.

A.

- Søren Jensen**, født 1803, død 1870. (5 A 1)
- ~ 1826. **Maren Marie Jensdatter**, født 1803, død 1866. (5 C 1)
- 1) *Jens Sørensen*, boede i Tudvad.
 - 2) *Ane Marie Sørens datter* ~ *Chr. Pedersen*, Lilballe.
 - 3) *Just Sørensen*, født 1835, død 1874.
 - 4) *Henrik Sørensen*, født 1840, se 7 A.
 - 5) *Abel Sørensen*, død som 9års barn.
 - 6) *Stine Sørens datter* ~ *Jens Pedersen*, Lilballe.

Søren Jensen boede på Havgrene i Bramdrup sogn, hvilken

gård siden blev delt mellem hans søn *Henrik Sørensen* og hans svigersøn *Jens Pedersen*.

Christen Pedersen og *Jens Pedersen* var brødre til *Andreas Pedersen* på gård nr. III i Almind.

B.

Peder Jensen, født 1805, død 1847. (5 A 2)

~ 1829. **Ingeborg Hansdatter**, født 1807.

- 1) *Maren Marie Pedersdatter*, født 1830, død som barn.
- 2) *Jens Pedersen*, født 1832.
- 3) *Hans Pedersen*, født 1834, død som barn.
- 4) *Henrik Pedersen*, født 1835, boede i Ågård.
- 5) *Jørgen Pedersen*, født 1838.
- 6) *Hans Pedersen*, født 1840.
- 7) *Maren Marie Pedersen*, født 1842.

~ 1867. Skrædder *Peder Madsen*, født 1839.

Peder Jensen boede på gård nr. VIII i Almind. De sidste 5 år, han levede, var han afsindig, hvorfor hans ægteskab blev ophævet. Hans fraskilte kone, *Ingeborg Hansdatter*, der var en datter af *Hans Vintersen* i Møsvrå, giftede sig 1846 med *Henrik Laursen Ruballe*.

Skrædder *Peder Madsen* boede i det hus, hvor *Sine Rasmussen* nu bor.

C.

Sidsel Jensdatter, født 1808, død 1875. (5 A 4)

~ 1829. **Vinter Hansen**, født 1808, død 1883.

- 1) *Maren Marie Vintersdatter*, født 1830, død som barn.
- 2) *Abelone Vintersdatter*, født 1833, død 1849.
- 3) *Hans Vintersen*, født 1835, død som barn.
- 4) *Sidsel Marie Vintersen*, født 1836.
- 5) *Maren Marie Vintersen*, født 1839, død 1849.
- 6) *Hans Vintersen*, født 1842, død 1905, se 7 B.

7) *Jens Henrik Vintersen*, født 1845.

8) *Peter Vintersen*, født 1848.

Vinter Hansen boede på sin fødegård i Møsvrå.

D.

Henrik Jensen, født 1810, død 1873. (5 A 5)

~ **Ane Dorthea Pedersen**, født 1810, død 1879.

Henrik Jensens kone var fra Luttegravl i Viuf. De boede en tid i Tudvad, men i 1860erne lejede de sig ind hos *Jakob Smeds* enke i Møsvrå og boede dær til deres død. *Henrik Jensen* blev noget afsindig, men dog ikke i så høj grad som broderen.

Der var vist ingen børn i ægteskabet, men *Henrik Jensen* havde, før han blev gift, en søn med *Sidsel Jørgensdatter*, en datter af *Jørgen Almind*:

a) *Jens Henriksen*, født 1837.

E.

Niels Jensen, født 1813, død 1871. (5 A 6)

~ 1845. **Johanne Christensdatter**, født 1817, død 1886. (5 D 2)

1) *Christen Nielsen*, født 1847.

2) *Jens Peter Nielsen*, født 1849, død 1909, se 7 C.

3) *Søren Nielsen*, født 1853.

Niels Jensen boede på Nålebjerggård.

F.

Kirstine Marie Jensdatter, født 1816. (5 A 7)

~ 1841. **Erik Lauritsen**, Ødsted, født 1805.

G.

Else Jensdatter, født 1818, død 1867. (5 A 8)

~ 1849. **Jens Lauritz Justesen**, født 1829, død 1907. (5 C a)

1) *Marie Lauritzen Justesen*, født 1849, død 1869, ugift.

2) *Abeline Mette Kirstine Justesen*, født 1854.

3) *Just Peder Justesen*, født 1856.

4) *Jens Peder Justesen*, født 1858.

Jens Lauritz Justesen boede i en ny gård, der blev bygget til ham på Møsvrågårds mark.

H.

- Jørgen Jensen**, født 1821, død 1899. (5 A 9)
 ~ 1849. **Christiane Christensdatter**, født 1822, død 1882. (5 D 4)
 1) *Jens Peter Jørgensen*, født 1849, se 7 D.

Jørgen Jensen var avlsbruger i Kolding.

I.

- Gunde Pedersdatter**, født 1799, død 1840. (5 B 1)
 ~ 1827. **Bertel Pedersen**, født 1800, død 1840.
 1) *Sidsel Bertelsdatter*, født 1827, se 7 E.
 2) *Else Marie Bertelsdatter*, født 1830.
 3) *Peder Bertelsen*, født 1832, se 7 F.
 4) *Christen Peder Bertelsen*, født 1836.

Bertel Pedersen boede på Stagebjerggård.

J.

- Henrik Pedersen**, født 1802, død 1848. (5 B 2)
 ~ 1828. **Anna Marie Brøndum**, født 1805, død 1892. (5 F 1)
 1) *Christine Henriksen*, født 1836.
 ~ Skibsbygger *Rasmussen*, København.
 2) *Jens Peter Henrichsen*, født 1840, se 7 G.
 3) *Else Kirstine Henriksen*, født 1844, se 7 H.

Henrik Pedersen boede på Sejkærholm i Nebel. Hans kone, som gik under navnet *Mari Henriks*, var vidt og bredt bekendt for sin dygtighed som benbrudslæge. Året efter sin første mands død giftede hun sig med *Christen Sørensen*. Han døde 1868.

K.

- Else Christensdatter**, født 1807. (5 B 3)
 ~ 1828. **Jeppe Madsen Jensen**, Rødkobbelgård i Starup sogn.

L.

Kirsten Marie Christensdatter, født 1813,
død 1896. (5 B 6)

~ 1831. **Peder Jørgensen**, født 1804.
(Se under Almindslægten 7 A).

M.

Kirstine Christensdatter, født 1815, død 1873. (5 B 7)

~ 1. 1834. **Peder Hansen Buhl**, født 1810, død 1851.

1) *Hans Pedersen Buhl*, født 1835, død 1910, Lilballe.

2) *Else Pedersdatter Buhl*, født 1837, død 1915, se 7 I.

3) *Birthe Pedersdatter Buhl*, født 1840, død 1864, se 7 J.

4) *Kirsten Pedersdatter Buhl*, født 1843, død som barn.

5) *Christen Grunnet Pedersen Buhl*, født 1845, død 1914, Thorsted.

6) *Niels Pedersen Buhl*, født 1847, død i Amerika.

7) *Henrik Pedersen Buhl*, født 1850, død som barn.

~ 2. 1852. **Jens Christian Lykke**, født 1820.

8) *Mette Margrethe Lykke*, født 1853, se 7 K.

Peder Hansen Buhl var fra Starup. *Jens Christian Lykke* var en søn af degnen *Jens Lykke* i Viuf. De boede på Margrethesminde i Brakker.

N.

Maren Marie Jensdatter, født 1803, død 1866. (5 C 1)

~ 1826. **Søren Jensen**, født 1803, død 1870. (5 A 1)
(Se under 6 A).

O.

Mette Marie Jensdatter, født 1805, død 1870. (5 C 2)

~ 1828. **Jens Christensen Ødsted**, født 1787, død 1857. (4 F 2)
(Se under 5 G).

P.

- Anna Kirstine Jensdatter**, født 1810. (5 C 4)
 ~ 1831. **Mikkel Pedersen**, født 1795, Lejrskov-Højrup.

Q.

- Johanne Christensdatter**, født 1817, død 1886. (5 D 2)
 ~ 1845. **Niels Jensen**, født 1813, død 1871. (5 A 6)
 (Se under 6 E).

R.

- Dorthe Christine Christensdatter**, født 1818. (5 D 3)
 ~ 1853. **Villads Hansen**, født 1826, død 1894.

Villads Hansen var fra Bramdrup. Der blev bygget en ny gård til ham på gård nr. I c's mark. De havde ingen Børn.

S.

- Christiane Christensdatter**, født 1822,
 død 1882. (5 D 4)
 ~ 1849. **Jørgen Jensen**, født 1821, død 1899. (5 A 9)
 (Se under 6 H).

T.

- Hans Christian Christensen**, født 1824,
 død 1892. (5 D 5)
 ~ 1858. **Ane Kirstine Pedersdatter**, født 1833, død 1905.
 1) *Christen Peder Christensen*, født 1860.
 2) *Christine Marie Christensen*, født 1865, død 1886,
 ugift.
 3) *Jakob Christensen*, født 1867, død 1871.
 4) *Søren Christensen*, født 1870.
 5) *Maren Christensen*, født 1873.

Hans Chr. Christensen boede på gård nr. I c i Møsvrå. Hans kone var datter af *Peder Almind* i Møsvrå.

U.

- Karen Christensdatter**, født 1834. (5 D 7)
 ~ 1859. **Nis Hansen Friis**, født 1827.

Nis Hansen Friis var først gårdejer i Vejstrup, flyttede dærfter til Ågård og boede siden forskellige steder. De havde flere børn.

V.

- Søren Jensen**, født 1815, død 1886. (5 E 1)
 ~ **Ane Cathrine Nielsdatter**, født 1821, død 1900.
 1) *Ane Dorthea Sørensen*, født 1853, død 1916, se 7 L.

Søren Jensen boede på sin fødegård, nr. III i Almind. Hans kone var fra Gauerslund.

X.

- Elisabeth Jensdatter**, født 1817. (5 E 2)
 ~ 1841. **Ole Nielsen**, Egtved, født 1814.

Y.

- Dorthe Jensdatter**, født 1820, død 1887. (5 E 3)
 ~ 1848. **Christen Andersen**, født 1817, død 1881. (5 N 2)
 (Se under 6 R²).

Z.

- Mette Marie Jensdatter**, født 1823. (5 E 4)
 ~ 1851. **Mogens Pelle Christensen**, født 1820.

Mogens Pelle Christensen boede nogle år på den gård i Almind, *Jørgen Jørgensen* nu har. Han var fra Lolland, hvorfor han også gik under navnet „æ Lollænder“. Han foretog en hel del mindre hæderlige forretninger, og hans livsbane endte med, at han tog sig selv af dage i arresten.

De havde flere børn, som alle slægtede deres hæderlige moder på. En datter blev gift med lærer *Lindelof* i Harth, og en søn, *Jens Mogensen*, havde i nogle år Brogård i samme sogn.

Æ.

- Anne Marie Brøndum**, født 1805, død 1892. (5 F 1)
 ~ 1. 1828. **Henrik Pedersen**, født 1802, død 1848. (5 B 2)
 ~ 2. 1849. **Christen Sørensen**, død 1868.
 (Se under 6 J).

Ø.

Jacobine Dorthea Brøndum, født 1809,
død 1880. (5 F 3)

~ 1855. **Claus Pedersen Schack**, Strandhuse, født 1800.

De boede i Nebel og havde ingen børn.

Å.

Ane Dorthe Brøndum, født 1815, død 1894. (5 F 5)

~ 1843. **Hans Nielsen**, født 1817, død 1889.

1) *Anna Nielsen*, født 1845.

~ *N. N. Håstrup*, Nebel.

2) *Christen Nielsen*, født 1847, død 1849.

3) *Christiane Nielsen*, født 1849.

~ *J. Th. Laursen*, Bølling.

4) *Niels Christian Brøndum-Nielsen*, født 1852,

se 7 M.

Hans Nielsen, der var Fynbo af fødsel, var omkring 1840 hjælpelærer ved *Chr. Brøndum* i Almind og blev siden degn, først på Askø, siden på Femø og sidst i Nebel.

A².

Jacob Brøndum, født 1817, død 1901. (5 F 6)

~ 1851. **Karen Marie Nielsen**, født 1832.

1) *Christen Brøndum*, født 1852, død 1914.

2) *Mette Kirstine Brøndum*, født 1854.

~ *Peter Grau*, Kolding.

3) *Sidsel Marie Brøndum*, født 1856, gift, Blåkærskov.

4) *Dorthea Brøndum*

~ Degnen *Schmidt*, Ørsted, Årup.

5) *Christine Brøndum*, gift, Roskilde.

6) *Søren Brøndum*, død.

7) *Anne Brøndum*, gift, Rådvad.

8) *Henriette Brøndum*, gift, Roskilde.

9) *Jens Christian Brøndum*, død.

10) *Maren Brøndum*.

Jakob Brøndum var husmand og boede først i Almind, siden i Viuf. Han var også spillemand og benbrudslæge. Hans kone var en plejedatter af *Søren Priis* i Almind.

B¹.

Søren Brøndum, født 1821. (5 F 8)

~ **Dorthea Schmidt.**

Søren Brøndum var degn i Østerhæsinge. Ægteskabet var barnløst.

C¹.

Jens Brøndum, født 1828. (5 F 10)

~ **Bolette Jensine Schmidt.**

1) *Julie Brøndum*, født 1853.

~ *Pastor Gustav Adolph Schneekloth*, Amager, født 1853.

2) *Christen Alfred Brøndum*, født 1855, præst i Flødstrup, død.

~ *Anna Caroline Christine Møller*, født 1852.

3) *Christen Brøndum*, købmand i Odense.

4) *Sofie Brøndum* ~ købmand *Due*, Fåborg.

Jens Brøndum var lærer i Millinge.

D¹.

Johanne Marie Jensdatter, født 1820,
død 1862. (5 G 2)

~ 1857. Skrædder *Iver Iversen*, Nr. Bjært, født 1823.

Iver Iversen blev 1865 gift med *Else Marie Gregersdatter*, født 1835 (5 I 6).

E¹.

Christen Jensen Ødsted, født 1823. (5 G 3)

~ **Karen Mikkelsen**, født 1824.

Christen Jensen Ødsted var træskomand og boede omkring 1870 i Vennersgave. Hans kone var fra Skanderup. De havde ingen børn.

F¹.

Ane Jensdatter, født 1830. (5 G 5)

~ 1855. **Søren Sørensen**, født 1825, død 1880.

1) *Karen Sørensen*, født 1855.

2) *Maren Sørensen*, født 1857.

Søren Sørensen, som gerne kaldtes *Søren Træskomand*, boede først på Almind østermark og siden dær, hvor *Andreas Nielsen* nu bor.

G².

Maren Marie Jensdatter, født 1833,
død 1872. (5 G 6)

~ 1. 1866. **Jes Mathiesen**, født 1834, død 1868.

~ 2. 1869. **Christen Christensen Thøysen**, født 1845.

Begge *Maren Maries* mænd var skomagere og boede i det hus, *Andreas Nielsen* nu har.

H².

Maren Gregersdatter, født 1827, død 1873. (5 I 1)

~ 1855. **Morten Frederiksen**, født 1821, død 1902. (5 O 2)

De boede i Dallund på Almind østermark og havde ingen børn.

I².

Else Marie Gregersdatter, født 1835. (5 I 6)

~ 1856. **Christen Jørgensen**, født 1828, død 1861.

1) *Jørgen Christensen*, født 1856.

~ 2. 1865. **Iver Iversen**, født 1823.

Chr. Jørgensen var fra Annexgården og boede en kort tid på Munkgårdhus. *Iver Iversen* var skrædder i Møsvrå (6 D²).

J².

Ane Gregersen, født 1841. (5 I 7)

~ 1865. Gaardejer **Mads Knudsen Skov**, Nr. Bjært,
født 1828.

K².

Niels Pedersen Gregersen, født 1844,
død 1905. (5 I 8)

~ 1871. **Ane Andersen Fischer**, født 1851, død 1924.

1) *Gregers Gregersen*, født 1876, ugift, har fødegården.

2) *Katrine Gregersen*, født 1878.

~ *Johannes Bastrup*, bor i Ikast.

3) *Johanne Gregersen*, født 1880, død.

~ *Niels Vinkel*.

4) *Anders Gregersen*, født 1884, bor på Baungård.

~ 1915. *Ane Ingeborg Kristiane Thomassen*,
født 1891.

5) *Jens Gregersen*, f. 1891.

~ 1919. *Karen Andrea Olesen*, bor i Lunderskov.

N. P. Gregersen boede på Rødmossegård. Hans kone var en datter af gårdejer *Anders Fischer*, Starup søndermark.

L².

Maren Marie Gregersen, født 1846. (5 I 9)

~ 1876. **Ebbe Iversen**, Refsgaard, født 1848.

M².

Poul Gregersen, født 1849, død 1923. (5 I 10)

~ **Ane Johanne Iversen**.

Poul Gregersen boede i Fuglsang. Der var ingen børn.

N².

Magdalene Gregersen, født 1851. (5 I 11)

~ 1873. Gaardejer **Erik Peter Bertelsen**, Nr. Bjært,
født 1827.

O².

Søren Nielsen, født 1827. (5 J 2)

~ 1. **Helene Saxild**, født 1821, død 1850.

~ 2. 1852. **Gunder Jørgensdatter**, født 1833.

1) *Jørgen Sørensen*, født 1853.

2) *Niels Sørensen*, født 1854.

Søren Nielsen boede en tid på Munkgårdhus. Hans første kone var fra Sønderjylland, hans anden kone var en datter fra Annexgården.

P².

Mikkel Pedersen Ødsted, født 1834,

død 1900. (5 K 2)

~ 1867. **Kirsten Marie Nielsen**, født 1842, død 1893.

1) *Peder Pedersen*, født 1877.

Mikkel Ødsted boede på Lille Stengård. Hans kone var fra St. Velling.

Q².

Maren Pedersen Ødsted, født 1846. (5 K 5)

~ 1868. Gårdejer **Peder Poulsen Hansen**, Vork, født 1839.

R².

Christen Andersen, født 1817, død 1881. (5 N 2)

~ 1848. **Dorthe Jensdatter**, født 1820, død 1887. (5 E 3)

1) *Johanne Christensen*, født 1849, se 7 N.

2) *Jens Christensen*, født 1850, død 1925, se 7 O.

3) *Anders Christensen*, født 1854, se 7 P.

4) *Hans Christensen*, født 1858, se 7 Q.

Chr. Andersen boede på sin fødegård, nr. II a i Almind.

S².

Lene Kirstine Andersdatter, født 1819,

død 1894. (5 N 3)

~ 1848. **Jes Jessen**, født 1817, død 1902.

1) *Jes Jessen*, født 1849, død som barn.

2) *Else Marie Jessen*, født 1853, død 1923, se 7 R.

3) *Anders Jessen*, født 1856, se 7 S.

Jes Jessen boede på Stagebjerggård.

T².

- Morten Frederiksen**, født 1821, død 1902. (5 O 2)
 ~ 1855. **Maren Gregersdatter**, født 1827, død 1873. (5 I 1)
 (se under 6 H²).

U².

- Ane Marie Frederiksdatter**, født 1833. (5 O 7)
 ~ 1861. **Anders Thulesen Krag**, Lilballe, født 1834.

V².

- Anders Laust Christiansen**, født 1816,
 død 1862. (5 P 1)
 ~ 1850. **Sidsel Madsdatter Lomholt**, født 1818, død 1906.

De boede på Langkærhus. *Sidsel Lomholt* var fra Herslev. Et halvt år efter sin mands død giftede hun sig med *Christoffer Olesen* fra Starup, født 1819, død 1885. Der var ingen børn.

X².

- Mette Christiansdatter**, født 1824. (5 P 4)
 ~ 1850. **Hans Henriksen**, født 1815.

Hans Henriksen, der var født i Højen, var bødker og boede omkring 1850 på den ejendom, *Anton Damgård* nu har.

Y².

- Jens Jespersen**, født 1797. (5 Q 1)
 ~ **Karen Henriksdatter**, født 1797.
 1) *Mette Cathrine Jespdatter*, født 1825.
 2) *Jesper Jensen*, født 1828.

Jens Jespersen arvede sin faders gård, nr. VII i Almind, men solgte den 1835 og flyttede fra sognet. Hans kone skal have været noget påholdende. *Anders Jessen* fortæller efter sin mor, at den gamle *Jesper Knudsen* tit kom om til hendes far, *Anders Conradsen*, og sagde: „A kommer op te dej, Anders, få hjemm ka a ett hytt mæ. En glø å en billing, de æ „mon“ æ kjællinges hiel illing“.

Z².

Marie Andersdatter, født 1799, død 1878. (5 T 1)

~ 1823. **Niels Jensen**, født 1800, død 1860.

- 1) *Anders Nielsen*, født 1829, død 1901, se 7 T.
- 2) *Karen Marie Nielsen*, født 1835, død 1904, se 7 U.
- 3) *Dorthea Nielsen*, født ca. 1840, død 1864, se 7 V.

Niels Jensen var søn af gårdejer *Jens Jensen* i Viuf og boede på sin fødegård, som nu hedder Nielsensminde.

Æ¹.

Christen Simon Andersen, født 1802,
død 1850. (5 T 2)

~ 1831. **Else Hansdatter**, født 1810, død 1876.

- 1) *Anders Christen Simonsen*, født 1832, død 1910, se 7 X.
- 2) *Hans Christen Simonsen*, født 1834, død som barn.
- 3) *Hans Christen Simonsen*, født 1835, død 1848.
- 4) *Jørgen Ravn Christen Simonsen*, født 1838, død, se 7 Y.
- 5) *Dorthea Simonsen*, født 1839, død 1904, se 7 Z.
- 6) *Mette Marie Simonsen*, født 1842, død 1917, se 7 Æ.
- 7) *Henrik Simonsen*, født 1846, se 7 Ø.
- 8) *Ane Marie Simonsen*, født 1849, død som barn.

Christen Simon Andersen, også kaldet *Store Simon*, arvede Frydenslund efter sin fader. Hans kone var datter af gårdejer *Hans Henrichsen* i Dons. Hun giftede sig året efter sin første mands død med *Søren Nielsen* fra Gauerlund, født 1823, død 1896. De havde en datter

a) *Mette Sørensen*, født 1853, død 1924.

~ 1877. *Peder Johansen* fra Seest, født 1848, død 1906.

Ø¹.

Jens Andersen, født 1805, død 1864. (5 T 3)

~ 1833. **Marie Lorentzdatter Koed**, født 1804, død 1864.

- 1) *Anders Jensen*, død ugift.
- 2) *Maren Jensdatter*, født 1836, død 1902.
 - ~ 1. 1859. *Johan Hansen Daugård*, født 1831, død 1868.
 - ~ 2. *Niels Kring Ludvigsen*.

Jens Andersen boede på sin kones fødegård, Lindegård i Viuf. Svigersønnerne boede på samme gård.

7. slægtled.

A.

- Henrik Sørensen**, født 1840. (6 A 4)
- ~ **Dorthea Hansen Buhl**, født 1841, død 1923.
- 1) *Marie Sørensen*, født 1868.
 - ~ 1895. *Christen Christensen*, Dons, født 1839, død 1917.
 - 2) *Hans Sørensen*, født 1870, ugift.

Henrik Sørensen boede på Havgrene, men flyttede på sine gamle Dage til Kolding, hvorhen hans datter og svigersøn også var flyttet.

B.

- Hans Vintersen**, født 1842, død 1905. (6 C 6)
- ~ **Karen Kristensen**, født 1833, død 1916.
- 1) *Cecilie Christine Vintersen*, født 1866.
 - 2) *Vinter Hansen Vintersen*, født 1869.
 - 3) *Johanne Vintersen*, født 1872.
 - 4) *Maren Marie Vintersen*, født 1877.

Hans Vintersen boede på fødegården i Møsvrå, men solgte den og flyttede til Kolding. Hans kone var fra Haurballegård i Viuf.

C.

- Jens Peter Nielsen**, født 1847, død 1909. (6 E 2)
- ~ 1876. **Else Marie Jessen**, født 1853, død 1923. (6 S² 2)
- 1) *Niels Jensen Nielsen*, født 1877.
 - ~ *Ragnhild Warming*.
 - 2) *Jes Nielsen*, født 1879.
 - ~ *Karen Andersen*, født 1893.

- 3) *Søren Nielsen*, født 1882, ugift.
- 4) *Kristian Nielsen*, født 1884, død 1897.
- 5) *Johanne Nielsen*, født 1886.
 ~ *Thorvald Visbech Pedersen*.
- 6) *Ejnar Nielsen*, født 1888.
- 7) *Helene Nielsen*, født 1890.

Jens Peter Nielsen boede på Nålebjerggård, men blev 1904 bankdirektør i Kolding. Hans kone var fra Stagebjerggård.

Niels Jensen Nielsen har nu Nålebjerggård. Hans kone er fra Lundsmark.

Jes Nielsen er landbrugskonsulent i Kolding. Hans kone er fra Odense.

Søren Nielsen er bankdirektør i Kolding.

Thorvald Visbech Pedersen er fra Lysgård ved Viborg. Både han og hans kone virker ved en københavnsk skole.

D.

Jens Peter Jørgensen, født 1849. (6 H 1)

~ **Inger Dorthea Kirstine Andersen**, født 1870.

- 1) *Jørgen Jørgensen*, født 1892.
 ~ 1918. *Karen Dorthea Mortensen*, født 1894.
- 2) *Kristiane Jørgensen*, født 1894.
 ~ *Nis Nissen*, Lunderskov, bor i Amerika.
- 3) *Laurids Jørgensen*, født 1896.
 ~ 1924. *Elna Grønborg*, bor i Højen.
- 4) *Axel Jørgensen*, født 1898, ugift, Amerika.

Jens Peter Jørgensen boede på den gård, der ligger lidt syd-øst for præstegården. Nu har sønnen *Jørgen Jørgensen* den.

Jørgen Jørgensen's kone er datter af *Søren Mortensen* i Almind.

E.

Sidsel Bertelsdatter, født 1827. (6 I 1)

~ 1857. **Lauge Knudsen Christensen**, født 1836.

Lauge Christensen var smed og boede i Borlev. Der var flere børn.

F.

Peder Bertelsen, født 1832, død 1921. (619)
 ~ 1858. **Gertrud Marie Pedersen**, født 1836, død 1883.

- 1) *Bertel Peder Bertelsen*, født 1859,
 ~ 1884 *Susanne Berntsen*, Amerika.
- 2) *Peder Nissen Bertelsen*, født 1862,
 ~ 1892 *Dorthea Andersen*, bor i Almind.
- 3) *Kristen Peder Bertelsen*, født 1864,
 ~ 1888 *Maren Jensen*, bor i Lindknud.
- 4) *Niels Peder Bertelsen*, født 1867,
 ~ 1893 *Bodil Rarup*, bor i Vejen.
- 5) *Mette Marie Bertelsen*, født 1870, ugift, bor i
 Bramdrup.
- 6) *Jens Bertelsen*, født 1874,
 ~ 1903 *Karen Oxholm*, bor i Bramdrupdam.
- 7) *Henrik Bertelsen*, født 1878,
 ~ 1906 *Margrete Henriksen*, bor i Bramdrup.

Gertrud Marie Pedersen var datter af *Peder Nissen* på gård nr. XII a. Denne gård havde *Peder Bertelsen* en kort tid, men solgte den så til præstegård. Han boede siden i Bramdrup.

Jens Bertelsen er murer og bor i Bramdrupdam, *Peder Nissen Bertelsen* er arbejdsmand og bor i Almind by.

G.

Jens Peter Henriksen, født 1840. (612)
 ~ **Isabella Sophie Pedersen**.

- 1) *Sofus Henriksen*, født 1871, død 1924, landmand i Vinding.
- 2) *Christian Henrik Marius Henriksen*, født 1872,
 ~ 1904. *Elisabeth Thora Emilie Rørvig*, født 1875.
- 3) *Theodor Henriksen*, født 1874, lærer i Hersted-
 vester.
- 4) *Alfred Henriksen*, født 1878, lærer på Amager.
- 5) *Sofie Henriksen*, født 1881, lærerinde i Kbhvn.

Jens Peter Henriksen var lærer i Diernisse.

Chr. H. M. Henriksen var 1898—1904 huslærer hos da-værende kronprins Frederik og er nu præst ved Frue kirke i København.

H.

- ~ **Else Kirstine Henriksen**, født 1844. (6 J 3)
 Degn **Pedersen** i Davinde.
 1) *Lovise Pedersen*, ugift, bor i Odense.
 2) *Marie Pedersen*, ugift, bor i Odense.
 3) *Peter Pedersen*, født 1871, lærer i Kær pr. Sønderborg.

I.

- ~ 1857. **Else Pedersdatter Buhl**, født 1837, død 1915. (6 M 2)
 ~ **Iver Andersen**, født 1829, død 1890.
 1) *Anders Andersen*, født 1862, isenkræmmer i Ågård.

Iver Andersen boede i Brakker.

J.

- ~ 1863. **Birthe Pedersdatter Buhl**, født 1840, død 1864. (6 M 3)
 ~ **Jens Peter Jensen**, født 1836, boede i Viuf skov.

K.

- ~ 1878. **Mette Margrethe Lykke**, født 1853. (6 M 8)
 ~ **Hans Pedersen**, født 1856, boede på Margrethesminde i Brakker.

L.

- ~ 1873. **Ane Dorthea Sørensen**, født 1853, død 1916. (6 V 1)
 ~ **Andreas Pedersen**, født 1844, død 1915.
 1) *Ane Katrine Pedersen*, født 1874, lærerinde i Almind.
 2) *Else Marie Pedersen*, født 1876.
 ~ *Valdemar Axø*, født 1871, lærer i Vinding.
 3) *Peter Pedersen*, født 1878, død 1898, ugift.

- 4) *Søren Parbo*, født 1879,
 ~ *Kirstine* („*Dinse*“) *Skouenborg*, født 1892.
- 5) *Anna Pedersen*, født 1881,
 ~ *Anders Ladegård*, født 1878, stadsingeniør i
 Haderslev.
- 6) *Jens Parbo*, født 1882, ingeniør ved hedesel-
 skabet, Viborg,
 ~ *Dorthe Dragheim*.
- 7) *Johannes Parbo*, født 1885, ingeniør i Roskilde,
 ~ *Asta Mathiasen*, født 1894.

Andreas Pedersen var fra Lilballe og boede på sin kones fødegård, Ælmegård eller gård nr. III i Almind. Nu har *Søren Parbo* gården.

M.

Niels Christian Brøndum Nielsen, født 1852,
 død 1926. (6 Å 4)

~ **Hanne Olesen.**

- 1) *Ida Brøndum Nielsen*, født 1878, død 1916.
- 2) *Johannes Brøndum-Nielsen*, født 1881, docent
 i København.
 ~ *Frieda Christensen*.
- 3) *Axel Brøndum-Nielsen*, født 1883, død 1891.
- 4) *Åge Brøndum-Nielsen*, født 1885, kommune-
 lærer i København.

N. C. Brøndum-Nielsen var først lærer i Viuf, siden i Hejlskov og sidst i Brudager.

N.

~ 1882. **Johanne Christensen**, født 1849. (6R² 1)
 Gaardejer **Jens Jepsen**, Viuf vestermark, født 1848.

O

~ 1875. **Jens Christensen**, født 1850, død 1925. (6R² 2)
Kristiane Kathrine Andersen, boede i Nim.
 6 børn.

P.

Anders Christensen, født 1854. (6 R³3)

~ 1879. **Ingeborg Simonsen**, født 1858.

- 1) *Simon Christensen*, født 1879, død 1920, var mejerist i Gjesten.
~ 1907. *Ida Maren Jakobine Arvad*, født 1882.
- 2) *Dorthea Christensen*, født 1880,
~ 1906. *Søren Jeppe Svendsen*, født 1876, bor i N. Snede.
- 3) *Kristine Christensen*, født 1881, død 1915,
~ 1908. *Niels Holm*, født 1874, lærer i Råsted.
- 4) *Andreas Christensen*, født 1882, bor på Birkelund.
~ 1908. *Martha Larsen*, født 1882.
- 5) *Else Christensen*, f. 1883,
~ skorstensfejer *Andreas Hansen*, Varde.
- 6) *Marie Christensen*, født 1885,
~ 1910. *Søren Sørensen*, mejerist i Vinding ved Nyborg.
- 7) *Johanne Christensen*, født 1887, død 1922,
~ svogeren *Niels Holm*.
- 8) *Anna Christensen*, født 1889,
~ 1917. *Jørgen Holst*, født 1878, bor i Seest.
- 9) *Jens Christensen*, født 1890, politibetjent i Kolding.
- 10) *Emma Christensen*, født 1892, massøse, Skagen.
- 11) *Elisabeth Christensen*, født 1893, lærerinde, Brakker.
- 12) *Søren Christensen*, født 1895, død som barn.
- 13) *Kathrine Christensen*, født 1896,
~ *Marinus Hansen*, Frydensborg.
- 14) *Christian Christensen*, født 1899, død 1918.
- 15) *Johannes Christensen*, født 1903.

Anders Christensen, der er sognefoged, boede først på Frydensborg, men bor nu i et bolssted ved landevejen. Hans kone er datter af *Anders Simonsen* på Frydensborg.

Q.

- Hans Christensen**, født 1858. (6 R³4)
 ~ 1910. **Ane Vestergård**.

Hans Christensen bebor fødegården nr. II a i Almind. *Hans* kone er fra Mors.

R.

- Else Marie Jessen**, født 1853, død 1923. (6 S¹2)
 ~ 1876. **Jens Peter Nielsen**, født 1849, død 1909. (6 E 2)
 (se under 7 C)

S.

- Anders Jessen**, født 1856. (6 S¹3)
 ~ 1909. **Karen Marie Veje**, født 1884.

Anders Jessen bor på Stagebjerggård. *Hans* kone er fra Hvidbjerg Vestenå.

T.

- Anders Nielsen**, født 1829, død 1901. (6 Z¹1)
 ~ 1863. **Ane Bine Skov**, født 1833, død 1916.
 1) *Niels Jensen Nielsen*, født 1864, død 1892.

Anders Nielsen boede på Niensensminde i Viuf.

U.

- Karen Marie Nielsen**, født 1835, død 1904. (6 Z¹2)
 ~ 1. 1858. **Poul Pedersen**, født 1824, død 1870.
 1) *Kirstine Poulsen*, født 1859,
 ~ 1881. *Hans Paulin*, født 1851, død 1905,
 Vamdrup.
 2) *Niels Poulsen*, født 1861, Nagbølgård,
 ~ 1889. *Ane Fallesen*, født 1866.
 3) *Jens Marius Poulsen*, født 1863, læge, Kbhvn.,
 ~ 1894. *Ragnhilde Falkenberg*.
 4) *Theodor Poulsen*, født 1865,
 ~ 1. 1889. *Karen Augusta Hagensen*.
 ~ 2.
 5) *Jørgen Poulsen*, født 1868, Niensensminde i Viuf.

~ 2. 1871. **Jens Christian Paulin.**

- 6) *Poul Pedersen Paulin*, f. 1875, drejer i Kolding.
 ~ 1907. *Maria Christensen*, født 1879.

Poul Pedersen boede først på Roedgård i Bølling, siden på Nagbølgård, hvor også hans eftermand i ægteskabet boede.

V.

Dorthea Nielsen, født ca. 1840, død 1864. (6 Z³)
 ~ 1861. **Niels Thomsen**, født 1832, død 1909, Lysholtgård
 i Jordrup.

X.

Anders Christen Simonsen, født 1832,
 død 1910. (6 Æ³)
 ~ 1857. **Else Jacobsen Sass**, født 1830, død 1896.
 1) *Ingeborg Simonsen*, født 1858, se 7 P.
 ~ 1877. *Anders Christensen*, født 1854.
 2) *Christen Simon Simonsen*, født 1859, død 1874.

Anders Simonsen boede på Frydensborg.

Y.

Jørgen Ravn Christen Simonsen, født 1838,
 død. (6 Æ²)
 ~ 1871. **Karen Marie Jørgensen**, født 1833, død 1905.

Jørgen Ravn fik Sejgård i Asbo, Bække sogn, med sin kone, der var enke. Der var ingen børn.

Z.

Dorthea Simonsen, født 1839, død 1904. (6 Æ³)
 ~ 1867. **Hans Knudsen Hansen**, født 1825, død 1903.
 1) *Hans Jensen Hansen*, født 1868, landmand i
 Nebel.
 ~ 1904. *Ane Kirstine Hansen*, født 1876.
 2) *Else Sørine Hansen*, født 1870, død 1904,
 ~ 1892. *Marius Ebbesen*, født 1862, Sødalgrd.

Hans Knudsen Hansen var gårdejer i Ejstrup.

Æ.

Mette Marie Simonsen, født 1842, død 1917. (6Æ²⁶)
 ~ 1871. **Nis Christian Lysbech**, født 1844, død 1919.

- 1) *Christen Lysbech*, født 1872,
 ~ 1897. *Rasmine Nielsen*, født 1873.
- 2) *Else Simine Lysbech*, født 1875,
 ~ 1900. *Jens Schødt Karstensen*, født 1875,
 gårdejer i Ørsted.
- 3) *Simon Lysbech*, født 1880, maskinmester, Kø-
 benhavn.
 ~ 1906. *Valborg Jørgensen*, født 1878.

Nis Lysbech boede på Stenagergård i Lilballe, hvilken gård sønnen *Christen Lysbech* nu har.

Ø.

Henrik Simonsen, født 1846. (6Æ²⁷)
 ~ 1876. **Nissine Andersen Bundsgård**, født 1852.

- 1) *Kirsten Simonsen*, født 1878, Borrehus.
- 2) *Else Sørine Simonsen*, født 1880, død 1884.
- 3) *Agnes Simine Simonsen*, født 1886.

Henrik Simonsen boede på Godhavn i Harth.

II. Almind-slægten.**1. slægtled.**

Peder Nielsen Amhede var indtil sin død 1662 medejer af gård nr. I i Møsvrå. Hans hustru hed **Karen**

2. slægtled.

Jens Pedersen Amhede, død 1701, var 1669 medejer af samme gård.

3. slægtled.

Peder Jensen Amhede, død 1734.
 ~ **Anna Olufsdatter**, født 1676, død 1732.

- 1) *Maren Pedersdatter*, født 1703, død 1750, se 4 A.
- 2) *Anna Pedersdatter*, født 1707, død 1735, se 4 B.
- 3) *Jens Pedersen*, født 1711, død 1777, se 4 C.
- 4) *Oluf Pedersen*, født 1715.
- 5) *Jørgen Pedersen*, født 1720.

Peder Jensen Amhede var fæster af gård nr. VIII i Almind.

4. slægtled.

A.

- Maren Pedersdatter**, født 1703, død 1750. (3. 1.)
- ~ 1728. **Peder Michelsen**, død 1754.
- 1) *Anna Pedersdatter*, født 1729, se 5 A.
 - 2) *Peder Pedersen*, født 1731.
 - 3) *Michel Pedersen*, født 1734.
 - 4) *Jens Pedersen*, født 1737.
 - 5) *Karen Pedersdatter*, født 1740, død som barn.
 - 6) *Karen Pedersdatter*, født 1741.

Peder Michelsen boede på gård nr. V i Almind.

B.

- Anna Pedersdatter**, født 1707, død 1735. (3. 2.)
- ~ 1734. **Jens Madsen**, annexbonde i Almind.

C.

- Jens Pedersen Amhede**, født 1711, død 1777. (3. 3.)
- ~ 1734. **Apollone Christensdatter**, født 1703, død 1784.
- 1) *Peder Jensen*, født 1735, død 1811, se 5 B.
 - 2) *Christen Jensen*, født 1737, død som barn.
 - 3) *Maren Jensdatter*, født 1738, død 1810, se 5 C.
 - 4) *Christen Jensen*, født 1742, død 1833, se 5 D.
 - 5) *Niels Jensen*, født 1745.

Jens Pedersen var fæster af gård nr. VIII i Almind. Hans kone var en datter af *Christen Andersen* i Almind, men jeg ved ikke, hvilken gård han boede på.

5. slægtled.

A.

- Anna Pedersdatter**, født 1729. (4 A 1)
 ~ 1754. **Hans Jensen Neyenskov**,
 1) *Maren Hansdatter*, født 1756.
 2) *Karen Hansdatter*, født 1758.
 3) *Ingeborg Hansdatter*, født 1759.

Hans Jensen Neyenskov var fra Hesselballe og boede dær.

B.

- Peder Jensen Almind**, født 1735, død 1811. (4 C 1)
 ~ 1769. **Sidsel Jensdatter**, født 1751, død 1835.
 1) *Jens Pedersen*, født 1770.
 2) *Jørgen Pedersen*, født 1773, død 1814, se 6 A.
 3) *Ane Pedersdatter*, født 1775.
 4) *Abelone Pedersdatter*, født 1778, død 1866, se 6 B.
 5) og 6) *Karen og Mette Pedersdatter*, født 1781, død som børn.
 7) *Marie Pedersdatter*, født 1783, død som barn.
 8) *Peder Pedersen*, født 1785, død 1876, se 6 C.
 9) *Marie Pedersdatter*, født 1788, død 1860, se 6 D.
 10) *Jens Pedersen*, født 1792.

Peder Jensen Amhede arvede selvejergården i Almind (nr. I) efter sin svigerfar *Jens Jensen*. 1796 bortbyttede han den mod gård nr. I a i Møsvrå. Fra den tid bortkastes *Amhedenavnet*, og *Almindnavnet* kommer i stedet.

C.

- Maren Jensdatter**, født 1738, død 1810. (4 C 3)
 ~ 1. 1766. **Peder Nielsen**, født 1731, død 1780.
 ~ 2. 1782. **Anders Frederichsen**, født 1748, død 1812.
 (Se under Møsvrå-slægten 4 G og 4 J).

D.

- Christen Jensen Amhede**, født 1742, død 1833. (4 C 4)
 ~ **Karen Jørgensdatter**, født 1746, død 1818.

Christen Jensen Amhede boede på gård nr. VIII i Almind. Ægteskabet var barnløst.

6. slægtled.

A.

Jørgen Pedersen Almind, født 1773,
død 1814. (5 B 2)

~ 1803. **Christence Jacobsdatter**, født 1774, død 1827.

- 1) *Peder Jørgensen*, født 1804, død 1870, se 7 A.
- 2) *Jacob Jørgensen*, født 1805, død 1885, se 7 B.
- 3) *Sidsel Jørgensdatter*, født 1807, død 1873, se 7 C.
- 4) *Maren Jørgensdatter*, født 1809, se 7 D.

Jørgen Almind arvede gård nr. VIII i Almind efter sin farbroder *Christen Jensen Amhede*. Efter *Jørgen Almind*s død giftede enken sig samme år med *Jens Iversen* fra Taulov-Nebel, født 1783, død 1830.

B.

Abelone Pedersdatter, født 1778, død 1866. (5 B 4)

~ 1801. **Jens Henrichsen**, født 1774, død 1855.

(se under Møsvrå-slægten 5 A).

C.

Peder Pedersen Almind, født 1785, død 1876. (5 B 8)

~ ca. 1815. **Maren Jacobsdatter**, født 1794, død 1875.

- 1) *Sidsel Marie Pedersdatter*, født 1816, død 1890, se 7 E.
- 2) *Ane Kirstine Pedersdatter*, født 1818, død som barn.
- 3) *Peder Pedersen*, født 1821, død 1854, se 7 F.
- 4) *Jacob Pedersen*, født 1824, død 1845, ugift.
- 5) *Jes Pedersen*, født 1826, se 7 G.
- 6) *Jørgen Pedersen*, født 1828, død 1847, blind.
- 7) *Jens Pedersen*, født 1831, død 1895, se 7 H.
- 8) *Anne Kirstine Pedersdatter*, født 1833, død 1905, se 7 I.
- 9) *Peder Pedersen*, født 1836, se 7 J.

Peder Almind boede på gård nr. I a i Møsvrå. Hans kone var fra Sdr. Vilstrup.

D.

Marie Pedersdatter, født 1788, død 1860. (5 B 9)

~ 1. 1811. **Jens Pedersen**, født 1776, død 1827.

(se under Møsvrå-slægten 5 C).

~ 2. 1828. **Just Lauritzen**, født 1789, død 1861.

1) *Jens Lauritz Justesen*, født 1829, død 1907,
se 7 K.

2) *Lauritz Peter Justesen*, født 1833, se 7 L.

Boede på Møsvrågård.

7. slægtled.**A.**

Peder Jørgensen, født 1804, død 1870. (6 A 1)

~ 1831. **Kirsten Marie Christensdatter**, født 1813, død 1896.

1) *Christence Pedersdatter*, født 1831, se 8 A.

2) *Else Pedersdatter*, født 1833, død 1922, se 8 B.

3) *Mette Marie Pedersen*, født 1836, død 1887,
se 8 C.

4) *Justine Marie Pedersen*, født 1840, død 1918,
se 8 D.

5) *Jørgen Pedersen*, født 1843, se 8 E.

6) *Gunder Berteline Pedersen*, født 1845, død ung.

7) *Christiane Pedersen*, født 1850, død 1924, se 8 F.

8) *Karen Buch Pedersen*, født 1854, død 1868.

Peder Jørgensen var tømrer, murer, brøndgraver m. m. Han var af den slags folk, der kunde noget af alt, men intet til gavn. Han byggede i løbet af otte dage et hus fixt og færdigt for Hans Pedersen, Brodallund. Da der samtidig var en anden Peder Jørgensen i Almind, kaldtes han tit på grund af sin brøndgravervirksomhed „Pæ Kehl.“ Peder Jørgensen var en mand, der flyttede meget omkring, og han har beboet mange af Almind sogns huse.

Hans kone var datter af gårdejer *Christen Grunnet* i Dons.

B.

Jacob Jørgensen, født 1805, død 1885. (6 A 2)

~ 1833. **Dorthe Iversdatter**, født 1804, død 1887.

Jakob Jørgensen boede på ejendommen „Sysselbjærg“. Hans kone kaldtes „Store Dorthe“, og hun var en datter af *Iver Christensen* på Birkelund. Hun var noget af en original, sagde Han og Hun til fornemme folk. „Ja, Hun spiser hindebær“, sagde hun til den unge præstekone fru Wagner engang, „men hvordan tror Hun, det vil gå med æ maww“.

Jacob Jørgensen og Dorthe havde ingen børn.

C.

Sidsel Jørgensdatter, født 1807, død 1873. (6 A 3)

~ 1. **Johannes Laursen**, født 1805, død 1853.

1) *Laurs Johannesen*, født 1842.

2) *Jørgen Johannesen*, født 1847.

3) *Karen Christine Johannesdatter*, født 1851.

~ 2. 1853. **Jens Nielsen Møller**, født 1806, død 1860.

De boede i et hus, som nu er nedrevet (Johannes Jans). Sidsel Jørgensdatter havde, før hun blev gift, en søn med *Henrik Jensen* (se Møsvrå-slægten 6 D).

Jens Henriksen, født 1837.

D.

Maren Jørgensdatter, født 1809. (6 A 4)

~ 1836. **Niels Holgersen Buhl**, født 1807.

1) *Jørgen Nielsen Buhl*, født 1836, se 8 G.

Niels Holgersen Buhl var fra Skovgård i Starup sogn. De boede vist i Tyvkær.

E.

Sidsel Marie Pedersdatter, født 1816, død 1890. (6 C 1)

~ 1. 1845. **Peder Jensen Schou**, Taulov, født 1815.

~ 2. **Anders Larsen**, født 1827, død 1904.

1) *Petrea Marie Andersen*, født 1856, død 1884, se 8 H.

Anders Larsen var fra Madum ved Ringkøbing. Han boede først i Møsvrå i en ny gård, der blev udskilt fra gård nr. I a, siden på Almind østermark.

F.

Peder Pedersen, født 1821, død 1854. (6 C 3)

Han var gift og havde en tid en gård i Bramdrup, men døde i Møsvrå.

G.

Jes Pedersen Almind, født 1826, død . (6 C 5)

~ Dortehea.

1) *Karen Marie*.

Jes Pedersen Almind boede i Tårup.

H.

Jens Pedersen Almind, født 1831, død 1895. (6 C 7)

~ 1859. **Johanne Kirstine Thomsen**, født 1838, død 1900.

1) *Maren Marie Pedersen Almind*, født 1860, se 8 I.

2) *Ane Pedersen Almind*, født 1869, se 8 J.

Jens Almind boede på gård nr. I a i Møsvrå. Hans kone var en datter af *Thomas Skouenborg* på gård nr. I b i Møsvrå.

I.

Anne Kirstine Pedersdatter, født 1833,
død 1905. (6 C 8)

~ 1858. **Hans Christian Christensen**, født 1824, død 1892.
(Se under Møsvrå-slægten 6 T).

J.

Peder Pedersen Almind, født 1836. (6 C 9)

~ 1863. **Johanne Jensen**, født 1842.

1) *Jens Pedersen Almind*, født 1865, bor i Ødsted.

2) *Mette Marie Pedersen Almind*, født 1867, død
ugift.

3) *Peter Pedersen Almind*, født 1868, død 1898,
Bølling mølle.

4) *Jørgen Pedersen Almind*, født 1870, sognefoged
i Ødsted.

5) *Maren Pedersen Almind*, født 1872, død ugift.

6) *Kristian Pedersen Almind*, født 1874, sogne-
foged i Refsgård.

7) *Cecilie Marie Pedersen Almind*, født 1878,

~ *Kruse*, Egtved.

8) *Mette Pedersen Almind*, født 1882, ugift.

Peder Almind boede først i Almind i den gård, Nis Lysbech nu har, siden i Egtved sogn. Hans kone var datter af *Jens Christiansen*, efter hvem han fik gården i Almind.

K.

Jens Lauritz Justesen, født 1829, død 1907. (6 D 1)

~ 1849. **Else Jensdatter**, født 1818, død 1867.

(Se under Møsvrå-slægten 6 G.).

L.

Lauritz Peter Justesen, født 1833. (6 D 2)

~ 1.ca.1858. **Ane Marie Pedersen Buhl**, født 1837, død 1870.

1) *Marie Laurine Justesen*, født 1859, død 1926,

~ *Ude Dahl*, Herslev.

2) *Mette Marie Justesen*, født 1860,

~ *Konrad Konradsen*, Sdr. Vilstrup.

3) *Just Lauritz Justesen*, født 1862, død ugift.

4) *Maren Cathrine Justesen*, født 1866,

~ gårdejer *Jakob Pedersen*, Vilstrup.

5) *Peder Buhl Justesen*, født 1869,

~ *Maren Basse*, Højrup.

~ 2. 1871. **Maren Pedersen Buhl**.

6) *Ane Marie Justesen*, født 1872,

~ gårdejer *Anton Buch*, Vilstrup.

Lauritz Peter Justesen boede først på Møsvrågård, siden i Vilstrup. Begge hans koner var døtre af gårdejer *Peder Buhl* i Vilstrup og søstre til *Niels Buhl* i Almind.

8. slægtled.

A.

Christence Pedersdatter, født 1831. (7 A 1)

~ 1864. **Anders Bojsen**, Kolding, født 1829.

Jeg véd ikke, om der var børn i ægteskabet, men Christence

havde, før hun blev gift, ved *Christian Theodor Bramming* en datter

- 1) *Gunder Marie Jørgensen*, født 1854,
og ved *Henrik Hansen Lange* af Veerst en søn
- 2) *Peder Jørgensen*, født 1860.

Anders Bojsen boede i Esbjerg.

B.

Else Pedersdatter, født 1833, død 1922. (7 A 2)
 ~ 1856. **Jesper Pedersen (Vad)**, født 1836, død 1914.

- 1) *Ane Kirstine Jespersen*, født 1856, død 1922,
 ~ *Michael Thomsen*, død 1913, boede på Almind mark.
- 2) *Peder Jespersen*, født 1863, død 1871.
- 3) *Ane Marie Jespersen*, født 1865.
- 4) *Jørgine Jespersen*, født 1871.

Jesper Pedersen boede i Almind by i det hus, datteren *Jørgine Jespersen* nu har.

C.

Mette Marie Pedersen, født 1836, død 1887. (7 A 3)
 ~ 1862. **Jørgen Lauritsen**, Eltang, født 1841.

- 1) *Laurids Peder Lauridsen*, født 1862, død 1912.

Jørgen Lauritsen boede i det hus, *Jesper Pedersen (Vad)* siden købte.

D.

Justine Marie Pedersen, født 1840, død 1918. (7 A 4)
 ~ **Jeppe Jensen Nørgård**, boede i Viuf skov.

- 1) *Peder Nørgård*, bor på Starup mark,
 ~ *Sofie Spanier* fra Ågård.
- 2) *Ane Nørgård*.
- 3) *Kirstine Nørgård*.

E.

Jørgen Pedersen (Væver), født 1843, død 1900. (7 A 5)
 ~ **Stine Lykke**, enke efter *Albert Hjuler* i Viuf.

Jørgen Væver boede i Viuf.

F.

- ~ **Christiane Pedersen**, født 1850, død 1924. (7 A 7)
 ~ **Niels Jørgensen**, født 1850, husmand på Starup
 mark.

G.

- ~ **Jørgen Nielsen Buhl**, født 1836, død ,
 boede i Tyvkær. (7 D 1)
 ~ **Ingeborg Thomsen**.
 1) *Niels Holgersen Buhl*, født 1860, død, præst i
 Haurum.

H.

- ~ 1874. **Petrea Marie Andersen**, født 1856, død 1884. (7 E 1)
 ~ 1874. **Niels Pedersen Buhl**, født 1847.
 1) *Peter Marius Buhl*, født 1876, ugift, bor i Almind.

Niels Buhl var fra Vilstrup, ejede svigerfaderens gård i Møsvrå og bor nu i Almind. Han er gift anden gang, og hans kone *Mette Skouenborg* er datter af gårdmand *Hans Sørensen* (*Skouenborg*) af Møsvrå. I dette ægteskab er følgende børn:

- a) *Marie Buhl*, født 1886.
- b) *Dorthea Buhl*, født 1888,
 ~ lærer *Frederik Nielsen*, Hodde.
- c) *Signe Buhl*, født 1890,
 ~ gårdejer *Johannes Lund*, Andrup.

I.

- ~ 1882. **Maren Marie Pedersen Almind**, født 1860,
 død 1892. (7 H 1)
 ~ 1882. **Peder Madsen**, født 1853, død 1917.
 1) *Agnes Elisabeth Madsen*, lærerinde på Blinde-
 institutet, Kbhvn.
 2) *Harald Madsen*, død som ung.
 3) *Åge Almind*, lærer i Kolding,
 ~ *Dagny Østerlid*.
 4) *Johanne Kirstine Madsen*, ugift.

P. Madsen var lærer i Viuf.

J.

Ane Pedersen Almind, født 1869. (7 H 2)

~ **Iver Herman Iversen**.

1) *Jens Almind Iversen*, født 1896.

2 og 3) *Johanne og Elsebeth Iversen*, født 1903,
døde som små.

4) *Elsebeth Iversen*, født 1905.

J. H. Iversen har svigerfaderens gård i Møsvrå.

III. Ælmegård-slægten.

1. slægtled.

Iver Christensen, født 1688, død 1756.

~ ca.1718. **Anna**, født 1691, død 1771.

1) *Christen Iversen*, født 1719, død som barn.

2) *Niels Iversen*, født 1720.

3) *Maren Iversdatter*, født 1722, død 1758, se 2 A.

4) *Margrethe Iversdatter*, født 1724.

5) *Christen Iversen*, født 1726, død 1789, se 2 B.

Iver Christensen boede på gård nr. III i Almind.

2. slægtled.

A.

Maren Iversdatter, født 1722, død 1758 (1. 3.)

~ 1756. **Christen Christensen**, født 1711, død 1772.

Christen Christensen var søn af *Christen Rasmussen* på gård nr. IX i Almind og var fæster af denne gård.

B.

Christen Iversen, født 1726, død 1789. (1. 5.)

~ 1. 1756. **Dorthe Christensdatter**, født 1722, død 1778.

1) *Iver Christensen*, født 1763, se 3 A.

~ 2. 1779. **Elisabeth Jørgensdatter**, født 1749, død 1814.

- 2) *Jørgen Christensen*, født 1780, død som barn.
- 3) *Niels Christensen*, født 1781, død 1858, se 3 B.
- 4) *Ane Dorthe Christensdatter*, født 1784, død 1865, se 3 C.
- 5) *Jørgen Christensen*, født 1787, død 1847, se 3 D.

Chr. Iversen boede på gård nr. III i Almind. Hans første kone var en datter af *Christen Rasmussen* på gård nr. IX. Hvor hans anden kone var fra, véd jeg ikke, men efter *Chr. Iversens* død giftede hun sig samme år med *Poul Nissen* fra Gamst, født 1759, død 1811.

3. slægtled.

A.

- Iver Christensen**, født 1763. (2 B 1)
 ~ 1803. **Frederikke Kirstine Pedersdatter**,
 1) *Dorthe Iversdatter*, født 1804, død 1887, se 4 A.

Iver Christensen boede en kort tid på Birkelund.

B.

- Niels Christensen**, født 1781, død 1858. (2 B 3)
 ~ 1815. **Dorthe Marie Pedersdatter**, født 1798.

Dorthe Marie var datter af husmand *Peter Andreasen*, Dal-lund, men ægteskabet opløstes ved skilsmisse.

C.

- Ane Dorthe Christensdatter**, født 1784,
 død 1865. (2 B 4)
 ~ 1812. **Jens Sørensen**, født 1784, død 1850.
 (se under Møsvrå-slægten 5 E).

D.

- Jørgen Christensen**, født 1787, død 1847. (2 B 5)
 ~ 1813. **Anne Marie Hansdatter**, født 1794, død 1879.
 1) *Pouline Elisabeth Jørgensdatter*, født 1814, død 1899, se 4 B.

- 2) *Hans Jørgensen*, født 1815, død som barn.
- 3) *Else Jørgensdatter*, født 1817, død 1871, se 4 C.
- 4) *Bodil Jørgensdatter*, født 1819, se 4 D.
- 5) *Christiane Jørgensdatter*, født 1821, død som barn.
- 6) *Hansine Jørgensdatter*, født 1822, død som barn.
- 7) *Christiane Jørgensdatter*, født 1823, død som barn.
- 8) *Hans Jørgensen*, født 1825, se 4 E.
- 9) *Christen Jørgensen*, født 1827, død som barn.
- 10) *Christen Jørgensen*, født 1828, død 1861, se 4 F.
- 11) *Lauge Jørgensen*, født 1831, død 1848.
- 12) *Gunder Jørgensdatter*, født 1833, se 4 G.
- 13) *Iver Jørgensen*, født 1837.

Anne Marie Hansdatter var en datter af *Hans Knudsen* på Annexgården, og *Jørgen Christensen* arvede denne gård efter sin svigerfar.

4. slægtled.

A.

- ~ 1833. **Dorthe Iversdatter**, født 1804, død 1887. (3 A 1)
Jacob Jørgensen, født 1805, død 1885.
 (se under Almind-slægten 7 B).

B.

- ~ 1836. **Pouline Elisabeth Jørgensdatter**, født 1814,
 død 1899. (3 D 1)
Jacob Sørensen, født 1814, død 1867.
- 1) *Søren Jacobsen*, født 1836, boede i Gadbjerg.
 - 2) *Ane Marie Jacobsen*, født 1837, død 1923, se 5 A.
 - 3) *Jørgen Jacobsen*, født 1838, død 1917, se 5 B.
 - 4) *Johanne Jacobsen*, født 1840, se 5 C.
 - 5) *Else Jacobsen*, født 1842, se 5 D.
 - 6) *Jacobline Jacobsen*, født 1844, se 5 E.
 - 7) *Elisabeth Jacobsen*, født 1845, se 5 F.
 - 8) *Rasmus Peder Jacobsen*, født 1846, død som barn.

- 9) *Pedersine Rasmine Jacobsen*, født 1848, død som barn.
- 10) *Rasmus Peder Jacobsen*, født 1850, død 1922, se 5 G.
- 11) *Christiane Jacobsen*, født 1852, død som barn.
- 12) *Lauge Jacobsen*, født 1854, se 5 H.
- 13) *Christiane Jacobsen*, født 1856, død 1918, se 5 I.

Jacob Sørensen var gårdmand i Almind (Niels Jacob Jacobsens gård). Denne gård havde hans fader *Søren Jacobsen*, der oprindeligt var klejnsmed i Almind, efterhånden købt sammen. Hans fader igen, *Jacob Sørensen*, var grovsmed i Almind, men døde ung.

C.

- Else Jørgensdatter**, født 1817, død 1871. (3 D 3)
- ~ 1842. **Mads Jensen (Thygesen)**, født 1817, død 1880.
- 1) *Jens Madsen*, født 1842, død i Amerika.
 - 2) *Jørgen Madsen*, født 1844, do.
 - 3) *Caroline Madsen*, født 1845, se 5 J.
 - 4) *Mads Thygesen Madsen*, født 1847, død som barn.
 - 5) *Ane Marie Madsen*, født 1849, se 5 K.
 - 6) *Ane Mette Madsen*, født 1851, død 1916, se 5 L.
 - 7) *Christiane Madsen*, født 1853, se 5 M.
 - 8) *Mads Thygesen Madsen*, født 1855, død som barn.

Mads Jensen boede dær, hvor nu sognefoged Anders Christensen bor.

D.

- Bodil Jørgensdatter**, født 1819. (3 D 4)
- ~ 1848. **Peter Poulsen**, født 1822.
- 1) *Inger Marie Petersen*, født 1848.
 - 2) *Ane Marie Petersen*, født 1849.
 - 3) *Jørgine Petersen*, født 1851.
 - 4) *Poul Petersen*, født 1852.
 - 5) *Laurine Petersen*, født 1853.

- 6) *Mariane Petersen*, født 1855.
- 7) *Jørgen Petersen*, født 1857, død som barn.
- 8) *Petrea Bolette Petersen*, født 1858.
- 9) *Jørgen Petersen*, født 1862.

Peter Poulsen var fra Nebel og boede på sin kones fødegård, Annexgården i Almind.

E.

- ~ **Hans Jørgensen**, født 1825. (3 D 8)
Sidsel (kaldet *Kappe-Sidsel*).
 1) *Lauge Hansen*.

Hans Jørgensen boede på Brakker vestermark.

F.

- ~ 1856. **Christen Jørgensen**, født 1828, død 1861. (3 D 10)
Else Marie Gregersdatter, født 1835.
 1) *Jørgen Christensen*, født 1856.

Christen Jørgensen boede på Almind sogns sydligste ejendom, Munkgårdhus. Hans enke, der hørte til Møsvråslægten (se denne slægt 5 I 6), blev 1865 gift med skrædder *Iver Iversen* i Møsvrå.

G.

- ~ 1852. **Gunder Jørgensdatter**, født 1833. (3 D 12)
Søren Nielsen, født 1827.
 (Se under Møsvrå-slægten 6 O^a)

5. slægtled.

A.

- ~ 1856. **Ane Marie Jacobsen**, født 1837, død 1923. (4 B 2)
Claus Rasmussen, født 1831, død 1901.
 1) *Rasmus Rasmussen*, født 1857, død som barn.
 2) *Pouline Elisabeth Rasmussen*, født 1859.
 3) *Maren Rasmussen*, født 1861.
 4) *Clausdine Marie Rasmussen*, født 1864.
 5) *Rasmus Rasmussen*, født 1866.

- 6) *Jacob Rasmussen*, født 1868.
- 7) *Hans Rasmussen*, født 1870, død 1915, se 6 A.
- 8) *Claus Andreas Marinus Rasmussen*, født 1876.
- 9) *Dusine Kirstine Rasmussen*, født 1878.
- 10) *Ansgar Elias Rasmussen*, født 1881.

Claus Rasmussen boede på Almind hede.

B.

- ~ **Jørgen Jacobsen**, født 1838, død 1917. (4 B 3)
- Henriksine Nielsen**, født 1841, død 1921.
- 1) *Niels Jacob Jacobsen*, født 1869, se 6 B.
 - 2) *Valborg Jacobsen*, født 1871, se 6 C.
 - 3) *Poul Jacobsen*, født 1873, se 6 D.
 - 4) *Niels Hansen Jacobsen*, født 1875, se 6 E.
 - 5) *Johannes Jacobsen*, født 1877, se 6 F.
 - 6) *Alfred Jacobsen*, født 1880, se 6 G.

Jørgen Jacobsen arvede sin faders gård på Almind østermark.

C.

- ~ **Johanne Jacobsen**, født 1840. (4 B 4)
- ~ **Niels Sivertsen**,
- Niels Sivertsen* var fra Smidstrup og boede i Blåkærskov.

D.

- ~ **Else Jacobsen**, født 1842. (4 B 5)
- ~ 1865. **Jens Pedersen (Urmager)**, født 1825.
- Jens Pedersen* var fra Lejrskov-Højrup og boede på Dons mark.

E.

- ~ 1871. **Jacobline Jacobsen**, født 1844. (4 B 6)
- ~ 1871. **Jens Nielsen (Nødenskov)**, født 1846, død 1926.
- Jens Nielsen* var hjuler og boede på Viuf østermark.

F.

- ~ 1870. **Elisabeth Jacobsen**, født 1845. (4 B 7)
- ~ 1870. **Niels Andersen**, født 1845.
- Niels Andersen* var fra Nebel. De boede en tid i Løjt.

G.

Rasmus Peder Jacobsen, født 1850, død 1922. (4 B 10)

~ **Hansine Ørgren.**

Rasmus P. Jacobsen var manufakturhandler i København.

H.

Lauge Jacobsen, født 1854. (4 B 12)

~ 1876. **Ane Marcussen**, født 1850.

Lauge Jacobsen var i en del år smed i Almind, men er nu smed i Skærbæk.

I.

Christiane Jacobsen, født 1856, død 1918. (4 B 13)

~ 1880. **Bertel Sørensen**, født 1855.

Bertel Sørensen var fra N. Vilstrup og boede på Fredsted nærremark.

J.

Caroline Madsen, født 1845. (4 C 3)

~ 1. 1877. **Snedker Christen Lauridsen**, født 1844.

~ 2. **Tømrer Hans Peter Christensen.**

Boede i Sdr. Vilstrup.

K.

Ane Marie Madsen, født 1849. (4 C 5)

~ **Laurids Jensen.**

Laurids Jensen var skrædder og boede i Højrup.

L.

Ane Mette Madsen, født 1851, død 1916. (4 C 6)

~ 1. 1873. **Just Peter Sørensen**, født 1835, død 1874.

(Møsvrå-slægten 6 A 3).

~ 2. 1875. **Anders Lassen Rasmussen**, født 1842, død 1923.

1) *Just Peter Rasmussen*, født 1876, bogtrykker i Kolding.

2) *Rasmus Laursen Rasmussen*, født 1878, død 1910 ugift.

3) *Mads Rasmussen*, født 1880, død som barn.

4) *Maren Rasmussen*, født 1882, død som barn.

- 5) *Jens Rasmussen*, født 1883, død som barn.
- 6) *Mads Rasmussen*, født 1885, forretningsfører,
Nykøbing F.,
~ *Karen Møller*.
- 7) *Søren Rasmussen*, født 1887, gartner i Kolding,
~ 1917. *Karen Pedersen*, født 1891.
- 8) *Marie Rasmussen*, født 1889, død som barn.
- 9) *Jørgine Rasmussen*, født 1890,
~ 1916. *Peder Laurids Pedersen*, født 1885.
- 10) *Else Rasmussen*, født 1892,
~ 1925. *Johannes Tamberg*, født 1891, bor
i Nebel.
- 11) *Jens Rasmussen*, født 1894, ugift.

Anders L. Rasmussen boede i Møsvrå på den ejendom, svigersønnen *Peder L. Pedersen* nu har.

6. slægtled.

A.

- Hans Rasmussen**, født 1870, død 1915. (5 A 7)
 ~ **Valborg Jacobsen**, født 1871. (5 B 2)
Hans Rasmussen havde sin faders ejendom på Almind hede.

B.

- Niels Jacob Jacobsen**, født 1869. (5 B 1)
 ~ **Inger Nielsen**.

Niels Jacob Jacobsen har sin faders gård på Almind østermark. Hans kone er søster til *Anton Nielsen*, Møsvrå.

C.

Valborg Jacobsen. (se under 6 A).

D.

- Poul Jacobsen**, født 1873, herreekviperingshandler
i Løgstør. (5 B 3)
 ~ **Dorthea Andersen**, Løgstør.

E.

Niels Hansen Jacobsen, født 1875, bor i
 Tyvkær. (5 B 4)

~

Pouline Nielsen, datter af *Jens Nielsen*. (5 E)

F.

Johannes Jacobsen, født 1877, gårdejer på Als. (5 B 5)

~

Margrethe Jensen.

G.

Alfred Jacobsen, født 1880, gårdejer,
 Luttermølle i Viuf. (5 B 6)

~

Barbara Sørensen.

